NICOLAI 4. PONT. MAX. VITA EX CODICIBUS VATICANIS CUM...

Antonio Felice Mattei,
Benedictus 14.>

NICOLAI IV. PONT. MAX. VITA

EX CODICIBUS VATICANIS

CUM OBSERVATIONIBUS, ET DISSERTATIONIBUS VARIIS

ANTONII MATTHAEI

PROFESSORIS PISANI CELEBERRIMI

Ubi magno eruditionis apparatù fusè proponitur quidquid ad inlustrandam vexatissimam Historiae Ecclesiasticae Partem facere possunt.

ADDITUR

DISSERTATIO

BENEDICTI XIV.

Cum notis luculentissimis

PRO VINDICANDA NICOLAI PONTIFICIS MEMORIA

Contra Magdemburgenses, Robertum Barns, Jo. Lidium, Crantzium, Goldastum, Mornaeum, Heydeggerum, Bruysum, Auctorem Gallicum Historiae Pontificum aliosque per plures.

PISIS MDCCLXVI

EX TYPOGRAPHIO AUGUSTINI PIZZORNO

Superiorum Permissu.

EMINENTISS.^MO, ATQUE REV.^MO DOMINO

FRATRI LAURENTIO GANGANELLIO

S. R. E. CARDINALI.

F. ANTONIUS FELIX MATTHAEJUS F. P.

Academicis occupationibus, atque muneribus, vel omnino, vel saltem magna ex parte, per hos menses liberatus, retuli me, PRINCEPS EMI-

NENTISSIME, Te jubente maximè, ad ea ſtudia, quae retenta animo, remiſſa temporibus, longo intervallo intermiſsa, revocavi: ad ſtudia nimirum egregiorum Nicolai IV. Pontificis Optimi Maximi facinorum, quò illius Vitam a Hieronymo Rubeo patria Ravennate compoſitam variis annotationibus, acceſſionibusque meis illuſtrare poſsem. Tametsì plura eſsent, quae me impediebant, quominus opus jam incoeptum perficerem, nihilominus, iis devictis, tandem aliquando perfeci; cumque publicare illud conſtituerim, in vulgus prodire nullo pacto tuli, niſi Nomine Tuo, quod gloria, & dignitate ple-

niſſi-

nissimum est, insignitum, ornatumque. Neque eo dumtaxat Tibi nuncupatum volui, quò Litteratorum ferè omnium laudabile sequar exemplum, apud quos est in more positum, ac instituto, quoscumque libros evulgant, illos inscribere hominibus genere, doctrina, & honoribus clarissimis, qui auspiciorum suorum felicitate fortunent, auctoritate ab invidis tueantur, sanguinis splendore, ac nobilissimis, quibus funguntur, officiis eosdem honestent, atque decorent; sed imprimis, quod haec Historia res a Viro aeterna memoria dignissimo preclarè gestas contineat, non solum patria, & societate

Tibi conjuncto, verum iis etiam ornato virtutibus, quae in Te, Cardinalis Amplissime, non minus, quam Sacra Purpura fulgent. Hic nanque vel ante Pontificiam dignitatem obtentam, prudentiam, dexteritatem, diligentiamque summam ostendit in difficillimis negotiis agendis, praesertim pro Ecclesia Romana, quibus egregie gestis, cum de hac optime meritus evasisset, a Nicolao III. in Presbyterum Cardinalem electus est: in id summopere studuit, ut Ordo Fratrum Minorum, in quo ipse ab adolescentia totum se Deo consecraverat, augeretur, plusque in dies splen-

desce-

desceret: multum tandem litteras, bonasque artes amavit, quas etiam impensè coluit. Jam vero haec omnia in Te ita haerent, ut nihil magis. Is enim Tu es, qui multis ab hinc annis in eorum numerum, qui Romanae Inquisitionis Consultationibus laborant, adscitus, aliisque muneribus pro Sede Apostolica identidem oneratus, tanta prudentia, consilio, doctrina, ac integritate partes Tibi commissas explevisti, ut in eam apud omnes existimationem veneris, qua permotus Clemens XIII., quo nemo sane in hominibus dijudicandis perspicacior fuit, in amplissimum Patrum Purpurato-

rum Senatum maxima totius Christiani Orbis gratulatione cooptavit; cum ut merita tua in Ecclesiam rependeret, tum ut majora erga ipsam officia praestes, quemadmodum magno illius bono facis, ac utinam diù facere pergas. Is Tu, qui ingenti benevolentia Ordinem nostrum semper complexus es, summoque desiderio flagrasti, ut idem celebrior fieret. Testes hac de re locupletissimi sunt Mediolanense, Bononiense Gymnasia inclyta, Romanum tandem omnium celebratissimum, quae propriis oculis inspexerunt quanta cura, & vigilantia tot Religiosos Juvenes Ti-

bi in

bi in custodiam traditos ad pietatem, ac litterarum studia hortatus fueris, excitaveris, impuleris; eo animo, ut ij optimis moribus, scientiis, bonisque artibus instructi sodalitatis nostrae gloriam, atque splendorem amplificarent. Cetera beneficia, & quidem magna, a Te in Ordinem nostrum collata libenter omitto, ne in longum nimis mea protrahatur oratio. Quantum vero Ipse ab ineunte aetate ad haec usque tempora ad scientias adipiscendas incubueris, quantumve in iis profeceris nec leviter perstringam; etenim quae ex dignitate celebrari non possunt, satius censeo ta-

citus

citus praeterire. Hoc unum asſeram,. tanta aſſiduitate Te iis navaſse operam, inque iis ita profeciſse, ut a Viro litteratiſſimo (1) doctrina magis, quam Vaticana Purpura clarus *jure optimo praedideris. Quae cum ita ſint opus hoc meum Tibi, ut vides, debebatur. Itaque Te oro, obteſtorque, ut hujuſmodi monumentum obſervantiae in Te meae, benigno, laetoque vultu ſuſcipias; quod ſanè ſpero, quotieſcumque mecum ipſe cogito de comiti, quo polles, animo, ac liberali, ſed & ingenuo praeterea, & nobili. Sacram*

Pur-

(1) Is eſt doctiſſimus Laurentius Bertius *T. II. Breviarii Hiſt. Eccleſ. Sec.* 18. *cap.* 4. *pag.* 340. *ed. Piſanae.*

Purpuram Tuam venerabundus exosculor, Deumque Optimum Maximum enixe rogo, ut quamdiutissime Te servet incolumem ad Christianae Reipublicae utilitatem, ad Ordinis nostri, & bonarum artium praesidium, atque ornamentum.

Pisis XV. Kal. Sextilis A. R. S. MDCCLXI.

PRAEFATIO.

Vita Nicolai IV. ad Summum Pontificatum evecti, non quidem ex Fratrum Praedicatorum familia, uti falsò scribit Dupinus (1), sed ex Franciscanorum societate, quos modò Conventuales (2) communiter dicunt; a nobis in lucem edita Hieronymum Rubeum habet auctorem. Ortus hic est (nam de Hieronymo plura me loqui, cum paucissimis meminerint verbis Possevinus (3), Miraeus (4), Pasolinus (5), Gesnerus (6), Gaddius

(1) *Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Eccles. T. X. chap. 3. pag. 57. ed. 1700., et Histoire de l' Eglise en Abregè T. III. sec. 13. n. 1. pag. 299. ed.* 1726.

(2) Cur Nicolaum de hoc Ordine dixerim, declaravi *in Append. huius Hist. pag.* 195..

(3) *T. II. Biblioth. Selectae lib. 16. cap. 46. pag.* 391. et *in Apparatu Sacro T. II. pag.* 35.

(4) *De Scrip. sec. XVI. pag. 190. in Biblioth. Fabriciana ed.* 1718.

(5) *Huomini Illustri di Ravenna lib. 4. cap. 1. pag.* 89.

(6) *In Bibliotheca pag. 350. ed. Tigur.* 1583.

dius(1), Konigius(2), Vanderlinden(3), Burmannus (4), Cinellius (5), Morerius (6), aliique multi Historici, qui sermonem de ipso fecerunt, nec Lectoribus injucundum, nec a meo instituto alienum fore censeo) Ravennae nobilissima, vetustissimaque Flaminiae Urbe, Patre Francisco Rubeo, Matre Isabella Logovichia utrisque genere (7), pieta-

(1) *De SS. non Eccles. T. II. pag.* 308.

(2) *Bibliotheca Veteri, et Nova pag.* 705. *ed. Altdorfiensis.*

(3) *De Script. Medicis lib.* 1. *pag.* 430. *et seq.* ed. Norimbee. 1686.

(4) *In Praefat. ad novam editionem Hist. Ravenn. T. VII. par.* 1. *Thes. Antiq., et Hist. Italiae.*

(5) *Bibliotheca Volante T. IV. pag.* 179. *ed.* 1747.

(6) *Magno Diction. Hist.* ad. v. *Rubeus.*

(7) Hieronymus *in Praefat. ad. Hist. Ravenn.* his verbis alloquitur Urbem Ravennam, ex quibus liquet eius avos saltem paternos clarissimos fuisse. *cum gentiles mei Parma, sedibusque pulsi* (ab Othobono III. tyranno, ut idem ipse Hieronymus ait *lib.* 7. *Hist. cit. ad annum* 1403. *pag.* 599. *ed. Guerreae*) *suis, ubi late dominatos fuisse Annales, ac Historiae, ipsaque tandem publica, nedum privata monumenta testantur, omnibus fortunis spoliati incertis vagarentur sedibus, fecit tua benignitas, ut ipsi vehementes, et desperatos aerumnarum, insidiarumque impetus fortiter ferrent quodque Ferraria, quò se primum contulere, aut non potuit, aut minus tueri coacta pene fuit, Argenta autem, quae illos excepit Ferraria profectos, certe non potuit, tu, patria, summa caritate,* magni-

pietateque clarissimis anno 1539., ac idibus Julii sacrum accepit baptismum. Cum animo uti coepisset, ut qui a Deo ingenium docile, come, aprum ad artes optimas habuerat, ad eas sedulò incubuit, quibus puerilis aetas informari solet. Quantum in iis profecerit, satis ipse ostendit quindecim annis natus jucunda, et ornata Oratione, qua in Ecclesia Metropolitana summis extulit laudibus Cardinalem Rainutium Farnesium Ravennam primò accedentem, ut in illius Urbis Archiepiscopatus possessionem veniret; ac ingentem laetitiam, qua ob ejus adventum Cives perfundebantur, magis palam fecit. Hieronymus magnam eo facto iniit gratiam apud Rainutium, qui iccirco eum peramanter excepit, ad assiduam litteris navandam operam hortatus est, in Farnesiorum familiaribus, atque clientibus numeravit, ac inter

magnificaque liberalitate suscepisti. Nam et majores meos complexa es, et cum pari quidem animi magnitudine, sed de vetere potentia, claritudineque dejecti, longe dispari dignitatis conditione, angusta admodum re familiari viverent, eos tu juvisti, et ornasti. Confer etiam Vincentium Carrarium *Storia de i Rossi di Parma edita Ravennae typis Francisci Tebaldini anno* 1583., et Joannem Marium Crescimbenium *Vol. V. dell' Istoria della Volgar Poesia lib. 5. Classe 2. num. 244. pag. 249. edit. 1730.*

ter Collegij *Ancarani* Bononiensis alumnos retulit. Testatur (1) haec omnia Auctor noster sequentibus verbis: „Hieronymus Rubeus, qui hanc scripsit Historiam annum natum quintum decimum, quod eius praecox ingenium aliqui non omninò despicerent, Civium suorum ingentem laetiam latina oratione testatam fecit, et Rainutii virtutes tum proprias, tum a majoribus deductas aliqua ex parte numeravit. Rainutius adolescentis amplexatus studium, eiusque apprehensa manu, familiari illum Episcopo tunc tradidit, qui aditum ad se adolescenti pararet, aliquandoque adduceret. Quod cum postridiè eius diei esset factum, et Farnesius amanter, ac planè paternè adolescentem alloquutus, ad persequenda litterarum studia esset hortatus, tum verò illud Francisco Franchinio viro doctissimo, sed candido praesertim Poetae sibi a secretis injunxit, ut Rubeum curaret in Farnesiorum familiaribus, ac clientibus numerandum, illique in Ancarano Collegio Bononiae locum tribui.„

Florebat eo tempore Romae in PP. Carmelitarum Ordine Joannes Baptista Hierony-

(1) *Opere citato libro 9. ad an. 1554. pag. 720.*

ronymi patruus, de quo nos in adnotationibus breviter loquuti sumus, qui Fratris sui Filium secum esse peroptans, is non Bononiam sed Romam se contulit (1); ubi in Athaeneo, quod *Sapientiam* vocant, praeceptoribus viris clarissimis *Episcopo Jacobello*, et *Francisco de Sempronio* magis in humanitate, et politioribus litteris, ad quas potissimum factus videbatur, profecit, et Philosophiam didicit. Anno 1560. in patriam remeavit, et ad S. Sebastiani publicam habuit litterariam concertationem, ob quam eius nominis celebritas, et existimatio multum aucta est.

Patavium deinde migravit, qua in Urbe anno 1561. pridie calendas Apriles Philosophiae, ac Medicinae insignia, decoraque obtinuit (2). Rediit paullo post ad proprios lares, tuncque animo versare coepit patrias Historias componere, sed cum patruus ejus anno 1562. in Vicarium Ordinis sui Generalem electus, visitare cupiens Venetae ditionis Coenobia, Hieronymum socium sibi in itinere adjunxisset, tum ut

b in di-

(1) Idem ipse Hieronymus *loco indic.* „ quod „ efficere postea Rubeus ab Joanne Baptista patruo „ Romam vocatus, non potuit „.

(2) Consule Carrarium *op. cit. ad hunc ann.*, et Crescimbenium *loco cit.*

in disputando se exerceret, tum ut in scribendis epistolis ipsi adiumento foret; propria cogitata executioni mandare is nequivit. Adolescens noster in iis officiis ita se patruo suo prudentia, fide, integritate, scientia probavit, ut ab eodem post biennium ad *Prioris* Generalis dignitatem evecto, Romam iterum vocatus fuerit. Per integrum annum, quo fuit in magna illa, non dicam multorum hominum, sed omnium ferè nationum luce, qua Urbs Roma fulget, semperque fulsit, antiquae eruditionis studium suscepit, seu potius revocavit; ex refertissimis illius Bibliothecis plura collegit monumenta, et partem etiam Historiarum Ravennatum composuit, apud Aedem D. Martini in amoenitate, et solitudine, quae certè ibi est non injucunda, moram trahens (r).

Nullus interea supererat Hieronymo germanus frater; quocirca anno aetatis suae 28., patre imprimis flagitante, duxit in matrimonium Lauram ex Joanne Baptista Bissulcio Ravennate ortam, quae cum patritii generis splendore insignes copulaverat virtutes. fuit enim *magno in rei domesticae administrationi ingenio, sed majori in Deum pietate*, quemadmodum scribit Hieronymus dignus

(r) Lege Hieronymum *op. cit. l. 2. pag. 60. ed. cit.*

dignus tanta uxore maritus (1). Nobilissimis, prisque conjugibus quinque nati sunt filii, nimirum Antonius Maria, Bartholomaeus, Franciscus, Joannes Baptista, et Andreas; primus, quem

abstulit atra dies, & funere mersit acerbo (2)

patre nondum defuncto, inter principes Romae artem medicam suis temporibus profitentes referri meruit (3); secundus Deo inter PP. Camaldulenses se devovit nomine *Sergii*, in quibus pie, sanctèque vixit; tertius in Canonicis patriae Ecclesiae Cathedralis numeratus est; alii duo nulli, quod sciam, peculiari coetui nomen dederunt suum.

Extrema imposita manu anno 1571. Historiis Ravennatibus, has tertio idus Februarii Senatui obtulit, qui ut sibi gratas esse demonstraret publicis impensis in lucem emitti jussit Venetiis, quo Hieronymus profectus est ad curandum, ne Typographorum negligentia erroribus foedarentur. In vulgus prodiere anno sequenti,

b 2

(1) In memoriis ab ipso scriptis ad annum 1605., qua 7. calend. Novembris Laura obiit. Servatur apud nobilissimum virum Antonium Rubeum Hieronymi nostri nepotem.
(2) Virgilius *Aeneid.* 6. v. 429.
(3) Adi Mandosium *Theat. Medic. Pontif. pag.* 93.

ti, Julio Feltrio Ruvereo Cardinali, Sabinensi Episcopo, et Archiepiscopo Ravennati nuncupatae, easque tanto plausu excepit tum Senatus, tum alii Cives, ut ille earum Auctori per duos annos centum nummos aureos assignaverit, officium Medici publici exhibuerit, totam ipsius familiam absolverit a vectigalibus, et Urbis Consiliarium constituerit, Patre adhuc in vivis exstante, atque idem munus gerente, etsi a patriis legibus cautum id esset. Nec Ravennae tantum illius nomen celebre evasit ob memoratum opus, sed etiam apud alias Urbes, virosque Principes, qui insuper ad varia obeunda munera eum invitarunt. Civitates Urbini, Pisauri, Fani, et aliae in id magnopere studuerunt, ut ad Cives suos medendos accederet. Cardinalis Bevilaqua illum vocavit Ferrariam ad publicè artem medicam docendam annuo stipendio 800. numorum aureorum. Ob eundem finem, eodem constituto stipendio Cardinalis Alciatus eum Romam invitavit. Joannes Baptista Volta, qui Bononiae Legati Apostolicae Sedis vices gerebat Hieronymo Cathedram exhibuit in laudatae Urbis Lyceo primum 800., deinde 1000. numorum aureorum annuo stipendio; verum dulcem patriam linquere nunquam voluit, quae ipsi plura

plura contulerat beneficia, res difficiliores eius fidei commendare, et ad multos viros Principes Legatum mittere consueverat.

Inter Legationes tamen Rubeo commissas omnibus celebrior, illique honorificentior ea est, quam anno 1604. habuit ad Summum Pontificem Clementem VIII.; in hac enim et ingens studium ostendit impetrandi, quod nomine Patriae deprecabatur, et Pontifex Maximus summa Clementia, atque amore eum recepit; immo Archiatrum suum instituit; quod munus primò recusavit, nolens Ravennam deserere, sed tandem ob sollicitas Petri Cardinalis Aldobrandini Archiepiscopi Ravennatis Clementis fratris filii exhortationes, illud admisit, ac decimo calendas Januarias Pontificis medendi curam suscepit. Brevem in Urbe moram traxit; nam cum ipsius crura, coxaeque intumuissent, timens ne morbus magis ingravesceret, atque funestos effectus produceret, optimum duxit idem munus dimittere, et in patriam reverti, quam versus iter facere coepit decimo calendas Majas anno 1605.

Reliquum est, ut de illius morte dicamus, quod paucis absolvemus. Anno 1607. febri acuta correptus est, quae cum dysenteria conjuncta ad extrema paullatim

eum deducebat. Ut primum hoc sensit Hieronymus ad supremum illud certamen rebus divinis se comparavit, ac decimo calendas Majas incredibili virtute, et constantia decessit annis natus sexaginta septem, mensibus novem, sexque circiter diebus, praesentibus Cardinalibus Cajetano Ravennae Legato, et Aldobrandino, cujus paullo ante meminimus. Sepultus est in Templo S. Joannis Baptistae ingenti totius Civitatis luctu, quae acerbissimè tulit princeps patriae ornamentum è vivis praereptum sibi fuisse.

Talis vir fuit Hieronymus, ut non solum cum probatissimis illius aetatis, sed antiquis etiam comparari potuerit. Doctus, affabilis, modestus, integer, prudens, religiosus, et a cupiditate omni remotissimus; quae animi dotes auctoritatem, existimationem, gratiam, ac benevolentiam ipsi conciliarunt tum apud Concives suos, tum apud extraneos, Archiepiscopos scilicet, Legatos, Prolegatos, et Praesides Ravennae, omnisque Flaminiae; apud Cardinales Baronium (1), Paleotum, Salviatum, Franciscum Mocenicum, Hieronymum Ruvereum Tau-

(1) Doctissimus Baronius *in Adnot. ad Martyrolog. Roman. ad diem 28. Aprilis* vocat Rubeum nostrum virum pereruditum, et amicum suum.

Taurinensem hunc, illum Nicosiensem Archiepiscopum, Joannem Grimanium Patriarcham Aquilejensem, Horatium Tuscanellam, Carolum Sigonium, Brunorum Zampeschium Foro-Pompilii Dominum, aliosque multos viros scientia, ac dignitate clarissimos.

Laudant exquisitissimis verbis Hieronymum nostrum ob doctrinam non modo Scriptores hujus praefationis initio memorati, sed etiam plures alii (1), ac imprimis, ut de recentioribus loquar, Bacchinius (2), Auctor Diarii Litteratorum Italiae (3), et Crescimbenius (4); primus enim de Hieronymi Historiis Ravennatibus loquens, sic ait: *fecit id ille sanè summa latini sermonis puritate, eoque accurato scribendi genere, quo Livii gloriae aemulus audit*; ceteri verò duo eum appellant Medicum insignem, egregium Oratorem, celebrem Historicum, atque Poetam, maximè versibus latinis. quod ut ve-

(1) Multorum Poetarum carmina in laudem Hieronymi nostri sunt initio Historiarum Ravennatum juxta novam editionem; juxta editionem verò anni 1589. sunt ad calcem earundem Historiarum.

(2) *In Praefat. ad Lib. Pontifical. Agnelli Ravennatis pag. 9.* apud Muratorium *T. II. par. 1. Script. Rerum Ital.*

(3) *Loco cit.*

(4) *Loco indic.*

tissimè dictum esse magis appareat, en catalogus librorum, quos posterorum memoriae is commendavit.

I. Oratio in adventu Rainutii Farnesii Cardinalis S. Angeli Archiepiscopi Ravennae, habita in Templo Ursiano anno 1554. De hac Oratione, quam Rubeus composuit quindecim annis natus, ut alibi dictum est, ipse mentionem facit in Historiis Ravennatibus. (1)

II. Oratio ad Cardinalem Alexandrum Sfortiam Romandiolae Legatum habita nonis Maji 1570. Testis est Rubeus se hanc scripsisse Orationem tum in memoriis MSS. alias laudatis, tum in altera Oratione ad eundem Cardinalem, de qua paullo post sermo nobis erit.

III. Oratio lingua italica habita dum 84. Senatoribus Ravennatibus Historiam patriam jam editam obtulit. De hac in memoriis indicatis.

IV. Oratio de Gregorio XIII. P. O. M. nuper creato ad Cives Ravennates, Illustrissimo, atque Amplissimo Cardinali Urbinati dicata. 4. Caesenae excudebat Bartholomaeus Ranerius 1572.

V. Oratio ad Alexandrum Cardinalem Sfortiam Legatum Amplissimum habita Raven-

(1) *Lib. 9. ad ann. 1554. pag. 720. ed. cit.*

vennae in Aede Ursiana. 8. idus Novembris. Exstat ad calcem Opusculi, cui titulus: *entrata dell' Illus. et Reverendis. Signore Cardinale Sforza Legato in Ravenna alli 6. Novembre* 1580. *scritta dal Cav. Pomponio Spreti* 4. *Ravenna per Andrea Miserocco* 1580.

VI. Oratio ad Guidum Ferrerium Cardinalem Vercellensem habita in Aede Ursiana mense Novembri 1581. Ita Rubeus in suis memoriis alias citatis ad eum annum.

VII. Oratio ad Julium Cardinalem Canamum Legatum habita in Aede Ursiana decimo sexto cal. Julii 1585., ut ex memoriis laudatis colligitur.

VIII. Oratio in Exequiis Petri Donati Caesii S. R. E. Cardinalis habita Ravennae in Aede Boni Jesu tertio idus Octobris S. P. Q. R. jussu; et in lucem edita 1586. 4. Ravennae apud Franciscum Thebaldinum. Huius Orationis meminit ipse Rubeus in memoratis Historiis (1).

IX. Oratio ad Franciscum Cardinalem Sfortiam Legatum habita in Templo Ursiano postridie nonas Aprilis 1591. Ravennae apud Petrum, et Camillum de Joannellis 1592. 4.

X. Gratulatio ad Clementem VIII. P. M. post

(1) *Lib.* II. *ad ann.* 1586. *pag.* 736.

M. post recuperatam Ferrariam. Exstat MS. in Bibliotheca Sancti Vitalis Ravennae, et incipit: *Gratalatur adveatat Sanctitatis Tuae &c.*

XI. Discorso consolatorio nelle avversità alla Magnifica, e Reverenda Donna Felice Raspona degnissima Badessa nel Sacro Monastero di S. Andrea di Ravenna. Pesaro per Girolamo Concordia 1572. in 4.

XII. Canzone per la vittoria ottenuta in mare contro i Turchi. Rubeus ita scribit de huiusmodi Cantione (1): *fuit impraessa mea Cantio vulgari sermone in victoriam è Turcis navalem, et data Pontifici, et Julio Feltrio Cardinali Urbini ipso illam assiduè flagitante a Patruo meo.* In monumentis ad nos missis publicata dicitur Ravennae anno 1572. in 4. Sed aliter sentit Auctor Diarii Litteratorum Italiae, cujus haec sunt verba: *ella fu stampata in quarto senza espressione di luogo, tempo, o Stampatore. Si vede però dal frontispizio essere ella impressa in Venezia appresso i Fratelli Guerra, e dalla sottoscritta della dedicazione, che ne fù un Francesco T. a Bartolomeo dal Monte, come anche dal soggetto di essa Canzone si raccoglie, che la stampa ne seguì nel 1571. Lo stile di questa Canzone è assai* gra-

(1) *In memoriis alias laud. ad ann. 1572.*

grave, e conveniente alla dignità dell' argomento (1).

XIII. Ravenna Facificata, *Poemetto* al virtuoso, e nobile M. Pomponio Spreti. Nella stessa pace di Ravenna, *Canzone* (2). Nella venuta di Monsignore *Cesis* Vescovo di Narni a Ravenna, *Stanze*. Venezia 1566. in 8. Joannes Marius Crescimbenius (3) praeter eiusmodi carmina tribuit etiam Hieronymo nostro *vari Sonetti sparsi per le Raccolte di quei tempi; e specialmente in quella fatta da Cesare Bezzi per la morte di Christina Racchi Lunardi Ravignana, e impressa in Ravenna* 1578. Memoratum Poema una cum laudatis carminibus Italicis, aliisque Latinis eiusdem Hieronymi studio Jacobi Rubei Auctoris nepotis excusum denuò fuit Ravennae anno 1713. (4). Plura item ex Hieronymi carminibus sunt in Opusculo, cui titulus: *Rime scelte de' Poeti Ravennati antichi, e moderni defunti. Ravenna* 1739. in 8. *pagina* 43., *e seg.*

XIV. Trat-

(1) *T. cit. pag.* 433.
(2) Pasolinus *loco cit.* inquit: Rubeus *diede alle stampe un' Operetta in versi del Sacco dato da Francesi alla Città di Ravenna*. His verbis Pasolinum significare voluisse laudatum Poematium, et hanc Cantionem puto.
(3) *Loco indic.*
(4) Consule *Diarium Litterat. Italiae T. cit. p.* 432.

XIV. Trattato dell' Amicizia. Loquitur de hujusmodi Tractatu Brunorus Zampeschius in Dialogo inscripto *l' Innamorato.* Bologna per Giovanni de' Rossi in 4.

XV. De ratione studendi Philosophiae Liber mense Octobri anno 1565. confectus. Ex memoriis laudatis.

XVI. De probitate, et improbitate, scientia, et ignorantia, felicitate, et infelicitate Medicorum Dialogus Julio Ruvereo Urbinatium Cardinali, Ravennatique Archiepiscopo dicatus. Cum a Rubeo ipso (1), tum a Vincentio Carrario (2) mentio fit de hujusmodi Dialogo.

XVII. De quantitate, et qualitate Elementorum Tractatus ad Philippum Mocenicum Cypri Archiepiscopum. Ita in memoriis MSS. ad annum 1569.

XVIII. De Ventis Tractatus. Laudatur in memoriis citatis ad annum 1582.

XIX. Rerum Naturalium Liber primus capitibus 21. constans: incipit: *Quum physici naturalis negotium &c.* Exstat in Bibliotheca Vaticana codice 5361.

XX. Adversus Raymundum Lullum de mixtorum graduatione Liber: incipit: *Raymun-*

(1) *Histor. cit. lib. 9. pag. 708.*

(2) *In Praefat. ad Tract. de Medico, et illius erga Aegrotos officio.*

mundus Lullus &c. fervatur in eadem Bibliotheca.

XXI. Quaeftiones nonnullae Medico-Philofophicae, quibus fuas adjecit refponfiones. Sunt ad calcem memoriarum, quas alias laudavimus.

XXII. De Deftillatione Liber, in quo ftillatitiorum liquorum, qui ad Medicinam faciunt methodus, ac vires explicantur, et Chemicae artis veritas ratione, et experimento comprobatur. Ravennae ex Typographia Francifci Thebaldini 1581. 4., Bafileae apud Sebaftianum Henric. Petri 1585., Venetiis apud Joannem Baptiftam Ciottum 1599 (1).

XXIII. Ad Cornelium Celfum in Libros 8. annotationes, quibus omnia, quae ad univerfam Medicinam fpectant dilucidè, et compendiosè explicantur. In lucem emitti curavit Francifcus Hieronymi noftri Filius Venetiis apud Joannem Baptiftam Bertonum 1607. 4. (2). Editae pariter funt Venetiis apud Francifcum Rampazeni 1514., et apud Joannem Guerilium 1616.

XXIV. De

(1) Vanderlinden *op. fupra cit.* fcribit, memoratum librum anno etiam 1604. in 4. divulgatum fuiffe, fed quo in loco non dicit.

(2) Pafolinus primam huius operis editionem factam ponit anno 1606., fed tunc fortaffis incoepta eft.

XXIV. De Melonibus (1) Disputatio ad Illustrissimum, et Reverendissimum D. Petrum Aldobrandinum &c. Venetiis apud Joannem Baptistam Berronum 1607. 4. Exstat etiam *in Centuriis de quaesitis per epistolam Vincentii Alsarii Crucii fol. Venetiis apud Suntes* 1621. *Cent.* 2. *pag.* 105.

XXV. Epistola ad Sebastianum Josium de Melonibus. Publicata est cum Disputatione de Melonibus.

XXVI. Historiarum Ravennatum Libri decem. Venetiis typis Aldi 1572. in fol. Quaedam huius editionis exemplaria ita inscribuntur: *Historiarum Hieronymi Ravennatis Libri decem Gothorum, atque Longobardorum res gestas, variamque multarum Provinciarum, et diversorum eventuum, Ravennatem praecipue, et recentium bellorum in Italia, et Gallia gestorum historiam complectentes; nunc primum in lucem editi cum Indice locupletissimo Venetiis* 1572. Titulus iste procul dubio in caussa fuit, cur Gesnerus, vel potius, qui ad illius Bibliothecam accessiones scripsit Joannes Jacobus Frisius Tigurinus (2) dubitaverit; Draudius (3) verò asseruerit, Hieronymum nostrum publicasse *Histo-*

(1) Vanderlinden, et Moterius *locis indic.*
(2) *Pag.* 350.
(3) *Bibliothec. Classica pag.* 735.

Historiam de Gothis, et Longobardis. Venetiis apud Aldum Manutium 1572. Anno 1589. in lucem emissae iterum sunt memoratae Historiae a Senatu Ravennate hoc titulo: *Historiarum Ravennatium Libri decem hac altera editione Libro undecimo* (1) *aucti, et multiplici, insignisque antiquitatis historia amplissimè locupletati ad Sixtum V. P. O. M. Venetiis ex Typographia Guerrea* 1589. *fol.* Huius etiam editionis exemplaria quaedam vitiata sunt quod ad annum spectat, et excusorem; in quibusdam enim secunda haec editio facta legitur anno 1590. *per Franciscum Franceschi Senensem*; in quibusdam aliis anno 1603. (2). Cum hujusmodi imposturam non deprehenderit Petrus Burmannus, sibi persuasit, Historiarum Ravennatum quatuor editiones revera habitas esse; sic namque scribit: *collatis codicibus quatuor praecedentium editionum* 1572. 1589. 1590. 1603. *Venetiis in fol. impraessarum, ultimam quidem unam scilicet* 1603. *elegimus, ut juxta ejus exem-*

(1) Perperam Konigius *in Biblioth. Vet., et Nova pag.* 705. scribit, has Historias XII. libros complecti. Idipsum asserit Morerius *in Magno Diction. Histor.* ad verbum *Rubeus*, qui etiam in eo errat, quod existimet, Rubei Historias primò evulgatas anno 1589. fuisse.

(2) Vide Fontaninium *Bibliotheca dell' Eloquenza Italiana Classe 6. cap. 2. pag.* 543. *ed.* 1737.

xemplar editionem nostram exprimeremus (1). Praesenti seculo, anno videlicet 1722. in vulgus rursus prodiere *in fol. T. VII. parte I. Thesauri Antiquit; et Histor. Italiae Lugduni-Batavorum sumptibus Petri Vander Aa Bibliopolae, Academiae, atque Civitatis Typographi*.

XXVII. Vita Nicolai Papae IV. ad Sixtum V. De hac paullo post agemus diligenter.

XXVIII. Julii Ferretti Ravennatis Vita. Est initio operis ejusdem Julii *de Re Militari. Venetiis apud Bolognmum Zalterium 1575. in fol.*

XXIX. S. Pii V. Pontificis Maximi Vitam a Hieronymo Catena italicè conscriptam, jussu Praesidis Ghislerii in linguam latinam vertit. Colligitur hoc ex memoriis laudatis ad annum 1582.

XXX. De sua ad Clementem VIII. Legatione Commentarius. Idibus Maji 1605. Incipit. *Vacabat jam undecimum mensem &c.* Exstat MS. Ravennae in Bibliotheca S. Vitalis.

XXXI. Catalogo delle Reliquie, che sono nelle Chiese di Ravenna, nel quale si tratta della fondazione, e prerogative di ciascu-

(1) *In Praefat. ad novam edit. Lugduni-Batavorum.*

eiafcuna Chiefa. Servatur MS. in eadem Bibliotheca S. Vitalis, et apud plures alios.

XXXII. Capitoli de i novanta Pacifici. Bologna per Sebastiano Bonomi 1620. Collegit Rubeus, dicavitque Praesidi Ghisserio teste Caesare Martellino *in Oratione de hoc Magistratu*. Plures editio repetita.

XXXIII. Lettere a Brunoro Zampeschi Signore di Forlimpopoli. Vulgavit Franciscus Turchius *lib. 2. Lettere Famigliari di Uomini Illustri n. 94.*

Haec sunt, quae de Hieronymi gestis, deque libris ab eodem perscriptis narranda mihi esse necessarium duxi, ut apertius fieret summo ingenio, et plurimis litteris, nec iis vulgaribus ornatum illum fuisse. Pleraque omnia monumenta, quae in eius Historia, et librorum catalogo texendo usui mihi fuere, accepta refero Petro Paullo Ginannio Monasterii Ravennatis Sancti Vitalis eruditissimo aeque, ac humanissimo Praesuli.

Nunc ad Vitam Nicolai IV. a Rubeo nostro compositam, a qua longa digressione abscessimus, revertamur. Huius apographum, quo ego usus sum, cum anno 1759. mense Quintili Roma, quo ante triennium concesseram, discederem, ut Liburnum ad munus Vicarii Generalis *Sancti Officii* obe-

undum peterem, mihi dono dedit Laurentius Cardinalis Ganganellius litterarum, Litteratorumque Mecoenas munificentissimus; qui praeterea summo flagrans desiderio, ut res a Sanctissimo Pontifice gestae illustriores, notioresque fierent, me variis epistolis excitare ad eandem vitam evulgandam non est dedignatus. Memoratum apographum idem ipse Cardinalis doctissimus exscribi curavit ex MS. Bibliothecae Vaticanae numero 3566. posito, ex quo pariter exaratum est aliud exemplar, quod servare apud se clarissimum Ginannium mihi per litteras significavit.

Tametsi Possevinus, ceterique Historici antea laudati hanc Nicolai Vitam inter litteraria Hieronymi opera non recensent, vix tamen, ac ne vix quidem ambigi potest, quin revera numerari debeat; enim vero praefatam Vitam confecisse Hieronymum, et Sixto V. Pontifici Maximo dicasse liquet ex monumentis (1), quae in controversiam vocari nequeunt, et eidem hanc adjudicant Montfauconius (2), Vvaddingus (3), Pa-latius

(1) Nimirum ex MS. *Vaticano citato*; imprimis vero *in memoriis laudatis ad ann.* 1584.
(2) *T. I. Bibliothecae Biblioth. MSS. pag.* 109.
(3) *T. V. Annal. Ord. Min. ad ann.* 1291. *n.* 2. *pag.* 252. *ed. Romanae.*

beius (1), atque Bzovius (2), qui insuper multa ex ipsa totidem verbis descripta in suos intulit Annales Ecclesiasticos.

Quo anno, quaque ratione Rubeus hanc Vitam scripserit, ipse exponit in epistola ad Sixtum V., in qua etiam indicat monumenta, quae sibi ad eam condendam adjumento fuerunt; ait namque *cum ipsius Pontificis diplomatibus, tum ex huius Annalibus Provinciae manuscriptis magnam partem* eius elaborasse. Me sanè latet, cur non asseruerit usum quoque esse in hoc opere S. Antonini Chronicis, ex quibus sanè plura iisdem ferè verbis accepit (3); et Historiis Ravennatibus, quas in rebus ad Flaminiae Provinciam spectantibus exscripsit (4). Annales MSS. Provinciae laudatae a Rubeo nostro memoratos ex Codice MS. Comitis Brandolini *de Brandolinis* in lucem emisit celeberrimus Muratorius (5) sequenti titulo: *Annales Foroliviensés ab anno MCCLXXV. usque ad annum MCCCCLXXIII. Anonymo*

a 2 *Aucto-*

(1) *De Gestis Roman. Pontiff. T. III. pag.* 128.

(2) *In Annal. Eccles. ad ann.* 1289. *n.* 1., *ad an. sequent. n.* 2.

(3) Vide *par.* 3. *tit.* 20. *cap.* 6. *fol.* 63., *tit.* 24. *c.* 9. §. 7. *fol.* 204. *ed.* 1543.

(4) Confer *lib.* 6. *ad ann.* 1288. *et seq. pag.* 469. *et seq. ad. Guarnero.*

(5) T. XXII. *Script. Rerum Ital. col.* 135. *et seq.*

Auctore. Ex Nicolai diplomatibus non multa vidit Hieronymus; hinc licet hoc opus Historia potius eorum omnium, quae praesertim in Italia Nicolai IV. temporibus acciderunt, quam eiusdem Pontificis Vita appellari queat, dissimulandum tamen non est, nonnulla maximè ex iis, quae SS. Pontifex gessit pro vulganda in varias mundi regiones Christi Religione, praetermissa a Rubeo fuisse. Quamobrem opetae pretium duxi non solum errores quosdam corrigere, loca obscura illustrare, sed etiam ea addere, quae desiderabantur, tum ex diplomatibus a Bzovio, Vvaddingo, Raynaldo, Bremondio, aliisque in communem utilitatem datis, tum ex monumentis non paucis, quae plurium clarissimorum virorum cura, et diligentia praesenti, elapsoque seculo summo reipublicae litterariae bono lucem aspexerunt. Optimum pariter esse judicavi multa a ceteris Scriptoribus, qui Nicolai gesta posterorum memoriae mandarunt, vel omnino praetermissa, vel molli solum brachio tractata, diffusius, et accuratius examinare; praesertim verò Pontificem nostrum a calumniis defendere, quas Magdeburgenses, Auctor Anonymus (1) Histo-

(1) Sunt qui putant Auctorem huius operis, qui

Historiae Summorum Pontificum usque ad Benedictum XIII. perductae, et Hagae Comitum anno 1733. lingua gallica quinque voluminibus *in quarto* publicatae; Villanius, Platina, aliique cum Protestantes, tum Catholici ei insufferunt.

Quae cum ita sint nemo non videt, probeque sentit, laborem hunc meum supervacuum prorsus non esse. Aliud etiam accedit comodum, quo fit, ut idem labor utilis omnino sit, ac fructuosus; nam etsi Bzovius, Spondanus, Raynaldus, Fleurius, Natalis Alexander in Annalibus, et Historiis Ecclesiasticis; Vvaddingus, Rodulphius, Marcus Ulyssiponensis, Hueberus, Mazzara in Ordinis Minorum Annalibus, et Historiis; Platina, Panvinius, Ciaconius, Oldoinus, Papebrochius, Palatius, Pagius, et alii in Summorum Pontificum Vitis praeclara Nicolai facinora tradant, quo tamen il-

cui titulus *Histoire des Papes* esse *Petrum Franciscum Courajerum*, ac ita opinatus est etiam eruditissimus P. Travasa *Historia Critica Vitae Arii lib. 3. cap. 3. pag. 226.* Verum T. I. *Hist. Criticae Vitarum Haeresiarch., qui primo Eccles. seculo vixerunt pag.* 121. prima variata opinione existimat esse *Franciscum Bruys* natione Gallum, qui cum ad Protestantium castra in Belgio transiisset, ibique memoratum publicasset opus, tandem ad Ecclesiam Romanam redit, in eiusque sinu decessit.

lorum notitia omnibus absoluta numeris habeatur, necessum est memoratos omnes Auctores legere; at haec Historia se sola quaecumque ille gessit palam facit.

Sed tempus jam esse video, ut ad monumenta, quae in Appendice posita sunt, convertatur oratio mea. Eorum primum est epistola Nicolai ad Eduardum Angliae Regem, qua Pontifex eum hortatur ad curandum, ut Alphonsus Aragonae Rex Carolum Andegavensem Caroli Siciliae Regis natu maiorem e custodia, ubi asservabatur, eriperet. Duo sequentia sunt eiusdem Nicolai epistolae ad Bonifacium O. P. Archiepiscopum Ravennatem, Petrum Archiepiscopum Montis Regalis, et Raimonum, seu Raynerium Viterbiensem laudati Ordinis alumnum scriptae occasione, qua ob eamdem rationem ad memoratum Alphonsum Apostolicae Sedis Legati missi sunt, quemadmodum narrat etiam Rubeus. Has porrò epistolas, quas ex earum autographis in Tabulario Ecclesiae Ravennatis exstantibus descriptas accepi a praestantissimo Ginanmio eo libentius publicavi, quod nondum exierint, atque in vulgus emanaverint, vel saltem nec ab Annalium Ecclesiasticorum Auctoribus, nec a Bremondio in Collectione omnium diplomatum, quae

Roma-

Romani Pontifices pro inclyta Fratrum Praedicatorum societate dederunt, exibeantur.

Quartum est fragmentum cujusdam Chronici, quod incipit a mundi creatione, terminatque post narratam Bonifacij VIII. Historiam. Vir doctissimus, quem honoris, gratique animi caussa nomino P. Sbaralea per litteras calendis Maji currentis anni Roma daras me monuit huius Chronici quatuor exemplaria servari in celebri Bibliotheca Florentina Cenobii S. Crucis PP. Minorum Conventualium. Cum anno praeterito Florentiae versarem ex iis tria tantum ego vidi scamno XX. ex parte Claustri primum *in* 4., ut aiunt, numero 628., quod principio caret; cetera duo *in fol.* alterum num. 623., alterum num. 620., ad cuius calcem haec habentur verba: *Speculum Paulini, sive Satirica rerum gestarum mundi: est ad usum F. Thedaldi de Mugello Ordinis Minorum* (1). Idem ipse Sbaralea arbitratur (2) laudati Chronici auctorem,

e 4 quem

(1) De viro hoc doctissimo nostri Florentini Coenobii alumno fusè differit eruditissimus Mehus *in Vita Ambrosii Camaldulensis*, seu *in Hist. Litterar. Florent. pag.* 334. *et seq.*

(2) In litteris modo citatis. Hanc esse viri clarissimi mentem notat etiam celebris P. Joannes de Au-

quem ego Anonymum S. Crucis vocare soleo, esse Paulinum Venetum Ordinis Minorum sodalem, qui post varia pro Ecclesia Romana munera gesta in Episcopum Puteolanum anno 1324. electus est, decessitque anno 1344., ut fusè narrat P. Joannes de Augustinis (1). Paulini Puteolani Historiam ab origine mundi in Codicibus ad nostram Caesenatem Bibliothecam a *Malatestis* institutam spectantibus numerant Posfevinus (2), et Montfauconius (3): quae quidem Historia nunc etiam saltem imperfecta in eadem extat, ut contra Hieronymum Tartarotium scribentem (4) in Bibliothecam Vaticanam translportaram fuisse, testantur celeberrimus Mansius (5), doctusque P. M. Mucciolius in Caesenate Academia Metaphysi-

de Augustinis *Notizie Istorico Critiche intorno la Vita, e le Opere degli Scrittori Veneziani T. II. pag.* 301.

(1) *Op., et loco cit.*

(2) *T. III. Appar. Sacri in Catalogo MSS. Biblioth. Caesenat. pag.* 135.

(3) *T. I. op. laud. pag.* 434.

(4) *Differtat. Epistol. de Auctoribus ab Andrea Dandulo laudatis in Chronico Veneto n. 7. pag.* 8. apud Muratorium *T. XXV. S. R. Ital.*

(5) *In Accessionibus ad Biblioth. Fabricianam T. V. lib. 15. pag. 206. T. VI. lib. 19. pag. 231. ed. Patavin.*

physicae Lector (1), qui multis ab hinc annis publicè promisit, in seque recepit accuratissimum Malatestarum Bibliothecae indicem in lucem emittere. Utinam citò fidem liberet suam.

Memoratam Historiam genuinum esse Paulini Veneti opus, nemo unus, quantum scio, inficiatur, sed ipsi adjudicandam pariter eam esse, quae servatur in Bibliothecà S. Crucis, sin minus negat, at vehementer dubitat eruditissimus Auctor Historiae Litterariae Italiae; en eius verba: *Un' al-*

(1) In litteris ad me scriptis hoc anno 10. calend. Februarias. In iisdem litteris mihi significavit, Codicem, qui Paulini Historiam continet esse membranaceum, in Folio, ut ajunt, ac modo desinere post narratam Constantini Magni contra Maxentium victoriam, siquidem plures illius paginae forficibus recisae sunt. Ex hoc probabiliter colligi posse videtur, neque Paulini Historiae fragmentum, quod Caesenae desideratur, Romam delatum esse, quemadmodum opinatur eximius Auctor Historiae Litterariae Italiae *T. VII. lib. 1. cap. 12. n. 7. nota 9. pag. 346* ita scribens: *forse alla Vaticana passò quel pezzo, che manca in Cesena.* Tamecsi quis eas paginas reciderit, me latet, vereor tamen ne idem infortunium passae illae sint, quod aut variis antiquis chartis unius cuiusdam Monasterii, aut quibusdam aliis pretiosis Codicibus MSS. accidisse narrat testis oculatus Auctor doctissimus Ephemeridum Florentinarum *ad ann. 1747. n. 4. pag. 51.*

tra Storia di certo Paolino si ha in due (quatuor) *Codici della illustre Libreria di S. Croce in Firenze. V' ha chi sospetta esser ella del nostro Paolino, massimamente che molte diffondesi nel raccontare le geste di S. Francesco, e de suoi discepoli. Ma a decidere una tal controversia, nella quale io penderei piutosto a torre al Paolino Viniziano tal opera, vorrebbevi un confronto della Storia contenuta ne Codici Fiorentini coll' altra di Cesena, non essendo credibile, che lo stesso Paolino a due diverse Storie universali ponesse mano, e parendo per l' altra parte, che quella di Cesena sia del Vescovo di Pozzuolo* (1). Certè quidem Historiae unius cum altera collatio, ex qua pateret an utraque conveniat inter se, necne, rem extra omnem dubitationis aleam poneret. Nihilo tamen secius usque donec ex huiusmodi comparatione oppositum non appareat, prudenter judicare licebit, utramque inter se convenire, eumdemque habere Auctorem; enim verò utraque Historia exorditur ab mundi principio, desinitque initio seculi XIV.; unde probabile sumitur argumentum, utramque Historiam eandem esse, et ab eodem Auctore conditam, et eo tempore vixisse, quo florebat etiam Pauli-

(1) *T. IX. par. 1. lib. 1. cap.* 10. *num.* 13. *pag.* 146., *et seq.*

Paulinus Puteolanus; ad haec, quae est in Bibliotheca S. Crucis scripta dicitur a Paulino quodam, nec iis temporibus alter Paulinus inter Scriptores legitur, quam Puteolanus: de rebus ad Ordinem FF. Minorum spectantibus fusè pertractat, quod ut plurimum soli eiusdem Ordinis alumni facere solebant.

Huius Historiae Auctor, quicunque demum ille sit, non pauca habet, quae totidem verbis leguntur in Chronico, quod primum edidit Muratorius (1), et Jordano adjudicavit. Quare vel Auctor noster ex Jordano, vel e contrario Jordanus ex Auctore nostro multa accepit. Non semel pariter in errorem labitur, quemadmodum vel ex fragmento a me in communem usum dato constare potest; ex quo factum esse censeo, ut Coluccius Salutatus scribens ad Ferdinandum *de Eredia* virum doctrina, pluribusque dignitatibus insignem *Satyram Paulini* non secus, atque *Speculum Historiale* Vincentii Bellovacensis, et Martini Poloni *Chronica* nugas appellet (2).

Quintum monumentum excerptum est

c 6 ex quo-

(1) *T. IV. Antiquit. Ital. medii aevi pag. 951., et seq.*

(2) Colucci litterae sunt apud celebrem Laurentium Mehus *op. cit. pag. 296.*

ex quodam membranaceo Codice seculi XIV. complectente S. Francisci Vitam a S. Bonaventura conditam, et Catalogum Ministrorum Generalium Ordinis Minorum a Joanne Parenti Florentino eorum omnium primo ad *Gondisalvum* natione Hispanum, cui anno 1304. Assisii totius Franciscanae societatis regimen demandatum fuit. Codex memoratus servatur in Regia Bibliotheca Taurinensi (1), eiusque fragmentum, quod evulgavi, ut mihi transcriberetur curavit clarissimus Guidus Gaschius caussarum Advocati munere Taurini fungens. De illius Auctore nihil explorati habeo. Ex veteri Chronico (2), de quo disseram paullo post, erudimur, Bernardum *de Bessa* Aquitanum S. Bonaventurae Socium, et a Secretis scripsisse Catalogum eorundem Ministrorum; illumque perduxisse usque ad *Bonamgratiam* anno 1279. in Comitiis Assisiensibus electum testantur Rodulphius (3), Vvaddingus (4), Azzoguidius (5), et Vossius (6). Utrum Chro-

(1) *Numero MXXVIII. litt. K. III. 12.*
(2) Apud cl. Azzoguidium *in notis ad Vitam S. Antonii Patavini a Siccone Polentonio scriptam num. 26. pag. 111.*
(3) *Historia Seraph. Relig. lib. 3. fol. 311.*
(4) *In Syllabo Scriptorum O. Min. pag. 59.*
(5) *Op. cit. pag. 97.*
(6) *De Historicis Latinis lib. 3. cap. 8. pag. 787.*

Chronicum hoc Taurinense idem sit, ac laudatus Bernardi Catalogus ab aliquo recentiori Scriptore usque ad *Gondisalvum* extensus, aliorum esto judicium.

Ex Codice item membranaceo magnae formae foliis 189. constante exscriptum est fragmentum, quod sexto loco in apertum protuli. Complectitur hic Catalogus XXIV. priorum Ministrorum Generalium Ordinis Minorum, a S. Francisco nempe usque ad Leonardum *de Giffono* in Regno Neapolitano, qui supremum Ordinis regimen suscepit anno 1373. in Comitiis Tolosae habitis, illudque dimisit post quinquennium cum inter Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales relatus esset. Eiusmodi Codex exstat in nostri Coenobii Assisiensis Tabulario; laudatum verò fragmentum accepi a viro satis erudito mihi amicitia, et sodalitate conjuncto Ubaldo Thebaldio eiusdem Coenobii alumno. Petrus Rodulphius, quem paullo ante memoravi, in Historia Seraphicae Religionis (1) haec habet: *quidam Vasco citerioris Hispaniae....... descripsit gesta Religionis Franciscanae ab initio Religionis ad annum* 1373. His verbis indicare voluisse Rodulphium Chronici, de quo in praesentia lo-

(1) *Lib.* 1. *fol.* 7.

tia loquimur, Auctorem (2), me monuit litteris supra citatis clarissimus P. Sbaralea. Ex Rodulphio igitur discimus quaenam fuerit Auctoris huius Chronici natio; ex anno verò, ad quem usque Historiam suam perduxit, tempus, quo ille floruit, probabiliter agnoscimus. Ex his porrò tribus Chronicis, ne praesens opus nimis augeretur, ea tantum edere optimum duxi, quae conducere posse existimavi ad illustrandam Nicolai Historiam, quo tempore aut privatam vitam inter Fratres Minores degebat, aut Cardinalis, aut Summus Pontifex erat; ac illorum, quae facta sunt, cum is universam regebat Ecclesiam.

Septimum tandem, postremumque monumentum est Dissertatio Benedicti XIV. de cultu publico non exhibendo Nicolao IV. in

(1) Erit fortasse, qui huic opponet sententiae, Chronicum laudatum non ad annum 1373., sed ad annum usque 1379. pertinere: at licet hoc sentiat eruditus Azzoguidius *opere cit. pag. 97., et 206.*, tamen a veritate alienum est: idque disco tum ex Marco Ulyssiponensi *in Chron. Ordinis Min. par. 2. lib. 9. cap. 33.*, qui eodem Chronico usus est, statim post Leonardi electionem anno 1373. factam, ita scribente: *quivi finiscono le Croniche, et Historie antiche di ventiquattro Ministri Generali, che successerò a Santo Francesco*; tum ex litteris a Thebaldio memorato mihi datis anno elapso pridie calend. Novembris.

IV. in Basilica Liberiana, in qua Corpus eius requiescit. Dissertatio haec in latinum versa prodiit in lucem et Venetiis apud Joannem Baptistam Albrizzium anno 1751. tum separatim, tum conjunctim scilicet *T. I. Dissertationum Miscellanearum Benedicti XIV.*, et Romae in Collectione omnium fere Operum eiusdem Pontificis; veruntamen neminem futurum esse confido, qui mihi crimini det, quod rursus eam divulgaverim, ut illorum, qui eandem legere optant, nec opportunitatem habent memoratas Collectiones manu versandi, commodis consulerem. Quid caussae fuerit, cur Pontifex doctissimus eruditam condiderit Dissertationem, narrat diligens, ac pius Canonicus Strozzius in Opusculo MS., quod anno 1760. composuit, ac ita inscripsit. *Nuove circostanze di fatto, e riflessioni in risposta alla Dissertazione della fel. mem. di Benedetto XIV. intitolata: de Nicolai Papae IV. publico cultu in S. Maria Majore*. Itaque laudati Canonici verba hic exscribenda sunt; eo maxime quia ex his liquet etiam quonam pacto, non solum Nicolai ossa, seu potius cineres reperti secundo sint, sed insuper variae eius Reliquiae: *In congiuntura del moderno sontuoso ristoramento fatto alla medesima nostra Basilica* (Liberianae) *dalla*

dalla fel. mem. di Benedetto XIV., toglien-dosi quel deposito dal suo luogo (1) *per situ-arlo, come si fece, appiè della Navata gran-de; in tale occasione il dì 29. Novembre 1746. si trovò sotto di lui l' urna sepolcrale di Ni-colò IV., che aveva il coperchio di due pez-zi sopra cui era incisa questa iscrizione*

✠ Hic requiescit

Nicolaus PP. Quartus

Filius Beati Francisci

Dentro l' urna si videro minutissimi frammen-ti di ossa, o piuttosto ceneri di ossa mescolate frà molti stracci di drappo pavonazzo fiorito d' oro con altri stracci di pura seta color Caf-fè, come si esprime nello Stromento per gli Atti del Monti, rogato sotto il medesimo gior-no. Quando si collocò, come sopra il deposito, appiè di esso vi fu posta l' urna suddetta con tutte le Reliquie trovatevi dentro; di modo che in oggi quell' urna risponde sotto la nuo-va pila dell' acqua Santa, attaccata all' im-basamento dello stesso deposito.

Finalmente il dì 9. Gennajo 1750. men-tre io come Canonico Sagrestano Maggiore alla pre-

(1) Nicolai tumulus ab anno 1574. ad eam, dlem fuerat ad dexteram Chori ejusdem Basilicae. V. *hanc Hist. pag. 151.*

presenza del P. Giuseppe Bianchini (1), *e di vari Ministri Ecclesiastici della nostra Basilica riscontravo ad una ad una tutte le Sante Reliquie (che allora per modo di provvisione stavano con due lampadi sempre accese nell' armario della Cappelletta Canonicale, e per l' addietro continuamente si tenevano in Chiesa all' adorazione del Popolo racchiuse nel Ciborio del vecchio Altare chiamato l' Altare delle Sacre Reliquie) fra di esse vi trovai un involto di carta colla seguente iscrizione*: de Papa Nicola discepolo di Santo Francesco. *In esso si contenevano due involtini parte di carta, in uno de' quali si leggeva questo titolo*: delle vestimenta di Santo Nicolò Papa, che fù discepolo de Santo Francesco morì 109; *nel secondo poi leggevasi*. le ossa de Santo Nicolò Papa, che fù discepolo de Santo Francesco morì del 109. *Aperto l' uno, e l' altro degl' involtini suddetti riconobbi, che quelle Reliquie riscontravano a puntino colle Reliquie, che io stesso il dì 29. Novembre 1746. aveva molto bene osser-*

(1) Blanchinus pluribus libris editis longe clarissimus, quantum audivi, parat Historiam Basilicae Liberianae. Utinam hanc cito publicet, siquidem non dubito, quin vir eruditissimus multa de Nicolai cultu, imprimisque de Altari, quod eidem excitatum dicitur, sit feliciter explanaturus.

osservato nell' urna sepolcrale del medesimo Pontefice. Senza dubbio quelle porzioni di vestimenta, e di ossa di Niccolò IV. furono cavate dalla sua urna sepolcrale allorche il Card. Felice Peretti gli fabbricò il nobile deposito. In ordine al carattere delle riferite iscrizioni, perchè il P. Bianchini disse, che gli pareva di quei medesimi tempi, presi a sospettare, che fosse mano dello stesso Card. Felice Peretti, come in fatti ritrovai pochi giorni appresso, confrontandolo con altro suo scritto indubitato; nel qual confronto il Signor D. Andrea Fidanza Sagrestano col Signor D. Filippo Onofri Sottosagrestano della nostra Basilica mi potero avvertire, che alcune di quelle lettere erano fra loro tanto somiglianti, come se fossero fatte con la stampiglia.

In quanto poi al consaputo numero 109. *egli sta in qualche distanza dalla parola* mo*ri; onde in verun modo si ha da riferire alla morte di Niccolò IV.: forse quel numero non è altro che un registro relativo al catalogo delle Sante Reliquie radunate dal Card. Felice Peretti.* Memoratus Canonicus ex his, aliisque rationibus infert, Basilicae Liberianae *Capitulum* tempore Cardinalis Peretti Nicolaum ceu Sanctum habuisse; deinde subjungit: *poco dopo l' enunciata scoperta avendo messo insieme qualche documento intorno alla*

no alla fama di Santità di Niccolò IV. di cui per l' addietro ero affatto digiuno, rappresentai a' miei Signori Concanonici il culto, che si dava nella nostra Basilica al mentovato Pontefice in quelle sue Reliquie. I medesimi temendo di rendersi contumaci ai decreti fulminati di Urbano VIII., si credettero in obbligo di notificarlo alla fel. mem. di Benedetto XIV. per sentire da lui qual uso si dovesse fare delle mentovate Reliquie. Io pertanto stesi una breve relazione del fatto, e gliela presentai il 18. Ottobre del medesimo anno 1750., nella quale relazione aggiunsi vari monumenti, che riguardavano la fama di Santità di questo suo predecessore, e vi accennai un Altare, che parimente nella nostra Basilica fu eretto in onore di esso poco dopo la sua morte. Nostro Signore sotto il 24. dello stesso mese d' Ottobre si degnò rispondere con una dottissima Dissertazione in italiano munita della sua firma, e sigillo.

Hactenus Canonicus Strozzius in Opusculo paullo ante citato, quod licet Roma acceperim a viro scientia, ac dignitate Eminentissimo Laurentio Ganganellio, integrum tamen edere nolui, sed ex eo duntaxat excerpsi quaecunque pro Nicolao vel gravia, vel saltem minus levia visa mihi sunt, illaque divulgavi in adnotationibus ad Benedi-

nedicti XIV. Dissertationem. In iisdem adnotationibus nonnulla item leguntur, quae ad Nicolai sanctitatem probandam pertinent, a Canonico nostro laudato in Opusculo praetermissa. ipse ea addidi, non quidem ut repugnarem aut Urbani VIII., aut aliorum Summorum Pontificum decretis; quinimo haec summa veneratione, observantiaque prosequor; sed tantum ut quid dici queat in quaestione, de qua in utramque partem disputandi libertatem dedit idem ipse Benedictus, exponerem.

Restat nunc ut praefationi meae finem impositurus, omnia, quae in hoc opere dicta a me sunt, tibi erudite Lector, examinanda, atque expendenda offeram, quò *per te errata corrigantur, hiantia suppleantur, superflua diradantur, necessaria supponantur, et ubi deviaverim, quod fateor facilè fit, ignorantia mea veniam consequatur, quin et contra insultantium irrisionem auctoritatis tantae defensione muniatur. Cum tamen, Deo teste, pro hoc minime movear si quis me talium elatus irriserit, vel inurbanum quicquam conflasse verbosius objecerit, ut tantum studiosis, et Deum timentibus simplicem veritatis sententiam construxerim; et his, qui fortè, spiritus Domini inspiratione annuente, post hoc dum livor invidiae nubila praetendens occiderit, praedicti*

dicti Antistitis actus, et vitam condigna reverentia condecorare noverint, et voluerint, rerum, et temporum certum ordinem depinxerim (1).

(1) Vvolferus *in Epist. ad. Albuinum praemissa vitae S. Godehardi Episcopi Hildesheimensis* apud Bollandianos *T. I. Maji ad diem* 4. *pag.* 502. *ed. Anverp.*, et apud Mabillonium *in Actis SS. O. S. B. sec.* 6. *par.* 1. *pag.* 351. *ed. Venetae*.

F. Joan-

F. Joannes Baptista Colombini Artium, & Sacrae Theologiae Doctor, in Regia Ticinensi Universitate Theologiae Dogmaticae, & Historiae Ecclesiasticae publicus Professor, Sacrae Romanae Universalis Inquisitionis Consultor, totius Ordinis Minorum Sancti Francisci Conventualium post Seraphicum Patriarcam Minister Generalis LXXXVII.

CVm opus, cui titulus: *Vita Nicolai Papae VI. Ordinis Sancti Francisci a Hieronymo Rubeo &c.* a Patre Magistro Felice Mattei Nostri Ordinis, ac Provinciae Thusciae Definitore Perpetuo, & in Pisana Universitate Publico Sacrae Theologiae Professore compositum, duo Ordinis nostri Theologi jussu nostro recognoverint, & in lucem edi posse testati fuerint, facultatem impertimur, ut typis tradatur, si iis, ad quos attinet, videbitur.

In quorum &c. Datum Romae ex Aedibus nostris SS. XII. Apostolorum die 5. Septembris 1761.

F. J. B. Colombini Minister Generalis Ordinis.

F. Joseph Maria Cassera de Mediolano Secretarius, & Assistens Generalis Ordinis, ac Provincialis Angliae.

Pag.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
XXIII.	8.	in not. Loco cit.	T. XVII. pag. 432.
12.	4.	quattuordecim	quatuordecim
15.	11.	in notis enciclyca	eucyclica
	31.	in notis Propileo	Propyleo
17.	5.	in notis viden,	viden'
30.	10.	in notis oppidum	oppido
	11.	positum	posito
70.	3.	in notis belis	bellis
95.		nota quae est numero 3. removeatur, & collocetur pag. sequenti num. 1. numero autem 3. ponatur nota, quae legitur ibidem.	
138.	17.	in notis 122.	134.
204.	5.	in notis accitus	ascitus
218.	11.	in notis ac aliis	ac pro aliis
219.	5.	in notis recitanda	recitandis

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

SIXTO V. (1)

PONT. OPT. MAX.

BEATISSIME PATER.

Mei muneris semper duxi de Pontificatu Maximo Sanctitati Vestrae gratulari. Cum enim Illam primum Romae (2) noverim, quo tempore, insigni probitatis, ac doctrinae fama, generalem Ipsa sui Ordinis Procuratorem gerebat, ego istuc, Io- annis

(1) Antea Felix Perettus vocabatur de Ordine Fratrum Minorum, quos modo *Conventuales* communiter appellant. In summum Pontificem electus est anno 1585. octavo cal. Maji, ac mortuus anno 1590. sexto calend. Septembris.

(2) Anno scilicet 1564; quo Rubeus in Urbe morabatur, ut in Praefatione nostra dicemus, et Felix Perettus res pro Ordine nostro publicas in Aula Romana administrabat, quod munus demandatum ei est anno 1562., gessitque ad annum usque 1565., sicuti narrat Franchinius *Memorie Letter. di Scrittori Frances. Conv. n. 139. pag. 254.*

annis Baptistae Rubei (1) Carmelitanorum Generalis Praefecti patrui mei visendi causa, veneram, postea Ravennae, quam ad Vrbem Ipsa tum Episcopus ordinem suum invisens, et confirmans se (2) contuletat, officii causa salutaverim, à Sanctitate Vestra humanissime complexus, videbar mihi ipsi deesse, nisi si qua ex parte, supra ceteros, qui Sanctitatem Vestram, praeter virtutum ejus famam, quae per omnium ora, atque aures clarissima ferebatur, antea cognitam non habuere, et sibi gratularer, et aliquo signo gratulationem hanc meam restatam facerem. Sed temeritatis notam veritus, dum partes, tametsi altissimae reverentiae, implere studeo, quod

nimium

(1) Joannes Baptista Rubeus Prior, ut ajunt, Ordinis sui Generalis institutus est Romae die 21. mensis Maij anno 1564. cum per biennium ante Vicarij Generalis munere functus esset. Clarus virtutibus, pluribusque libris editis, e vita decessit in Urbe anno 1577. Vide Cosmam de Villiers T. 1. *Bibliotb. Carmelit. col.* 781. *et seq.*

(2) Anno 1567. vel initio sequentis; nam Perettus anno 1566. mense Januario Vicarius Generalis Ordinis constitutus, post annum integrum Episcopus ordinatus est Ecclesiae S. Agatae Gothorum. Cum autem utrumque officium obire jussus a Pontifice esset, eo tempore Ravennam accessit illius Urbis Coenobium visitaturus. Confer eruditissimum Tempestium *Storia della vita, e geste di Sisto V. lib.* 3. *n.* 10. *e seg.*

nimium ego sim humilis, et obscurus, Ipsa ita splendido, ac sublimi locata fastigio, nullum ut sit in terris excelsius, diu animi incertus fui, et adhuc essem, nisi ejus me bonitas, et humanitas, quae maximae habentur, et quibus imitari nititur illum, cuius Vicarium gerit, explicato tandem consilio, ad id faciendum impulisset. Hoc vero dum cogito venit etiam in mentem id mei muneris cum vita Nicolai Quarti à me latine scripta conjungere; ratus fore, ut hac ratione, illud et Sanctitati Vestrae gratius, et ceteris omnibus testatius accidat: nam et ex honestissimo Sepulcro, quod ad ejus memoriam Pontificis (1) excitavit, conjicere Sanctitatis Vestrae in illum singularem animi propensionem possumus; et qui manibus omnium hodie teritur Platina (2) de illo scribens praetermittit multa, in plerisque fallitur, quod reliquum est strictim attingit.

A Sanctitate vestra maximopere etiam atque etiam peto, et quaeso, ut quo ani-

 mo

(1) Consule quae dicentur fere ad hujus vitae calcem.

(2) Baptista, seu potius, uti scribit Labbeus *in Dissert. Philologicis ad Bellarm. de SS. Eccles.* Bartholomaeus vulgo Cremonensis, sed in oppido *Platina* natus, qui praeter alios *de Gestis Romanorum Pontif. librum unum composuit*, obiitque Romae anno 1481.

mo monimentum illi nobile, elogiumque elegantissime scriptum posuit, eo illius facta in hunc à me libellum cum ex ipsius Pontificis diplomatibus, tum ex hujus Annalibus (1) Provinciae Manuscriptis magnam partem coacta, et secum una meum in Sanctitatem Vestram cultum accipere ne gravetur. Ita praepotens Deus proroget in multos annos Sanctitati Vestrae, quod speramus, vitam, tranquillumque saeculum largiatur, ut et juvare Christianam Rempublicam, et ejus mederi malis, ita uti coepit, pergat, ad totque praeclare gesta illud addat, ut et summa auctoritate, et praeclarissimis exemplis ad honestissimum virtutum culmen Alexandrum Peretum adducat Nepotem (2) suum spe maxima, et Christiana juvenem, altaque indole, qui cum a Sanctitate Vestra Sacra purpura ornatus in lubrica adolescentiae via tot periculosis offensionibus obnoxia Vestrae Sanctitatis vestigijs insistat, et magnarum rerum assidua tractatione, Vestrae Sanctitatis virtutum iter sit jam ingressus, non dubium

(1) Vide dicenda in Praefat. nostra.

(2) Sixti pronepos quatuordecim annis natus erat cum anno 1585. tertio idus Maji creatus est Cardinalis. De illius virtutibus legatur praeter Oldoinum Tempestius *op. cit. lib. 6. n. 23. et seq.*

bium est, quin tanto Duce, in incepto si permanserit, eo felicissime pertingat. Ravennae Tert. Cal. Octob. MDLXXXV.

Humillimus Servus, ac Subditus
HIERONYMVS RVBEVS.

VITA NICOLAI QVARTI PONT. MAX.

PER HIERONYMVM RVBEVM COMPOSITA.

SI perturbationes temporum, et maximae rerum molestiae, Principis, qui tum Imperio potitur, Ecclesiastici praesertim, significare virtutem possunt, cum existimandum sit, Deum pro eo ac necessitas postulat, opem ferre, tristioribusque temporibus Principes majores servare, Nicolaum Quartum Pontificem Max. inter optimos Pontifices insigni virtute fuisse, omnique posteritatis memoria dignum fateri jure, ac merito debemus (1): cum eo tempore ad Pontificatum fuerit evectus, quo Italia dissensionibus maxime agitabatur, et Italiae omnis fere civitas, et ex civitatibus

A 4 ipsa

(1) Bartholomaeus Pisanus *lib. 1. Conformitatum &c. Fructu 8. par. 2. fol. 72. ed.* 1513. haec habet: *Frater Hieronymus de Esculo, qui primo Generalis Ordinis, deinde Cardinalis Romanae Ecclesiae, demum concorditer in Summum Pontificem electus vocatus est Papa Nicolaus IV; qui prout narrabat quidam de Ferraria, qui fuerat Scutifer suus, et decem summosPontifices agnoverat, praecipuus fuit inter omnes.*

ipſa in primis Roma; quin non Italia modo, ſed et Sicilia, ſed et Gallia, Europaque, ſed et Aſia ubi ſummo omnium, ſed hejus maxime optimi Pontificis maerore miſeri Chriſticolae et ipſi à ſeipſis, et à Sultano acerrime oppugnabantur. Quod ut magis pateat operae pretium puto, terrarum orbis qui ſtatus eſſet, cum Nicolaus Pontificatum adeptus eſt, brevi deſcribere. Aragonum, et Gallorum armis, qui aſſidue obſtinato ad victoriam animo inter ſe praeliabantur, Sicilia, Calabriaque, et quod Regni Neapolitani reliquum eſt, nullibi quieſcebat, Gallis Neapolitanum Regnum tueri, et Siciliam recuperare nitentibus jam ſex annis illis ademptam, cum per ingentem caedem ad hanc diem Veſperas Siculas appellatam, Regno pulſis, Rex Aragonum Petrus ſucceſſor inductus eſt (r): cui duo-

(r) Anno 1282., quo *duarum horarum ſpatio* tertio Kal. Aprilis die Sacro *Paſchae* cum ad Veſpertinos hymnos populus de more convocaretur, *octo Francorum millia occiſa fuiſſe conſtat. Inde adagio increbuit Veſper Siculus*, inquit Thomas Fazellus *de Rebus Siculis Decade 2. lib. 8. cap. 1. col.* 563. apud Petrum Burmannum *T. IV. Theſauri Antiq., et Hiſt. Italiae*. Siculi ad tantum ſcelus patrandum excitati ſunt a Petro Aragonum Rege. Conſule Ptolomaeum Lucenſem *lib. 24. Hiſt. Eccleſ. cap. 5. col.* 1187. apud Muratorium *T. XI. S. R. I.*

duobus (1) jam annis vita functo Jacobus alter filius in Regnum Siculum, quemadmodum Regi Gallorum Carolo (2) paulo etiam ante mortuo Carolus Claudus primus filius, Tarenti (3) Princeps, Carolus secundus vocatus, in Neapolitanum, et jura Siculi successerat: Is tamen bello navali prope Neapolim cum multis proceribus captus (4) Rogerij Lauriae stratagemate, qui triremim, in qua erat Carolus, perforari ab egregio, et forti urinatore curaverat, quar-

(1) Petrus laudatus obiit anno 1285. Mense Novembri, idcirco non post duos, sed post tres annos, et ultra a Gallorum caede. Huic statim successit Jacobus Filius, qui anno 1286. ab Honorio IV. ob occupatam Siciliam tertio excommunicatus est. Adeundus Pagius *in vita Honorii IV. n. 13.*

(2) Carolus I. Caroli Claudi Pater, qui e vita migravit anno 1285. nonis Maji nunquam Galliae Regnum tenuit, sed antequam Regni Siculi *investituram* a Clemente IV. acciperet Comes Andegavensis, ac Romae Senator erat. Vide Pagium *in vita Clementis IV. n. 6.*

(3) Ita vocatur a Nicolao Speciali *in H. Sicula lib. 1. cap. 27.* apud Murat. *T. X. op. cit. col. 943.* et apud Petrum de Marca *in Marca Hispanica col.* 621; nec non a Fazello *Dec. cit. lib. 9. cap. 2. col.* 576, ab aliis Auctoribus, quos legi, legi autem plures, appellatur Salerni Princeps.

(4) Anno 1284. initio mensis Junii. Consule Villanium *in Hist. Florent. l. 7. cap. 92. col.* 301. apud Murat. *T. XIII. op. cit.* Post quadriennium libertas restituta ei est, ut suo loco fusius dicetur.

quartum jam fere annum à Jacobo, et Alphonso Aragonijs fratribus in custodia habebatur. Ipsi quoque Pisani, et Genuenses adeo inter se dissentiebant, ut classibus eorum ad pugnam concurrentibus, Pisani amiserint triremes novem supra quadraginta, hominum duodecim millia (1): quamobrem bello cum Genuensibus omisso, sese atrocibus Guelforum, et Gibellinorum factionibus, dissidijsque miscuerant, quibus Etruria infeliciter, laetalique incendio ardebat

(1) Navale bellum Pisanos inter, ac Genuenses accidit anno 1284. Pisanorum classis postridie nonas Augusti quassata est apud *Meloram* parvam Insulam quinque millariis a portu Liburnensi distantem. Quae de Navium, Civiumque numero, quos Pisani amiserunt scribit Rubeus accepit ex Platina *in vita Honorii IV*. Auctor Anonymus *Fragment. Hist. Pisanae* apud Murat. *T. XXIV. op. cit. col.* 684. inquit *funno sconfitte le Galee del Comuno di Pisa, e prese 27. Galee, e Galeoni, presi bene XI. mila homini, morti più di* 1285., *e fu la ditta sconfitta A. D.* 1285. (more Pisano) *del mese d' Agosto Domenica lo die della Festa di Santo Sisto*. Villanius *lib. cit. cap.* 91. *col.* 300. narrat Naves a Pisanis amissas fuisse 40., Cives autem 16000. Alij et Navium, et Civium numerum minuunt. Consule Murat. *T. XI. Annalium Ital. ad eum ann. pag.* 189. *ed.* 1753., unde nihil certi ob Historicorum discrepantiam statui potest. Catalogum familiarum Pisanarum, ad quas Naves amissae spectabant exhibet doctissimus, atque eruditissimus Lamius *in adnot. ad chronicon Imperat. Leonis Urbevetani pag.* 285. *et seq.*

debat omnis: praeter graves Flaminiae, et Insubriae tumultus, quos hujus progressus historiae explicabit. Haud secus Galli paullo ante Hispanias adorti loca aliquot occupaverant, tametsi Philippi Regis eorum interitus aliqua ex parte belli remisisse fervorem videbatur (1). Roma ipsa intestinis civium dissidijs distracta, et caedibus cruentata jam in eas rerum angustias adducta erat, ut remedij parum, quod satis esset, posset accipere; maxime tamen omnium Sultani in Asia progressus, multas Christianorum, easdemque praecipuas urbes cum magna strage occupantis, piorum animos sollicitabat.

His turbulentis temporibus Nicolaus Pontificatum maximum inijt, cum neque inter ipsos Cardinales contentiones deessent multae, dum aut à Principibus incitati, vel ab ijsdem retracti, suopteve ingenio dissentientes, eorum temporum interregno, nunc sex, modo octo mensibus, nonnunquam uno, atque etiam altero anno Pontificia vacare sedes consuesset (2).

Saepe

(1) Confer hac de re Nicolaum Specialem *lib. 2. op. cit. cap. 1. et seq.* apud Muratorium, et Petrum de Marca *col. 947. et 623. ac seq.*

(2) De vi Cardinalibus in eligendo Pontifice a viris Principibus illata, de dissensionibus inter ipsos Cardi-

Saepe etiam alio, atque alio sese eligendi causa Pontificis conferebant: tametsi de Conclavi Gregorius X. Pont. Max. in Concilio Lugdunensi quattuordecim ante annis, ut occurreret tantae tarditati, legem promulgasset (1): cum ad eam diem solerent, non in conclave secedere, aut includi, sed more conventus, aut Comitiorum, perinde quasi in Senatum coacti Pontificem adlegere (2). Nam et eam legem Hadrianus V.

Cardinales, deque temporis spatio, quo seculo XIII. antequam Nicolaus IV. in Summum Pontificem eligeretur, Petri Sedes proprio pastore vidua fuit, legatur Pagius *initio Vitarum Innocentii IV, Urbani IV, Gregorii X, Joannis XXI; Nicolai III; et Martini IV.*

(1) Constit. Gregoriana exstat tum apud Labbeum *T. XIV. Hist. Concil. col.* 521. *ed. Coletianae*; tum *in Sexto Decretal. lib.* 1. *Tit.* 6. *de electoris, et ele. potest. fol.* 17. *ed. Lugdun.* 1544. Edita fuit in Concilio Lugdunensi II. Sessione V. pridie idus Julii anno 1274.

(2) Ita Panvinius *in adnot. ad vitam Gregorii X. a Platina perscriptam pag.* 179. *ed.* 1572. Non semper vel ante Gregorianam Constit. in usu id fuit; nam Clemente IV. defuncto Cardinales a Raynerio Gatto Pro-praefecto Viterbiensi, et Alberto *de Montebono*, qui Magistratum Viterbii gerebat in Conclave occlusos fuisse patet ex diplomate dato 6. idus Junii anno 1270., quod recitat Oldoinus *in Addit. ad Ciaconium in Gregorio X. T. II. col.* 182; & ex eo Pagius *in vita Gregorii X. n.* 2; hinc celeberrimus

V. (1) abrogaverat, et hanc abrogationem Joannes XXI. (2) probaverat. Quamobrem rejectis de Conclavi legibus Nicolaus Pontifex Max. est factus, quemadmodum et Nicolaus Tertius, Martinus Quartus, et qui Nicolaum Quartum proxime antecessit, Honorius Quartus: tametsi eas postea Celestinus V. iisdem permotus causis, quae jam Gregorium X. impulerant, restituit (3), et Boni-

rimus Saxius *in adnotat. ad Sigonium de Regno Italiae lib. 20. T. II. opp. col.* 1076. *ed. novae* infert, Gregorium non instituisse, sed tantum confirmasse Conclave.

(1) Consule Jordanum *in Chronico cap.* 235. *col.* 1008. apud Muratorium T. *IV. Antiquitatum Ital. Medii aevi.*

(2) Lege Joannis litteras apud Raynaldum *ad ann.* 1276. *n.* 30; ac Ptolomaeum Lucensem *l.* 23. *H. E. cap.* 21. *col.* 1176. Idem ipse Raynaldus *ad an. cit. n.* 29. *et ad an.* 1289. *n.* 49. ex epistola 1. libri 2. Nicolai IV. tradit, hunc Pontificem non secus ac decessores suos Hadrianum, et Joannem Gregorianam Constit. abrogasse, sed cum vir doctissimus memoratae epistolae verba non recitet, nec hujus abrogationis ullus babeatur sermo in tribus Coelestini V. diplomatibus ab eodem Raynaldo *ad ann.* 1294 *num.* 17. T. *IV. pag.* 153. *et seq. ed. Lucens.* exbibitis, elarissimus Pagius in *vita Nicolai IV. n.* 21. vehementer dubitat, quin id quod scribit Raynaldus falsum sit.

(3) Consule *tria hujus Pontif. diplom. supra laud.*, et Jacobum Stephaneschium *in vita Coelestini l.* 3. *cap.* 2. *n.* 255. *T. IV. Maji Bollandiani pag.* 457., et apud Murat. *T. III. par.* 1. *S. R. I. pag.* 636.

Bonifacius VIIJ. in Sextum relatas, probavit (1), a Clemente deinde V. (2), et VJ. (3), ac ab alijs, sed in primis à Pio Quarto (4) auctas.

Cum itaque ab Honorij Quarti obitu Apostolicum solium menses decem, dies octo supra decem vacasset, Romae apud Sanctam Sabinam Nicolaus à Cardinalibus communi omnium consensu, et concordibus suffragijs octavo cal. Mart., qui dies ob Cathedram Apostolicam Antiochiae primum à S. Petro Apostolorum Principe locatam, solemnis, et festus habetur, anno à partu Virginis 1288. Summus Pontifex est renunciatus (5); et ita pars major auctores sunt. Scri-

(1) V. *Sextum Decret. loco cit.*

(2) Hujus Pontif. Constit. exstat *lib.* 1. *Clement. tit.* 3. *cap.* 2. *de elect. et electi potest. fol.* 8. *ed. Lugdun.* 1544.

(3) Confer ejus diploma apud Cherubinum *T.* 1. *Bullarij n.* 5. *pag.* 279. *ed.* 1692; apud Raynaldum *ad ann.* 1351. *num.* 39; et alios

(4) Anno 1562. initio mensis Octobris. Vide Raynaldum *ad eum ann. num.* 188.

(5) Hieronymo adhuc puero praenuntiatum fuerat se aliquando Petri cathedram ascensurum. In *Processu* seculo XIII. vertente, vel ineunte sequenti confecto pro B. Conrado O. M. Asculi ex clara *Miliana* gente nato, cujus epitome exhibet Vvadingus *T. V. Ann. Min. ad ann.* 1289. *n.* 27. *pag.* 213., *et seq. ed. Rom.* legitur, memoratum Conradum

Scribunt tamen plerique è recentioribus, Cardi-

dum a teneris unguiculis quotiescumque in Hieronymum, quo ille utebatur familiarissimè, incidebat, toties flexis genibus adorasse; interrogatumque quid hoc esset, respondisse, se ita eum venerari, quia in illius manibus *Claves Regni coelorum* conspiciebat. Assumptus verò ad tantam dignitatem est communi Cardinalium consensione Romae, non quidem *in Ecclesia S. Petri*, quemadmodum tradit Henricus Stero *in Annalibus ad ann.* 1287. *pag.* 208. apud Canisium *T. IV. Lection. Antiq. ed. Basnag.*, sed in monte Aventino, ut sibi ipse testis est *in epist. encilyca ad Praesules, et Principes* a Raynaldo *ad ann.* 1288. *n.* 3. *et seq.* publicata. Quod spectat ad electionis annum una Historicorum vox est. Quod verò ad diem attinet illorum quidam variant inter se; nam a Jacobo Auria *lib.* 10. *Annal. Genuens. ad ann.* 1288. *col.* 594. apud Murat. *T. VI. S. R. I.* electus dicitur octavo Calendas Aprilis, quo certè nihil magis falsum asseri potest, ut liquet *ex epist. encicl. laud.*, et ex litteris Nicolai ad P. *Custodem* Coenobij Assisiensis O. M. C. datis anno 1288. sexto Kal. Martij, quae sunt *in Hist. ejusdem Coenobij l.* 2. *pag.* 38., ac ita incipiunt: *Suscepimus nuper, licet immeriti, supernae dispositionis arbitrio, prout jam famae praeambulae te credimus didicisse relatibus, curam, et regimen Ecclesiae generalis.* Fleurius *Histoire Ecclesiastique liv.* 88. *n.* 46. *T. XVIII. pag.* 420. *ed.* 1723, Anonymus *du Histoire des Papes T. III. pag.* 294., et alij scribunt, electum fuisse decimo quinto cal. Martij. His praeluxit Papebrochius *in Propilaeo par.* 2. *pag.* 64. *ed. Antuerp.*, ubi tradit die memorata communi suffragio Nicolaum electum, sed ipsum post dies octo tantum electioni assensum prae-

Cardinales ob Romanos Civium tumultus Perusium profectos Nicolaum ibidem Pon-

praebuisse. Cur ego in hanc eam sententiam, tres praesertim sunt rationes. I. Nicolaus apertè testatur *in encycl. laud.* se creatum fuisse Pontificem Dominica prima Quadragesimae, quae anno 1288. cum die 15. mensis Februarii concurrebat; neque ulla caussa est, quamobrem proprio arbitratu pro *Dominica prima* ponatur *secunda*, uti fecerunt Raynaldus *ad ann. cit. num.* 5., et Pagius *in vita Nicolai IV. n.* 3. II. Idem ipse Nicolaus ait *ibidem* post electionem variis excusationibus expositis, reluctatione, qua potuit obstitisse, negasseque tantum suscipere onus, sed Cardinalibus *suae resistentiae instantius* obviantibus morem tandem gessisse. Confirmant idipsum Henricus Monacus Rebdorfiensis *in Annalib. ad ann.* 1313. apud Struvium *T. I. Scrip. Rerum German. pag.* 605., Joannes Vitoduranus *in Chronico* apud Ecchardum *Tomo I. Corporis Historiae medii aevi col.* 1761., Martinus *de Alvevvik* Minorita *in Floribus Temporum* apud Ecchardum *T. cit. col.* 1631., cujus haec sunt verba: *Nicolaus 4. de Ordine Fratrum Minorum Doctor Theologiae.....bis electus cum lacrymis resignarat, tertiò compulsus ab omnibus Cardinalibus, tandem acquiescens acceptavit.* Jam verò haec omnia non unius tantum, sed plurium dierum spatio contigisse nemo non videt, probeque sentit. Itaque cum octavo calend. Martii Pontificiis insignibus ornatus fuerit, quemadmodum suo loco probabitur, eadem die eligi non potuit, sed ante factum id esse dicendum est, proindeque die 15. Februarii. III. Bernardus Guidonis *in Vitis Rom. Pontiff. pag.* 612. apud Murat. *T. III. par. I. op. cit.* ita scribit. Nicolaus *electus*

Pontificem Maximum creaviſſe (1). Verum id quamquam hactenus mihi ſatis non conſtat, tamen fieri neque difficillime potuit, propterea quod Pontificiam tamdiu vacaſ-

B

electus ad Pontificalem cathedram, eandem aſcendit in Feſto Cathedrae S. Petri. Iiſdem verbis loquitur Auctor Anonymus *vitarum RR. PP.* apud Papebrochium *loco cit.*, et apud Murat. *T. cit. pag.* 613. Viden, Bernardum, et Anonymum aſſerere, Nicolaum die 22. Februarii cathedram aſcendiſſe, electum verò eadem die eſſe, non item? Nec opponatur mihi auctoritas *Memorialis Poteſtatum Rhegienſium* apud Murat. *T. VIII. op. indic. col.* 1171., Villanii *Hiſt. Florent. l. 7. cap.* 118. *col.* 317, aliorumque veterum Scriptorum, qui Nicolaum electum Pontificem aſſerunt die 22. menſis laudati; nam hi de electione, cui Nicolaus aſſenſus eſt, intelligi, quin illorum verbis vim ullam faciamus, commodè poſſunt.

(1) Tametſi ex auctoribus, quos Rubeus vocare *recentiores* potuit, legerim plures, tamen unum duntaxat deprehendi, qui Perusii creatum eſſe ſcribat. Is eſt Abbas Trithemius *in Chronico Hirſaugienſi ad ann.* 1288. *pag.* 201. *edit.* 1601. dicens: *poſteaquam Sedes Apoſtolica decem menſibus vacaſſet, Cardinales tandem Peruſii congregati Hieronymum S. Sabinae Preſbyterum Cardinalem Ordinis Fratrum Minorum in Papam elegerunt.* In eadem ſententia verſatur Jacobus Gorius *Storia di Chiuſi col.* 931. *T.* 1. *Continuation. Script. Rerum Ital.* Petrus Rodulphius *lib.* 2. *Hiſt. Seraph. Religion. fol.* 205., *et* Poſſevinus *Tom. II. App. Sac. pag.* 33. ad verbum *Hieronymus*, Reate Summum Pontificem electum fuiſſe ſcribunt. Sed errant longe, ut patet ex epiſtola encyclica paullo ante laudata, aliiſque antiquis Auctoribus.

vacasse sedem pateat, quia Romani Coeli gravitatem, in monte praesertim Aventino ad S. Sabinae, Cardinales metuebant (1); neque id injuria, quando primis diebus, quibus convenerant in Comitia, et in suffragium iverant, subito interitu multi Cardinales, iidemque praestantissimi diem suum obiere (2). Accesserant etiam maximi, et frequentes terraemotus, quibus in religionem fere versis, Pontificis creandi cura vitae periculo, et animi magnis perturbationibus posthabita est (3).

Nicolao nomen antea Hieronymo erat

(1) Ob hanc caussam teste Anonymo S. Crucis *in Append. hujus Hist. n. 4.* Cardinales omnes montem Aventinum deseruere, excepto Hieronymo, qui evasit incolumis, *quia in profunda aestate semper habuit prunas copiosas in aula sua, et in camera, et in aliis officinis*, ait Ptolomaeus Lucensis *lib. 24. H. E. cap. 20. col.* 1194; cui accedit Martinus Fuldensis *in Chronico* apud Ecchardum *T. I. op. cit. col.* 1718. Reversi postea sunt Cardinales hyemali tempore,

(2) Ptolomaeus Lucensis *op. indic. cap.* 19. ita scribit „ multi Cardinales infirmati sunt ibidem (*in* „ *monte Aventino*), et mortui circa sex, vel septem, „ inter quos fuit Dominus Jordanus de Ursinis, „ Dominus Comes de Mediolano, Dominus Ugo „ Anglicus, Dominus Gervasius Andegavensis, et „ Decanus Pisanus, et Dominus Anteis „

(3) Vide Bartholomaeum Platinam *in vita Honorii IV. in fine.*

rat (1), sed ipse Summorum Pontificum veterem morem imitatus (2) edoctorum à Christo Deo, qui Simonem Bar-Jonam Vicarium suum in terris constituturus, eum mutato nomine Petrum vocavit, et Hieronymi seposuit nomen, et Nicolai sumpsit (3). Asculi natus est (4) Piceni urbe sane quam

B 2 nobili:

(1) Colligitur hoc tum ex ferè omnibus antiquis Scriptoribus, tum ex variis Pontificiis litteris, quas sparsim in adnotationibus indicabo, quare vehementer errant Ptolomaeus Lucensis *loco cit.*, *et in Annalibus* apud Murat. *T. XI. S. R. I. col.* 1296; Flavius Blondus *l.* 8. *Hist. Dec.* 2., et Jacobus Philippus Bergomensis *in Supplem. Chronic. lib.* 13. *fol.* 317. *ed. ven.* 1503. eum vocantes *Joannem*; in primis verò Joannes Iperius, qui *in Chronico S. Bertini par.* 4. *col.* 765. apud Martene, et Durand *T. III. Thesau. Anecdot.* ait etiam ante Pontificiam dignitatem obtentam *Nicolaum* vocatum fuisse.

(2) Eorum scilicet, qui post Joannem XII. anno 956. electum vixerunt. Hic enim primus fuit, qui Summus Pontifex creatus nomen sibi immutavit. Adeundi Baronius *ad eum ann. num.* 4., et Mabillonius *Praefat. ad Secul. V. Benedict.* §. 1. *n.* 7.

(3) Cur Nicolai nomen sumpserit, narrat alio loco Rubeus, quod alii etiam Scriptores faciunt, uti videbimus.

(4) Legitur *in Processu cit.*, Hieronymum *Lisani*, seu *Alexiani*, quod est oppidulum non multum ab Urbe Asculana in Piceno ad *Truentum* fluvium posita dissitum, ortum esse, unde factum reor, ut vel ab antiquis Scriptoribus communiter natus Asculi, seu Asculanus dicatur. De Hieronymi pa-

tria

nobili: quamquam autem ejus fuit genus humile (1), neque satis adhuc notum, tamen

ttia eadem sententia est Rodulphii *l. cit.*, Possevini *loco ante laud.*, Oldoini *op. cit. col.* 227., Suaresii *l. 2. Praen. Antiq. cap* 13. *col.* 115. *in Thes. Burmanniano T. VIII. par.* 4., quam ait se accepisse *ab Antonio Rota Canonico Ecclesiae Cathedralis* (Asculanae) *viro solertissimo*; Vvaddingi tum *in Syllabo SS. O. M. pag.* 173., tum *in Annal. T. V. ad ann.* 1292. *n.* 8. *pag.* 295. *ed. Rom.*, ubi scribit, sibi exploratam fuisse *ex vetustis monumentis Provinciae Marchiae*, *et accurato vitae eiusdem Nicolai Scriptore fermè coaevo*. Non fuit ergo neque Romanus natione, ut inquit Nicolaus Trivettus *in Chronico ad ann* 1286. apud Dacherium *T. III. Spicilegii pag.* 210. *ed.* 1723., neque Tusculanus, ut habet Sozomenus Pistoriensis *in Chronico ad ann.* 1288. *col.* 196. *T.* 1. *Continuat. S. R. I.*, neque Asculi Satriani, quod est Urbs Apuliae Dauniae in Regno Neapolitano ortus, quemadmodum litteris consignavit Ciaconius *T. II. vitarum PP. et CC. col.* 258. *ed.* 1677. Nativitatis annus ab Historicorum nullo animadversus est At cum *ex Processu laud.* pateat, coaetaneum B. Conrado fuisse, qui anno 1234. decimo quarto Kal. Octobris in lucem venit, sequitur eo circiter anno etiam Hieronymum nostrum ortum esse.

(1) Cum de Hieronymi genere, tum de illius parentis nomine variant inter se Scriptores. In *Processu laud.* eius pater vocatur *Petrus* ex gente *Mascia*. Ab Hermanno Cornero *in Chronico* apud Ecchardum *Tom. II. op. cit. col* 939. appellatur *Fabianus*. A Rodulphio *loco indic.* dicitur *Massius* e familia *Massia* vir quidem popularis, suo tamen genere clarus. De Hieronymi familia Rodulphium sequuntur Oldoinus,

men et vitae probitate, et singulari doctri-

 na,

nus, et Suaresius *l. cit.* A Spondano *in Continuat. An. Eccles. ad an.* 1288. *n.* 1., Ciaconio *in ejus vita*, Vvaddingo *T. V. A. M. pag. cit*; et Cave *in Hist. Litter. sec. Scholastico pag.* 652. *ed.* 1705. Hieronymi genitor *Arminlaus Tineus* nuncupatur. Panvinius *in Epit. Rom. Pontif. pag.* 181. *ed. Ven.* 1557. nec parentes, nec familiam nominat, sed hanc humilem fuisse asserit, quod postremum placet etiam Ciaconio, et Oldoino. Anonymus Carthusiensis, qui seculo XV. opus confecit *de Religionum Origine cap.* 31. *col.* 72. apud Martene, et Durand *T. VIII. Veter. monum.* parentes ejus inopia laborasse tradit his verbis: *de isto mellifluo Ordine* (Minorum) *fuit Nicolaus Papa IV. antea Frater Hieronymus dictus. Inde succrescens et gradu, et merito factus est primo Generalis Ordinis, inde Cardinalis, postmodum Papa. De quo illud fertur memoria dignum, quod cum Mater pauper Romam ad videndum filium ad Papatus culmen evectum advenisset, et ab hospita honestis vestibus mutuatis ante Papae conspectum cum filia sua adducta fuisset, noluit eam in tali pretioso, ac mutuato habitu cognoscere, dicens se non divitis, sed pauperculae cujusdam matris filium* (hoc modo se gessisse B. Benedictum XI. erga matrem Perusium profectam, ut eum jam Pontificem videret, scribunt S Antoninus *in Chronico par.* 3. *tit.* 20. *cap.* 9, Albertus Krantius *lib.* 8. *Metropolis cap.* 46. *pag.* 224. *ed.* 1576., aliique plures, et Sixtum V. erga Sororem nomine *Camillam* narrat celeberrimus impostor Gregorius Leti *Vie du Pape Sixte V. T.* 1. *liv.* 5. *pag.* 413. *ed.* 1700.) *Quo audito mox vestes mutuatas abjecit, assumptisque propriis vilibus, ac resarcitis a Filio agnoscitur, amplexatur, et deosculatur, et ei-*

na, quibus excelluit, clarissimus est habitus

et eidem pro sua, ac Sororis sustentatione redditus satis tenues delegavit, non quibus ditescerent, sed tantum mendicitatem vitarent, sacrilegum ducens de Christi patrimonio, quod pauperum fore constat ditare parentes. Volumus, inquit, eis sic dare, ut non egeant, non tamen ut inde superbiant. De parentum Hieronymi facultatibus, vel inopia disputare nolo. Tantum assero genitorem eius vocatum *Petrum* e familia *Mascia*, et hanc non omnino obscuram fuisse. Ac primum quidem pater manifestè *ex Processu cit.*, cui refragari ob eius antiquitatem hominis esset non veritatis, sed contentionis amore scribentis. Accedit, quod seculo XVI. id tanquam exploratum habebatur, unde Sixtus V. *Comitem Mascium* Patritium Asculanum in Episcopum Vestanum in Apulia ad Gargani montis radices anno 1589 elegit, quia ex Nicolai familia prognatus erat. Vide Ughellum *T. VII. Ital. Sac. in Ep. Vest. n. 32. col. 869, edit. Colet.*, Comitisque *Inscriptionem* apud eundem *ibidem*, et apud Alverium *Roma in ogni stato par. 2. pag.* 16. Secundum, mea sententia, non minus evidens est; nam in antiquis Reipublicae Genuensis Annalibus *lib.* 10. *col.* 594. apud Muratorium *T. VI. S. R. I.* Hieronymus noster natus dicitur *ex Patre Scriba*. Jam verò qui ad Scribae, ac Notarii munus per ea tempora assumebantur viri non vulgares erant, quemadmodum historiae medii aevi peritis compertum est. Deinde ab Auctore Anonymo *Memorial. Potest. Rhegiens. col.* 1171. apud Murat. *T. VIII. op. cit.*, cujus auctoritas facienda plurimi est, tum quia synchronus, tum quia Frater Minorita (ita opinatur idem Muratorius *in Praefatione*) erat, proindeque Hieronymi genus facilius,

tus (1). Jam inde à puero S. Francisci

 habi-

cilius quam quisquis alius scite quibat, *Civis Esculanus* vocatur. Fateor quidem vocem *Civis* quemcumque Urbis incolam significate, at hic eum duntaxat praesefetre, qui publicos Asculanae Civitatis honores obtinere poterat, certa res est; siquidem *Lisani* ortum, et educatum suisse Hieronymum liquet ex *Processu alias cit.* Nec me ad aliter sentiendum cogit, quod in eodem *Processu* juvenculus rusticanus appelletur; enim verò *rusticus* non semper humilem agricolam significat, sed aliquando hominem ruti degentem sonat, sive nobilis, sive ignobilis genere ille sit. Itaque potuit Hieronymus noster juvenculus rusticanus vocari, etsi non obscuris ortus parentibus, quemadmodum, ut cetera mittam exempla, Ubaldus, et Bonifacius Cives Florentini, cum nati extra Urbem essent, rustici dicuntur a Dante Aldigherio *Can. 16. Paradisi*

. . . . . . et sostener lo puzzo

Del villan d' Agughon, di quel di Signa:

Vida Benvenutum Imolensem *Comment. in Comoediam Dantis* apud Mutat. *T. I. Antiquit. Ital. Medii aevi col.* 1278.

(1) Summa doctrina, insignique morum probitate inclaruisse tum monimenta *in Append. n. 7. exhibenda*, tum sequentia veterum Scriptorum testimonia satis ostendunt. Villanius *l. 7. op. cit. cap.* 118. *col.* 317. de ipso ait: *per sua bontà, e scientia fu fatto Ministro Generale*; et *cap.* 150. *col.* 341. „fu „ buono huomo, e di santa vita„. A Francisco Pipino *in Chronico cap.* 23. apud Mutatorium *T. IX. S. R. I. col.* 727. dicitur *vir magna honestate, prudentia, et humilitate praeditus*. A Jordano *in Chronico cap.* 235. *col.* 1010. apud Murat. *T. IV. Antiq.*

habitum induit, religiosumque illius Instítu-

tiq. Ital. Medii aevi „magnus litteratus, et valde „Religiosus„. A Ptolomaeo Lucensi *l.* 24. *H. E. cap.* 20. *col.* 1194. „homo religiosus, et circa suos „in nullo carnalis, amator suae Religionis, et aliarum „. Ab Anonymo S. Crucis *in Append. huius Vitae n.* 4. „sanctitate celebris„. A Martino Fuldensi *in Chronico col.* 1718. apud Ecchardum *T. I. op. cit.* „bonus Religiosus, et circa suos consanguineos „......Cardinalis amator suae Religionis, et aliarum, et in Pontificatu prudenter, et bene se „gessit„. A Leone Urbevetano *in Chronico Summorum PP. pag.* 336. apud doctissimum Lamium *in Deliciis Eruditorum* „in divina pagina Magister, et „Doctor eximius, vir vita laudabilis, sanctitate famosus„. Joannes Dlugossus *in Hist. Polonica lib.* 7. *col.* 850. *ed.* 1711. eum appellat *virum Religiosum, et ab omni carnalitate in nepotes, et consanguineos secretum.* S. Antoninus *in Chron. par* 3. *tit.* 20. *cap.* 6. *fol.* 63. *ed.* 1543. ait, plures dignitates obtinuisse *propter suam eminentem scientiam, et morum probitatem.* Idipsum confirmat Paulus Langius *in Chronico Citizensi col.* 1188. apud Pistorium *T. I. Script. Rerum German.* Ab eodem S. Antonino *loc. cit.* vocatur *rectus homo, et sanctae conversationis.* A Vvernero Rolevvink *in Fasciculo Temporum ad an.* 1284. *pag.* 560. apud Pistorium *T. II. op. cit.* „bonus homo in se„. A Trithemio *de SS. EE. cap.* 510. *in Biblioth. Eccles. Fabriciana pag.* 125. „vir in divinis Scripturis eruditissimus, et in se„cularibus litteris non infimè doctus, ingenio sub„tilis, et clarus eloquio, nec minus vita, et bo„nitate, quam doctrina venerabilis„. A Jacobo Philippo Bergomensi *in Supplem. Chronic. lib.* 13. *fol.* 322.

ſtitutum profeſſus eſt (2), eo potiſſimum tempo-

322. *ed.* 1503. „ vir quidem litterarum divinarum, „ humanarumque egregiè doctus...... ac praeter „ doctrinam multae bonitatis, ac integritatis Ponti- „ fex; omnes pariter amando „. Eodem modo loquitur Joannes Stella, cujus verba recitat, nec improbat Guillelmus Cave *loco cit. pag.* 653. Leander Albertius *Deſcrizione di tutta l' Italia fol.* 238. *ed.* 1550. inquit, Urbs Aſculana *partorì ettamdio Nicolò IV. Papa dell' Ordine de' Minori huomo dotto, prudente, e buono*. Gonzalez de Illeſcas *Hiſt. Pontiff. lib.* 5. *cap.* 47. *fol.* 340. ait, eum fuiſſe *hombre baxo, pero dotiſſimo, y de ſancta vida*. Recentiores Hiſtoricos cum propter doctrinam, tum maximè propter morum integritatem Nicolaum celebrantes omitto. Plus aequo fortaſſis longior in his teſtimoniis recenſendis fui, ſed operae pretium duxi ea ſingillatim referre, quo manifeſtius fiat, nimis iniurios Nicolao fuiſſe tum Magdeburgenſes, qui *Cent. XIII. cap. de Epiſcopis, et Doctor. pag.* 1010. *ed. Baſil.* aſſerunt, Pontificem noſtrum quaſi virum facinoroſum *conſcientiae ſtimulis* confectum obiiſſe; tum Heydeggerum *Hiſt. Papat. aetat.* 4., et Anonymum Hiſtoriae Pontificum Hagae Comitum ſermone Gallico publicatae *T. III. pag.* 289., qui de crudelitatis, furoriſque crimine illum accuſant.

(1) *A pueritia Ordinem Minorum* ingreſſum eſſe ſcribit eorum temporum auctor Franciſcus Pipinus *loco cit.*, quod colligitur etiam *ex Proceſſu laud.*. Nicolaus *in epiſt. Encycl. alias cit.* inquit, ſe Deo inter Fratres Minores devoviſſe a ſuae *juventutis auſpiciis*. Tametſi juxta Varronem, et Jure conſultos incipiat juventus ab anno aetatis 30., Nicolaum tamen juventutem pro adoleſcentia ſumere, nemo, ut o-

tempore, quo vir ille Sanctus toto orbi, sed sui praesertim Ordinis Fratribus cum angusta vivendi lege clarissimum, et maxime efficax exemplum sanctitatis, et severitatis vitae Christianae parce, ac duriter actae reliquerat. In tanto igitur spiritus fervore, sancto habitu illo indutus Hieronymus, ita profecit, ut brevi verus haberetur discipulus, filiusque S. Francisci (1) : quam ob rem cum per omnes gradus

ut opinor, ibit inficias. Itaque 16. annis circiter natus Minorum Ordini nomen dedit. Vel a teneris unguiculis summa erga S. Franciscum religione flagrasse sibi ipse testis est in variis epistolis, quae sunt *in Hist. Sacri Conventus Assisiensis lib.* 2. *pag.* 42., *et seq.*, hinc toto vitae suae tempore et Minorum Ordinem, et maximè praefati Coenobii Ecclesiam mirum in modum dilexit, ad quam idemo Pontifex factus plura munera misit. Confer *eius litteras in Hist. cit. pag.* 39. *et* 43.

(1) Etiam a Panvinio *op. cit. pag.* 185. vocatur *S. Francisci discipulus, et in conversione filius*. Panvinium sequuti sunt Ciaconius, Suaresius *locis sadic.*, in primisque Oldoinus *T. II. Addition. ad Ciaconium in Nicolao III. n.* 8. *pag.* 227; a quo praeterea dicitur Patriarchae Assisiensi *intima familiaritate dum vixit coniunctus*. et fortassis etiam qui inscriptiones apposuit Nicolai *Reliquiis* in Basilica Liberiana servatis. Sed hallucinati sunt viri clarissimi, cum anno 1226., quo S. Pater obiit, Hieronymus non modo Ordinem Minorum ingressus, sed ne ortus quidem esset. Vide *Adnotat. superiores, et sequentem*.

dus (1) non minori scientiae, quam probitatis opinione, laudeque ad Magistralem lauream ascendisset (2), tandem magna omnium

ejus

(1) Nam Fratrum Minorum Institutum amplexatus, quantum coniectura assequor, medio circiter seculo XIII. in Coenobio Asculano, missus primò est Assisium, tum Perusium ad scientias, bonasque artes capessendas, deinde Romam, ubi plures annos eas docuit, ac verbi Dei praedicatoris munus exercuit *ex Processu cit.*; fuitque *Lector non parvae literaturae*, quemadmodum scribunt Auctores Chronici Taurinensis *in Append. huius Hist. n. 5.*, et Chronici XXIV. Generalium *ibidem num. 6.*, ac *declamator praecipuus* teste Bergomensi *op. laud. fol.* 317. De sua Assisii mansione ipse etiam sermonem facit in litteris ad *Custodem*, et Fratres Assisienses *in Hist. cit. l. 2. pag. 42*; in quibus ait, quod in Ecclesia S. Francisci *devotas Altissimo laudes* obtulit, sed cum dicat id egisse *in minori officio* constitutum, vereor ne ea verba ad tempus, quo Cardinalis, vel Minister Generalis erat, sint referenda; nam tunc pariter Assisii moratum esse, et Corpus S. Francisci vidisse affertur *in Hist. laud. l. 1. tit. 42. pag. 67.*

(2) Sacrae Theologiae insignibus ornatum fuisse legitur in *Processu memorato*, aperteque tradunt Martinus de Alvevvik, et Joannes Vitoduranus Fratres Minoritae, Leo Urbevetanus, Monachus Rebdorfiensis, Panvinius, Fleurius, et Anonymus Baravus *loc. ante cit.* Doctor creatus satis probabile est, tum Romae, tum aliis in locis alia praeter memorata gessisse officia; nam Auctor Chronici XXIV. Generalium scribit: *Gregorius X. ad partes Graeciae destinavit viros provides, et probatos in*

offitiis

ejus religiosi Instituti, ordinum approbatione Generalis Praefectus, ac potius, ut humili utar, ac sancto eorum vocabulo, Minister declaratus est Lugduni anno 1274. (1) in Bonaventurae Fidantiae viri Sanctissimi juxta ac doctissimi locum subditus.

Nondum Hieronymus è Graeca Legatione reverterat missus à Pontifice Byzantium (2): in ipso tamen pene medio, quod tunc

officiis Ordinis, videlicet Fratrem Jeronimum de Esculo &c., sed qualia haec fuerint notum haud est. Illud constat anno 1272. Ministri Provincialis munus exercuisse. Vide Franciscum Pipinum *loco cit.* Auctores Chronici laudati, ac Taurinensis, Rodulphius *l. 2. Hist. Seraph. Relig. fol. 205.*, Gonzaga *de Orig. Seraph. Relig. par. 1. pag. 67. ed. 1603*; et Vvaddingus *T. IV. A. M. ad an. 1272. n. 3. pag. 345.* narrant Provinciae Dalmatiae Ministrum fuisse, quorum postremus ait, hujusmodi officium ei demandasse S. Bonaventuram in Comitiis Generalibus anno memorato in hoc Pisano nostro Coenobio celebratis.

(1) Decimo tertio calendas Junias, Ministri Generalis onus *non absque laboriosis inquietitudinibus* gessit, ut ipse scribit *in epist. Encycl. alias laud. n. 3.*

(2) Anno 1272. mense Octobri ad finem properante, vel ineunte Novembri a Beato Gregorio X. legatus Constantinopolim est una cum aliis tribus Ordinis nostri viris, nimirum Raymundo Berengario, Bonagratia *de S. Joanne in Persiceto*, et Bonaventura Mugellano ad invitandos Imperatorem, et Patriarcham ab Concilium Lugdunense II, quod anno

tunc à Gregorio Decimo Pont. Max. habebatur Concilio, cum primoribus Graecorum Internunciis, exhaustis egregie mandatis, confectoque ex sententia omni negotio, cujus causa fuerat missus, pervenit (1). Quo factum est, ut ejus diligentia, et efficaci procuratione, Graeci ad obediendum Apostolicae Sedi tum denuo redierint (2).

Cum autem Hieronymi monitu (3), Grae-

anno 1274. die 7. mensis Maji incoeptum est. Lege- fis Gregorii litteras apud Vvadding. *ad eum an. n. 4. pag. 346. et seq.* Cum Hieronymus duobus ferè annis Constantinopoli fuerit, ingens mihi inest dubitatio, falsum esse, quod ajunt Vvaddingus *T. V. ad ann. 1288. n. 9. pag. 172.*, et Pagius *in ejus vita n. 9.*, hunc scilicet Dalmatiae Provinciam praesentia sua gubernasse, eaque occasione Stephanum, et Urosium Reges agnovisse.

(1) Octavo calendas Julias, ut liquet *ex Brevi Nota Concilii* apud Labbeum *T. XIV. Hist. Conciliorum col. 503. ed. Coleti.*

(2) Trithemius *in Chronico Hirsaugiensi ad an. 1271. pag. 149. ed. cit.* scribit, quod in hac Synodo Michael Imperator *tertia decima vice in sententiam Romanae Ecclesiae Graecos suos toties deficientes consilio necessario pertraxit.*

(3) Is enim de Graecorum accessione ad Concilium litteras dederat Gregorio, quas hic accepit in eodem Concilio sub mensis Maji exitum. Consule *Brevem Notam cit. col. 502.* Falsum est autem post Hieronymi tantum litteras decrevisse Grego-

rium

Graecos ad Concilium adire ſpes (1) percrebuiſſet, Pontifex ſingulari virum doctrina, qui et veritatem tueri, docereque, et errores illorum convellere poſſet, adhibiturus, Divum Thomam Aquinatem Ordinis Dominicani divino ingenio virum, ac eruditione incredibili accivit. Is tum Neapoli in Fratrum ſuorum Conventu morabatur, acceptoque Pontificis Nuncio, ut obtemperaret, dedit ſe ſtatim in viam. vix autem pervenerat ad Foſſae novae Coenobium Ciſtercienſis Ordinis, duobus paſſuum millibus Priverno (2) procul, cum oppreſſus febre, paucis poſt diebus, annos natus quinquaginta in coelum abiit (3), iis clarus

rium S. Thomam Lugdunum ducere, uti Rubeus ſentire videtur, nam multos menſes priuſquam Hieronymi litteras acciperet Pontifex Angelicum Doctorem acciverat. Tunc igitur dicendum eſt Gregorium id ſtatuiſſe, cum longe ante epiſtolam de eadem re ad ipſum miſiſſet Imperator, quae eſt apud Labbeum *T. cit. col.* 492.

(1) *Spes* non eſt in exemplari, ſed meo arbitratu addidi.

(2) Italice *Piperno*, oppidum Volſcorum in Latio poſitum prope Uſentem fluvium, et Pomptinas paludes.

(3) Anno 1274. nonis Martii, cum annum aetatis ſuae 50. inchoaſſet, obiit S. Thomas. In iis, qui illius parentalibus adfuerunt recenſetur a Guilelmo de Thoco *in vita S. T. cap.* 10. *n.* 63 *pag.* 678. *T. I.*

clarus miraculis, quibus etiam vivus inclaruerat; quamobrem tota ejus negocii moles in Divum Bonaventuram versa est, qui ob id ex Francifcanae familiae Generali item Ministro in Cardinalium collegium à Gregorio X. in eodem Lugdunensi Concilio (1) cooptatus est.

In

678. *T. I. Martii Bollandiani* „ Reverendus Pater „ Dominus Franciscus Episcopus Terracinensis Or- „ dinis Fratrum Minorum cum pluribus de suo Or- „ dine „

(1) De tempore, quo S. Bonaventura in S. R. E. Cardinalium Senatum numeratus est, cum Rubeo sentiunt Panvinius, Ciaconius, Octavianus a Martinis, Sigonius, Juveninus, et alii sexcenti. Verum anno 1273. sub diem festum *Pentecostes* S. Doctorem cohonestatum tanta dignitate fuisse probat Vvaddingus *T. IV. ad eum ann. n.* 11. *pag.* 379., quem sequitur Pagius *in vita Gregorii X. n.* 24. Bartholomaeus Pisanus *lib.* 1. *Conformit. &c. fructu* 11. *part.* 2. *fol.* 108. *ed. cit.* scribit, pileum rubrum accepisse in Coenobio italicè *del Bosco*, quod est in agro Mugellano in Etruria: *in hoc etiam loco*, inquit, *fuit Beatus Franciscus, et Frater Bonaventura Cardinalis noster primus ibidem Cappellum recepit*. Eadem est opinio Vvaddingi *loco cit. n.* 12., ac ita fert traditio judice cl. Brocchio *Descrizione della Provincia del Mugello pag.* 61., ubi posteaquam dixit praefati Coenobii Ecclesiam in praesentia vocari *San Bonaventura*, subjungit *forse perchè in detto Convento egli abitò, essendovi tradizione, che in esso il medesimo ricevesse la nuova dell' essere stato promosso al Cardinalato dal Sommo Pontefice*

In eo Concilio ex Graecorum Proceribus quadraginta Sedi Apostolicae praestitisse obsequium dicuntur (1); Graecorumque Imperator Michael in Ecclesiae Catholicae sententiam discessit, et S. Romanae Ecclesiae Principatum agnovit, seque illi humiliter, ac demisse subdidit (2). Quamobrem cum solemnia Sacra operan-

tefice Gregorio X. nell' anno MCCLXXIII., dicendosi in oltre, che essendogli presentato il Cappello Cardinalizio, non curandosi egli (come Santo, che era) di tal dignità, l' attaccasse ad un albero chiamato Corniolo. Haec si vera sunt satis ostendunt cum maximam S. Bonaventurae humilitatem, tum aestimationem, in qua fuit apud Gregorium, qui ei pileum rubrum misit, etsi Romani Pontifices difficilimè ad Cardinales absentes vel iis temporibus mittere illum solerent. Vide *Ordinem Romanum Jacobi Cajetani* apud Mabillonium *T. II. Musaei Italici pag.* 433.

(1) A S. Antonino *op. cit. par.* 3. *tit.* 24. *cap.* 9. §. 7. *fol.* 204. Quantum ex Historicis, qui de Concilio Lugdunensi *II.* egerunt (nam Episcoporum subscriptiones desiderantur) colligi potest toe Graecorum Proceres eidem non adfuerunt, sed ferè omnes Metropolitani cum proprio, tum suorum Episcoporum nomine Concilii decreta probarunt per litteras, quas vide *T. cit. H. Concil. col.* 513., et apud Vvaddingum *T. IV. ad ann.* 1274. *n.* 4. *pag.* 392.

(2) Non quidem in Concilio, cui ipse non interfuit, ut ut afferant Sigonius *de Regno Italiae lib.* 20. *T. II. opp. col.* 1076. *ed. novae*, Blondus,

perante Pontifice peragerentur, ipsi Graecorum Internuncii et adfuerunt, et symbolum eiusdem concentu pronunciarunt, et ex Patre, Filioque Spiritum Sanctum procedere professi sunt, et pacem una cum ceteris Christi fidelibus acceperunt, atque per hunc modum totius nomine Graeciae Pontifici Maximo Christi Dei in terris Vicario omnium arbitro, et moderatori sese subjicientes cum Ecclesia Cattolica in gratiam rediere, et illius de integro communioni restituti sunt: idque ea sinceritate, et constantia (1), ut ipsis Byzantium regressis, Josephus septimum jam annum ejus Urbis Patriarcha haereticus de dignitate dejectus, et in ejus locum Joannes Vechus suffectus fuerit. (2): Interfectis etiam, et de-

 mersis

dus, Platina, Trithemius, et alii plores, sed per epistolas, et Legatos. Consule *T. cit. H. Concil. col. laud*, et Pagium *in vita Gregorii X. num.* 26.

(1) Graecorum sinceritas, atque constantia non multum duravit, enim vero anno 1281. vel ipse Imperator Michael Palaeologus ab Ecclesiae Romanae societate defecerat, unde a Martino IV. anno laudato excommunicatus est. Confer Pontificis litteras apud Eberhardum Altahensem *in Annalibus ad ann.* 1274. *pag.* 217. *T. IV. Lectionum Antiq. Canisii ed. Busnag.*, apud Raynaldum, et alios.

(2) De Josephi e Patriarchali Sede dejectione, et Joannis Vechi in ejus locum electione consule an-

tec

mersis compluribus Episcopis, Abbatibusque, (1), qui stare ejus Generalis Concilii decretis nolebant.

In eodem Concilio adfuere, et sacra baptismatis unda abluti sunt Tartarorum Legati (2): Ii autem Scythae sunt, non è Sarmatiae solum finibus, sed ad extremos fere Sinas pertinentes (3). Adduxerat hos quoque Hieronymus (4), eo majori sua, Fran-

tur Lequienus *T. I. Orient. Christiani col.* 289. *seq.*, et Cuperus *in Hist. Patriarch. Cp. n.* 109. *pag.* 165. *et seq.* exst. *initio T. I. mensis Augusti Bollandiani*.

(1) Graecos, qui concordiae cum Ecclesia Romana constitutae stare noluerunt, excommunicationis poena affectos fuisse a Joanne Vecho in Synodo Cp. anno 1277. celebrata patet ex epistola encyclica, quae est *T. XIV. H. Concil. col.* 594; eorum plures ob eandem rationem in carcerem conjectos, in exilium pulsos, aliisque tormentis vexatos ab Imperatore asserit Pachimeres *l. 5. Hist. cap.* 19., *et seq. pag.* 219. *T. XIII. Hist. Byzantinae ed. Venetae*. At occisos multos, et demersos etiam fuisse nunquam apud graves auctores legi.

(2) Postridie idus Julii, non quidem omnes, sed unus eorum tantum a Petro Episcopo Ostiensi, qui postea fuit Summus Pontifex nomine Innocentii V. Consule *Brevem Notam laud. col.* 506.

(3) Nam Lugdunum accesserunt ex *Tartaria* majori, quae Scythia, et etiam Sarmatia Asiatica vocatur, quaeque usque ad Imperium Sinense porrigitur. Confer Baudrandium *T. II. Lex. Geograph.* ad v. *Tartaria*.

(4) Ita Chronicon XXIV. Generalium, S. Antoninus

Francifcanique Inftiruti gloria, quo Tartari tunc bello admodum clari, et potentia, et opibus affluentes, egregia militari laude, Pannonios, Myfofque (1) vexaverant, et nuper Babylonios ad ducenta millia cum ingenti ipforum caede fuderant, fugaverantque.

Quoniam vero Pontificis juffu Articulorum quorundam caufa, denuo profe-

C 2 ¶ cturus

toninus *loco cit;* Marcus Ulyfipponenfis *in Chron. O. Min. par. 2. lib. 4. cap. 1.*, Vvaddingus *ad an.* 1274. *n. 6. pag.* 393; quod legitur etiam in inscriptione, quam Nicolai IV. fepulchro incidi curavit Sixtus V. Mihi tamen magna ineft dubitatio, quin contra ac veritas poftulat traditum hoc fit; nam Hieronymus una cum Graecorum Legatis Lugdunum pervenit 8. calend. Julias; Tartarorum Legati 4. nonas Julii. V. *Brevem Notam cit. col.* 103., deinde ex Gregorii litteris, quas memoravi, aliifque gravibus Auctoribus conftat, eundem Hieronymum miffum fuiffe Conftantinopolim, ibique duos fermè annos manfiffe, ad Tartaros verò non item, etfi hoc pofterorum memoriae mandarunt Joannes Rioche *in Comp. Temporum, et Hiftor. Ecclef. cap. 82. fol.* 372., et Morerius *T. XII. Magni Dict. Hiftor.* ad verbum *Nicolas IV.*

(1) De vexatione Pannoniae, Myfiae, aliifque finitimis regionibus feculo XIII. a Tartaris illata, legantur Michovius *in Defcriptione Sarmatiae Afianae lib. 1. cap.* 3; Dlugoffus in Hiftoria Poloniae *lib. 7. pag. 691. et fequent.*, Bonfinius *Rerum Hungar. Dec. 2. lib. 8. pag.* 304., atque Sbaralea *in Adnotat. ad Bullam* 343. *Gregorii IX. in Bullario Francifcano pag.* 297.

cturus erat in Graeciam (1) Hieronymus, interesseque ob eam rem Comitiis Generalibus non potuit (2), quae Patavii habita sunt, ad illa Bonagratiam misit Vicarium suum, qui et illi in Generali Praefectura deinde suc-

(1) Ita S. Antoninus *loco cit*, et Auctor Chronici laudati, qui posteaquam scripsit Summum Pontificem decrevisse eò iterum illum mittere, subjungit: *utrum tamen iverit non inveni*. Profectum revera non esse ex eo patet, quod anno 1277., ad quem legatio haec esset referenda, una cum Joanne Vercellensi Magistro Generali O. P., postmodum Patriarcha Hierosolymitano missus est in Galliam ad lites inter Hispaniae, Galliaeque Reges componendas. Consule Nicolai III. litteras apud Vvaddingum *in Reg. Pontif. T. V. n. 1. pag.* 437. Constantinopolim verò, ut Imperatorem in reconciliatione cum Ecclesia Latina magis confirmarent, legati sunt quatuor Fratres Minoritae, scilicet Bartholomaeus Episcopus Grossetanus, Bartholomaeus Senensis Provinciae Syriae Minister, Philippus Perusinus, et Angelus Urbevetanus, non quidem anno supra memorato, sed anno sequenti. Adeundus Vvaddingus *ad ann.* 1278. *n.* 21. *pag.* 48.

(2) Tametsi non nisi sub exitum anni 1277. jussu Nicolai III. Galliam adiit, nihilo tamen minus Comitiis Generalibus Patavinis mense Majo celebratis adesse nequivit; eo enim tempore Romae morari coactus est a Joanne XXI., qui Legatos suos ad praefatos Reges mittere animo versabatur, licet ob mortem, quae mense laudato ei accidit, propria cogitata executioni mandare non potuit. Lege Vvaddingum *ad eum ann. n.* 5. *pag.* 15.

fucceffit (1): fcriptis ad Fratres fuos, qui illuc convenerant, literis, quibus vacationem ejus muneris petebat, et abdicabat fe illo Magiftratu, quando nec viribus, nec intelligentia tanto oneri fufficeret, et Reipublicae Chriftianae negotiis affidue diftringeretur (2). Eae literae cum effent lectae in Comitiis, tamen prorogata illi eft à Patribus Praefectura, in qua ab Joanne Cajetano (3) Cardinale Ordinis patrono rogatus, ut facris Divae Clarae Virginibus, Fratres fuos adeffe, et rerum Divinarum

(1) Anno fcilicet 1279. in Comitiis Affifienfibus licet abfens, quibus praefuit Hieronymus jam Cardinalis. Porrò hic Bonagratia ille eft, qui focius Hieronymo fuit in itinere Cp. Natus eft in oppido S. Joannis *in Perficeto* in Æmilia, non verò in Dalmatia, uti fcribunt Rioche *loco cit.*, et Auctor operis falsò infcripti *Apologia per l' Ordine de' Frati Minori T. III. lib.* 12. *fec.* 1. *cap.* 4. n. 4. Ab antiquo fcriptore Bartholomaeo Pifano *op. cit. par.* 2. *fructu* 8. *fol.* 96. *ed.* 1590. dicitur *morum Sanctitate, et vitae integritate infignis, toto Ordini ejus, atque fermonis dulcedine populis cunctis gratiffimus*. Vide etiam Chronicum XXIV. Generalium *in Append. n.* 6., et S. Antoninum *cap. laud.* § 8.

(2) Confule Chronicum citatum, S. Antoninum *loco indic.* § 7., Marcum Ulyfipponenfem, Vvaddingum, et alios.

(3) E gente Urfina titulo S. Nicolai *in carcere Tulliano*, qui anno 1277. Summus Pontifex electus eft nomine Nicolai III., Ordinis verò noftri Protector anno 1263.

cultu obsequi vellet; neque vero id quasi debito munere, sed rem gratam ut Cardinali faceret; Ipse primo maxime renuit, mox cum tanto Cardinali Ordinis amantissimo (1) resisti nec posse, nec debere intelligeret, quamquam fuit universis Patribus in primis grave, assensit, ita tamen ut Sacrae Virgines omnes, earumque Praefecta, tabulis publicis testatum facerent à Francifcanis Patribus, id nullo debito officii jure, sed una Dei causa fieri (2).

His

(1) Summo amore Ordinem FF. Minorum prosequutum esse patet ex verbis, quae ipse dixit Matthaeo Rubeo Cardinali, dum illum successorem sui in Ordine nostro gubernando constitueret: *damus tibi quod te in Paradisum inducat, merita scilicet Sanctorum Fratrum Ordinis hujus: damus tibi melius, quod habemus: damus tibi desiderium cordis nostri, et pupillam oculorum nostrorum*. Recitantur haec verba a Jordano *in Chronico cap.* 235. apud Muratorium *T. IV. Antiq. Ital. Medii Aevi col.* 1009.

(2) Chronicon XXIV. Generalium, S. Antoninus *loco laud.*, et Hospinianus *de Origine Monachatus lib. 6. pag.* 434. *ed. Genevae* 1669. haec statura fuisse in Comitiis Patavinis antea memoratis narrant. At errant longè, nam ex pluribus certissimis monimentis apud Vvaddingum *ad ann.* 1264. *n.* 4. *pag.* 230. *et seq.* constat in Comitiis Pisis anno 1263. Ordinem moderante S. Bonaventura celebratis decretum a Patribus esse Monialium S. Clarae regimen deserere, quamquam postea hortante Joanne Cardinali Ursino, Generalis Minister indulsit, ut FF.

Mino-

His, aliisque optimis artibus Magistratum Hieronymus dum gereret, increbesce-

C 3 retque

Minores eas gubernarent, hac tamen lege, ut ad id faciendum cogi ab ipsis Monialibus nullo pacto possent. Quandoquidem de Monialibus, S. Bonaventura, Pisanisque Comitiis mentio facta est, liceat mihi nunc primò in lucem emittere ejusdem S. Bonaventurae litteras, quas ipse dum anno 1272. Generalia Comitia secundò Pisis haberet dedit *Custodi, & Guardiano* Fratrum Minorum. Servantur in charta pergamena scriptae, et quidem Seraphici Doctoris manu (ita saltem fert traditio, quam seculi XIII. characteres, quibus exaratae sunt mirum in modum confirmant) in aliarum *Reliquiarum* ad nostram Ecclesiam spectantium repositario, earumque autographum ut exscribere possem benignè annuit etiam humanissimus aequè, ac nobilissimus vir Camillus Maraccius Patricius Pisanus Coenobii, et Ecclesiae S. Francisci Ædituus, ob multas praesertim expensas in utroque reficiendo, ornandoque de Ordine nostro optimè meritus. Memoratae litterae sunt hujusmodi:

„ In Christo sibi carissimis Fratribus Custodi, „ et Guardiano Pisarum, Frater Bonaventura Or- „ dinis Fratrum Minorum Minister Generalis, et „ Servus salutem, et pacem in Domino sempiter- „ nam „

„ Sororibus Monasterii de Pisis Ordinis San- „ ctae Clarae ob animarum suarum salutem facere „ volens gratiam specialem, infrascripta per vos a „ Fratribus ad hoc idoneis exhiberi concedo, vi- „ delicet, quod in Festo omnium Sanctorum, nec „ non Sanctae Clarae, et quando aliqua Sororum „ dicti Monasterii de praesente luce migraverit,

„ illuc

retque in dies virtutis ejus, Franciscanaeque familiae Sanctitatis opinio, Rodulphus Caesar

„ illuc sex Fratres idoneos, computato Confessore
„ ipsarum, et Socio, transmittatis causa praedi-
„ cationis, et officii celebrandi, ita dumtaxat, quod
„ earum Confessor, et Socius in praedictarum exe-
„ quiis defunctarum ingrediatur solummodo Mona-
„ sterium memoratum. Quando tamen famulas,
„ seu conversos earum infirmari, vel mori contige-
„ rit praedicti Confessor, et Socius illuc accedant
„ pro exequiis, et Sacramentis necessariis ministran-
„ dis. Concedo quoque, quod ab Adventu usque
„ ad Nativitatem Domini Confessor Dominatum,
„ et Socius apud locum dicti Monasterii pro Di-
„ vinorum Officiorum celebratione continuè commo-
„ rentur. Sane in festo Nativitatis Dominicae,
„ et in tota majori hebdomada duos Fratres ido-
„ neos Confessori, et Socio adjungatis ibidem
„ praefatis temporibus, et in Nativitatis Domi-
„ ni, Resurrectionis, et Pentecostes solemniis, et
„ pro eorum Octavis pro Divinis celebrandis Offi-
„ ciis moraturos. Concedo verò ut gravi periculo
„ praefato Monasterio imminente, et pro necessa-
„ riis consiliis exhibendis mittatis illuc Fratres
„ providos, et discretos, qui etiam morari possint
„ ibidem ad necessarium subsidium, et juvamen
„ tempore praefati periculi ipsis Sororibus im-
„ pendendum. His insuper Magistri lignorum,
„ et lapidum possint praedictum Monasterium in-
„ gredi pro designandis, et faciendis operibus op-
„ portunis. Supradicta omnia, tu Custos, si praesens
„ fueris, et tu Guardiane absente Custode secun-
„ dum praelibatam formam per Fratres ad haec i-
„ doneos faciatis memoratis Sororibus exhiberi. Va-
„ lete

Caesar filiam Divae Clarae Virginibus religioso S. Francisci Instituto vitam sanctè degentibus dicavit, perpetuoque addixit (1). Cum autem dies, noctesque Hieronymus in ea sublimi sui Ordinis statione, et quasi specula ad continendos in officio Patres, et pestem inde abigendam accurate stude-

„ lete in Domino, et orate pro me. Data Pisis „ XVII. Kalend. Junii anno Domini MCCLXXII. Quisquis non ignorat, Monialium *Clarissarum* S. Martini *in Kinsicha* Coenobium fundatum anno 1331. fuisse, quemadmodum *in Append. Monument. Sardiniae Sacrae n. 2. pag.* 293. *in notis* ostendi, statim intelligit, de iis Monialibus loqui Bonaventuram, quae primo morabantur in Monasterio omnium Sanctorum *de Ripa Arni Pisani*, ut patet ex litteris Gregorii IX. *T. I. Bullarii Francis. num. 175. pag.* 167., deinde sub finem seculi XIV. in Coenobio *S. Viti*, tandem *novissimè ad nostram S. Laurentii Ecclesiam translatae sunt, ut Navalis Armamentarii Artificibus locum cederent*, inquit celeberrimus Grandius *in notis ad monum. 8. in fine epist. de Pandectis pag.* 157.

(1) Ita Bartholomaeus Pisanus *lib. 1. Conformit. fructu 8. par. 4. fol.* 106., Chronicum laudatum, ac S. Antoninus *par. 3. tit. 24. cap. 9. §. 7. fol.* 204. Vir doctissimus Sbaralea dubitare videtur; a me enim rogatus hac de re sic respondit: *quanto al nome della Figlia di Rodolfo Imperatore nol trovo appresso veruno: ho letto il Eyzenger nel suo Tesoro de' Prencipi, ove porta, che Rodolfo ebbe sei Figlie, ma tutte maritate, e nessuna ha, che fosse Monaca; negli Annali pure del Vvaddingo non vi trovo questa Figlia dell' Imperatore, che si facesse Chiaressa.*

studeret multorum suae familiae Patrum consilio Rogeri Bacchonis Britanni Theologiae Magistri doctrinam improbavit, damnavitque, quod novitates quasdam, quibus deinde Rogerius in custodia (1) habitus est, contineret, doctis, ac piis viris suspectas; acri praeterea edicto cavit, ne quis ex suis, sive Ordinis Fratribus eam doctrinam teneret, ac potius penitus de ab universa Franciscanorum Fratrum Republica improbatam rejiceret. Quae ut majori auctoritate niterentur, scriptis ad Pontificem Maximum Nicolaum Tertium literis, eum de tota re fecit certiorem.

Missus (2) etiam est una cum egregio Ordinis Dominicani Patre ad Gallorum, et Castulonensium Reges, qui plurimum dissentiebant, invicem conciliandos: qua opportu-

(1) De viro praestantissimo Rogerio Baccono, de illius doctrinae damnatione, et in carcerem conjectione, quae anno 1278. Oxonii accidit jussu Nicolai III., quo tempore Hieronymus in Gallia versabatur, pluribus differunt praeter Vvaddingum, Casimirus Oudinus *T. III. de Script. et Scriptis Eccles. sec. 13. col. 191.*, et Caveus *in Hist. Litter. sec. scholast. pag. 648.* Consule etiam Chronicon XXIV. Generalium, et S. Antoninum *loco cit.*

(2) Vide, quae de hujusmodi legatione diximus *pag. 36. adnotat. 1.* Caussam dissensionis inter Galliae, Hispaniaeque Reges tradit ex Mariana, et Surita Vvaddingus *ad ann. 1277. n. 5. pag. 15.*

portunitate ambo ducti eum essent Parisiis sese ad componendas contentiones, ac lites dederunt, quibus ob invidentiam Dominicani, Franciscanique Fratres inter se nonnunquam dissentire, magna populorum offensione, videbantur. Itaque viris prudentissimis utriusque Ordinis in consilium adhibitis, reque per summam concordiam diligenter acta, certae latae leges sunt, quibus in posterum inter eos conveniret, paxque servaretur integra, et patria Sanctorum, qui Ordines instituerunt Virorum aleretur, augereturque caritas. In iis fuere, ut mutuis obtrectationibus, contentionibusque omnino abstinerent, ubique officiis inter se certarent, se invicem hospitio, ut fratres amanter acciperent, inter se amarent, sinceram sine offensione amicitiam retinerent. Si quid unquam privatim inter homines ipsos, aut eorum conventus publice oriretur aut dubii, aut contentionis, id omne Provinciales Praefecti noscerent, et qui alterum laederet in eum animadverterent. Has scriptas, promulgatasque leges, ut servarentur accuratius ad omnes utriusque familiae domos deferendas curarunt (1). Neque

(1) Quae de contentionibus Praedicatores inter, et Franciscanos ortis, perque suos principes Modo-

que viros prudentissimos fefellit opinio; quando ad hanc diem optime servatas, insignis inter eas familias, perpetuaque benevolentia praeclare testatur: quod vel nostrae aetatis exemplo satis constat, qua ex Dominicano Ordine Pius Quintus Pont. Max., idemque Sanctissimus Felicem Perettum Franciscani Instituti virum doctrina, ac morum innocentia praestantissimum Episcopum primo fecit, mox in Cardinalium Collegium cooptavit (1). Is autem Pontifex Max. factus, et Sixtus Quintus vocatus universae Reipublicae Christianae negotiis summa cum auctoritate Michaelem Bonellum (2) Alexandrinum Cardinalem Dominicani Ordinis singulari integritate virum praefecit, et quasi sustinendi oneris socium ascivit.

Cum

Moderatores sedatis narrat Rubeus, accepit ex S. Antonino *loco cit. fol.* 205. Hic vero exscripsit ex Chronico XXIV. Generalium. Hieronymus in Gallia existens proscripsit etiam quosdam Tractatus *de Beata Virgine* a Petro Joanne Olivi in oppido *Sirignano* dioecesis Biterrensis nato compositos, qui novas complectebantur opiniones. Consule Vvadingum *ad ann.* 1278. *n.* 28.

(1) In Ecclesiae S. Agatae Episcopum consecratus est pridie idus Januarii anno 1567., *Cardinalatum* verò obtinuit anno 1570. decimo sexto calendas Junii.

(2) De quo videatur Oldoinus *in Access. ad Ciaconium T. III. n.* 1. *in Pio V. col.* 1029.

Cum itaque Hieronymus ad eos Reges Legatus abesset, majore quotidie prudentiae, probitatisque opinione apud omnes de se excitata, à Nicolao Tertio Pont. Max., cui fuit antea nomen Joanni Cajetano ex nobili Ursinorum gente, anno 1278. mense Decembri (1) Romae Cardinalis Sacer-

(1) Decimoquinto Calendas Jannarias creatum fuisse Cardinalem sentit etiam Panvinius *in Epit. Rom. Pontiff. pag.* 179. Jam verò id falsum est; nam Ptolomaeus Lucensis *l.* 23. *H. E. cap.* 26. *col.* 1179; et Bernardus Guldonis *in vita Nicolai III.* apud Muratorium *T. III. par.* 1. *S. R. I. pag.* 606. scribunt, hunc Pontificem Cardinales creasse anno sui Pontificatus primo; at mensis Decembris anni 1278. cum anno secundo concurrebat, quippe quia septimo calendas Decembris anni 1277. in Summum Pontificem electus fuerat. Deinde ex Nicolai litteris apud Oldoinum *T. II. op. cit. col.* 228., et apud Vvaddingum *ad ann.* 1278. *n.* 22. constat hoc anno ante diem 23. mensis Aprilis Cardinalem jam fuisse Hieronymum. Eruditissimus Pagius *in vita Nicolai III. num.* 20. opinatur Cardinalis dignitatem obtinuisse quarto idus Martii. Tametsi hoc dicit nullo gravi monumento fretus, sed levi duntaxar conjectura ductus, rem tamen ipsam attingit, quod ego duorum Scriptorom iis temporibus florentium auctoritate demonstro. Guido de Corvaria *in Fragmentis Historiae Pisanae* apud Muratorium *T. XXIV. op. cit. col.* 686. ita scribit: *die Sabbati*, 12. *die Martii suprascriptus Papa Nicolaus IV.* (legatur III.) *fecit Cardinales novem, scilicet Dominum Jordanum germanum suum .... et Ministrum Generalem Fratrum*

Sacerdos renunciatus est titulo S. Pudentianae, quem et Potentianae vocant adjecto (1), qui titulus est omnium qui extant

trum Minorum &c. Auctor verò *Memorialis Potestatum Rhegiensium* apud eundem Murat. *T. VIII. ap. laud. col.* 1141.: Nicolaus III. *anno* 1. *Pontificatus sui, idest* 1278. *in mense Martii, electus Papa, die quatuor temporum in majori Quadragesima in Festo S. Gregorii Papae fecit novem Cardinales ..... duos fecit Cardinales ex Ordine Fratrum Minorum, scilicet Fratrem Hieronymum de Marchia Anconitana Generalem Ministrum, et Fratrem Benintendi Episcopum Tudertinum amicum suum*. Ciaconius, cui subscribit Suaresius *lib.* 2. *Praenestes Antiquae cap.* 13. *col.* 125. *T. VIII. par.* 4. *Thes. Burmanniani* ait, Hieronymum Patriarcham Hierosolymitanum extitisse priusquam Cardinalis crearetur, sed cum nihil hac de re legatur in litteris paullo ante memoratis, nihil in epistola encyclica, ubi idem ipse Nicolaus IV. omnes honores, ac dignitates ante Pontificatum a se obtentas numerat, nihil in litteris apud Raynaldum *ad ann.* 1288. *n.* 41., in quibus recensentur omnes Patriarchae, qui ab Gregorii X. temporibus ad annum usque memoratum Ecclesiam Hierosolymitanam gubernarunt, non dubito, quin Ciaconius, et Suaresius in errorem lapsi sint.

(1) Titulum hunc ei datum fuisse non modo ex antiquis Scriptoribus, verum etiam ex Nicolai III. litteris patet, quibus Pontifex Hieronymum jam Cardinalem anno 1278. mense Julio Legatum ad Rodulphum Imperatorem constituit. Exst. apud Vvaddingum *T. V. in Reg. Pontif. num.* 35. *pag.* 478. Itaque errant vehementer Trithemius *in Chronice Hirsaugiensi pag.* 201., Possevinus *T. II. Appara-*

tant vetustissimus (1): idque eo majore Pontificis studio, voluptateque, quo clarissimum illum, ac Sacrosanctum Senatum ad septem tantum Cardinales, cum ipse Pontifex factus est redactum, noo mious augere Patrum numero, quam variis virtutum luminibus illustrare, sagaci delectu nitebatur; addictusque plurimum erat, et nonnihil etiam debere se religioso illi Instituto intelligebat. Nam parvulum adhuc, et plane infantem S. Franciscus siou acceptum, dulcissimeque complexum saepe dissuaviatus est, Pootificemque, et magoum sui Ordinis Patronum fututum divioo instinctu pronunciavit. Venerat tum S. Franciscus apud Matthaeum Joanois patrem domi suae pransurus, qui deinde Matthaeus S. Fraocisci habitum Tertii Ordinis induit (2).

Quo-

paratus Sac. pag. 491. *ed.* 1606., Caveus *op. cit. pag.* 648., Joannes Rioche *loco ante laud.*, et Auctor *vitae huius Pontificis* apud Labbeum *T. XIV. op. indic. col.* 1161., qui Presbyrernm Cardinalem S. Sabinae fuisse scribunt.

(1) De Tituli S. Pudentianan antiquitate videatur Panvinius *in Libro de praecipuis Urbis Romae, Sanctioribusque Basilicis &c. pag.* 265. *ed. Rom.* 1570.

(2) Jordanus *op. cit. col.* 1009. haec habet: *cum esset puer* (Nicolaus), *Pater ejus, qui erat de Tertio Ordine, eum B. Francisco obtulit: et B. Franciscus*

Quoniam vero Pontifex suis de Cardinalatu ad Hieronymum literis (1) jusserat, ut perinde ac Cardinalis Legatus stipendium a sacratis viris reciperet; Hieronymus Christiana permotus animi demissione, nec stipem coegit, et Pontifici per literas eam dignitatem etiam, atque etiam quam accuratissime renunciavit: negans inesse sibi, aut peritiae, aut virium, quod satis esset ad id muneris: cum enim Cardinalium consensu (2) universalis Ecclesiae administratio penes Pontificem Romanum nitatur, viderique ob id nefas posset, iis virtutum insignibus Cardinales non ornari, ea vivendi disciplina carere, quae oculos in se omnium merito con-

cifcne ait, quod non esset Frater habitu, sed futurus defensor Ordinis sui, et tandem Dominus mundi. Consule etiam Chronicum Taurinense *in Append. n. 5.*

(1) Has litteras se vidisse testatur Vvaddingus *ad ann. 1278. n. 22. pag.* 48.

(2) Incultus quidam Poeta, qui seculo Ecclesiae 13. vixit, ita loquitur apud Mabillonium *in Analectis pag.* 374. *v.* 733. de ratione, qua iis temporibus Ecclesia per Cardinales gubernabatur,

„ Et quamquam superet Papae prudentia Fratres,
„ Unus, ut ex illis, est tamen inter eos
„ Nil proprio facit arbitrio, licet omnia possit;
„ Consilium prudens saepe minoris habet.
„ Sufficiat quamvis immenso providus Orbi,
„ Vult tamen externo dogmate Papa regi. (alto
„ Atque ita dum residet, Mundumque gubernat ab
„ Et numerus Fratrum cingit utrimque Virum.

to convertant; ipsum nihil horum in se agnoscere, plurimum potius inde abesse, demum nulla tantae luci proportione respondere: quod si forte posset Pontifex, qui satis recte eum intus non noscat aliquas ejus esse virtutes, quae plane nullae sunt, existimare, opinione longe falli: nihil in eo inesse, quod vel longo intervallo tantae dignitati satis esse queat: quando nihil esset Ecclesiae Dei necessarium magis, quam eam curam, quae ab ipso, ob susceptas Pontificii muneris partes universae Ecclesiae debetur, in eo desigere, ut viri ad id oneris idonei in Apostolicum Senatum adlegerentur, et Pastores Ecclesiis apti praeficerentur. Petere (1) tandem, ut acciperet excusationem suam cum superioribus temporibus alii, in quibus Petrus Damiani Ravennas fuit, concedentibus Pontificibus, eo se magistratu, ac dignitate abdicaverint.

His scriptis literis dum expectat responsum à Pontifice, nec augere familiam, nec aliqua in re vitae statum, ordinemve immutare (2); ac potius, quia lite-

D ris

(1) Videatur Sanctus Antoninus *loco cit.*, & Chronicum XXIV. Generalium *in App. n. 6.*

(2) Chron. laudatum haec habet: *nec aliam familiam*

ris (1) erat Pontificiis inscriptum: *Fratri Hieronymo S. R. E. tituli S. Potentianae Presbytero Cardinali, olim Generali Ordinis Minorum*, haesitare, utrum ne Praefecturae Generalis obire munus posset. Verum haud ita diu post certior à Pontifice est factus: nam cum accipere Hieronymi excusationem nollet, quin magis animatus ad subvehendum illum, ornandumque esset, jussit Cardinalatus onus, honoremque ut subiret, et tanquam Generalis Praefectus Ordini moderaretur suo (2). Quod tandem, ne pertinacior haberetur, fecit Hieronymus summa diligentia usque dum Comitius Generalibus Assisii habitis, illi successor (3) in ea Praefectura Generali datus est; qui temporis cursu ab eo die, quo primum Lugduni iniit Magistratum, annorum quinque spatium tulit.

Cardinalis factus, nec ullam, qua prodesse Ordini Franciscano suo posset, occasionem

milliam interim recipere voluit, vel a Clericis stipendia, nec statum mutare in aliquo, donec a Domino Papa litteram habuit, & responsum. Consule etiam hac de re Sanctum Antoninum *loco indic.*

(1) Quas recitat ipse Vvaddingus *ibidem.*

(2) Vide Pontificis litteras apud eundem *ad ann. cit. pag. 49.*

(3) Anno 1279. Eius successor fuit Bonagratia, de quo legantur quae narravimus *pag. 37. adnotat. 1.*

sionem praetermittere, nec demissionem animi Christiana modestia praeclare compositi intermittere, sed maxima omnium laude perpetuo tenore eam servare, sic ut prudentia comitante demissus idem, gravisque uno tempore videretur, auctoritatemque, et decus sacrae Purpurae comitate egregie condiret: tametsi saepe numero admodum tamen modeste, ac temperate fateretur inter Franciscanae suae familiae coquos censeri se, quam in Cardinalium collegium cooptari maluisse: et nisi Ordinis offensam (1) metuisset, ea se purpurei galeri dignitate abiturum fuisse, cujus tamen conatum omnem in ejusdem familiae utilitatem esset paraturus, ac meditaturus. Quod et praestitit, cum multis in rebus, tum in eo maxime, quod una

 cum

(1) S. Antoninus *loc. indic.* ita scribit „Cardinalis effectus humilitatis gloriam, quae prius in „eo relucebat ita prudenter servavit, ut miro modo communiter, et humiliter ageret, et honorem nihilominus dignitatis maturitate honestissima retineret. Confessus est saepè multum tamen sobriè, sed certo, ut dicebat, sermone, quod potius vellet coquinam Fratribus facere, quam Cardinalatus fastigio praeminere; seque aliter obstaturum fuisse gradui illi, nisi offensam Ordinis timuisset„. Vide etiam Chronicum XXIV. Generalium, ex quo totidem verbis haec exscripsit S. Antoninus.

cum Nicolao ipso Tertio Pont. Max., et Bentivegna (1) Tudertino Cardinale ejusdem etiam Francifcani Instituti jam Fratre, Suriani (2) cum essent, aestate duobus fere perpetuis mensibus, maxima omnium admiratione, qui assiduum Pontificis in ea re studium intuebantur; ad explicandam vivendi regulam à S. Francisco editam, ut pugnacia quorundam ingenia, et mordaces linguae cohiberentur, incubuit (3). Demortuo Nicolao Tertio (4), Martinus Quar-

(1) Qui creatus est una cum Hieronymo nostro, anno scilicet 1278. quarto idus Martii, obiitque 7. calendas Aprilis anno 1289. Consule Oldoinum *T. cit. col.* 223.

(2) *Surianus* Mons distat a Viterbio septem milliariis, ubi mortuus est Nicolaus III.

(3) Regulae Fratrum Minorum declaratio facta est a Nicolao III. anno 1279., quam cum probarint viri sacrae Theologiae, Jurisque Canonici peritissimi, uti narrant S. Antoninus, Chronicum laudatum, et Taurinense, Michael Angelus Neapolitanus *T. I. Chronologiae Historico-Legalis Seraph. Ordinis pag.* 31. *seq*, Vvaddingus, Marcus Ulysipponensis, et alii, per summam injuriam Hospinianus *de Origine Monachatus lib.* 6. *cap.* 11. *pag.* 411. Pontificem damnat, quasi auctoritatis suae limites excesserit. Nicolai hac de re litterae datae *Sirtani*, seu potius *Suriani* 18. Kal. Septembris exstant *in Sexto Decret. l.* 5. de verborum significat. *tit.* 12. *cap.* 3. *fol.* 157., *et seq. ed. alias cit.*

(4) Anno 1280. undecimo cal. Septembris.

Quartus illi suffectus (1), Hieronymum et plurimi fecit, et, ut scribit Panvinius (2), Praenestino Episcopatu, qui inter sex illos numeratur, quorum fuit semper magna apud Pontificem Maximum praerogativa, auxit. Divus Antoninus (3) tamen auctor est, Episcopatum Praenestinum ab Nicolao Tertio Hieronymum accepisse.

Hoc loco dignitatis erat Hieronymus, cum Pontifex Max. renunciatus est (4): et Nicolai Tertii memor (5), qui Cardinalem illum fecerat, eodem Nicolai nomine ap-

(1) Anno sequenti octavo cal. Martii.

(2) *In Epit. Pontiff. Roman. pag.* 181. *et* 186. *ed. cit.*

(3) *Loco supra cit.* „ existens ergo (Hieronymus) in legatione praedicta per Nicolaum III. „ factus est Presbyter Cardinalis, deinde Episcopus „ Praenestinus „. S. Antoninus haec ex Chron. XXIV. General. accepit. Verum Jordanus *op. cit. col.* 1013., ac Anonymus *in vita Martini IV.* apud Murat. *T. III. par.* 1. *S. R. J. pag.* 609., et apud Papebrochium *in Propyl. par.* 2. *pag.* 61. scribunt in Episcopum Praenestinum electum fuisse a Martino IV., anno 1281. decimo calendas Aprilis, ut est litteris consignatum ab Ughello *T. I. Ital. Sac. col.* 212.

(4) Vide *adnotat. pag.* 15. *& seq.*

(5) Ob hanc caussam Hieronymum Nicolai nomen assumpsisse docent etiam Panvinius *op. cit. pag.* 185., Ciaconius *in ejus vita*, Spondanus *ad an.* 1288. *n.* 1., et alii non pauci.

pellari Quartum voluit, Biduo (1) post, ut ali-

(1) Qua die Corona insignitus fuerit Nicolaus variae sunt Scriptorum sententiae. Panvinius *loco cit.* inquit sexto calendas Martii Coronam accepisse. Idem scribit Papebrochius *loco indic.*, sed cum annus 1288. intercalaris esset, ac proinde bis *sexto calendas* diceretur, per ea verba diem 25. mensis Februarii intellexit, non autem 24, quemadmodum intellexisse videntur Spondanus *loco laud.*, et alii, qui post duos ab electione, et consensione dies Pontificiis ornamentis eum insignitum dixerunt. Ego die 22. ejusdem mensis, qui *Dominicalis* erat coronatum existimo; id enim colligitur ex Joanne Iperio *in Chron. S. Bertini col. 765.* apud Martene, et Durand *T. III. Thesau. Anecdot.* dicente: *hic statim ut electus est, coronatus est*; quae licet de Honorio dicat, nihilo secius integrum textum legenti ad Nicolaum referre ea voluisse manifeste patet. Deinde Romanorum Pontificum, qui jam Episcopi erant, benedictio, et coronatio fieri semper consuevit die Dominico, vel saltem Festo; igitur Nicolaus die 22., vel 25. mensis laudati, cum quo Festum S. Matthiae concurrebat, Corona ornari potuit; at ejus coronationem ad diem 25. dilatam non fuisse ex eo liquet, quod Epistola encyclica alias memorata data dicatur 7. cal. Martii, seu die 23. Februarii: hanc autem scripsisse Nicolaum juxta morem decessorum suorum post insignia Pontificia accepta ne ipse quidem Papebrochius inficiatur. Cur verò pro 7. *calendas* legendum sit 6., ut idem ipse Papebrochius existimat, sane non video. Opinionem, quam ego tueor, amplectuntur etiam Pagius *in ejus vita n. 2.*, Cocquelines *T. III. par. 2. Novi Bullarii Romani*, et alii recentiores.

aliqui tradunt, in sacra Aede Divi Petri Romae è Gothifredi Cardinalis S. Georgii

tiores. De Cardinali, qui Nicolai capiti Coronam imposuit, sentit cum Rubeo nostro Panvinius *loco cit.* At verius ait Ciaconius *in ejus vita col. n. 56.* Cardinalem, qui Nicolaum Corona insignivit fuisse Matthaeum Ursinum titule S. Mariae *in Porticu* S. R. E. Archidiaconum; nam Gothifredus *de Alatro* anno antequam Nicolaus in Romanum Pontificem eligeretur, obierat. Vide Augustinum Oldoinum *opere alias cit. in Urbano IV. num. 8. col.* 160. Pater Franciscus Maria Angelius *in Historia Sacri Conventus Assisiensis l. 2. pag.* 38. ait, Nicolaum inter cetera dona, quae ipse factus Pontifex memorati Coenobii Ecclesiae dedit, *Pluviale, quo Coronationis suscepit insignia* misisse. Equidem Nicolaus in litteris, quas scripsit ad P. *Custodem* Assisiensem post duos a *Coronatione* dies, sic loquitur: *In signum igitur dilectionis ....., et evidens specialis venerationis argumentum, quam ad praefatam Ecclesiam, et eundem Beatissimum Confessorem habuimus, et habemus, ac etiam habere proponimus in futurum nonnulla diversi coloris paramenta Pontificalia serica, vasa argentea, certam summam pecuniae, ac quaedam alia in Cedula praesentibus interclusa distinctè, planè, ac seriatim expressa, quae ante nostrae promotionis auspicia facultates nostrae paupertatis habebant, eidem Ecclesiae donamus, atque concedimus de gratia speciali, eaque ipsi Ecclesiae per dilectum filium Magistrum Petrum de Sora Clericum, et familiarem nostram latorem praesentium mittimus.* Verum tantum abest, ut ex his verbis colligi merito possit, *paramenta Pontificalia* Assisium a Nicolao missa ea fuisse, quibus ille usus est cum Summi

gii Archidiaconi manu triplicem Pontificiae majestatis Coronam solemni ceremonia capite accepit (1). Mox ad Pontificatus curam, subeundaque Reipublicae Christianae onera con-

mi Pontificis insignia acciperet; ut potius erudiamur, fuisse diversa, ea scilicet, quae adhibebat, quo tempore Episcopus Praenestinus erat.

(1) Si Rubeus duplicem Coronam accepisse Nicolaum dixisset, tolerabilior esset ipsius opinio, nam etsi plerique omnes Scriptores existimant Bonifacium VIII. omnium primum Tiaram duplici Corona circumdatam adhibuisse, alii tamen morem hunc antiquiorem esse volunt, quod referente Benzone Episcopo Albiensi auctore synchrono *in Panegyrico in Henricum IV. lib. 7. cap. 2. pag.* 1063. apud Menckenium *T. I. SS. Rerum German.* Hildebrandus in Synodo Romae anno 1059. celebrata Coronam Nicolao imposuerit, in cuius inferiori circulo ita legebatur: *Corona Regni de manu Dei*; in altero verò sic: *Diadema Imperii de manu Petri*. At cum asserat Tiaram accepisse triplici Corona, nullo pacto eius ferri potest sententia, cum exploratum sit eandem Tiaram ante seculum XIV. in usu non fuisse. Nicolaus Alemannus *de Lateranensibus Parietinis cap.* 13. *pag.* 48. apud Burmannum *T. VIII. par.* 4. *Thes. Antiq., et Hist. Italiae*, Pagius *in vita Bonifacii VIII. n.* 35., Ciaconius, Papebrochius, et alii opinantur, Urbanum V. primò Tiara ornata triplici Corona usum esse. Sed vir eruditissimus Comes Garampius Basilicae Vaticanae Canonicus in opere, cui titulus: *Illustrazione di un' antico Sigillo della Garfagnana cap.* 3. *pag.* 94. *seq.* demostrat, etiam Clementem V., et alios, qui huic successerunt, ac Urbanum V. praecessere similem Tiaram adhibuisse.

ra conversus, nihil potius duxit, quam ut diuturnas componeret Neapolis, Siciliaeque Regum inter se contentiones, Carolumque Secundum Salerni, vel ut alii scribunt Tarenti Principem, qui uti supra (1) memoravimus, in custodia habebatur ab Alphonso Jacobi Siciliae Regis Fratre, liberaret. Itaque cum adhuc Romae esset Idibus Martii Internuncios cum mandatis misit (2), qui ad Alphonsum adirent, cum illoque de Carolo è custodia educendo nomine suo agerent, edicerentque ne Jacobo fratri, alisve ad turbandum Siciliae Regnum, aut suppetias praeberet, aut ratione quapiam faveret. Fuere Internuncii viri gravissimi tres Bonifacius è Lavania Dominicani Ordinis Archiepiscopus Ravennas vir magno rerum usu, et prudentia singulari: Petrus Archiepiscopus Montis Regalis, et Raynerius (3) Viterbiensis ex eadem Dominicana

(1) *Pag.* 9.

(2) Vide Pontificis litteras apud Lunigium *T. IV. Codicis Diplom. Italiae n.* 15. *pag.* 439. *edit. secundae*, et Dumontium *in Corpore Univers. Diplom. Juris Gentium T. I. par.* 1. *n.* 501. *pag.* 266., aliosque.

(3) De Bonifacio Genuensi e gente Flisca *Lavaniae* Domina agit Ughellius *T. II. It. Sac. in Arch. Ravenn. n.* 86. De Petro cognomento *Gerra* patria Ferentino mentionem facit Pirrus *T. I. Siciliae*

cana familia, qui cum in viam se jam dedissent, Nicolaus, qui die, noctuque assidue rem hanc magni ad id, quod instituerat momenti, animo secum reputabat, nequaquam iis contentus, quae jusserat, nova ad illos mandata mittit, quibus erat scriptum, diligenter in memoriam Alphonso revocarent, quam eius Pater Petrus, abjecta prorsus, dum vixit, quae Deo, et Apostolicae sedi debentur observantia, et cultu, in propriae salutis jacturam adversus Romanam Ecclesiam matrem, et magistram omnium fidelium, molitus esset, et quas turbas movisset occupanda Insula Sicilia, et quae ejusdem Ecclesiae juris est, cetera parte Regni Siculi, quas Carolus primus fiduciario jure ab eadem Ecclesia jam habuisset (1). Quo-

ciliat Sac. in not. Eccles. Montis-Regal. n. 9. pag. 463. Quamquam hi auctores narrant, laudatos Praesules ad Aragoniae Regem missos ab Honorio IV. fuisse, nihil tamen dicunt de illorum legatione ad eundem jussu Nicolai IV. At Nicolaum revera Bonifacium, et Petrum una cum Raynerio O. P. ad Alphonsum misisse patet ex litteris, quas *in Append. n. 1., et sequent.* publicabimus.

(1) Carolus Comes Andegavensis anno 1265. quarto calendas Junii *investituram* Siciliae, ac totius Neapolitani Regni, excepta Urbe Beneventana, a Clemente IV. accepit. Consule Raynaldum *ad eum ann. num. 14. et seq.* At Petrus Aragoniae Rex

Quoniam vero Alphonsus ipse, et Jacobus, Constantiaque insulam occupabant, ceteram partem oppugnabant, idcirco Alphonso Regi diem dicerent, quo se ante sex menses Pontifici Max. sisteret, alioqui humanarum legum, divinarumque in eum judicio ageretur, et quando Alphonsum ipsum Regem tuto se minime convenire posse intelligerent, dabat eis Nicolaus quamquam eis antea mandaverat, domi suae ut illum ipsum adhiberent, tamen ut illum in jus vocarent, diemque illi apud sacratos viros Gergobienses dicerent.

Haec omnia in literis (1) Nicolai, quas nos legimus habentur, quibus acceptis diligentioribus mandatis, magna spea omnibus facta est, fore ut res ex sententia conficeretur, cum propter eorum virtutem, tum quia Dominicani Fratres, ex quibus duo in iis

Rex anno 1282. post occisa duarum horarum spatio octo Gallorum millia, ut alias diximus, totum Siciliae Regnum invasit; hinc Martinus IV. eundem deferere illud nolentem, sententia excommunicationis affecit, Aragoniae Regno, Catalauniae, et Valentiae Principatibus privavit. Lege Martini litteras apud Raynaldum *ad ann. cit. n. 23., et ad ann. seq. n. 15.*

(1) Quae scriptae sunt 4. cal. Aprilis, quaeque a nobis primò in lucem emittentur *in Append. n. 3.*

in iis erant, ita ad Pnntificum Maximorum sensum, prnpensinnemque incensi videbantur, arque nb eam rem ira ad utriusque Caroli partes sequendas, ut superiore annn dum Augustam Aragnnii Siciliae oppidum, qund paulo ante una cum arce Galli coeperant, ingressi essent, et per vicns praeliarentur, sese etiam in Aragonins Dominicani Fratres numern tredecim pugnae cum Gallis, qui eruperant ex atce, immiscuerint. Itaque cum recenti succedente Aragoniis subsidin, Galli, cumque ipsis Dominicani recipere se in arcem tandem cngerentur, ex iis cum sex tantum receptus in arcem patuisset, exclusi reliqui ad quinque interfecti sunt, duo capti (1).

Dum igitur horum Internunciorum ad Alphonsum prnfectin in expectatione est, inarde-

(1) Thomas Fazellus *de Rebus Siculis Decade 2. lib. 9. cap. 2. col. 574. in Thes. Burmanniano Vol. IV.* „Dominicani, *inquit*, et ipsi dum ad arcem salutem sibi quaerunt sex tantum in arcem incolumes evaserunt, quinque ab hostibus caesis, duobus verò captis: quorum alter Capuanus ad Rogerium (*Lauriam Jacobi Regis Ducem*) perductus ingentem propediem Gallorum classem Neapoli expectari, aliaque id genus hostium consilia aperuit„ Consule etiam hac de te Bartholomaeum *de Neocastro* auctorem synchroaum *Hist. Sicula cap. 110. col. 1132.* apud Murat. *T. XIII. S. R. I.*

ardefcerentque in dies magis, magifque, multiplicatis quotidie caedibus, inteftina bella Romae, et in tanto impetu flammae difficile admodum reftingui incendium poffet, ne, quod fieri confuevit, Principis praefentia in majorem peccandi impunitatem ab improbis adduceretur, in Sabinos Reate (1), quae urbs Italiae umbilicus putatur, Nicolaus difceffit, iis nunquam praetermiffis remediorum generibus, quae facerent ad fedandas contentiones (2).

In

(1) Reate, quod eft Civitas ad Velinum flumen media ferè inter Narniam, et Aquilam, diftatque ab Urbe quadraginta milliariis, initio menfis Maji probabiliter adiit. Certè quidem ibi erat 2. idus ejusdem menfis, ut patet ex litteris apud Vvaddingum *T. V. in Reg. Pontif. n.* 13.

(2) Non modo ad fedandas contentiones inter viros Principes ortas, fed etiam ad Religionem catholicam propagandam, eamdemque, et jura Ecclefiaftica farta tecta fervanda diligenter incubuit Nicolaus anno fui Pontificatus primo tum Romae, tum Reate moram trahens. In Urbe manens ad Argonem Regem, Tuctanem, et Eleagem Tartarorum Reginas quarto nonas Aprilis litteras dedit, quibus alterum ad citò fufcipiendum Chrifti baptifma, alteras ad perfeverantiam in Religione Catholica, quam paullò ante amplexatae fuerant, hortabatur. Scripfit etiam ob eandem rationem ad plures ejusdem Regni Epifcopos, et ad Fratres Minores ibidem morantes, ut non minorem adhiberent diligentiam in Rege, aliifque confirmandis in

vera

In Flaminia, neque etiam omnia satis quieta erant, praesertim Arimini, quae Civi-

vera fide, quam in iis ad illam adducendis adhibuerant; quod cum praestitissent, quammulti Tartari Jesum Christum colere coeperunt. Pontificis hac de re litteras praeter Moshemium, et Raynaldum, exhibet Vvaddingus *T. V. ad an.* 1288. *n. 4. pag. 170. et seq.* Reate cum esset decimo Kal. Augusti, ac sexto idus ejusdem mensis litteras misit ad Stephanum, et Urosium Sclavorum Reges, eorumque Matrem Elenam, quò filiis suis catholica instituta, quae illa sectabatur, instillaret; utque facilius res a voto cederet, misit ad laudatos Reges duos Fratres Minores Marinum, et Cyprianum. Consule Nicolai litteras apud Vvaddingum *ad hunc ann. n.* 10. *pag.* 174. *et seq.*, et apud Raynaldum *T. IV. n.* 39. *pag.* 40. Cum persensisset Ladislaum Hungariae Regem ob consuetudinem, quam cum pellicibus Cumanis habebat, pravitatis exemplum subditis suis praebere, inque fidei suspicionem jam venisse, sexto idus Augusti illum monuit, ut se resipisceret, graviterque minatus est, ac praeterea plures ad illum legavit Fratres Praedicatores, et Minores, qui Regem in meliorem frugem adducerent, Cumanos, aliosque earum regionum populos ad Ecclesiae unitatem converterent. Adi-sis Vvaddingum *ad an. cit.* n. 23. *pag.* 181. Nonis Septembris Ministro Provinciali Fratrum Minorum praecepit, ut sodalem suum *Inquisitorem* in Comitatu Venaysino in Provincia institueret ad varios contra fidem errores ibi grassantes reprimendos. Vide ejus litteras apud Vvaddingum *n. 15. pag. 177. et seq.* Eodem die aliis litteris Fratribus Praedicatoribus, et Minoritis, qui munus

Civitas Pontificiis Magistratibus parum obediens videbatur. Quapropter Nicolaus in eam Provinciam Hermannum Monaldensem cum imperio misit, Rectorem, et Comitem appellabant, quem hodie Praesidem nominamus. Hic Provinciam ingressus est mense Majo (1), Petro Stephani, qui ad eam diem praefuerat, Magistratu abeunte; is autem fuerat Petri titulus: *Petrus Stephani Romanorum Proconsul Provinciae Romandiolae, Civitatis Bononiae, et Civitatis Urbini, pertinentiarumque earumdem Comes, et Rector*

munus *Inquisitorum* obibant, mandavit, ut Christianos Judaeorum ritus sectantes punirent. Exst. apud Bremondium *T. II. Bull. O. P. num.* 7. *pag.* 22. Hortatus pariter est hoc anno Venetum Senatum ad puniendos haereticos, cujus exhortationes tanti ipse fecit, ut anno sequenti *Inquisitores* adversus haereticam pravitatem constituerit, quibus etiam ut necessarii sumptus ex publico aeratio suppeditarentur voluit. Senatus diploma praeter Vvaddingum, et Raynaldum, recitat Lunigius *T. IV. op. cit. n.* 42. *pag.* 1587. Non omisit etiam Joanni Dandulo Venetorum Duci excommunicationis, ac interdicti poenas minitari, nisi oppida, aliaque bona, quae Patriarchae Aquilejensi abstulerat, eidem restitueret. Adeundus Raynaldus *num.* 19. Sed de jure Ecclesiastico hoc anno a Nicolao defenso legantur Vvaddingus *num.* 23., et Raynaldus *ibidem*.

(1) Hermannus patria Urbevetanus Flaminiam ingressus est nonis Maji anno 1288., ut patet *ex Annalibus Foroliviensibus* apud Muratorium *T. XXII. S. R. I. col.* 154.

et Rector pro S. Romana Ecclesia. Quo item titulo, qui secuti sunt Provinciae Rectores, sunt usi, praeter quam quod Urbinum in nonnullis siletur.

Faventiam primo ingressus Hermannus à Faventinis benigne, amanterque acceptus, postquam aliquot ibi dies commoratus est Forlivium abiit, ubi totius Provinciae conventu habito, Nicolai Pontificis mandata exponit ad tuendam hujus quietem Provinciae plurimum salutaria. Sed haud ita multis post diebus, Malatesta è Veruculo Arimini ad eam diem, Praetor, ex civitate pulsus est (1). Is ad Hermannum se recepit.

Quoniam vero Joannes Claudus, quem eius seculi, ac regionis vocabulo Joannem Zottum appellabant, Malatestae filius S. Archangeli Podium occupavit, Pontifex, ne eo forte Ariminenses oppidum recuperaturi accurrerent, suspicans, et Joannem eiicerent, Hermannum illi ferre opem jussit, iis mittendis copiis, quibus opus

(1) Legitur *in Annalibus Caesenatibus* apud Muratorium *T. XIV. op. cit. col.* 1107; quod Malatesta quinto nonas mensis laudati ex Urbe Ariminensi exivit; igitur pulsus non est paucos post dies, quam perveniret Hermannus, sed biduo ante.

pus esse censuisset. Hermannus omni Provincia delectu statim habito, brevi egregiam manum coegit, et ad Plebem S. Justinae in via Militari progressus, ibique triduo commoratus, cum sese ostenderet nemo, domum quemque suam dimisit. Itaque per aliquot dies fuere quieta hic omnia, donec mense Octobri Malatestinus Malatestae item filius, et Philipputius Esinus, aliique praeterea multi in oppidum Montem Scutulum, quod est in Ariminensium finibus, se contulerunt. Id cum Ariminenses novissent, communi consilio subitariis collectis militibus, eo profecti, diligenter obsidere oppidum temere munitum, et omnes vias, atque exitus observare. Contra Hermannus obsessis subsidio futurus delectum habet, milites omni Provincia imperat, Nicolai Pontificis nomen, studiumque praetendit. Jamque parata ad iter omnia, cum ecce nuncius, captum oppidum ab Ariminensibus docet, Malatestinum, et qui in eo erant ceteros, captivos Ariminum, ipso Sanctorum omnium Pervigilio adductos.

Tulit id aegre Hermannus, longeque molestius Nicolao accidit, qui Malatestam, eiusque filios Ecclesiasticae ditionis acerrimos in hac Provincia propugnatores pu-

tabat. Itaque durius ne haberentur, et perinde quasi sequester rem tractaret, mandat Joanni Columnae Anconae Marchioni per literas Ariminum statim iret (1), et controversias inter Ariminensem Rempublicam, ac Malatestam è Veruculo, Hermannumque componeret. Cum igitur Ariminum statim venisset Joannes, diuque de pace cum Hermanno, et Ariminensibus egisset, tamen diversis utrimque conditionibus, et disjunctissimis animis tractata, non convenit. Philipputius tantum, Picentesque ceteri, qui tum ea in Urbe in carcere habebantur, libere dimissi.

Haud minori diligentia tueri Fulginates Pontifex curavit, dum expugnandae eius Urbis causa Perusini, ac Tudertes amicorum copiis exercitum cogebant. Jussit primum ab armis eos discedere, et oppugnatione abstinere, mox cum indignatione, itaque obcaecati, optimi Pontificis monita parvi facerent, Perusinos ipsos, Tudertesque (2) com-

(1) Joannes Columna Ariminum profectus est anno 1289. Confer *Annales Foroliviensfes laud.*, ex quibus haec fere omnia accepit Rubeus.

(2) Perusinos ob expugnatum Fulgineum a Martino IV. sacris interdictos fuisse testatur Platina *in ejus vita*. Hoc autem accidit vel anno 1285., uti scribit Bergomensis *in Supplem. Chronic.* l. 13.

communitatis Christianae expertes fecit, eorumque Civitatibus aqua, et igne interdixit. Pari studio animadvertit in Guidum Montisfeltrii Comitem, qui Pisanorum Imperium ultro delatum se invito acceperat. Pisanos tum undique Florentini, ac Lucenses bello premebant, Nino Scoto (r).

 Cive

l. 13. *fol.* 320; vel potius ante triennium, quemadmodum tradit Auctor *Memorialis Potestat. Rhegiensium* apud Muratorium *T. VIII. S. R. I. col.* 1151. sub Nicolao IV. anno 1288., et sequenti, eosdem Perusinos cum Tudertinis conjunctos iterum Fulgineum vexasse ait Bonaventura Benvenuti *in Fragmentis Historiae Fulginat.* apud Murat. *T. IV. Antiquit. Ital. Medii Aevi Dissert.* 46. *col.* 141; ac *T. I. Continuat. Collect. Muratorianae S. R. I. col.* 814. ita scribens: *venit exercitus Perusinorum, et Tudertinorum die 17. Maji, et recessit die 5. Junii*: et post pauca: *fuit facta pax cum Perusinis de mense Augusti*. Cum itaque Benvenuti nihil dicat de excommunicationis, aut interdicti poena in Perusinos, Tudertinosque a Nicolao IV. lata, vereor, ne Rubeus huic Pontifici adjudicet, quod Martino tribuere debebat.

(r) Ninum, seu Ugolinum e gente *Scotta* cum Benvenuto Jmolensi dixi *in Dissert. praemissa Sardiniae Sacrae cap.* 2. §. 4. *pag.* 38. sed ingenuè fateor, me in errorem ab eodem Benvenuto tractum fuisse; erat enim è familia *Vicecomitum*, prout demostrat eruditissimus Ordinis Stephaniani Eques Flaminius *dal Borgo* Patritius Pisanus, in hac Imperiali Academia publicus Juris Civilis Professor Ordinarius *in Adnotat. ad Chronicon Urbis Volaterranae pag.* 76.

Cive Pisano, qui gratia, et opibus valebat, et Gallurae, quae Insulae Sardiniae pars est, Judex, id autem est Rector, erat, Florentinos juvante. Hunc Ugolinus Gerardescus avunculus dominandi libidine cum Rogerio Ubaldino Pisarum Archiepiscopo conjunctus, Urbe expulerat, occupaveratque ipse fastu, pompaque insigni Civitatis dominatum. Sed tandem populari tumultu, quem Rogerius Archiepiscopus concitaverat, conjectus in carcerem cum duobus Filiis, ac Nepotibus tribus (1), fame omnes misere ibidem interiere. Itaque cum magis quotidie Pisanos bello lacesserent Florentini, Lucensesque summum copiarum suarum Imperatorem Pisani faciunt Guidum Montisfeltrii Comitem, magnamque

(1) Ugolini, aliorumque tragicam scenam, quae anno 1288. quinto idus Julii accidit, describunt Dantes *can.* 33. *Inferni*, Villanius *l.* 7. *H. F. cap.* 20. *col.* 320.; Anonymus Hist. Pisanae apud Muratorium *T. XXIV. S. R. I. col.* 651., & alii. Paullinus Pieri *in Chronico Rerum Italiae ad an.* 1288. *pag.* 50. Ugolini Nepotes in carcerem conjectos duos fuisse scribit. Villanius *loc. cit.* tres fuisse asserit. Sed consule virum clarissimum Flaminium *dal Borgo* ante laudatum, qui de tempore, ratione huius tumultus, de Rogerio, Ugolino, eiusque Filiis, ac Nepotibus plura disputat in Opere, cui titulus *Dissertazioni sopra l' Istoria Pisana T. I. par.* 1. *Disser.* 1., 2., ac 3.

que in urbe auctoritatem, magnum Imperium ei tribuunt. Guidus praeceptis Ecclesiae posthabitis, Imperium accepturus, venit Pisas: quam ob rem Pontifex illum, Uxoremque illius, atque item Filios, ut hostes Ecclesiae diro Senatus consulto, et praesenti anathematis poena notavit (1).

Eodem hoc tempore Nicolai animum Neapolitanum maxime bellum torquebat, dum Jacobus Aragonius Siciliae Rex postquam classem Cajetae in conspectum adduxerat, ad Belvederium Calabriae oppidum transgressus, circumsedere illud, oppugnareque instituit, sed tandem aliquot frustra consumptis diebus imbrium, ac ventorum vi repulsus discessit, cum ramen in oppugnatione oppidi ictibus propugnatorum, Patrisque oculis (Rogerius is erat Sanguinettus oppidi Praefectus, partium Caroli sectator) Filios, quos habebat obsides duos, objecisset ad summum palum deligatos, è quo saxi ictu ambobus in terram deturbatis, alter interiit, quem Rex dolorem Patris ut leniret honestissimo funere

(1) Non solum excommunicavit Guidonem, sed etiam Pisanam Urbem Ecclesiastico interdicto punivit anno 1290. decimo quarto calendas Decembris. Consule Raynaldum *ad hunc ann. num.* 27.

nere extulit, alterum illi dono dedit (1).

Ad oppugnandam mox Cajetam reversus, ipso ascensu à navibus in terram, Avellini Comitem praesidio Urbis Praefectum, qui se illi objecerat, fudit, fugavitque, et suburbiis, Molam vocant, primo incursu direptis, omnem circa agrum, fundos usque ferro, atque igne depopulatus est. Supra urbem Jacobus in monte castra habuit, munivitque diligentissime vel ob eam caussam, quod Robertus Attrebatensium Comes Philippi Pulchri Regis Gallorum Filius, qui pro Carolo pugnabat, paulo post opem Urbi obsessae laturus, castra adversus tabernacula Jacobi posuerat vix stadio procul, et Nicolaus Pontifex, quem Jacobi progressus, et Caroli captivitas ad insignem molestiam dabant, spectata virtute milites veteranos subsidio miserat.

Neque vero hic optimi Pontificis studium perstitit, sed dum Urbs naturali etiam situ munita parum ab Jacobo timet, ipse, ne quid intentatum ad hos compescendos tumultus relinqueret cum Alphonso Aragonum Jacobi Fratre, et Odoardo Britan-

(1) Vide Thomam Fazellum *loco ante cit*; ac in primis Bartholomaeum de Neocastro *op. laud. cap.* 112. *col.* 1142; ubi de Jacobi, et Caroli bellis agit diligenter.

Britannorum Regibus egit, pacem, aut inducias ut curarent (1). Quod ab Regibus factum est, missis ad Jacobum, et Robertum (2) Legatis, qui tum advenere, cum adhuc Cajetam Jacobus obsidebat, Jacobum Robertus obsidere videbatur, uti supra memoravimus. Res à Legatis acta est cum Regum suorum, tum vero Pontificis nomine sane quam diligenter, secutaeque tandem induciae (3). Itaque Robertus honoris causa primus castra movit; triduo post copiis in naves impositis cum omni classe in Siciliam Jacobus adnavigavit.

Sub id etiam fere tempus (4) Alphon-

 sus

(1) Celebetrimus Muratorius *T. XI. Ann Italiae ad ann.* 1289. *pag.* 208. inquit, Angliae, Aragoniaeque Reges eos fuisse, qui Pontificem rogarunt, ut de compositione ageret, quia verebantur, ne res temporis progressu Jacobo malè cederent.

(2) Immò ad Carolum, qui jam è custodia liberatus erat, ut paulò post videbimus. Robertus enim nunquam induciarum pactum admisisset, cum illud a Carolo initum vehementer improbarit. Legatur Villanius *l. 7. Hist. Florent. cap.* 133. *col.* 332.

(3) De anno, quo hoc accidit, ita scribit Muratorius *loca cit.* „Il Rinaldi negli Annali Eccle-„ siastici mette questo fatto sotto l' anno seguen-„ te (1290) ma a mio credere non battono bene „ i suoi conti „

(4) Rubeus existimat memoratum bellum antequam

ſus Pontificiis tandem literis, atque Internunciis fatigatus, Carolum ſecundum, tribus eius Filiis, quos alii alio nomine appellant (1), ſeptem enim Filios habuit mates, acceptis obſidibus, è cuſtodia liberum dimiſit; iis etiam inter ipſos pactis conditionibus, ut Siciliae Regnum Jacobo Carolus concederet, et Valleſii Comes Aragoniae Regnum renunciaret: quae deinde, quod ſui juris non eſſent praeſtare non potuit (2); cum etiam de Siciliae Regno quidquam pactum Divus Antoninus

tequam Carolus è cuſtodia educeretur eveniſſe, ſed in magno errore eſt, nam Carolus liber evaſit anno 1288. menſe Novembri, uti conſtat ex Raynaldo *num.* 16. *pag.* 31., bellum verò factum eſt anno 1289. menſe Majo, et ultra. Adeundi Villanius, et Bartholomaeus de Neocaſtro *locis cit.*

(1) Nicolaus Specialis *Hiſt. Sicula lib.* 2. *cap.* 25. ſcribit vocatos fuiſſe Ludovicum, Robertum, et Philippum. Anonymus Auctor *Chronici Siculi cap.* 50. apud Muratorium *T. X. S. R. I. col.* 845. apud Martenium *T. III. Theſ. Anecdot. col.* 41., atque Almaricus Augerius *in vitis Rom. Pontiff. T. III. par.* 2. *S. R. I. col.* 433. ajunt, duos fuiſſe Robertum, et Aloyſium. Reipſa tamen tres fuerunt, vocatique ſunt Ludovicus, Robertus, et Raymundus Berengarius. Vide Nicolai litteras apud Raynaldum *ad ann.* 1288. *n.* 17. *pag.* 31. *et ſeq.*

(2) Eo maxime quia a ſacramento abſolutus à Nicolao eſt, judicibus Trivetto *in Chronico ad ann.* 1289. *pag.* 211. apud Dacherium *T. III. Spicilegii*,

nus (1), qui meminit aliorum, non scribat.

Inter tot graves Reip. Christianae, communesque curas non omisit optimus Pontifex ex religioso animi sui sensu Franciscanae familiae studium, quam ut melius conformaret, Comitia Generalia Assisi jam coacta haberi Reate voluit, qua tunc in Urbe (2) morabatur: neque vero ea solum de causa, ut cum eadem ipse in Urbe esset, adderet animos iis, qui Sancti Francisci instituta, legesque ad integram, pristinamque severitatem restitui cupiebant, alios qui contra niterentur, deterreret; verum ut ex eius sententia, qui non solum adesse

legii, et Nangio *in Chronico ad an. cit. pag.* 48. *T. laud.*, quod conditiones, pactionesque illicitae essent, ut idem ipse Nicolaus ostendit in litteris memoratis.

(1) *Par.* 3. *Chron. tit.* 20. *cap.* 6. §. 3. *fol.* 63. Dubitari tamen non potest, quin pactum fuerit, ut Carolus Siciliae Regnum Jacobo cederet, siquidem hoc aperte colligitur ex Nicolai litteris supra indicatis.

(2) *Æstate subsequenti* (anno scilicet 1289.) *reversus est Reate*, inquit Auctor *Memorialis Potest. Rhegiens.* apud Muratorium T. *VIII. S. R. I. col.* 1171. Ibi moratum esse saltem usque ad 4. nonas Octobris constat ex ejus diplomate, quod memoratur *in Chronico Coenobii Schutterani pag.* 21. apud Joannem Frider. Schannat *in Vindemiis Litterariis Collectione prima.*

adesse eorum conventibus, sed interesse decreverat, Generalis Minister, quando ita Patribus conscriptis visum esset, Ordini praeficeretur. Itaque in ipsis Comitiis (1) Nicolaus quamquam Patribus potestatem fecit, ut eligerent quem vellent, tamen et eorum, qui eligebant vota audiit, et animi sui sensum, quem cuperet Generalem Ministrum creari, haud omnino occultavit (2). Quae cum essent illis nota, res tamen alio cecidit, quam Nicolaus voluerat. Qua de re alius est Generalis Minister creatus: Is autem Raymundus de Gallia Narbonensi fuit (3). Quamquam vero id Nicolai animum videbatur commovere plurimum potuisse, tamen ille non modo non doluit, nec quidquam repugnavit, neque parum placere sibi vel aliqua ex parte significationem

(1) Quibus adfuerunt etiam Fratres Bentivenga, et Matthaeus Aquaspartanus ambo Cardinales ex Ordine Minorum, Carolus Siciliae Rex, ejusque Uxor. Consule Fleurium *Hist. Eccles. lib.* 89. *num.* 3. *pag.* 441.

(2) Narrat haec omnia S. Antoninus *op. cit. tit.* 24. *cap.* 6. §. 11. ex Chronico, ut solet, XXIV. priorum Generalium Ordinis Minorum. Vide *in Append. n.* 6.

(3) Cognomento Gaufredi *noble*, inquit Fleurius laudatus, *de naissance, Docteur en Theologie, vertueux, et tres zelè pour la pauvretè, et la discipline reguliere.*

tionem praebuit, quin tanquam divino spiritu factum probavit, eodemque Generali Praefecto usus est, et illi mandavit per litteras in Fratres illius familiae quosdam ageret, qui in Narbonensi Gallia, dum ceterorum starum Fratrum damnarent, seque aliis longe praestantius, familiariusque cum Deo agere praedicarent, in eoque se hominibus venditarent, deprehensi ipsi sunt seditiones per Provincias, offensionesque concitare, tumultus (1) miscere, abhorrentem à veritate doctrinam sequi. Quo universo negotio Bertrando Cigorerio (2) ejusdem familiae Fratri demandato, qui de tota re diligenter inquireret, ad Patrum deinde Senatum, qui ad Comitia Generalia Parisiis erant proxime conventuri, et quorum erat decreto de illa statuendum, relatum est.

Venerat hoc interim spatio in Italiam Carolus, et per Hetruriam (3) Reate profectus

(1) Ita Chronicum laudatum, et ex eo S. Antoninus *loco cit.* Qui hujusmodi tumultus excitarunt, fuerunt, judice Vvaddingo *ad ann.* 1290. *num.* 11., Petri Joannis Olivi sectatores.

(2) Qui tum erat in Comitatu Venaysino adversus haereticam pravitatem *Inquisitor*, eodem anno 1290. quo haec inquisitio demandata ei fuit electus. Vvaddingus *ad eum ann. num.* 4. *et* 11.

(3) Florentiam pervenit anno 1289. initio mensis Maji, uti narrat Villanius, *l.* 7. *cap.* 129. *col.* 325.

fectus ubi erat Pontifex, magna ipsius, et Cardinalium omnium, ceteraeque Romanae Aulae gratulatione exceptus, paulo post omnes simul Romam profecti sunt: ibique V. Cal. Jun. die festo Pentecostes, quo die Spiritus Sancti è superis sedibus ad Apostolos demisso, anniversaria solemnitate jam inde à primordio nascentis Ecclesiae celebris agitur, anno 1289. in sacra Aede Divi Petri (1) incredibili hominum fre-

(1) De loco, quo Carolus Regia Corona insignitus fuit, idem ante Rubeum tradiderant Paulinus Pieri *op. alias cit. pag.* 52., Villanius, Trivetus, Nangius *locis indic.*, et alii plures. Verum Auctor *Memorialis Potest. Rheg. loco ante cit.*, cui utpotè facto praesenti credendum est, laudatis Scriptoribus adversatur; en ejus verba: Nicolaus Reate *in Sancto Pentecoste ...... me praesente Dominum Carolum filium quondam Regis Caroli, et ejus Uxorem coronavit in Regem Jerusalem, et Siciliae.* Idipsum patet ex litteris Nicolai ad Episcopum, et Clerum Reatinum, quarum meminit Raynaldus *ad ann.* 1289. *num.* 1. Lege etiam Chronicum XXIV. Generalium, et Chronicum Taurinense, quorum auctores narrant Carolum accepisse Coronam *in loco Fratrum*, scilicet, uti interpretor, in nostra Reatina Ecclesia. Ex quo constat falsum esse, quod legitur in *Annalibus Dominicanorum Colmariensium pag.* 24. apud Urstisium T. I. *par.* 2. *Historicorum Germaniae*, nimirum: *Papa Nicolaus expellitur de Roma, quia Filium Caroli in Regem eis contradicentibus consecravit, et cum illo pars Papae, ubi ex utraque parte plusquam D. numero perierunt.*

frequentia eum Nicolaus Neapolitani, Siculique Regni titulo, et corona insignivit, et in apparatum belli, quod ad tuendum Regnum jam animo Rex conceperat, compluribus gemmis, donisque praeterea multis, et insuper Decimis donavit.

Ceterum suspicans interea Jacobus, ne per speciem induciarum falleretur, Bernardum Sarrianum misit, qui et primum Carolo renunciaret inducias, et mox initium bello daret. Quam ob rem renunciatis illis, Sarrianus Pasitanum, et Asturum oppida depopulatur, magnamque inde praedam in Siciliam adducit. Ceterum suam auctoritatem denuo interposuit Nicolaus, et pro summo suo quietis desiderio missis de hac re ad Jacobum diligentissimis internunciis, de integro inducias tandem eodem anno obtinuit (1).

Ad ornandum, ordinandumque familiae Franciscanae suae statum deinde conversus, non modo probavit (2) literis suis XVI.

(1) Hortante Nicolao Jacobus non solum inducias Carolo dedit, sed etiam quinque navibus Christianos in Oriente fere oppressos adjuvit. Consule Nicolaum Specialem *Historia Sicula l. 2. cap. 16.* apud Muratorium *T. X. S. R. I. col.* 958.

(2) Litterae, quibus Nicolaus haec omnia anno 1289. die laudata probavit, sunt apud Laertium Cherubinum *T. I. Bullarii num.* 2.

XVI. cal. Septemb. Reate datis Tertium à S. Francifco inftitutum Paenitentium Fratrum Ordinem, verum et promulgavit ejusdem leges, quibus vitam fancte degerent; quis admitti poffet, quomodo reciperetur, quis eorum habitus, quae facrae illorum inediae, qua uti abftinentia deberent, quam faepe, quam accurate per Poenitentiae Sacramentum eluerent animae fordes, quoties Sacratiffimae Euchariftiae Hoftiam fumerent, et compluta alia religiofoPontificis animo digna; quemadmodum et anno fuperiore Petro Aemiliano Rutinenfi è Provincia Narbonenfi Generali Praefecto Carmelitanorum probaverat album Cucullum (1), quo ad eam diem

(1) Cum Patres Carmelitae diu veftes albas detuliffent, fub anno 636. (ita plures Hiftorici fcribunt, jure ne, an iniuria aliorum efto judicium) cappam circulatam largis virgis albis, et grifeis adhibere coeperunt, quod *Homar*, feu *Humaro* Mahummedis difcipulo, qui Syriam per illud tempus occupaverat, vaftes albae difplicerent. Tempore Honorii IV. videntes *cappam circulatam* viris Religiofis minus convenire, ut eam immutare poffent impetrarunt. In Comitiis igitur anno 1287. in Monte-peffulano habitis, veftes, quibus modo utuntur, deferre ftatuerunt. Pontifex laudatus morte praeventus Patrum decreta confirmare nequivit; at id praeftitit Bonifacius VIII. anno 1295. diplomate, quod eft apud Cherubinum *T. I. Bullarii n.* 3. Legendi hac de re funt Arnoldus Boeftius,

diem vi Saracenorum à tempore Humar Arabiae Regis intermisso, hodie supra ceteram vestem Ordo ille vetustissimo Instituto utitur: adjectis, auctisque etiam immunitatibus, ac privilegiis, quibus superiores Pontifices Ordinem illum ornaverant. Probavit (1) quoque vivendi formulam, quam Albertus Hierosolymitanorum Patriarcha illis praescripserat, Innocentius Quartus mitigaverat: ad haec, iis, qui Templa eorum inviserent diebus maximis festis, quadragenariisque jejuniis certam poenae peccatis debitae remissionem indulsit (2). Quae eo majore animi propensione à Nicolao probata, dataque sunt, quod hoc fere tempore ex Syria, regionibusque illis sanctis, ubi

ſtius, ceterique Auctores a Cardinali Petra *in not. ad cit. Bonifacii diploma* numerati. Quod hic narat de Nicolao Rubeus, reticent *Bullarium* Carmelitaum a Monſignano collectum, Ordinis Annales a Lzana perſcripti, ac *ſpeculum Carmeliticum* a Daniele *a Virgine Maria* compoſitum, immò omnes ꝺteri Scriptores, quos ego vidi, quique de Crmelitarum habitus mutatioae loquuti ſunt, Ptolmaeus Lucenſis, Villanius, Bernardus Guidonis Almaricus Augerius, Vvernerus Rollevink, S. Anninus, Plaτiaa, Panvinius, aliique ſexcenti.

(1) Vide Nicolai litteras anno 189. cal. Julii Reate datas apud Monſignanum *T. I. Bullarii n. 2. pag.* 40.

(2) Exſtant hac de re variae Ncolai litterae apud eumdem *T. cit. pag.* 42. *ſeq num.* 5, 7, 8.

ubi ad Montem Carmelum, qui Ordini nomen dedit, ii Fratres potissimum florebant, à Sultano disturbati, ejectique, et misere afflicti, in Europam omni pene humana ope destituti se receperunt (1).

Sed neque omisit inter has rerum divinarum curas Nicolaus populorum rursus administrationem (2), eo magis tum necef-

(1) Patres Carmelitas ejectos ex illis regionibus a Sultano fuisse ob vestis mutationem, quae illis haud placebat, scribant Villanius *lib. 7. Hist. Flor. cap.* 108., Continuator Belli Sacri *lib. 5. cap.* 3; ac S. Antoninus *par. 3. tit. 20. cap. 5.* Nemo tamen credat Honorii IV. circiter temporibus primum in Europam venisse Carmelitas, quemadmodum Rubeus noster opinari videtur. Narrat enim Guilielmus de Sanvico *in Chron. cap. 3.* apud Papebrochium *in Hist. Chronol. Patriarch. Hierosolym. jarer. 13. pag. 61. T. III. Maji Belland.* anno 1238. has in partes eos venire coepisse.

(2) Curae, quae Nicolaum angebant, manebantque sub eius pectore fixae non in eo solum versabantur, quod hic scribit Rubeus. Id, in quod summa cogitatione hoc anno 1289. etiam incubuit, fuit ut veram fidem per varias mundi regiones evulgaret, servaretque, ubi jam evulgata esset. Cum ab Argone Tartarorum Rege jam baptizato, et a F. Joanne *de Monte Corvino* Minorita, aliique sodalibus suis ex Orientis regionibus reversis audivisset et illarum populos verbum Dei rire, et viros Principes optare, ut Religio Christiana longe, lateque dilataretur, mense Julio iisdem Fratribus in Orientem missis ad Argo-

necessariam, quod licet inter duos Siciliae, ac Neapolis Reges ob pactas sua opera

E indu-

Argonem, Cobylam Cham summum Tartarorum Imperatorem, et Caydonium virum Principem litteras dedit, quibus alterum in vera fide confirmabat, alteros ad eam suscipiendam hortabatur; resque juxta Pontificis vota evenit. Memoratas litteras exhibent Vvaddingus *ad eum ann. n. 2. seq.*, Raynaldus, et Moshemius. Scripsit etiam hoc eodem anno ad Aytonum Regem Armeniae, ad Imperatorem Ethiopiae, Demetrium Georgianorum, Davidem Regem Hiberorum, ad Patriarchas, Episcopos, aliosque Praelatos Jacobitarum, Nestorianorum, ac Ethiopum speciali affectu eorum quosdam admonens, ut ad Ecclesiam Romanam redirent, quosdam ut Christum colerent. Vide Raynaldum *n. 56. et seq.*, Vvaddingum *n. 7, et seq.* In Africa quoque rei Christianae cultum maximè promovir, nam anno laudato tertio idus Decembris in Episcopum Marochitanum elegit F. Rodericum O. M., quem item in variis Europae partibus *Crociatae* praedicatorem, et anno sequenti in Africa universa A. S. Legatum constituit. Litteras praeterea misit ad Christianos, qui in Tremesino, Marochirano, ac Tunerano Regnis versabantur, ut Mauros ad Sacra Christi instituta adducere vellent. Confer Vvaddingum *ad an.* 1289. *n.* 19., *ad an. sequentem n.* 19. *seq.* Jura pariter Ecclesiastica strenuè defendit Nicolaus hoc eodem anno; enim verò cum Dionysius Lusitaniae Rex in Clerum praesertim iniurius nimis esset, Pontifex scriptis ad Regem litteris cum eo convenit, ut libertas Ecclesiastica postliminio restitueretur, gravissimis statutis poenis in Regem, aliosque im-

poste-

inducias, arma cessabant, quod erat tamen in Italia reliquum gravibus contentionibus agitabatur. Nam excitatis denuo inter se dissensionibus Vicecomites, Turrianique Mediolanum, et omnes fere ejus amplissimae regionis Civitates secum trahentes, acerrime pugnabant. In Tuscia Florentinorum, qui Guelfum, et Aretinorum, qui Gibellinum nomen praetendebant factionibus, armisque turbabantur omnia, non absque summo Nicolai moerore, cujus animus pacis amantissimus à seditionibus, et tumultu perpetuo abhorruerat: dolebatque magis, eam pestem ad suae ditionis populos, tum quod illis finitimi plerique erant, tum propter animorum, factionumque conjunctionem, transferri, et ingenti salutis animorum jactura, corpora etiam interire; quod vel in eo maxime prae-

posterum audentes aidem libertati derogare, utque conventiones servarentur *Priori* FF. Praedicatorum, et *Guardiano* Minorum Urbis Ulyssiponensis praecepit, a Rege, ceterisque antea delinquentibus sacramentum recipere mandatis Ecclesiae parendi. Lege Raynaldum *num.* 16. *et seq.* Multum quoque laboravit apud Rodulphum Imperatorem, aliosque viros Principes Germaniae, quo e carcere educeretur Siffridus Archiepiscopus Coloniensis, ubi detinebatur a Duce Brabantiae, Henrico *a Juliaco*, et Adolpho *a Monte* Comitibus. Adisis Raynaldum *num.* 43.

praelio accidisse potuit, quod ad Campaldinum, quae Casentini (1) planities est ad radices Apennini, qua Puppium est in colle, his diebus est gestum, cum Florentini Guelfi una cum earundem partium Senensibus, Pratensibus, Lucensibus, Volaterranis, ac Pistoriensibus Florentia profecti, manus cum Aretinis Gibellinis, aliisque ejusdem factionis finitimis, et Florentinis exulibus construerunt ad 3. Idus Iun. ipso die Divi Barnabae Apostoli Festo: quo praelio ex Gibellinis magna caede fusis, fugatisque, duo millia circiter capta fuerunt, ad tria millia (2) ceciderunt, ipseque in primis Guido Petramala (3) Aretinorum Epi-

(1) Mirum profectò Rubeum, qui ut plurimum sequi Platinam solet, modò eundem narrantem Guelphos, et Gibellinos anno 1289. pugnasse in loco quodam agri Tiphernatis, quem postmodum *Campaldinum* vocarunt, penitus deserere. Id autem Rubeus meritò facit; nam quod Platina de loco pugnae scribit, adversatur Dino Compagni *in Chron. Florent. col.* 473. *T. IX. S. R. I.*, Villanio *op. cit. l. 7. cap.* 130. *col.* 326., Paulino Pieri *op. laud. pag.* 52., aliisque eorum temporum Scriptoribus.

(2) Ita Platina *in vita Nicolai IV.* Longe minorem fuisse numerum mortuorum afferunt Villanius, et Paulinus laudati.

(3) Guido Tarlati *e Petramala* in Episcopum Aretinum electus est anno 1313. judice Ughello *T. I.*

Episcopus, ac Princeps, Boncontes etiam Guidi Montis Feltrii Comitis filius, et Ecclesiasticae ditionis nobiles Viri complures. Ipsa etiam Ancona (2) praecipua Piceni Urbs, per id tempus, magno apparatu, ac vi à Saracenis oppugnata, ubi diu strenue restitit, cum ultra non posset capta, et misere direpta, triste sui spectaculum omnibus qui aderant, praebuit, Nicolaum Pontificem plurimum commovit, tametsi subsidia undique parabantur, Siciliaeque Rex Iacobus naves quinque egregie armatis militibus, et commeatu instructas praemiserat.

In Flaminia res cum Ravennatibus agebatur ob conventum, quem Petrus Stephani ejus jam uti memoravimus Provin-

T. I. *Italiae Sacrae in Ep. Aretin. num. 65. col.* 424., Igitur anre quinque ferre lustra mortuus in bello non est, quemadmodum Rubeus existimat. Villanius *loco cit.* Episcopum Aretinum a Guelphis occisum vocat Guilielmum e *Ubertinorum* gente, quae cum esset societate conjuncta cum Pazziorum familia in Valle Arni morante, ut colligitur ex Dino, et Villanio laudatis, a nonnullis Scriptoribus Guilielmus *de Pazzis* appellatus est.

(2) Hanc tamen postliminio restituit Nicolaus anno 1291., prout narrat Vvaddingus T. *V. ad annum* 1292. *n.* 8. *pag.* 296. innixus monumentis sibi a Civibus Anconitanis missis.

ciae Rector, exitu anni (1) antequam Provincia abiret, septimo Cal. Decembris ad Forum Cornelii, nunc Imolam appellant, habuerat. Ad illum cum venissent Rectoris jussu omnium Provinciae civitatum Legati, causarumque Patroni, Syndicos vocant, ut certa cuique pecunia, certus militum numerus ad tuendam Provinciam imponeretur, Ravennates nec eo quempiam misisse, nec pecuniam, quae illis imperata in eo conventu fuerat, pernumerasse dicebantur. Itaque non modo ad pecuniam illam, sed ad mulctam, quae illis dicta ob eam contumaciam à Petro fuerat, expediendam cogebantur. Accedebat ad haec Guidonis Polentani, et privatim suo, et publice Reipublicae Ravennatis, cujus Praetorem tunc gerebat, nomine cum Venetis foedus, quam ob rem ex Ravennati frumentum extrahi permisisset. His de causis Guido in jus vocatus est, nec ipse modo, sed et Bernardinus, Hostasius, et Lambertus (2) ejus filii, et cum eo Malatestinus Malatestae filius, quod Ra-

(1) MCCLXXXVII.; nam Petrus Stephani anno sequenti mense Novembri non amplius Flaminiam gubernabat, uti narratum est alias.

(2) *In Annalibus Foroliviens. alibi cit. col. 157. hic Rambertus* appellatur.

vennae, Arimini, et Cerviae defectionis ab Ecclesia Romana auctores fuissent, ipsasque Urbes contra jus occuparent. Ad Ravennates quod attinet, et Imolensem Conventum, Guido Polentanus Lamberti filius, ejusque filii, quos diximus, cumque illis Signorellus, et Hugo Fratres Ghetti, Pacatata Rizardi filius, Parzitatus, Ubaldinus Signorellus, et alii complures ad Pontificem legarunt Jacobum Bononiensem, qui illorum causam ageret, et vacare culpa Ravennates ostenderet, et tributum illud post hominum memoriam conferre nunquam Ravennates consuesse, ad eum conventum suos oratores Rempublicam Ravennatem misisse, illis mandasse, ne imperare sibi collationem pecuniae aliquam, neu militum numerum finerent, nec imperatis assentirent: quod tamen ipsi efficere nequaquam potuere, propterea quod una cum Ravennate Syndico pridie, quam conventus haberetur ab Provinciae Rectore in carcerem conjecti fuissent; itaque nullo aut renuente, aut assentiente, et pecuniam, et milites imperatos: E custodia deinde eductis, mandatum intra triduum se defenderent, et praeceptis parerent. Eam ob rem Guidonem Polentanum et privatim suo, et publice Ravennatis Republi-

cae

cae nomine totam disceptationem à Petro ad Nicolaum Pontificem revocasse. Quoniam vero Petrus iis, qui Praetoris, Senatus, Civis denique Ravennatis bona rapuissent, quacumque eos ratione laesissent, vexassent, impunitatem edicto suo dederat, Jacobus abrogari omnia à Pontifice postulavit, Petrum ipsum in Sacratos viros manus injecisse, è Provincia frumentum emisisse, Forumlivii, Pompilii, Britonorium, Cerviae arcem hostiliter aggressum, Polentanos contra, Ecclesiae hostibus, Guidoni praesertim Montefeltrio bellum intulisse. Monaldensis qui hanc Jacobi profectionem noverat, jamque Polentanos ad expediendam pecuniam acriter urgebat, Joannem Marcoaldum misit, qui apud Pontificem pro Rectore Provinciae diceret. Verum Pontifex cum intelligeret alicujus momenti rem esse, quae et temporis maturitatem postularet, Salvo Bononiensi in aula Romana generali provocationum causarum capitalium Judici mandavit universum negotium, ipse longe gravioribus curis implicitus ob bella, quae magno Christianorum damno in Syria saeviebant, celebri Urbe Tripoli à Saracenis capta, et faede dirupta (1).

 Non

(1) Tripolis Urbs maritima, satisque nobilis Phoe-

Non omisit tamen quin bonarum artium studia promoturus, quibus erat ipse praeclare eruditus, in Monte Pessulano, quem putant Agathopolim fuisse, publicum Gymnasium (1) institueret, unde omni li-

Phoeniciae miserè in Saracenorum manus cecidit anno 1289. quinto calendas Majas teste Marino Sanuto seniore *in Secretis fidelium Crucis lib. 3. par. 12. cap. 20. pag. 230.* apud Bongarsium *T. II. Gestorum Dei per Francos ed. Hanoviae* 1611., cui sanè magis credendum est, quam Iperio, Ptolomaeo Lucensi, et aliis Historicis, qui Tripolim a Saracenis occupatam asserunt anno praecedenti. Deplorabilem Christianorum statum Tripoli oppugnata describit inprimis Nicolaus in litteris ad Episcopum Tripolitanum quas exhibet Raynaldus *ad ann. cit. num. 66.* De iis, quae gessit Pontifex, ut Saracenis fraenum injiceret legendi sunt Marinus Sanutus laudatus, Sanutus junior *in vita Joannis Danduli Venetorum Ducis* apud Murat. *T. XXII. op. cit. col.* 576., Raynaldus *loco cit.*, *et alii.*

(1) In Monte-Pessulano Urbe Occitaniae inferioris duabus leucis ab ora maris Mediterranei distante Gymnasium instituit anno 1289. septimo calendas Novembris. Vide Nicolai litteras apud Raynaldum *ad eum ann. n.* 51. Anno sequenti 5. idus Augusti variis privilegiis exornavit Ulyssiponensem Academiam a Rege Dionysio excitatam. Raynaldus *ad eum ann. n.* 52. Anno 1291., uti constat ex litteris Pontificiis apud eundem Raynaldum *ad eum ann. n.* 62., potestatem fecit Archiepiscopo Bisuntino, ut Academiam institueret, non quidem Graeci in Pannonia superiori, seu Sti-

terarum genere clarissimi Doctores prodierunt.

In Flaminia quoque Hermanno Monaldensi Rectori, et Comiti sufficit Stephanum Jenazani Columnam (1): neque tamen ante è Provincia Hermannus abiit, quam Ricciardus Alatigus Stephani Vicarius mense Augusto Provinciam ingressus est, quemadmodum et Bartholomaeus (2) Episcopus Grossetanus Provinciae ad eam diem Legatus discessum extraxit in adventum Petri Saraceni Vicentinorum Episcopi (3), qui eodem Legati titulo, ac munere in hanc Provinciam successor Bartholomeo a Pontifice missus fuerat, paulo post Ricciardum Provinciam intraverat. Huic statim ab Ari-

ria, quemadmodum scribit Raynaldus *ibidem*, sed *Graci* vulgò *Gray* in Burgundiae *Comitatu* prout narrat Pagius *in vita Nicolai num.* 20.

(1) Anno 1289., eratque patria Romanus. Confer *Annales Foroliv. col.* 155.

(2) In Annalibus laudatis, ex quibus haec accepit Rubeus, Bartholomaeus patria Amerinus, Frater Minorita non dicitur; revera tamen fuit judice Ughello *T. III. Italiae Sacrae in Ep. Grosset. n.* 24. *col.* 662., ubi ille plura de Bartholomaeo loquitur, sed in Flaminiam legatum a Pontifice fuisse silet.

(3) Qui fuit Civis Romanus in Episcopum Vicentinum electus anno 1287., ac post septennium defunctus, ex Ughello *T. V. op. cit. n.* 46. *col.* 1054.

ab Ariminensibus omnia oppida, quae ad eam diem tenuerant data Romanae Ecclesiae nomine sunt. Cum vero Columna Rector Ariminum deinde advenisset liberaliter, honorateque ab Ariminensibus tractatus in magnam familiae Malatestae perturbationem incurrit, obtruncatis per hosce dies ab Joanne Claudo Malatestae filio, Paulo Fratre, et Francisca Guidi Polentani Ravennatis filia, quam haud ita diu ante uxorem Joannes duxerat, quia stuprum confecerant. Itaque Stephanus Caesenam discessit, ibique Mazolinum (1) Caesenatem Mantuae Praetorem designatum solemni pompa in Aede maxima Equestri dignitate decoravit, cum in Deiparae semper Virginis honorem Petrus Episcopus Vicentinus Legatus frequentissimo hominis concursu rem sacram egisset, Bonifaciusque Ravennatum Archiepiscopus (2) cum Ariminensium Episcopo (3) adfuisset. Tandem

(1) Annales memorati *col.* 156. Mazolinum *Raulem* cognominant.

(2) De quo loquuti breviter sumus *pag.* 57. *not* 3.

(3) Quis fuerit hic Foroliviensis Episcopus mihi certò non constat, nam a Rubeo *in Hist. Raven. lib.* 6. *ad an.* 1288. *pag.* 469. *ed.* 1589. vocatur *Redulphus*; ab Ughelio autem *T. II. op. cit. num.* 22. *col.* 590. appellatur *Raynaldus*; atque ad

id opi-

dem vero Forlivium Columna profectus quinto Cal. Octob., cujus Praefectus Urbis, Capitaneum dicebant, erat Nerius Bardus (1) Florentinus, eo totius Provinciae conventum indixit, convenereque ad dictam diem Bononiae, ceterarumque Flaminiae Civitatum Legationes. In eo, Stephanus, quod eloquentia valeret, postquam literas, mandataque Nicolai recitavit, quibus obsequium Pontifex à subiectis populis, fidemque in primis petebat, Stephano ipsi Provinciae Comiti, ac Rectori maximam jurisdictionem in Provincia eorum, quae spectarent ad munus suum, stipendiis potissimum in milites, ceterisque ejus negotii redimendis praestabat, disseruit innocentissimi Pontificis in eo defixas esse curas, cogitationesque omnes, ut sub optimo Romanae Ecclesiae imperio, ac patrocinio (nam Pontificum Maximorum dominatus, pro patrio in subjectos populos animo, patrocinium libentius, quam imperium posse nomi-

id opinandum inductum se fatetur ab auctoritate *Actorum* Concilii Ravennatis anno 1286. celebrati; sed in his apud Rubeum *op. laud. pag.* 836. Episcopus noster sola littera R. notatur.

(1) Nimirum è familia *Bardia* Florentiae nobilissima, seu potius *de Bardis*, uti legitur etiam *in Annal. Cæsenat. col.* 1107. apud Muratorim *T. XIV. S. R. I.*

nominari) depositis armis integram pacem traherent, et quae Civitates in duas partes abstractae, quaeque Respublicae mediae cum essent dilacerabantur, eae conjungerentur, ac restituerentur. Quae, et complura alia in hanc sententiam cum dixisset Stephanus, nemo omnium fuit, qui suae quisque nomine Civitatis se praesto dictis futurum, Pontificique Optimo pro eo, ac deberet obediturum libenter, ac prolixe non confirmaret.

Sub id tempus Pannoniae Rex Ladislaus (1) obierat; itaque Cardinalem virum praestantissimum Nicolaus Pontifex Neapolim legavit, qui ejus nomine, atque auctoritate Carolum Martellum Salerni principem Caroli II Regis Neapolitani priore loco genitum Filium, ejus Regni jure, ac Corona donavit; quod fecit Legatus eodem hoc anno sexto idus Decembris (2) solemni cae-

(1) Rubeus, ut patet ex iis, quae scribit paullò post, ubi de Nicolai ad Urbem-veterem profectione agit, existimat Ladislaum Chunum Hungariae Regem anno 1289. obiisse, quod sanè falsum est, decessit enim anno sequenti decimo quarto calendas Augusti a Cumanis, quibus utebatur familiarissimè, occisus. Vide Pagium *in vita Nicolai IV. num.* 24.

(2) Villanius *op. cit. lib. 7. cap. 134. col.* 332. scribit Carolum Martellum Corona insignitum fuisse

ni caerimonia, sed longe Patris majore voluptate, qui id à Nicolao enixe postulaverat: quamquam Panvinius, quo ductus ratione plane fateor ignoro, aegre id tulisse Patrem, scribat. Curavit autem id Pontifex, quod maternae haereditatis jure Regnum illud ad Martellum spectare, in animum induxerat; nam absque filiis decesserat Ladislaus Rex, quique ad Regnum aspirabat, Andreas, eamque successionem suam esse dicebat, pro vero is successore vix adhuc habebatur (1), innotueratve, quod Venetus Thomasina Maurocena, et Stephano quodam in lucem editus esset; qui Stephanus in oppido Aeste, Beatrice Principe Atestina ortus, et Ravennae aliquan-

isse 6. idus Septembris anno 1290: *il Re Carlo*, en ejus verba, *si tornò a Napoli, e il dì di S. Maria vegnente di Settembre il detto Re fece in Napoli, grandissima Corte, e Festa, et fece Cavaliere Carlo Martello suo figliolo primogenito, et fecelo coronare del Reame d' Ungheria per uno Cardinale Legato del Papa, e per più Arcivescovi, e Vescovi*. Vide etiam Petrum Giannonem *T. III. Hist. Civil. Regni Neapol. lib. 21. cap. 3. pag. 151. ed. Hagae-Comitum* 1742.

(1) Hungari tamen eum Regem volebant; hinc paullò post Ladislai mortem quinto scilicet nonas Augusti *de Nebr Con, et Magnatum Hungariae beneplacito* Corona ornatus est, ut narrat Andreas Dandulus *T. II. Chronici col.* 402. apud Muratorium *T. XII. S. R. I.*

quandiu commoratus, indeque profectus Venetias Thomasinam ibi uxorem acceperat, cum se Andreae II. Pannonii Regis Ladislai proavi filium diceret (1).

In sequente anno, qui nonagesimus fuit supra millesimum ducentesimum Orbitum sese contulit (2) mense Junio Pontifex, atque inde ad Centumcellas, ubi diplomate (3) ad sextum idus Sextilis dato dubia

(1) Confer Dandulum *loc. cit.*, ac Tristanum Calchum *in Hist. Mediol. lib.* 18. *col.* 386. *T. II. Thes. Burmanniani par.* 1.

(2) Antequam Roma discederet, ut Urbemveterem adiret, 13. calend. Junii non minus, quam antea se Catholicae Fidei, et libertatis Ecclesiasticae acerrimum defensorem ostendit, cum enim audivisset Eduardum Angliae Regem iniustis statutis legibus sacerdotes opprimere, eò Guillelmum de *Heudon*, et Bartholomaeum paullo ante memoratum Legatos suos misit ad eundem Regem hortandum, ut iniustas solveret leges, pravasque consuetudines tolleret. Vide Bremondium *T. II. Bullarii O. P. n.* 19. *pag.* 28. Hoc eodem anno in Syria, et Palaestina contra haereticos, et Judaeos, quibus bellorum tumultus impunitatem promittere videbatur, *Sancti Officii* Tribunal instituit, judice Philippo a Limborch *in Hist. Inquisitionis lib.* 1. *cap.* 16. *pag.* 62. *ed. Amstelod.* 1692. Scriptis etiam duabus litteris ad *Priorem* Provincialem Galliae Ordinis Praedicatorum, eidem iussit, ut novem constitueret in Gallia *Inquisitori* [illegible] onfer Bremondium *T. cit. n.* 20. 21. *pag.* 39. *et seq.*

(3) Extat apud Vvaddingum *T. V. in Regesta*

dubia quaedam de Poenitentium Fratrum Praefectura, quae acciderant accurate explicavit. Florebat eo tempore Tertius ille à S. Francisco institutus (1) Poenitentium Fratrum Ordo mirum in modum, compluresque Patricii viri, ac Principes eum habitum induebant, sanctasque leges amplexi magna voluntate, ac religione illis subjicebantur. Cujus esse exemplo nobis possunt Ludovicus Gallorum Rex (2), ejusque mater Blanca Castulonensis Regis Filia (3), Elisabet etiam Andreae Pannoniae

ſo Pontif. num. 45. pag. 538., sed hujusmodi diploma apud Urbem-veterem datum est, non verò apud Centum-cellas, quemadmodum asserit Rubeus.

(1) Anno 1221. mense Junio apud *Canarias* oppidulum prope Assisium. Consule Vvaddingum *ad eum ann. num. 12.*

(2) Plures sunt scriptores, qui existimant S. Ludovicum IX. Galliae Regem Tertio Ordini S. Francisci nomen haudquaquam dedisse. At non desunt antiqua monumenta, quibus oppugnari illi queant. Vide doctissimum Sbaraleam *T. I. Bullarii Franciscani in not. ad Bullam 5. Gregorii IX. pag. 29.*

(3) Ac Ludovici Thuringiae Lantgravi uxor anno 1231. decimo tertio cal. Decembris mortua, quadriennioque post inter sanctos relata. Angelus Manrique *in Annalibus Cisterciens. ad ann. 1229. cap. 4. n. 9., et* 10. Institutum Cisterciense amplexatam fuisse asserit. Contra, Vvaddingus *ad eundem ann. n. 6., et seq.* Tertio Ordini S. Francisci adju-

niae Regis Filia (1), Eleazarus in Narbonensi Gallia Ariani Comes (2) et alii praeterea (3). Itaque in eo diplomate Pontifex postquam insigni non minus eruditione, quam pietate de Pontificis Maximi auctoritate, deque munere Apostolicae servitutis, ipsis ejus verbis utor, disseruit, cujus sunt partes curare, novo ut faetu Ecclesia perpetuo augeatur, ad ceterumque gregem optime institutus adducatur, quoniam ea conditione natus homo est, ut perinde quasi terreum vas imbellicitatem extimescat, facile frangatur, reparetur difficulter: ostendit, qua diligentia ejus Ecclesiae fidelibus cavendum sit, ut quae à Summi Pontificis doctrina, institutioneque subministrantur veritatis, ac sinceritatis innocentia, ab ea, aut à se rejicienda, aut obtre-

sci adjudicandam esse arbitratur. Rem ita se habere cuicunque testimonia tum a Vvaddingo, tum a clarissimo Sbaralea *op. cit. in notis ad Bullam* 170. *Gregorii IX. pag.* 163. adducta sedulò examinanti patebit.

(1) B. Blancam Tertii Ordinis habitum induisse, etsi plures negant, affirmat Arturus *in Martyrologio Franciscano in not. ad diem* 30. *mensis Novembris*, et alii multi Auctores ab ipso laudati.

(2) Cujus dies festus recolitur 5. cal. Octobris. Arturus *op. cit.* plura de S. Elzeario tradit.

(3) Horum non paucos numerat Bartholomaeus Pisanus *lib.* 1. *Conformit. par.* 4. *fructu* 8. *fol.* 107

obtrectanda ne procul abeant, quando, uti docet Apostolus (1), qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit.

Quoniam vero ex eo Poenitentium Ordine plerique, qui Conventus suos visitarent, ac confirmarent ex familia Fratrum Minorum, non modo renuebant accipi, ut prioribus literis suis Nicolaus consuluerat (2), verum etiam audebant asserere, qui Pontificis consilium illud sequerentur, eos pervenire salvos ad coelestem patriam non posse, et instituebantur, qui secus facerent, omnes in eosque inquirebant; Nicolaus par esse affirmans ob reverentiam adversus Sanctum Virum illum, qui duorum illorum Ordinum fuisset auctor, et parens, ut Poenitentes ejus familiae Fratres Minorum Fratrum doctrina in viam inducerentur, regerenturque, decernit, qui suum consilium amplecterentur ab Ecclesia gratiam eos inire, et omnibus, quae data ad eam diem à Sede Apostolica illi Ordini essent, quaeque in posterum tribuerentur, privilegiis ornari, qui contra dicerent, impedimentove essent ita à Praefectis locorum compesci, ut impedire desinerent.

G Atque

(1) *Roman.* 13. v. 2.
(2) *Cap.* 16. Has litteras memoravimus *pag.* 73.

Atque haec ibi Nicolaus, qui Orbitum deinde reversus, cum ejus permissu aedificari pulcherrimum Templum jam coepisset (1) ad ejus celeberrimi miraculi memoriam, monimentumque, quod sex, et viginti jam annos in Sacratissimae Eucharistiae Hostia Vulsinii acciderat (2), Nicolaus primum jecit fundamenti lapidem, cum eò processisset solemni Cardinalium omnium, Antistitumque agmine, adessentque et universa Romana Aula, et hospites plurimi, omnesque Magistratus, omnis nobilitas, populusque ejus Civitatis, quae Civitas tunc potentia, et opibus plurimum praestabat.

Quamquam autem erant fundamenta altissima, quae vel despectu terrerent, tamen eo descendere Pontifex voluit, quem secuti ceteri Antistites, suum quisque lapidem posuere, ipseque imprimis Episcopus

(1) Idibus Novembris anno 1290., uti scribit Panvinius *in notis ad Platinam in Urbano IV.*

(2) De miraculo, quod anno 1264. in oppido Vulsinii non procul ab Urbe-veteri accidit consulendi sunt Benedictus XIV. *de Servorum Dei Beatif., et Beatorum Canonizat. lib. 4. par. 2. cap. 31. n. 24.*, ac *T. I. adnotat. de Festo Corporis Christi num.* 533., nec non auctores plures, quos ille laudat.

pus Civitatis Franciscus (1). Ceterum per illa fundamenta in Crucis speciem effossa Nicolaus gradiens, in perpetuum certam, eamque magnam poenae peccatis debitae remissionem iis, qui sancte Templum illud inviserent, indulsit (2). Eo deinde in Templo, licet adhuc minime absoluto, Mappa, Corporale appellant, reponitur, quae Sanguine è Sanctissimae Eucharistiae Hostia, quam manibus tenebat, dum Vulsinii sacrificaret, et de tanti Sacramenti veritate ambigeret Sacerdos, manante tincta est. Fuit enim ea miraculi illius celebritas omnibus illis regionibus summis, infimisque ita perspecta, ut Urbanus Quartus Pont. Max., qui tum vivebat, et Orbiti morabatur, anniversariam supplicationem (3), quae

 hacte-

(1) Cognomento *de Monaldeschis* patria Balneoregiensis, qui cum hanc Ecclesiam 15. annis rexisset, anno 1295. in Episcopum Florentinum electus est. V. Ughellum *T. I. Ital. S. n. 36. col.* 1473.

(2) Litteras quibus Nicolaus hanc remissionem concessit, memorat Raynaldus *ad ann.* 1291. *num.* 64.

(3) Urbanum IV. instituisse supplicationem, quae singulis annis ab universa Ecclesia in Festo Corporis Christi peragitur, non modò Rubeus noster, sed alii etiam tradunt auctores, imprimisque Christianus Lupus *T. XI. opp. Dissert. de Sacris Processionibus cap. 3. pag. 341. ed. novae.* Verum cum de hac institutione nulla fiat mentio in diploma-

hactenus summa veneratione agitur, decreverit, et Divum Thomam Aquinatem Dominicani Ordinis Angelico Doctorem ingenio, de quo supra memoravimus, eorum dierum precandi, gratulandique rationem (1) qua hodie Catholica Ecclesia utitur omnis, conscribere jusserit.

Bella

plomate Urbani apud Cherubinum *T. I. Bullarii n.* 1.; nulla in ejus litteris ad Evam *reclusam* S. Martini Leodiensis, quae sunt *T. XIV. Concil. col.* 306.; nulla apud S. Thomam, qui jussu memorati Pontificis *Officium SS. Sacramenti* composuit; nulla demum apud Auctores, qui de die Festo Corporis Christi ab eodem Urbano instituto scripserunt; Lupi, et aliorum cum eo opinantium sententia optimo jure improbatur. De Supplicatione laudata tanquam *divina inspiratione introducta* primò fit sermo in Statutis Concilii Senonensis anno 1320. celebrati *T. XV. Concil. col.* 209.; hinc celeberrimus Zegerus Bernardus Van-espen *par.* 2. *Juris Eccles. universi tit.* 4. *cap.* 5. §. 5. verosimila putat *eam seculo XIV. paulatim invaluisse, atque non simul in omnibus Ecclesiis, sed in aliquibus citius, in aliis serius fuisse institutam ad solemnitatem institutae festivitatis augendam.*

(1) *Missam* scilicet, et *Officium*, quemadmodum ostendit clarissimus P. de Rubeis *Dissertat.* 21. *in S. Thomam Aquinatem cap.* 3. contra Vvaddingum, qui *in Syllabo SS. Ordinis Minorum pag.* 69. opinatur, Sanctos Thomam, atque Bonaventuram jussos ab Urbano fuisse eadem componere, sed probabile esse *Missam* a Bonaventura, *Officium* a Thoma perscriptum Summum Pontificem probasse.

Bella hoc tempore (1) inter Jacobum Siciliae, et Carolum Neapolis Reges denuo emerserant tempore induciarum, quas Pontifex curaverat jam exacto, et Jacobus Rex cum classe quadraginta triremium in Calabriam trajecerat ad obsidendam Heracium, Locros fuisse id plerique putant, sed illo cum plerisque praeterea oppidis capto, dum Nicolaus rursus pacem agitat, Alphonsi Aragonum Regis Jacobi Fratris interitus (2) rem tum composuit, tum etiam disjecit. Nam eo accepto nuncio in Siciliam Jacobus statim redit, mox in Aragoniam, qua perhibent Celtiberos fuisse, ejus Regni possessionem accepturus adnavigavit, pro Rege in Sicilia Friderico Fratre relicto, ad quem patris testamento Siculum Regnum spectabat, dum Jacobus, decidente absque filiis Alphonso, Rex Aragonum fuisset (3). Hac de causa inter Carolum,

G 3

(1) Anno videlicet 1291. Consulantur Fazellus *de Rebus Siculis dec. 2. l. 9. cap. 2. col. 576.* apud Burmannum *T. alias cit.*, et Nicolaus Specialis *Hist. Sicula lib. 2. cap. 17.*

(2) Qui sequutus est anno memorato 14. cal. Julias teste Bartholomaeo de Neocastro *Hist. Sicula cap. 115. col. 1172.* apud Muratorium *T. XIII. S. R. I.*

(3) Narrant haec omnia Bartholomaeus de Neocastro *cap. cit.*, et *cap. 117.*, ac Nicolaus Specialis *loco ante indic. col. 958.*

rolum, Jacobumque secutae induciae, verum maritimae tantum, nam bellum terra gestum, tametsi non admodum magnos progressus faceret, haud omnino tamen desiit.

Interea novi in Flaminia tumultus Nicolai animum plurimum perturbarunt. Nam Stephanus Columna Provinciae Rector, postquam Faventiam, Imolam, Ravennam pacate inviserat, se contulerat Ariminum, ut pacem inter Malatestam è Veruculo; suosque affeclas ex una, Rempublicam, Civitatemque Ariminensem ex altera componeret, quod et factum est. Jam confecta pace Malatestam, ac Filios ad Roncofreddum Malatestae oppidum relegaverat. Sed accidit mense Aprili vesperi, dum Marscalchi, id autem est, ut hoc ego loco puto, Equitum Praefecti, familiares, ociose inambularent in Urbe, inter ipsos, et Ursi Arimini Praetoris item familiares inita rixa. Quamobrem à Praetore aeris campani, quod in summa turri Praetorii erat, sonitu signo dato accurrit populus, et secum una Martinus Cataldus, qui Dux, ac pene Dominus Ariminensis populi habebatur. Quamquam enim incondita multitudo, et multorum capitum bellua populus dicitur, tamen auctoritatem semper, et sen-

et sententiam sequitur paucorum quorumdam. Praelium satis insigne coeptum inter eos est, popularesque ballistis, atque aliis armorum generibus, ac vexillis pedites, atque equites ad Columnae aedes versi jaciendis lapidibus, et strenue praeliando concurrunt. Hanc ob rem Malatestae amici, studiosique convenere in Seclanorum compita, seque ibi à popularibus tutati sunt (1).

In ipsum etiam forum, aliaque loca, qua domus, ac turres erant jactabantur lapides, magnaque tandem cum militibus, et familiaribus Columnae pugna fuit, et ni summa ope Montagna Parcitatus vir vel Dantis (2), qui eo tempore vixit testimonio in civitate princeps, majora ne fierent, testitisset, et discedere ab armis populares, pedemque referre curasset, dubio procul Palatium Columnae ademissent; sed laxata pugna, instante Parcitato, ea nocte abjere. Patefacta interim prope Atti Ravignani domum posterula

(1) Legantur Annales Foroliviensis apud Muratorium *T. XXII. S. R. I. col.* 156. *et seq.* ex quibus haec accepit Rubeus.

(2) *De Inferno can.* 27. Vide Benvenutum Imolensem *in Commentum ejusdem Dantis* apud Muratorium *T. I. Antiquit. Ital. Medii Aevi col.* 1106.

est; cum enim eo tempore Civium multae essent, plurimumque possent in iis Civitatibus factiones, consueverunt in Urbis moenibus occultas, et quasi caecas portas minores posterulas, tanquam posticulas vocatas, levi opere lapidibus, et cemento obstructas facere. Per eas, si forte majores, praecipuaeque Urbis portae occuparentur, rejectis facile lateribus apertas, amicos subsidio introducebant. Quod et nunc accidit, Malatesta, ejusque socius per hujusmodi posticum Urbem ingressi: qua de re populares fusi, complures que metu Urbe abierunt, multi nihilominus capti, et in Columnae potestatem traditi; in iis fuit Martinus Cataldus, qui in quaestionem actus, se cum aliquot civibus conjurasse fassus est, Columnae Provinciae Rectori Urbem eam ut auferrent, illumve, et familiam ejus omnem, ac stipendiarios milites trucidarent, aut saltem Urbe pellereot, ut solus ea potiretur.

Hac proditione vehementer Pontifex commotus suspendio necari Martinum jussit, reliquos conjurationis socios relegari. Itaque ex illis plerique Cremonam, Anagoiam alii, quae Urbs Hernicorum est in Latio, multi in Sabinos, Aquilam in exilium emandati. Ad haec Stephanus in ipso

Ari-

Arimini Praetorio gravi edicto pronunciato ex Bernardi (1) Episcopi Portuensis tunc Cardinalis, et Legati Apostolici jam promulgatae superioribus annis sententiae formula, Urbem Ariminum honore, dignitate, privilegiis, agro, Praetura, et omni demum jurisdictione mulctavit. Mox Andream Montagnam virum prudentia, et nobilitate insignem, amplis honoribus usum Civitati Praetorem dedit (2).

Per hunc modum Ariminensibus rebus compositis, Ravennam cum suis proficiscitur, cujus tum civitatis Hostasius Polentanus Guidi filius Praetorem gerebat. Erat tum Praetura in Italia circiter centum, et viginti octo annos ab Friderico primo Caesare jam instituta, et copiis ad bellum conscribendis, et jure dicundo summae pene in civitatibus auctoritatis, praeterquamquod populari plurimum subjecta inconstantiae, mutabilitatique in praefinitum tempus dabatur. Quem temporis quasi limitem tollere cum Polentani, et alia-rum

(1) Is erat natione Gallus, e familia *de Languisfello*, qui a Martino IV. in Cardinalem electus, ab eodem legatus est in Flaminiam, multasque alias Provincias. Consule Oldoinum *T. II. op. alias cit. in Martino IV. n. 1. col.* 238.

(2) Confer Annales memoratos *loco cit.*

rum Civitatum optimates quaererent, in annum primo, mox in diuturnius spatium prorogari sibi Praeturam curabant ab iis Magistratibus, et Senatu, quos ipsi et publice Praetoria, et sua privatim auctoritate, quibus plurimum in civitate valebant, illis Magistratibus ornandos, et in eum Senatum cooptandos curaverant, suarumque partium fecerant; atque hac ratione sensim in absolutum dominatum civitatum irrepebant: praesertim quod Pontifices Maximi bellis agitati, et negotiis impediti; quae quod inter magnos Principes essent specie quidem babebantur longe majoris momenti, abditos hosce, latentesque dolos vix sentire posse videbantur. Quapropter cum Ravennam Stephanus venisset Ravennates inter se Cives pacaturus, ut suis literis, quas nos legimus Nicolaus Pontifex testatur, ab Hostasio, et Lamberto Polentanis Fratribus Urbis arcem tradi sibi postulavit. Id cum Polentani recusarent, metuerentque propterea, sibi a Stephano neu per vim classes ipse extorqueret, quamquam Guido pater Florentiam, Bernardinus frater Mediolanum Praetores aberant, tamen amicorum satis magna manu equitum, peditumque Ravennam accita, medium Novembrem circiter, stata ab eis nocte in

ſte in Civitate tumultuatum. Ea occaſione Stephanum ipſum Columnam Provinciae Rectorem, Joannem filium, Mariſcalchum generum Petrum Palombaram, Guidum Pileum, Petrum Frangipanem, Petrum è Segia Judicem, Angelum Signinum Medicum, et ex ejus familia reliquos, equites etiam, et ſtipendiarios milites ex improviſo oppreſſos coeperunt, et in carcerem, ac vincula conjecerunt (1); bona eorum, arma, equi, quos gregarios decem, egregios, et generoſos, unum ſupra centum fuiſſe, certum eſt, direpta.

Is nuncius jam ante exulcetatum Ariminenſi conjuratione optimi Pontificis animum ſupra quam dici poteſt momordit, idque

(1) Stephanus Columna in carcerem a Lamberto, et Hoſtaſio conjectus eſt anno 1290., vel idibus Novembris, ut legitur *in Annalibus Caeſenat. col.* 1106., vel 16. cal. ejusdem menſis, quemadmodum ſcribit Villanius *op. cit. l.* 7. *cap.* 143. *col.* 336. Bartholomaeus *della Pugliola* Ordinis Minorum *in Chron. Bononienſi T. XVIII. S. R. I. col.* 296., et Bartholomaeus Ferrarienſis O. P. *in Polyhiſtoria T. XXIV. op. cit. col.* 701. opinantur, Stephanum in vinculis poſitum anno praecedenti, quibus cum repugnent Villanius, Annalea Caeſenat. paullo ante memorati, Chronicon Parmenſa *T. IX. op. cit. col.* 820., et Franciſcus Pipinus *in Chron. cap.* 36. *T. cit. col.* 733., arbitror credendum hac in re iis non eſſe.

idque eo acrius, quo Calbuli, Foroliviani, et Flaminii foederis reliqui, ii autem Provinciae primores erant, conjurasse in id facinoris, putabantur.

Imolae quoque per eosdem dies tumultuatum est, Alidosio cum amicis, factionisque suae ceteris arma in Nordilios movente: quamobrem advenientibus ex oppido Medicina inde haud procul multis, praelium atrocius, quam pro numero pugnantium editum, pluribus utrinque trucidatis. Ceterum cum Nordiliorum subsidio assidue equites Bononia venirent, Alidosius cum suis pedem referre, et Urbe tandem excedere cogitur. Itaque à Bononiensi Republica missi confestim agricolae, qui vallum & fossas aequarunt munitionesque diruerunt. Faventiam quoque, ubi Columnae increbuit captivitas, Manfredii coacta multorum manu, ingressi, fugientibus inde Acarisiis, Zambrasiis, Rogatis, et Bernardini Comitis Cunii filiis, dominatum ejus civitatis occuparunt, fossaque, et vallo suburbium, quod est ad pontis portam, muniverunt. Verum conjunctis Acarisii, ceteique urbe pulsi cum Maghinardo è Sosenana (1) consiliis, copi-

(1) De Maghinardo haec habet Villanius *l. cit. cap.* 148. *col.* 340. „Maghinardo fue uno gran„ de,

cnpiisque, quas satis instructas, et validas ex amicis contraxerant, haud ita diu pnst, quam prnfugerant ex Urbe, hnra diei tertia in eam sunt reversi, paucis ante horis, Manfrediis, qui fnrsan adversus tantam cnpiarum mnlem pnsse urbem tutari diffiderent, abeuntibus. Ejus urbis Praefecturam Maghinardus, et Lambertus Pnlentanus Guidi filius iniere. Ariminensis Praetor, quem Stephanus Civitati discedens praefecerat, ita uti supra memoravimus, hac eadem insigni rerum perturbatinne ex urbe evnlavit: Urbis dnminatum Malatesta accepit, et in sex menses Rodulpbinum Galisidium Caesenatem Praetorem designavit (1).

Universae Flaminiae judiees Caesenae tum erant tres. Andraeas Cesius (2), Gentilis è Sancta Elpidio, et Ferapecora Parmensis: ii assentire illis Caesenates, qui Stephanum coeperant, cum intelligerent, viderentque se tutos ibi esse nnn posse, multis

„ de, e savio Tiranno, et fue della contrada tra
„ Casentino, et Romagna, grande Castellano, et
„ con molti fedeli, savio fù di guerra, et bene
„ avventurosa in più battaglie, et al suo tempo
„ fece gran cose: Ghibellino era di sua nazione,
„ et in sue opere „

(1) Consulantur Annales Forolivien. *col.* 158.

(2) *De Segia* dicitur in Annalibus laudatis.

multis quotidie indecoris succedentibus rebus, longe melius sibi consultum putantes, si inde quamprimum abirent, in Riversanum Archiepiscopi Ravennatis oppidum, mox aliquot post diebus Forlivium, quae tunc Civitas populari libertate administrabatur, se contulere: ibi à populo, qui Ecclesiae Romanae jussis, quod et ceteri populi suae quisque Civitatis affirmabant, obsequi perpetuo velle profitebatur, in tutelam accepti.

Graviter, molesteque tulit haec Pontifex, ac Petro Saraceno Legato in hac Provincia suo mandavit, ut insigniendis cruce Provincialibus, in officio continere illos pro virili parte niteretur. Quod Petrus Forlivium et ipse profectus diligenter fecit, advocataque saepe concione crucis signo decorabat, et remittebat multa, condonabatque iis, qui apud se esse, suoque praesidio, ac defensioni vellent. Verum mense Decembri ad XIII. Cal. Jan. Maghinardus, et Lambertus Faventiae Praefecti, Guido Polentanus cum Ravennatibus, Malatesta cum Ariminensibus, Cerviensibus, Foropompilianis, Britonorianis, cumque Tosolino Abbatis (1), et omni peditum

(1) Annales memorati Tosolinum *de Abete* cognominant.

ditum eorum, atque equitum manu Forlivium per portas S. Blasii, et S. Petri repente ingressi nullo neque damno, neque vi cuiquam illato, ejus etiam dominatum Civitatis occuparunt: Praetoribusque ibidem designatis, Ugulino cognomento Cignatta (1), et Guido Polentano, eodem die abierunt.

Nicolaus tanto malo, qui latius manabat in dies, acrioribus remediis subveniendum ratus, dum esset Orbiti. XI. Cal. Januarias Flaminiae Comitem, Rectoremque crea-

(1) In Annalibus indicatis *col.* 158. cognominatur *Cignatu*. In iisdem Annalibus, quos ferè exscribit, et sequitur Rubeus noster, legitur haec omnia accidisse anno 1290. Quod attinet ad Urbis Forolivienfis occupationem, existimat Villanius anno sequenti accidisse; ait enim *loco supra cit.* „nel „ detto anno (1291) essendo tutta la Contea di „ Romagna all' ubbidienza di S. Chiesa sotto la „ guardia del Vescovo d' Arezzo, che n' era Con„ te per lo Papa, Maghinardo da Susinana con „ certi gentili, e grandi huomini per furto pre„ sero la Città di Forlì, et in quella presono il „ Conte Aghinolfo da Romena co' figlioli, il qua„ le era Fratello del detto Vescovo, et assediò „ il detto Vescovo in Cesena, onda furse grande „ guerra in Romagna„. De anno quo captum est Forolivium idem sentit Benvenutus Imolensis *in Comment. in Comoed. Dantis* apud Murat. *T. I. Antiq. Ital. medii aevi col.* 1107. qui praeterea scribit id accidisse *die* 23. *Decembris die Dominica*.

creavit, Ildebrandinum (1) Episcopum Aretinum è Comitum Guidorum gente, virum et nobilitate, amplitudineque familiae, et virtute sua ad id muneris longe aptissimum mandatis additis, ut una cum Petro Saraceno Legato daret operam, Stephanum, captivosque omnes libere è custodia dimitti, et cognita causa acerrime noxios puniri.

Castrocarum (2) primo, mox Forlivium Florentinorum Legatis comitatus, Ildebrandinus pervenit, literasque statim ad Ravennatem Rempublicam, Hostasiumque, et Lambertum Polentanos scriptis mandavit Pon-

tificis

(1) Annales laudati *col.* 159. Ildebrandini electionem in Flaminiae Rectorem referunt ad annum 1291. Cum viderim hos Annales, quod attinet ad Chronologiam non multum accuratos, vix, ac ne vix quidem dubito, quin Rubeo (cui Villanius, Paullinus *di Piero*, ac Benvenutus Imolensis praeivere) potius habenda sit fides, qui Ildebrandinum electum anno 1290. statuit, quemadmodum apparet tum ex his, quae habet hoc loco, tum ex iis, quae narrat paullò post. Cum in Flaminiam pervenisset Ildebrandinus *poco tempo appresso tutte le terre di Romagna vecò per pace, et accordo a obedienza sua, e della Chiesa*, inquit Villanius *lib. cit. cap.* 143. *col.* 336. Vide etiam S. Antoninum *par.* 3. *tit.* 20. *cap.* 6. §. 8. *fol.* 65.

(2) Tradunt memorati Annales ad Castrumcarum pervenisse mense Augusto; quod tamen pugnat cum iis, quae postea narrant, uti ex mox dicendis constabit.

tificis nomine, jussuque Stephanum, et socios è custodia educerent, et tribus Florenorum aureorum millibus numeratis, eorum damna sarcirent. Perturbarunt plurimum hae literae Civitatem omnem, sed vario animorum sensu Polentanos, et eorum studiosos, quod moleste ferrent solis ipsis dependendum, quod à multis direptum fuerat multis ex usu: reliquos cives patriae amantissimos, quod dolerent, male affici pecuniae mulctatione Rempublicam, quae longe abesset à culpa: Satis enim constare penes viros usu rerum peritos poterat, Polentanos, si liceret id ex eorum progressu conjicere, quod et Cives, qui plurimum gratia, et auctoritate valent, facere plerumque consueverunt, privatis suis causis publicum nomen praetexuisse, ut majori apud judices auctoritate actae, quemadmodum utilitas ad eos omnis, quocumque caderet res, maneret, ita cum secus evenisset, communis esset, aut omnis, aut certe maximam partem jactura.

Ceterum cum Hostasius, et Lambertus cum privato suo, tum publico civitatis nomine praestare, quod imperatum esset, negarent: Ildebrandinus indicto Forlivium conventu, quo Oratores, et primarii Cives Ariminenses, Caesenates, Foro-

H livia-

liviani, Faventini, Bononienſeſque convenerant, interfueruntque ii, quos ſupra diximus Florentinorum Legati: ut melius de controverſiis publicis conſtitueretur, decrevit omni mulcta Rempublicam Ravennatem, ac Polentanos liberare, omnium injuriarum abſolvere, dum Stephanum, ac ſuos è cuſtodia liberos dimitterent. Hoc decretum per literas Forlivii XI. Cal. Februarii anno 1291. datas, Polentanis ſignificavit, eo addito, ut Faventiam adduceretur Stephanus, captivique omnes, ibique Hoſtaſius eos in manum Ildebrandino traderet. Accepit conditionem Hoſtaſius vel hortante Bernardino fratre, qui ad tantae perturbationis nuncium abdicata Mediolanenſi Praetura Ravennam venerat. Quamobrem eodem menſe ad nonum Kal. una cum Liutio Balbo Reip. Ravennatis Syndico in campis prope Faventiam Ildebrandino liberos in manus tradidit Stephanum (1) Co-

(1) Ex Annalibus citatis apparet Stephanum libertatem aſſequutum eſſe menſe laudato. Ob levem eorum auctoritatem hoc incertum quidem eſſe reor, ſed non idcirco prorſus concedo liberum evaſiſſe menſe Januario, uti aſſerit Rubeus; nam idem ipſe Rubeus memoratos Annales exſcribens ait paullò poſt, calendis Martii conventu habito Forolivii Ildebrandinum litteras Pontificis legiſſe, quibus

Columnam, Joannem filium, et ceteros omnes. Ildebrandinus contra omni culpa, mulctaque Rempublicam Ravennatem, Hostasiumque liberos in perpetuum esse pronunciavit, atque ejus absolutionis, ac sententiae formulam scriptis mandavit: tametsi Nicolaus deinde Pontifex Joannis Columnae Stephani filii studio, qui id contendebat ut nihil magis, farciendis Columnae damnis Florenorum aureorum summam prioribus Ildebrandini literis imperatam dependi à Ravennate Republica, et Hostasio voluerit, quod et factum est. Stephanus cum suis Favenria Aureolum (1) profectus Archiepiscopi Ravennatis oppidum, et postridie ejus diei Castrocarium; postquam aliquot ibi dies perstitit, abiit è Provincia: Ildebrandino Rectore, et Petro Legato Forlivii interea commorantibus, ubi conventus iterum Rectorum, Oratorumque, et Syndicorum omnium Provinciae Civitatum Cal. Martii actus est. In eo Pontificis Maximi lectae literae, qui-

 bus

quibus Flaminiae Rector constituebatur. Porrò autem verisimile non est, prius Rectoris munus exercuisse, quam se ad eum honorem assumptum demonstrasset.

(1) *Castrum Aurioli* dicitur in Annalibus toties laudatis.

bus Ildebrandinus Provinciae Rector cum magna auctoritate declarabatur, legesque latae toti Provinciae communes, decretumque, ut Ildebrandino quotannis viginti Florenorum millia à civitatibus Provinciae ad persolvenda stipendia numerarentur.

Hoc interim spatio Pontifex re omni ita uti acta fuerat, accepta, Ildebrandinique vehementer laudata virtute, pacatam intuens, quiescentemque Provinciam, eum in rebus sacris Vicarium suum diplomate (1) hac de re ad eum dato, fecit. Itaque Ildebrandinus utraque jurisdictione, sacrarum, ac prophanarum rerum in Provincia potitus, et fama rerum gestarum, et prudentiae opinione plurimum florebat. Commorabatur ipse Caesenae hoc tempore, ubi acceperat hospitio (2) Gerardum Blancum Parmensem Cardinalem revertentem è Gallia, quo illum una cum Benedicto Cajetano Romano Cardinale Pontifex legaverat, ut pacem inter Philippum Gal-

(1) Hujusmodi diploma accepit Ildebrandinus mense Junio, si *Annalibus cit.* fides.

(2) Cardinales Gerardus, et Benedictus postea Bonifacius hujus nominis VIII., de quibus plura loquitur Oldoinus *in Accessionibus ad Ciaconium T. II. col.* 225., & 244. e Gallia revertentes, Flaminiam ingressi sunt nonis Aprilis anno 1291., prout legitur *in Annal. Foroliviensibus*.

Galliae, et Odoardum Britanniae Reges acerbo inter se bello decertantes (1), componeret. Videbat enim optimus Pontifex eos et proprio sanguine cruentari, et Regna sua evertere, et quod maxime omnium Pontificis animum angebat à nobilissimo, et Christianis Principibus longe dignissimo victoriae genere abduci, quo in Syria adversus Sultanum pro re Romana, pro religione Christi Dei, pro Christianis misere afflictis, et in Urbe Acri, quae fuit veteribus Ptolemaida (2) acriter obsessis, et opem undique assidue implorantibus uti poterant.

Premebat tunc bello, et circumsedebat Ptolemaida Sultanus, cum in ejus essent exercitu equitum sexaginta millia, peditum centum sexaginta (3); majorique,

H 3 quam

(1) Contentiones inter memoratos Reges ortae sunt anno 1289. Cardinales ad illas componendas eò missi *parum ibidem profecerunt* testibus Ptolomaeo Lucensi *l.* 24. *H. E. cap.* 26. *col.* 1197., Theodorico Niemo *in vitis RR. PP.* apud Ecchardum *T. I. op. alias cit. col.* 1461., aliisque.

(2) De variis hujus Urbis maritimae in Phoenicia apud fines Palaestinae positae nominibus, legatur Calmetius *in Diction. Biblico* ad verbum *Ptolemais*.

(3) Marinus Sanutus *op. cit. lib.* 3. *par.* 2. *cap.* 21. *pag.* 230. apud Bongarsium *T. II. Gestorum*

quam unquam antea studio Nicolaus, qui dolebat, rem Christianam quotidie in pejus ruere, insignem peccatorum remissionem iis indulserat, qui Crucis accepto signo, aut in Syriam ad bellum navigarent, aut expeditionem aliqua ratione juvarent (1): denuoque ad Christianos Principes conversus,

rum Dei per Francos ita scribit: *MCCXCI. quinto Aprilis* (Sultanus *Seraf* vocatus) *undique obsedit Ptolemaidam Civitatem: in exercitu enim suo habuisse dicitur LX. millia equitum, et CLX. millia peditum*. Militum numerum multum auget Dandulus *op. cit. col.* 403., ubi ait Sultanum ad obsidendam Ptolemaidem venisse *CCm. equitum, peditumque CCCm. comitiva*. Sed arbitror Sanuto potius hac in re credendum esse. Quod scribit idem ipse Sanutus de die, qua Sultanus Urbem aggressus est, de arctiori obsidione accipiendum esse reor, nam ex Fratre Arsenio Monacho S. Basilii, cujus verba exhibet Bartholomaeus de Neocastro *op. cit. cap.* 120. *col.* 1182., ex Anonymo *de excidio Urbis Acconis l.* 1. *narrat.* 2. *col.* 768. apud Martene, et Durand *T. V. Collect. Vet. Monum.*, Cornelio Zantfliet *in Chron. T. cit. col.* 126., et Nangio *in Chronico* apud Dacherium *T. III. Spicilegii pag.* 48. erudimur, Christiani nominis hostes sub mensis Martii dimidium ad infelicem Urbem Ptolemaidam appropinquasse.

(1) Munus excitandi fideles omnes ad res Christianas contra Saracenos juvandas commissum fuit Patribus Dominicanis, et Franciscanis. Vide Bzovium *ad ann.* 1291. *n.* 6., Vvaddingum, Raynaldum, et Bremondium.

ſus, hortatus eſt (1) hanc illi provinciam liberandae ad hoſtibus Syriae maximo animo ſuſciperent, quando totum fere robur Chriſtiani nominis ſecum deferrent, et eorum muneris eſſet ipſa arma, quae tam acriter vibrabantur inter illos, pro fidei Chriſti propugnatione adverſus impios hoſtes convertere. Ad haec gravi edicto, ut hoſtes Eccleſiae notavit, et inferorum poenis devovit, qui non modo arma, lignaque, quod jam pridem fuerat vetitum, ſed quaſcumque merces Alexandriam, ad ceteraque Aegypti Sultano ſubiecta loca deveherent, ut adhuc legitur eo Nicolai diplomate (2), quod Extravagantem appellant. Neque vero iis tantum, qui ea in illas regiones importarent, dirae obnunciantur, ſed et iis qui mitterent, faverentve, aut conſulerent, et qui muneris quidquam in ipſis navibus ſuſciperent, aut permitterent ſuis è portubus educi.

(1) Litteras, quibus Nicolaus viros Principes Occidentales, atque Orientales exhortatus ad hoc ſit, laudant, et earum nonnullas recitant Raynaldus *ad hunc ann. n.* 20. *et ſeq.*, ac Vvaddingus *ad eumdem an. n.* 3. *ſeq.*

(2) Hujus argumenti diploma incipiens: *Multa mentis* &c., quod eſt *in Extravagant. Communibus lib.* 5. de Judaeis *fol.* 30. *ed.* 1544. non eſt Nicolai IV., ſed Clementis V., qui tamen fatetur ſe Nicolai ſententiam confirmare.

Complures (1), in primisque Flaminii signo Crucis suscepto, quemadmodum et superiore anno fecerant, propriis stipendiis navigarunt in id bellum, multi juverunt milite, pecuniaque. Ipse quoque Pontifex, quamquam satis copioso milite sua pecunia conducto ad duo millia, et quingentos summa ope adesse labentibus rebus niteretur, tamen neque eo aere addito, quod Ecclesiasticae ditionis populi contulerant, tantum potuit nummorum cogere, quantum satis esset in sumptum viginti triremium (2), quas per Nicolaum Quirinum,

(1) *In Chronico Estensi* apud Muratorium T. *XV. S. R. I. col.* 341. haec leguntur. *multae gentes, et generationes hominum tam in partibus Lombardiae, quam Tusciae, Romandiolae, Marchiae Anconitanae, et Marchiae Trivisanae unanimiter se disposuerunt ire ultra mare in subsidium terrae sanctae scilicet Acri, quae obsessa erat a Soldano Babiloniae. Et de Civitate Parmae de signo Crucis signati fuerunt plures, quam quingenti.*

(2) Existimat Rubeus Pontificem viginti triremes in Syriam misisse obsessa jam Ptolemaide; quod sanè falsum est, cum eas miserit post occupatam Urbem Tripolitanam, ac proinde annum integrum, et ultra antequam Ptolemais cingeretur militibus; tradit hoc Sanutus *op. cit. cap.* 20. *pag.* 230., et colligitur etiam clarissimè ex Nicolai IV. litteris scriptis ad Nicolaum de Hanapis O. P. Patriarcham Jerosolymitanum anno 1289. idibus Septem-

rinum, et Marcum Bembum, misso ad id Tripolitano Antistite, à Venetis postulabat.

Cum igitur res parum procederet, tandem Magistro (1) Templariorum spectata, et perpetuo memorabili virtute clarissimo, cujus in primis ductu strenue res gerebatur, in ipsa media propugnatione interfecto, ad XIV. Cal. Majas non absque insigni Christianorum clade, cum desiderati fuissent ex nostris, ut tradunt plerique, ad sexaginta millia (2), Sultanus Ptolemaide potitus est (3).

Vrbis

ptembris apud Bremondium *T. II. Bullarii O. P. num. 11. pag. 24.*, quibus Pontifex monet Patriarcham, triremes Syriam versus vela dedisse venris.

(1) Templariorum Magister a Villano *lib. 7. op. cit. cap. 144. col. 337.* vocatur *Petrus di Belgiù* vel *di Belgui*. At doctissimus Cangius *in Glossario mediae, et infimae latin.* ad verbum *Templarii* ostendit, *Guillelmum de Bellojoco* nuncupatum fuisse. Confer etiam Raynaldum *ad ann. 1291. n. 7.*

(2) In primis S. Antoninus *par. 3. tit. 20. cap. 6. §. 9.*, quamquam alio loco, nimirum *tit. 24. cap. 9. §. 11.* ait Christianos mortuos fuisse plusquam triginta millia. Longè maiorem faciunt eorum numerum alii auctores. Consule celeberrimum P. Berrium *T. II. Breviarii H. E. in Access. ad sec. 13. pag. 108. edit. Pisanae.*

(3) Errat Rubeus noster scribens Sultanum Ptolemaide potitum esse *ad XIV. calendas Maias*; nam illam occupasse decimo quinto calendas Junii narrant Sanutus *loco cit. pag. 231.*, Joannes Iperius

Urbis desperata jam salute multi, ingredientibus illam Saracenis, fuga elapsi, navibus in Cyprum trajecerunt. Omnium postremus Civitatis Antistes haud ita magna navi multos assidue ruentes potius in eam, quam fugientes, excipiens, dum reiicere quemquam impium ducit, omnes pessum eunte navi demerguntur; qui Christi Dei Cruci suffixi imaginem praeferebat uno incolumi evadente, cum antea plurimi etiam, quod sese mari, tum forte tempestate intumescenti, atque vehementer agitato committe-

rius *in Chron. S. Bertini par.* 4. *col.* 770. apud Martene, et Durand *T. III. Vet. Anecdot.*, Jordanus *in Chron. cap.* 235. *col.* 1017. apud Murat. *T. IV. Antiq. Ital. medii aevi.*, Bartholomaeus de Neocastro *loco cit.*, et alii non pauci antiqui, fideque digni scriptores. Cur *Ptolemais* a Saracenis capta fuerit, indicat Frater Arsenius memoratus apud eundem Bartholomaeum *loco cit.* Nicolaum alloquens. *jam oriuntur in Urbe dissidia, Pisanus populus, et adstantes Veneti Religiosorum non patiebantur imperia. Crucesignati tui dum crederemus pro victoria Crucis animas tradere, Baccho vacabant; et dum tuba ad arma populum excitaret, illi circa mollia dediti, Marte postposito, ab amplexibus Veneris pectus, et brachia non solvebant. Et quod deterius fuit Fratres Hospitalis Sancti Joannis, ac Domorum Militiae Templi dedignabantur alter alterius uti consiliis, et sustinere vices, ac pondera praeliorum.* Vide etiam Ptolomaeum Lucensem *lib.* 24. *H. E. cap.* 23. *col.* 1196., ac Villanium *lib.* 7. *Hist. Flor. cap.* 144. *col.* 337., *et seq.*

mittere ausi essent, ut abeuntes naves, easdemque navigantibus vacuas persequerentur, fluctibus obruti interierint (1).

Quamquam autem dederat Sultanus Christianis, qui in Templum profugerant, illis ut abire salvis liceret, quam ob rem milites Sultani jussu ferro abstinebant, tamen barbarae feritatis non omnino obliti saeviebant in faeminarum pudicitiam. Itaque districtis, et impetu in Saracenos facto, pulchram mortem oppetentes magis, quam ut tantum dedecoris ferrent, omnes obtruncant Saracenos, mox in proximam turrim delapsi sese in ea aliquandiu strenue tutati sunt. Ceterum Saracenorum opera tandem corruente turri (2) ruina omnes opprimuntur.

Quod vero acrius pupugit tot anxium curis Pontificis animum sacrae Virgines fuere, Institutum Divae Clarae, quod Sanctus Franciscus, ita uti supra dictum est, praescripserat, professae. Eae cum ad Coenobium

(1) Legantur Sanutus, Iperius *locis indic.*, et Anonymus *de excidio Urbis Acconis l. 2. cap. 12. col. 782.* Ptolemaidis Episcopus erat Nicolaus Patriarcha etiam Jerosolymitanus paullo ante memoratus, de quo videndus Oudinus *T. III. de Scriptoribus, et Scrip. Eccles. sec. 13. col. 594.*

(2) Quae vocabatur *Turris Magistri*. Vide Sanutum, et alios auctores supra memoratos.

nobium suum, ubi caecis parietibus clausae sanctae vitam agebant, adventare Saracenos novissent, ut unde stuprandarum mulierum libido capere viros plerumque solet, inde acciperent tuendae pudicitiae remedium, et formam ipsae suam corrumperent, dum integer pudor, incorruptusque maneret, mutuis vulneribus ferro sibi faciem confodiunt (1). Neque vanum consilium fuit, quando Saraceni illuc ingressi, et tam faedo spectaculo permoti, omnes ad unam trucidarunt.

Sultanus ut ne quid inultum, aut intactum foret, igne quatuor Urbis locis injecto, ferro, atque igne pene totam absumpsit. Sidone deinde, et Beryto captis, direptisque, Syria fere omnis (2), pulsis inde Christianis, in Sultani ditionem venit, tanto Nicolai moerore, ut nunquam praeterea summus ille augor exciderit ex animo.

Cete-

(1) Ad hoc faciendum hortata illas est Monasterii *Abbatissa*, quae prius ob eundem finem *gladiolo suo nasum proprium sibi mutilavit*, inquit S. Antoninus *tit.* 24. *cap.* 9. §. 11. ubi habet, quod etiam *Fratres Minores Conventus*, *qui ibi erat interfecti sunt a Saracenis*.

(2) De Urbibus, aliisque locis a Saracenis in Syria occupatis videatur praeter Marinum Sanutum, ac Ptolomaeum Lucensem, Anonymus S. Crucis *in huius Hist. Append. n.* 4.

Ceterum cum adhuc esse ad Cyprum triremes aliquot integras accepisset, magnopere hortatus est, darent operam, ut primo quoque tempore ad Quandelorium castellum magni ad id, quod pro recipienda Syria instituerat momenti cum viginti triremibus properarent. Imperata Pontificis facta, eoque adnavigatum, sed cum interea à Saracenis, quod et nossent ipsi loci opportunitatem, munitum fuisset, re frustra tentata Alexandriam profecti sunt, ibique aliquot dies commorati, in Cyprum rediere. Hac de re Sultanus plenus spei majoris, atque animi in Cyprum expeditionem triremibus instructis centum parat, et in procerum suorum conventu divulgat (1).

His permotus Nicolaus conventum et ipse celeberrimum edicit. In eo quantum dedecoris, damnique ad Christianum nomen accesserit non sine lacrymis exponit: Tandem re omni in consultationem diligenter revocata, decrevit, ut postero anno (2) in Sy-

(1) Consulendi Sanutus *par.* 13. *cap.* 1. *pag.* 233., et Iperius *col.* 772.

(2) Anno scilicet 1293. in die festo S. Joannis Baptistae, quemadmodum patet ex litteris, quas refert Bremondius *op. cit. n.* 28. *pag.* 33., et ex memoratis a nobis *pag.* 118. *not.* 1.

in Syriam adversus Saracenos traiiceretur, omniumque peccatorum remissio iis proponeretur, qui Crucis signo ornati ad id bellum exirent: sperare enim se, ut qui jam Constantinum Caesarem hoc primum signo uti in bello edocuit, et ejus exercitum, hoc eodem humeris impresso, adversus impium Regem praelio victorem fecit, Christus Deus tunc quoque pro ipsius causa pugnantibus adsuturus esset: quando et in Lateranensi Concilio (1) ab Innocentio Tertio Pontifice, et ab aliis deinde Pontificibus (2) Maximis idem in haereticos gestantibus magnae peccatorum remissiones fuerint divino eodem instinctu, eventu felicissimo datae. Hac de re Nicolaus ad omnium civitatum Antistites dimissis literis jussit suos quemque conventus habere, et decretum Pontificis pronunciare, et ad eam expeditionem omnes hortari (3), quod et factum est.

Inter

(1) IV. anno 1215. celebrato. In hoc enim varia privilegia a Romano Pontifice Crucesignatis data sunt, ut videre est *T. XIII. Hist. Concil. col.* 1007., *et seq.*

(2) A Gregorio nimirum IX. *ex Bullario Franciscano pag.* 139. 234. 296. Ab Innocentio IV. *ex eodem Bullario pag.* 567. 644. *et seq.* Ab Alexandro IV. ex Pagio *in ejus vita n.* 37.

(3) Eberhardus Altahensis *in Annalib. pag.* 222. apud

Inter ceteros reperio, Othonem Vicecomitem Mediolani Archiepiscopum, conventu habito (1) suorum Episcoporum, ternas Nicolai ad se literas legisse. Prioribus significabantur res Christianae in Syria profligatae, perditaeque, et peccatorum remissio à Pontifice iis, qui Cruce insignirentur, data. Alteris mandabatur, ut Antistes suis quisque Provinciis, ac Dioecesibus id invulgarent. Postremis, ut Templariorum, ac Hospitalariorum Equitum Ordines duo conjungerentur, et unum fierent. Quae cum essent proposita, sic à Patribus accepta sunt, ut literae tandem ab Othone ad Pontificem de communi omnium sententia scriptae fuerint, Oratoresque de-

creti

222. apud Canisium *T. IV. Lect. Antiq. ed. cit.* „ mandavit, *inquit*, Papa Nicolaus omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliis Praelatis, ut Concilia celebrarent, et deliberarent, „ qua ope, vel consilio eidem Terrae (*Sanctae*) „ possit subveniri „.

(1) Otho e Vicecomitum familia cognomento *Magnus* electus in A. M. anno 1261., ac defunctus anno 1295. ex Ughello *T. IV. I. S. n.* 93. *col.* 199., Concilium Mediolani habuit jussu Nicolai una cum Episcopis *suffraganeis* anno 1291. quinto cal. Decembris. Vide Corium *Hist. Mediolanens. par.* 2. *pag.* 353., ex quo Rubeus haec omnia describit; ac Tristanum Calchum *Historia Patria lib.* 18. *in Thes. Burmanniano T. II. par.* 1. *col.* 386.

creti, qui apud Pontificem agerent, summum ejus belli Ducem Gallorum Regem esse vellet, omnes Principes ad id sacrum bellum incitaret: Pacem inter Venetos, Genuenses, Pisanosque, ceterasque civitates portuosas conciliaret, ut et in omnes tuto portus penetrari, et ibidem consisti posset. Ad Templarios, Hospitalariosque Equites ipsi etiam Teutonici sic adderentur, ut unum facti omnibus unus praeesset Magister, isque à Pontifice Maximo daretur.

Haec dum parantur, Nicolaus nullum unquam tempus habens vacuum, nullum liberum ab administranda Republica, quod potuit in praesentia ad pacandos Italiae populos, uti semper fecerat, incubuit (1). Orbiti

(1) Incubuit etiam hoc anno 1291., uti semper fecerat, ad fidem catholicam disseminandam, et ad errores ortos adversus ipsam convellendos; litteras enim dedit ad Cassianum, et Savonem Argonis Tartarorum Regis Filios, eos ad veram Religionem amplectendam pelliciens, atque ut facilius id exequerentur, rogavit Anichohaminem, et Dathanaticatum Tartarorum Reginas jam Christianas, ut ipsos ad tantum opus peragendum hortarentur. Vide Nicolai litteras apud Vvaddingum *ad eum ann. num. 6., et seq.* Scripsit etiam ad Georgium Bulgarorum Imperatorem, quo illum ad Ecclesiae Romanae unitatem revocaret. Consule Raynaldum *num.* 38. Flagitantibus Stephano Rege Ser-

Orbiti, Monaldenses, et Philippenses, Imolae Alidosios, qui exultabant, et Nordilios, scriptis hac de re literis.

Quamquam autem Ildebrandinus cum esset Imolae pacem inter eos conciliare non potuit, tamen profectus deinde Forlivium, ibi haud ita diu post in populi Praetorio cum Reip. Imolensis Syndico, et Civibus, qui ea in urbe erant, Alidosium, et Litum Alidosios fratres ita conciliavit, ut ingenti populi totius plausu, Alidosius civitati restitutus, ipso Ildebrandino reducente, exciperetur. (1). Verum utrarumque partium octo Forlivium ad 5. idus Octobris relegavit, ut eriperetur novis contentionibus occasio. Ex Alidosianis praecipui numerati sunt Litus Alidosius, Guido Tussignanus (2), Bartholinus Undesantes, qui tamen ipse ad castrum S. Petri amandatus est. Ex Nordilianis Nicolaus è castro Imolae, Oloricus Nordilius, Petrus Errus.

I Cum

ge Serviae, eiusque Matre Helena Fratres Minores in Bosnia *Inquisitores* adversus haereses instituit. Adeundi Raynaldus *n.* 43., et Vvaddingus *num.* 12.

(1) Anno 1291., uti constat *ex Annalibus Foroliviens. col.* 160.

(2) *De Tarvignano* legitur *in Annal. memoratis col. cit.*

Cum vero Ildebrandinus deinde Imolam proficiscens, Faventiam versus contenderet, Faventini in suspicionem adducti, ne secum Manfredios quoque in Urbem reduceret, concurrunt ad arma, sicque inter eos tumultuatum est, ut ingredi Ildebrandinus Urbem noluerit, ceterum foris subter pontem arcus muros urbis praetergressus, secum ex Alidosianis novem, undecim ex Nordilianis Forlivium abduxit. Fuere in Alidosianis, Alidosius, Antonius Pararinus, Jacobus Uberiellus, In Nordilianis, Blondus Undefantes, Bonaventura Rubantes, Nordilius Ardighetti Nordilii filius, is qui, ut puto, septimo post anno, ob conjurationem de adimenda Bononiensibus Massa Longobardorum, quod est oppidum Imolae haud procul, capite mulctatus est.

In Praetorio Forlivii Ildebrandinus hosce omnes multis apud se diebus esse voluit, cum omnes interea paternum pacis studium in optimo Pontifice amarent. Quo etiam factum est, ut quamquam superioribus diebus Caesenates Praetorem noluerint, quem Ildebrandinus illis praefecerat, atque ob eam rem cum omni familia ea Urbe, quo se contulerat decedens, Forlivium abisset, Ildebrandinus et aqua, atque

que igni Caesenae interdixisset, eamque marchis argenteis mille (1) multasset, ipsique ad Pontificem Caesenates per Syndicum suum provocassent, paulo post tamen missis ad Ildebrandinum Oratoribus, ac Syndico, Praetorem libenter acceperunt.

Ita tranquillatis eodem suo studio rebus Romanis Nicolaus Orbito ad septimum idus Octobris profectus, remigravit Romam, ibique cum ad Divae Mariae Majoris in Exquiliis aedes pulcherrimas egregia structurae specie, quae adhuc semidirutae extant, exaedificasset (2), sex illos, quibus deinde vixit menses eas incoluit, cum et Templum (3) una cum Jacobo Columna Cardinale restituisset, et priorem, posterioremque Lateranensis partem, quod

 inscri-

(1) *X. mille* habent *Annales laudati col.* 159.

(2) *Apud Sanctam Mariam majorem, ubi satis magna Palatia compleri fecit, est conversatus*, inquit synchronus Auctor Anonymus *Memorialis Potest. Rheg. T. VIII. S. R. I. col.* 1171.

(3) Panvinius *in Lib. de praecipuis Urbis Romae &c. pag.* 238. *ed. Romanae* 1570. ait: *absidae majoris* (Basilicae Liberianae,) *quae superest ornatus e musivo Nicolaus IV. Asculanus Ordinis Minorum olim Generalis Minister, et Jacobus Columna Diaconus Cardinalis fecerunt*. Vide etiam Ciaconium *in vita Nicolai IV.*, ubi quosdam versus refert hoc ipsum significantes.

iis scriptae literae testantur (1), instaurasset, tessellatoque, ac vermiculato opere ornasset, et utramque Basilicam opibus auxisset. Itaque Romae iisdem in aedibus Nicolaus, iis, quos diximus adversis Reipublicae Christianae casibus afflictus, pridie Non. Aprilis anno 1292, decessit (2), cum Pontifica-

(1) Has litteras exhibent inter ceteros Panvinius *op. cit. pag.* 111., et Rasponus *de Basilica, et Patriarchio Lateranensi l.* 1. *cap.* 5. *pag.* 28., ac ita se habent: *Partem posteriorem, et anteriorem huius Sancti Templi a fundamentis reaedificari fecit, et ornari opere musaico Nicolaus Papa IV. Filius S. Francisci, et sacrum vultum Salvatoris integrum reponi fecit in locum, ubi primum miraculosè populo Romano apparuit quando fuit ista Ecclesia consecrata; anno Domini* 1291. Idem colligitur ex versibus, quos recitant Ciampinus *T. III. Opp. de Sacris Aedificiis cap.* 2. *pag.* 9., Panvinius, Marcus Ulyssiponensis, Ciaconius, Rasponus, Papebrochius, Vvaddingus, Pagius, et alii.

(2) Pridie nonas Aprilis, quae dies anno 1292. feria sexta *in Parasceve* erat, obiisse Nicolaum constat ex Henrico Steronu *in Annal. ad ann.* 1288. *pag.* 208, apud Canisium *T. IV. Lect. Antiq.*, ex Ptolomaeo Lucensi, Bernardo Guidonis, Amalrico Augerio, pluribusque aliis antiquis Historicis alias a me laudatis; cum primis verò ex Jacobo de Voragine, qui Romae tum versabatur: sic enim de se tanquam de aliena persona scribit *in Chron. Januens. col.* 53. apud Muratorium *T. IX. S. R. I.* „cum Romam in Dominica de ramis pal„marum intrasset, reperit ipsum Summum Pon„tifi-

tificatum Maximum gessisset annos quatuor, mensem unum, dies quatuordecim.

 Sepul-

„ tificem gravi, et periculosa aegritudine laboran„ tem, ita quod in Parasceve animam Deo red„ didit, et sic credimus, quod in coeleste pala„ tium introivit „. Itaque longe errant Auctor *Chronici Parmensis T. cit. col.* 823. scribens mortuum esse *die Mercurii* 2. *intrante Aprilis*, Dupinus *Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Eccles. T. X. chap.* 3. *pag.* 57. 212. 231. *ed.* 1700., Fabricius *in notis ad Trithemium de SS. EE. cap.* 510. *pag.* 125., ac *in Biblioth. mediae, et inf. Latin. T. V. lib.* 13. *pag.* 101. *ed. Mansianae*, et Caveus *Hist. Litter. saec. scholast. pag.* 653. *ed.* 1705. narrantes obiisse postridie idus mensis laudati, Papebrochius *in notis ad vitam Coelestini V. a Jacobo Cardinali compositam in Praefat. par.* 2. *T. IV. Maii Bolland. pag.* 442., et apud Murat. *T. III. par.* 2. *op. cit. pag.* 615 asserens e vita decessisse 14. cal. Majas; Vvaddingus *ad ann.* 1292. *n.* 6. *pag.* 294., Vittorellus *in Addition. ad Ciaconium*, qui Pontificem nostrum saltem usque ad undecimo cal. Majas spiritum duxisse putant, Morerius *T. XII. Magni Dict. Historici* ad verbum *Nicolas IV.* existimans mortuum esse postridie idus Augusti, Mazzara *Leggendario Francescano T. X. pag.* 98. *ed. tertiae*, cujus opinio est vitam cum morte commutasse 4. nonas Octobris; & Auctor vitae huius Pontificis *T. XIV. Hist. Concil. col.* 1161., qui Trithemium secutus posterorum memoriae mandavit, Nicolaum decessisse mense Decembri. At enim, inquit Vvaddingus *loco cit.*, inter Nicolai litteras in Tabulario Vaticano servatas quaedam sunt datae undecimo cal. Maias. Jam verò si vitiatas has dicamus, nul-

la erunt

Sepultus est ad Divae Mariae Majoris in summo Templo juxta monimentum Petri Co-

la erunt monumenta, quae pari facilitate in dubium vocari nequeant. Quandoquidem apertè liquet Nicolaum pridie idus Aprilis obiisse dubitandum non est, quin memoratae litterae vitiatae sint. Eruditissimus Pagius *in ejus vita n.* 36. errorem in mense versari, ac pro *XI. cal. Maji* legendum esse *XI. cal. Martii* existimat, quod sanè veritati consonum esse reor. Cum igitur constet ex una parte Nicolaum ad XI. cal. Majas non pervenisse, et ex altera proclive sit Amanuensibus pro *Martii* scribere *Maji*, etsi defloratae dicantur, quod attinet ad mensem, literae citatae, perperam infertur cum Vvaddingo de omnium monumentorum veritate ambigendum esse. Haec cum ita sint, exploratum est Nicolaum non quatuordecim dies, ut ait Rubeus, sed undecim tantum supra quatuor annos, et mensem unum Summi Pontificis munus gessisse. De aetate, qua vitam cum morte commutavit Sanctissimus Pontifex noster, nemo Historicorum veterum unus, quantum scio, aliquid posterorum memoriae mandavit. Ego tamen in ea sum opinione, ut judicem sexaginta circiter annis ortum occubuisse, in lucem enim venerat sub anno 1234. Consule *adnotat. pag.* 20. Sexaginta circiter annis natus reprehesentatur Nicolaus in duabus etiam imaginibus, quarum una in Lateranensi, altera in Liberiana Basilica est, ambae seculo decimo tertio vertente pictae, uti de prima testatur Marcus Ulysipponensis *in Chron. Ord. Min. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 21., de secunda clariss. Montfauconius *Diario Italico pag.* 106. In nostra *Sacristia* Assisiensi servatur Calix, quem eidem

Columnae Cardinalis, quod ad nostram aetatem in vermiculati operis pavimento

dem dono dedit Pontifex noster, quemadmodum constat ex repertorio anno 1370. facto, in quo *pag. 21. a tergo* haec leguntur: *imprimis unus magnus Calix de argento inauratus cum smaltis et figuris quem misit Dominus Nicolaus Papa quartus de Ordine Minorum. et in signum hujus dictus Papa est ibi figuratus et nomen suum descriptum. et est ponderis XLV. unciarum*, una tamen cum *Patena*, quae modò non amplius exstat. Ex imagine autem Nicolai opere vermiculato, cujus auctor fuit *Guccius Mathie de Senis*, quae in eodem Calice conspicitur, quaeque Nicolaum ipsum habitu Fratrum Minorum, ac *Pluviali* indutum, et Coronam unico coronamento gestantem reprehesentat, eum senectute summa fuisse non apparere, scripsit ad me eruditus P. Thebaldius. Non admodum senem efflasse animam colligitur quoque ex Nicolao Speciali *in Hist. Sicula lib. 2. cap. 20.*, ubi inquit, quod *Pontificem praematura, quae solvit omnia, mors ademit*. Verum quidem est Jacobum Cardinalem *op. cit. in Praefat. par. 2., et cap. 1.* tradere senio confectum mortem oppetiisse. At Jacobus voce *senio* non significat extrema aetate, sicuti interpretatur Fleurius *H. E. ad ann. 1292. l. 89. n. 21. pag. 471.*, sed animi moerore, tristitiaque obiisse Pontificem. Non scribo hoc temerè. Principio enim Nicolaum in lucem venisse anno circiter paullò antè laudato, nec e vita migrasse aetate decrepita liquet ex antiquo *Processu* non semel citato, et ex monumentis paullo ante memoratis. Nomen *senium* aliquando animi afflictionem denotare, exploratum est ex Tullio *Orat. pro Milone*

dicen-

porphyretico lapide ornato visebatur (1). Paulo

dicente: *luget Senatus, moeret equester ordo, tota Civitas confecta senio est*; ex Horatio, Plauto, Turpilio, aliisque. Nicolaum ob occupatam praesertim Syriam angore confectum esse, satis declarant Amalricus Augerius *in Hist. RR. PP.* apud Ecchardum *T. II. op. cit. col.* 1794., apud Murat. *loco cit. col.*, 433., Platina *in ejus vita*, Bergomensis *in supplem. Chron. l.* 13. *fol.* 322., Sabellicus *Aeneida. lib.* 7. *fol.* 256. *ed.* 1517., et Marcus Ulyssiponensis *in Chron. Ord. Minorum par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 21.

(1) Sepulcro illius ad Ecclesiae caput versus cornu Evangelii posito sequens antiquum Epitaphium incisum erat, quod recitant Papebrochius *in Propylaeo par.* 2. *pag.* 65., Ciaconius, Raynaldus, Palatius, Pagius, et alii

„ Hic tumulus tumulat humilem, qui fascibus
„ auctum
„ Sic moriens statuit ossa manere sua.
„ Hunc Franciscus alit Cardo ut sit, almaque Petri
„ Sedes magnificat, gratia Dei beat
„ Quartus Papa fuit Nicolaus, Virginis aedem
„ Hanc lapsam reficit, fitque vetusta nova
„ Petrus Apostolus socium, Franciscus alumnum
„ Protegat, Omnipotens Matre rogante beat.

Hujus Epitaphii verba *Franciscus alumnum* in causa fuisse reor, cur nonnulli Auctores, quos *pag.* 26. *nota* 1. numeravimus, opinati sint, Nicolaum Ordinem Minorum ingressum esse antequam Seraphicus Pater e vita migraret. Sed Pontifex noster Francisci alumnus vocatur, quia ejus, licet defuncti, Institutum amplexatus est, sicut Petri Apostoli socius dicitur, quia Cathedram, in qua ipse sederat, conscendit.

Paulo ante Rodulphus quoque Caesar, is, qui in Austriacam familiam Imperium primus intulit, dum à Nicolao ad mittendam obsessae Ptolemaidae opem impelleret, excesserat è vita (1): Quamobrem inter Adulphum Nassaviae Comitem, et Albertum Rodulphi filium, cum in Caesarem subrogati debere quisque obstinaret, contentiones secutae sunt. Verum quod et Nicolaus Pontifex Alberto parum faverat, et Electoribus fuerat, Rodulpho Caesare, suspiciosissimum tempus, Adulphus Imperator designatus est (2). Obiit etiam iisdem pene diebus, quibus Rodulphus, Melechasayth Sultanus (3); Setaph illi filius successit,

(1) Anno scilicet 1291. pridie cal. Octobris, ut opinetur Baronius apud Raynaldum *ad eum an. n.* 50., vel potius 18. calend. Augusti, ut placet Henrico Steroni *op. cit. pag.* 209., aliisque veteribus. Anonymus S. Crucis *in Append. n.* 4. falsò ad annum sequentem Rodulphi obitum refert, dicens: 1292. *Rodulphus Rex Alamaniae moritur sine imperiali benedictione, qui sua probitate Regnum Alamaniae in magna pace tenuit annis duodecim.*

(2) Calendis Maii anno 1292., quemadmodum certe ostendunt monumenta apud claris. Mansium *in not. ad Raynald. ad eum an. n.* 21.

(3) A Sanuto *loco cit. pag.* 230. vocatur *Melec-Messor*, ab Ipero *op. alias laud. col.* 770. dicitur *Melchinessor*, a Jacobo Auria *lib.* 10. *Annal. Genuens. col.* 596. *T. VI. S. R. I.* appellatur *Alfir*, ab

cessit, quem plerique eum putant fuisse, qui ab initio Imperii sui Ptolemaidam, ceterasque Christianorum Urbes, ut supra memoravimus, tam insigni Reipublicae Christianae damno expugnaverit.

Fuit Nicolaus, ut ex illius imagine (1) licet conjicere, quam in maxima Divae Mariae Majoris, et Lateranensis etiam Basilicae testudine vermiculato opere conspicimus, statura mediocri, corpore inter gracile, et obesum medio, ac bene firmo, grato, et pleno dignitatis aspectu, naso nonnihil incurvo, rasa barba. Quod vero longe praestat, optima mente (2) Princeps, et in-

fir, ab aliis auctoribus diversis nominibus nuncupatur. Quod attinet ad ejus mortis tempus, idem ipse Auria ita scribit: *hoc quoque anno* (1289) *mense Decembri Alfir Soldanus Aegypti a suis plus amicissimis, et privatis tossicatus fuit, et obiit*. Serius è vita migrasse patet ex Sanuto, et Iperio laudatis, siquidem narrant Sultanum mense Octobri anno 1290. comparato exercitu bellum movisse adversus Christianos in Syria manentes animo omnes destruendi, sed mortuo in itinere successisse ei filium nomine *Seraf*, seu ut ait Iperius *Melechiseraf*, qui anno sequenti Ptolemaidem occupavit. Igitur non obiit iisdem penè diebus, quibus Rodulphus, sed longe ante.

(1) De Nicolai Imaginis, quae visitur tum in Lateranensi, tum in Liberiana Basilica, antiquitate disseruimus *pag.* 122.

(2) Leo Urbavetaaus *in Chron. RR. PP. pag.* 336. apud

et integritate vitae singulari, quem nullum unquam, neque alicujus studium, neque caecae ambitionis decus transversum egit, et uti gravissimus auctor Divus Antoninus testatur, magna sanctitatis opinione obiit (1); quo efficitur, ut non possim non vehementer mirari, quosdam Historiarum Scriptores, in quibus est Platina

336. apud celeberrimum Lamium *in Deliciis Eruditorum* inquit de Nicolao, quod fuit *in negotiis adgrediendis timidus, et pusillanimis, ac in expediendis tardus*; cui tamen refragantur antiqui Scriptores, Franciscus Pipinus *in Chron. lib. 4. cap.* 23. *col.* 727. apud Murat. *T. IX. S. R. I.* dicens, Pontificem nostrum magna prudentia praeditum fuisse, et Martinus Fuldensis *in Chron. col.* 1718. apud Ecchardum *T. I. op. aliac cit.* ubi ait, quod *in Pontificatu prudenter, et bene se gessit*. Et re quidem vera si angusti, fractique animi fuisset, neque tot Summi Pontifices gravissima negotia ei commisissent, neque ipse ad Petri Cathedram evectus res maximas, ac difficillimas ullo pacto tentasset, quae si non semper optimè cesserunt, non Pontificis nostri in expediendis negotiis tarditas, animique abiectio, sed Christiani Principes, quorum auxilio is egebat, in caussa fuere, nam hi bellantes inter se, nunquam, aut serò nimis Nicolai consiliis acquieverunt eos ad arma in Saracenos convertenda stimulantis.

(1) Hujusmodi verba, me apud S. Antoninum legisse unquam, non memini. Hic tantum habet quae *in notis pag.* 30. exibui, ex quibus fortassis Rubeus hoc pacto scribit.

tina, qui affirment, Nicolaum studia partium, magis, quam deceret optimum Pontificem, fecutum. Quanquam enim habuit Platina plerosque (1), qui ejus deinde auctori-

(1) Haec est de Nicolao communis Historicorum querela. Bergomensem, Fleurium, Muratorium, Anonymum, ceterosque recentiores, qui Platinam sequuti sunt, omitto. Veterum quosdam tantum refero. Villanius *lib. 7. Hist. Florent. cap. 118. col. 317.* scribit Nicolaum Ghibellinis multum favisse. Concinit cum Villanio ejus exscriptor Sozomenus Pistoriensis *in Chron. ad an. 1288. col. 196. T. I. Continuat. S. R. I. Muratorii.* Ptolomaeus Lucensis *lib. 24. H. E. cap. 21. col. 1195.* ait, quod uni potius, quam alteri factioni adhaesit, et Anonymus S. Crucis narrat, quod *Columnensibus* nimium studuit: quae vox Romae quoque erat Nicolai temporibus. Refert enim Pipinus *loco cit.*, in quodam libro, cui titulus: *incipit initium malorum*, pictum fuisse Nicolaum in columna totum inclusum capite excepto, quod mitratum apparebat, habentem ante se duas alias columnas, in quarum unius vertice caput avis extabat rostro nidum sustinens caput senis Clerici complectentem, cum sequenti inscriptione: *Nicolaus Papa IV., confusio, error concitabitur.* Duas columnas ante Pontificis imaginem positas, duos Cardinales *Columnenses*, Jacobum scilicet, ac Petrum significasse, existimat celeberrimus Muratorius *T. XI. degl' Annali d' Italia ad an. 1290. pag. 216. ed. 1753.* Sed ego nunquam concedam, Nicolaum hominem fuisse factiosum, quemadmodum eum declarant laudati Scriptores, quis enim, Deus immortalis, de viro summa vitae sanctimonia, pruden-tiaque

ctoritatem secuti sunt, tamen lapsum illum puto, cum testetur Divus Antoninus, Nico-

tiaque ornato, et qui omnes indiscriminatim amabat, uri fecisse Pontificem nostrum communi consensione veteres tradunt, hoc umquam creder? Quod spectat ad Villanium ita respondet Muratorius *T. cit. ad an.* 1292. *pag.* 225. „ Io non sò perchè Gio„ vanni Villani cel rappresenti come Ghibellino; „ così dovette parere a' Guelfi, perchè egli non „ fulminò rutto di scomuniche, ed interdetti con„ tro a' Ghibellini come avea fatto qualche suo „ Predecessore. Certamente non apparisce dalle „ azioni sue questa parzialità verso di essi Ghi„ bellini contraria alla professione della Corte Pon„ tificia d' allora „. Spondanus etiam *ad an.* 1288. n. 1. ambigit de peculiari Nicolai erga Ghibellinos favore. Ptolomeum Lucensem scripsisse arbitror prout fama in Urbe praesertim ferebat, quod de Anonymo S. Crucis fidentius assero, nam dubiè loquitur, ut constat ex eius verbis. *Columnensibus nimis dicitur adhaesisse* Nicolaus, Romanis autem, seu potius Romanensibus solemne est, ut nemo ignorat, semperque fuit dictis, et factis vel honestas maximè Romanorum Pontificum actiones notare, et aliquando etiam ignominia afficere; hinc non solum Nicolaus, sed etiam Martinus, et Honorius huius nominis IV., Coelestinus V., et Benedictus XI. in memorato libro notati fuere eodem Pipino teste, etsi hi duo postremi publicis honoribus digni ab Ecclesia judicari postea sunt. Verum concedatur Pontificem nostrum peculiari studio *Columnensium* familiam prosequutum esse, aio id fecisse summa prudentia, non animo ad factiones proclivi; optimè enim sciebat, Romanos

Nicolaum bonorum perpetuo consuetudine usum. Neque verisimile est, qui probos, doctosque viros, uti idem testatur Platina (1), in cognatorum loco tantum habuit, et cur huic se magis, quam illi daret, in virtutem illorum, ac vitia referre consuesset, quod sanguini, et naturae non dabat, eum id nefario factiosorum studio dedisse. Sed cum lateant animi sensus in Principe, causaeque negotiorum saepenumero subditos, qui nesciunt, neque rationem capiunt, fit ut iis, qui ad judicandum praecipites habentur, plerumque tribui videatur

nos rebellasse non semel adversus Pontifices Maximos, Urbemque deserere coegisse, ut ceteros mittam, Lucium, et Clementem III., Gregorium IX., Innocentium, et Alexandrum IV. itaque prudenter egit Nicolaus, ne idem sibi accideret, iis studere, quibus populus Romanus multum deferebat; tales per ea praesertim tempora fuisse *Columnenses* apertissimum testimonium habemus apud synchronum Auctorem *Chronici Parmensis T. IX. S. R. I. col.* 819. narrantem quod anno 1290. *Romani fecerunt Dominum Jacobum de Columna eorum Dominum, et per Romam duxeruut eum super currum more Imperatorum, et vocabant eum Caesarem.*

(1) Quae Platinae verba exscribit, probatque etiam P. A. B. *in Annal. Eccles. ad ann.* 1288. *n.* 1. tametsi laudes, quae jure Fratribus Minoritis debentur, non semel deprimit, atque imminuit, ut est a Vvaddingo animadversum *T. I. Annal. in epist. ad Lect. pag.* 188.

deatur occasio, quae ab animo recte compositio manant, ea secus interpretandi. Adeo autem Nicolaus in summa hac potestate temperavit, ut cum per omnem aetatem semper modicus, praeter quam in virtute fuerit, eandem quotidie magis modestiam servaverit.

Semel tantum Cardinales creasse scribitur, altero Pontificatus anno, mense Decembri (1): atque ii fuere Matthaeus Aquasparta è Conventu Tudertino Ordinis Minorum Generalis Minister Episcopus Portuensis, et Sanctae Rufinae (2), qui Nicolai

(1) De anno, quo Nicolaus S. R. E. Cardinales creavit, Rubeus sequitur Panvinium *in epit. Roman. Pontif. pag.* 186. De mense verò non item, siquidem Panvinius de illo silet. At vehementer errat uterque, nam Auctor *Memorialis Potest. Rhegiensium*, Henricus Stero, Ptolomaeus Lucensis, ac Martinus Fuldensis non solum narrant, Nicolaum Cardinales elegisse anno Pontificatus primo, idest anno 1288., sed etiam eorum postremi duo ajunt id fecisse, vel in die festo *Pentecostes*, vel intra eius octavam. Jam verò dies *Pentecostes* anno 1288, cum decimo septimo cal. Julii concurrebat.

(2) Matthaeus *de Aquasparta* primò creatus est Cardinalis titulo S. Laurentii *in Damaso*. Episcopatum Portuensem anno tantum 1291. obtinuit, quem tenuit ad annum usque 1302., quo obiit. Confer eruditissimum Comitem Mazzucchellium *T. I. par. 1. de' Scrittori d' Italia pag.* 115.

colai jussu Ordinem suum administravit usque donec alius Generalis Minister in ejus locum subditus est.(1) Quamquam autem aliquot suis libris scribat Panvinius (2), hunc altero Pontificatus anno Cardinalem à Nicolao factum, id tamen primo anno fuisse, D. Antoninus (3) testatur, cum in Comitiis in Monte Pessulano habitis Generalis Minister fuisset renunciatus (4); quem Magistratum cum gereret (5), libellum reprehendit à Nicolao ejusdem familiae Fratre Galliarum Provinciali Praefecto editum adversus eam interpretationem Franciscanae legis, quam Nicolaus Pontifex Max. scripserat. Scholiis etiam in Epistolam Divi Pauli ad Romanos, et luculentis in Sententiarum libros Petri Lombardi commentariis,

(1) Nimirum ad annum usque 1289., quo in ejus locum suffectus est Raymundus Gaufredus. V. *adnotat.* 3. *pag.* 74.

(2) *Loco supra cit.*

(3) *Op. alias indic. tit.* 24. *cap.* 3. §. 10. *fol.* 224.

(4) Anno 1287., ut alibi narratum est.

(5) Clarissimus Mazzucchellius *loco cit.* scribit, Matthaeum Nicolai Librum oppugnasse, quo tempore Episcopus Portuensis erat, ac proinde post annum 1291. Vereor ne falsum dicat; etenim Auctores Chronici XXIV. Generalium, ac Taurinensis, nec non S. Antoninus *loco indic.* conveniunt hac in re cum Rubeo.

tariis, multiſque ſcriptis ad populum concionibus, clariſſimus Matthaeus habebatur (1). Sed longe clariorem ſe in Cardinalatu praeſtitit, cum à Bonifacio Octavo in Flaminiam, Bononiamque legatus eſt, quo tempore Flaminia deſciverat, extra Ravennam, omnis à Pontifice.

Collegam Matthaeo Nicolaus dedit Hugonem Bilionum Dominicani Ordinis Gallum Arverniatem Theologum doctiſſimum, et vitae ſanctitate, et editis libris celebertimum (2). Hos ſecutus eſt Theobaldus Anglus titulo S. Sabinae (3) in Aventino; item Petrus Peregroſſus (4) Mediolanenſis ad eam diem Eccleſiae Romanae Vicecancellarius titulo Divi Marci. Simon (5) titulo S. Balbinae, Neapoleon

K Urſi-

(1) Plura alia ſunt litteraria opera, quibus Matthaeus inclaruit, eaque ex diverſis auctoribus numerat Mazzuechellius *loco cit.*

(2) Catalogum Librorum, quos confecit Hugo, texit doctiſſimus Echardus *T. I. SS. O. Praed. pag.* 450.

(3) Titulus S. Sabinae Cardinali Bilionio ſtatim electo conceſſus eſt, quem uſque ad Coeleſtinum V. retinuit, ut narrat Oldoinus *T. II. Addit. ad Ciaconium n. 7. col.* 269.; hine dubium quorumdam augetur opinantium, Theobaldum falsò inter Cardinales a Nicolao creatos referri.

(4) De Petro Peregroſſo videatur Oldoinus *c.* 267.

(5) Utrum Simon creatus ſit Cardinalis a Nicolao IV. paulló poſt examinabitur.

Ursinus Diaconus D. Hadriani vir insigni virtute, quam legationes Bononiensis, Flaminia, Etruscaque, Benedicto Undecimo, et Clemente Quinto Pontificibus Maximis, praeclare obitae in primis declararunt. Joannes Columna, qui cum haberet uxorem, ea sacrarum Virginum claustra ingressa, et religiosum earum Institutum professa, Cardinalis factus est (1). Ceterum hunc,

(1) De Joanne, seu Petro Columna praeter Oldoinum legatur Villanius *l. 7. H. F. cap.* 118. *col.* 317. Idem ipse Oldoinus inter Nicolai Cardinales refert Bernardum, seu Berardum, quem alii Italum patria Calliensem, alii Gallum faciunt. Hic cum esset Auximi in Piceno Pontifex, Cardinalis, et Episcopus Praenestinus electus est, decessitque anno 1291. mense Junio. Ughellus in *Accession. ad Ciaconium* Cardinalibus hactenus numeratis adiungit Benitium *de Naldis* Civem, et Episcopum Cremonensem. Quamquam postea *T. IV. Italiae Sac. in Ep. Crem. n.* 54. *col.* 609. sententiam variaverit suam, tamen cl. P. Zaccharia in *Hist. Epp. Cremonen. n.* 53. *pag.* 140. utramque dignitatem Benitio restituit. Nolo hac de re cum eximio viro disputare. Tantum affirmo, Benitium a Nicolao Cardinalem creatum non fuisse, enim vero Nicolaus unam duntaxat habuit Cardinalium electionem, ut colligitur ex Ptolomaeo Lucensi, Henrico Sterone, Bernardo Guidonis, Martino Fuldensi, Augerio, aliisque veteribus Historicis: in hac sex tantum Cardinales electi sunt, judice Anonymo *Memorialis Potest. Rhegiensium*: hos fuisse Matthae-

hunc, quem priore suo de Cardinalibus libro (1), Joannem Panvinius, et post illum plerique appellant, Blondus, et Platina (2) Petrum dicunt, quibuscum ego libentius sentio, quod in eorum temporum scriptis Petrum Columnam Cardinalem S. Eustachii legerim, qui et ad Polentanos scripsit, ne Traversariorum, aliorumve, qui Ravenna exulabant, bona, molestia afficerent. Neque vero cujusquam Petri Columnae ulla toto eo libro à Panvinio fit mentio. Aliqui tamen ut Panvinium tueantur Petrum Joannem (3) ap-

Matthaeum Aquaspartanum, Hugonem Bilionum, Bernardum, Petrum Peregrossum, Neapoleonem Ursinum, et Joannem, seu Petrum Columnam, monumenta apud Oldoinum *loco cit.* dubitare non sinunt. Benitius ergo referendus non est in numero Cardinalium a Nicolao electorum. Constat ex his idem ferendum esse judicium de F. Petro *de Baults* natione Gallo Ordinis B. M. *de Mercede* redemptionis captivorum, quem inter Cardinales numerant plures apud Oldoinum; de Theobaldo Stampensi Anglo, ac Simone, quos Cardinales a Nicolao IV. creatos asserit Rubeus.

(1) *In Epit. RR. PP. alias laud.* Joannem item appellat Anonymus S. Crucis, et alii.

(2) *In vita Nicolai IV.* Platinae praeivit Villanius *loco cit.* Subscribit Oldoinus *col.* 268.

(3) Oldoinus *loco indic.* narrat Petrum Filium Joannis fuisse, ex quo factum puto, ut Auctores non pauci Cardinalem hunc *Joannem* nomine Patris per errorem vocarint.

pellatum scribunt, quibuscum non pugno.

Non minori diligentia in Episcopis deligendis Nicolaus, quam in Cardinalibus cooptandis utebatur, quod unicum Jacobi e Voragine, quod oppidum est in Genuensibus finibus Dominicani Ordinis Theologi praestantissimi exemplum satis patefecerit. Hunc enim, cujus etiam hodie libri (1) de Theologia doctissime scripti summa cum laude à doctis hominibus assidue teruntur, Genuensibus Archiepiscopum dedit, et carissimum habuit (2). Nicolaus autem ipse quamquam non fuerat gravissimis, et sui Ordinis, et Reipublicae Christianae negotiis impeditus, tamen quasdam reliquit ocii literarii lucubrationes in sacra Biblia, et quatuor Sententiarum libros (3).

Haec

(1) De libris Theologicis, et Historicis a Jacobo perscriptis agit cum ipse *in Chron. Janua col. cit.*, tum maximè Echardus *T. I. SS. O. P. pag.* 454.

(2) Hoc accidere potuit antequam in Archiepiscopum consecraretur, non verò post, nam obiit Nicolaus Jacobo tanta dignitate nondum ornato, ut ipse tradit *loco cit.*

(3) Dupinus *Nouvelle Bibliot. des Auteurs Ecclesiast. T. X. chap.* 4. *pag.* 57. post Trithemium, Vvaddingum, Bergomensem, et Ludovicum Jacob a S. Carlo, praeter opera a Rubeo memorata, adjudicat

Haec vero acta per sese illustria, ac gloriosa, et quae memoriae proderentur

K 3 sempi-

dicat Nicolao plures Sermones. Cave *in Hist. Litter. sec. Scholast. pag.* 653. scribit *esse de Sanctis, et de Tempore*. Suaresius *lib.* 2. *Praenestes Antiq. cap.* 13. *col.* 115. *T. VIII. par.* 4. *Thes. Burmanniani* ait, Nicolaum eorum nonnullos elaborasse occasione electionis Honorii IV. in Summum Pontificem. Testibus Ludovico Castagna *de Cardinalibus Doctis* ad verbum *Hieronymus Asculanus*, Dupino, et Cave, aliisque, in Bibliotheca Vaticana servantur MSS. in fol. Bullarum, et Epistolarum Nicolai Volumina tria. Harum quaedam sparsim sunt etiam in aliis Bibliothecis, etenim in Bibliotheca Regis Angliae ex Montfauconio *T. I. Biblioth. Bibliothecarum MSS. pag.* 629 exstant *epistolae duae de capitone Accon*, in Bibliotheca S. Martini Turonensis ex eodem Montfauconio *T. II. op. cit. pag.* 1341. servantur *Constitutiones quaedam MSS.*, in Bibliotheca Cottoniana judice Casimiro Oudino *T. III. Comment. de SS., et Scriptis Ecclef. sec.* 14. *col.* 1017. legitur *statutum de divisione fructuum, redituum, et proventuum inter Papam, et Cardinales*; in Bibliotheca Parisiensi S. Victoris, quemadmodum ait idem Montfauconius *T. II. op. laud. pag.* 1373. exstat *Nicolai IV. de Indulgentiis*; an Tractatus, an Epistolae variae mihi non constat. Bzovius, Balutius, Vvaddingus, Raynaldus, caeterique diplomatum Romanorum Pontificum Collectores quam multas ex memoratis *Bullis*, litterisque Nicolai publicarunt. *Bulla de Censibus Ecclesiae Romanae* in lucem emissa est a Martene, et Durand *T. II. Collect. Veter. Script. col.* 1303. Possevinus *T. II. Appar. Sacri pag.* 33. et Vvad-

ſempiternae, digniſſima, ita erant temporum oppreſſa injuria, vix ut cum ipſo Nicolao obruta, à quoquam cognoſcerentur, cum Felix Perettus, is, de quo ſupra ſcripſimus ſtatim ut in Cardinalium Collegium aſcitus eſt, nobili plane, ac generoſo ſtudio ad vindicanda ab altiſſimis oblivionis tenebris in clariſſimam lucem poſteritatis adeo praeclara facta, ſe dedit, quam ampliſſimo condendo ſepulcro, eodem, quo prius fuerat loco, ita erudito ſumptu, adeo eleganti opere praecellentium artificum, ut ditiſſimum Regem magis referre, quam mediocri Cardinalem vectigali videatur: Sed in Franciſcanum Ordinem ſuum, Picenumque patriam pietas, et hominum luci, cognitionique primum ex religioſo Inſtituto ſuo Pontificem, ſanctaque illius geſta reſtituendi cupiditas, dum ipſe erga ſe Felix perpetuo ſuo vitae tenore modeſtus admodum, temperatuſque eſt, Deo ſanctos conatus juvante, cum inſigni laude publici hujus beneficii, eam exſtructio-

et Vvaddingus *in Syllabo SS. Ordinis Minorum pag.* 173. attribuunt etiam Pontifici noſtro egregiam Epiſtolam ad Patres in Comitiis Patavinis congregatos ſcriptam. Hanc Epiſtolam eam eſſe reor, qua anno 1277. rogavit Patres, ut ab onere gubernandi Ordinem liberaretur, quemadmodum dictum eſt *in hac Hiſt. pag.* 37.

ctionem singularis Nicolai gloriae munus ad exitum deduxerunt.

Monumentum hoc ad dexteram chori Basilicae Divae Mariae Majoris, Arae maximae fere ex adverso locatur, egregiis, discoloribusque concinne distinctum lapidibus. In parietis nido, qui medius est, Nicolai Pontificis imago spectatur ex candido marmore, qui habitu Pontificio sacram summae ipsius dignitatis Majestatem referens, dextero extento brachio, et dilatata manu, pacificatoris adhuc obire munus, quod vivens summa ope semper curaverat, videtur. Ad haec, imagines sunt suo quaeque nido, eodem ex marmore duae: dextera Religionem referens, laeva Justitiam perpetuas, propriasque Nicolai comites; in fronte supra Nicolai imaginem verba haec leguntur.

NICOLAO IV. ASCULANO PICENO
PONT. MAX. CUM IN NEGLECTO DIU
SEPULCRO FERE LATUISSET
F. FELIX PERETTUS CARDINALIS DE
MONTEALTO IN ORDINEM ET PATRIAM
PIETATE POSUIT.
MDLXXIV.

In basi hae incisae literae, quae summa eloquentia, et brevitate sunt maximae Nicolai virtutis amplissimae testes.

„ Nicolaus IV. Ordinem Minorum
„ professus, Philosophus, et Theologus e-
„ gregius, Constantinopolim à Gregorio
„ X. missus Graecos ad R. E. communio-
„ nem, Tartaros (1) ad fidem reduxit.
„ Post S. Bonaventuram Generalis sancti-
„ tate, et doctrina Ordinem propagavit.
„ Nicolai III. Nuncius inter Francorum,
„ et Castellae Reges pacem conciliavit.
„ S. Potentianae Cardinalis. Legatus Ho-
„ norii IV. in Galliam. Senatoriam P. R.
„ dignitatem Sedi Apostolicae restituit. Fa-
„ ctus Pontifex Rempublicam sublatis di-
„ scordiis composuit. Christianos Princi-
„ pes sacro foedere junxit. Ptolemaidem
„ copiis adjuvit. Flaminiam in Pontificis
„ iterum ditionem redegit. Publicum in
„ Montepessulano Gymnasium instituit.
„ Probos, et eruditos in cognatorum loco
„ tantum habuit. Lateranensem, et hanc
„ Basilicam structuris, et opibus auxit. Tan-
„ dem justitia, et religione orbem terrae
„ moderatus, magna sanctitatis opinione
„ obiit

(1) Consule quae hac de re diximus pag. 35. in notis.

„ obiit pridie Nonas Aprilis MCCXCII.
„ Pontificatus sui Anno V. (1)

Et profectò si rem intime perscrutati animus est, id esse verum videbimus, quod vulgo fertur nihil esse amabilius, nihil copulatius, quam similitudinem: plurimae enim Nicolao Quarto cum Felice, qui nunc Sixtus V. est, ita conveniunt, ut nihil supra. Fuit Nicolaus Picenus Asculi

oatus

(1) Nicolai Sepulcrum, Statuae, et Inscriptiones nunc sunt prope januam Ecclesiae majorem ad laevam ingredientium, eò translatae a Benedicto XIV. cum Basilicam Liberianam restauraret, uti narrat clarissimus Tempestius *Storia della Vita, e Geste di Sisto V. T. I. lib. 3. num. 25.* „ mentre che noi componevamo questa Storia in Roma ci avenne fortunatamente a 6. di Febbiajo 1748. di veder l' urna, che conserva l' ossa del venerato Nicolò IV. in contingenza, che il Sommo Pontefice regnante Benedetto XIV. con isforzo di moderna magnificenza ristora la predetta Basilica. Comandò egli, che per dare al Tempio una simmetria più vaga si trasferisse il Deposito fatto da Sisto dalla Tribuna all' ultimo della Chiesa, e quindi nello scavare i marmi componenti il Deposito, si trovò l' urna, sopra la quale è inciso: *hic requiescit Nicolaus PP. IV. Filius Beati Francisci:* sua Beatitudine pertanto fece fare la ricognizione con le solite autentiche solennità, e stipolato il fatto dal Signor Bernardino Monti capo Notajo dell' Eminentissimo Signor Cardinal Guadagni Vicario di nostro Signore, fu di nuovo riposta l' urna sotto il trasferito Deposito „

natus (1): Sixtus item Picenus est ex Montealto (2) oppido Asculi sic propinquo, ut eadem dici pene Civitas possit. Nicolaus primis annis (3) S. Francisci habitum induit; idem ab ineunte aetate fecit Sixtus (4). In maximum Philosophum, ac Theologum evasit Nicolaus, et in Sacra Biblia erudite scripsit (5); nos Philosophiam, ac Theologiam admiramur Sixti, qui adhuc Cardinalis suis in D. Ambrosium lucubrationibus opinionem, quae de illius doctrina maxima semper habita est, praeclare sustinuit (6). Conformavit Nicolaus, dum

(1) Videantur quae de Nicolai IV. patria diximus *nota 4. pag. 19., et seq.*

(2) Non una est Scriptorum opinio de loco, in quo Sixtus V. venit in lucem. Tempestius *op. cit. T. I. lib. 1. n. 20. et seq.* variis oppugnatis sententiis demonstrat, oriundum fuisse ex oppido *Montealto* in Piceno, natum verò in oppidulo in agro Firmano posito, quod *Cupra maritima* vocant.

(3) Sexdecim circiter annis natus juxta Chronologiam a nobis statutam *nota 1. pag. 25., et seq.*

(4) Puer decennis Ordinem Minorum Conventualium ingressus est anno 1531. Consule Tempestium *lib. cit. num. 42.*

(5) Confer *notam 1. pag. 23. seq.*, et *notam 2. pag. 140., et seq.*

(6) De multis litterariis operibus, quae Sixtum virum doctum declarant, legatur praeter Oldoinum, ac Tempestium, Joannes Franchinius *Bibliosofia, e Memorie Letter. di Scritt. Francesc. Convent. num. 117. pag. 188., et seq.*

dum Generalem Ministrum gereret, Ordinem suum; a Sixto idem est factum, qui universum fere Ordinem ipse invisit (1), et novis legibus ornavit. Nicolaus Divae Pudentianae titulo insignitus ad D. Mariae Majoris habitatione delectatus est (2); exaedificatis Sixtus insigni structurae specie, ac mirabili elegantia prope D. Pudentianae, ac Divae Mariae Majoris aedibus, hortisque, ibi maximam partem ingravescentis aetatis, quae vacua illi a publicis negotiis esse poterat, literariumque suum, ac Christianum ocium magna cum animi voluptate traduxit. Restituit D. Joannis ad Lateranum Basilicam, et in Divae Mariae Majoris dari ad sepulturam voluit Nicolaus (3); Sixtus restituere aedes Pontificias ad Lateranum vetustate collapsas, ut audio, coepit (4), et Nicolai Sepulcrum ad D. Mariae Majoris quam amplissimum extruxit. Iustitiam Nicolaus, et pacem

(1) Hoc intelligendum est de iis Coenobiis ferè omnibus, quae Ordo noster in Italia possidet; nam ea, quae sunt in Germania, Gallia, Polonia, aliisque regionibus Sixtus sua praesentia non invisit.

(2) Vide *notam* 1. *pag.* 140.

(3) Consule *pag.* 136., *et seq.*

(4) Lege claris. Tempestium *op. cit. lib.* 14. *num.* 24. *et seq.*

pacem amavit, curavitque. Sixtus id in primis nititur, jamque capite damnati, et maleficiis infames pene innumeri, qui omnem Italiam infestam reddiderant, agros, vias, urbes, atque adeo ipsam Romam caedibus cruentaverant, aut poenas dederunt, aut in abdita, aviaque sic recesserunt, ut tutus undique accessus pateat (1).

Reliquum est in tanta omnium consensione, ut duabus maxime rebus dissentiant, atque ubi parum Nicolaus in Pontificatu vixit, et continenti bellorum, et cladium molestia agitatus, Sixtus, quod et ejus nobis suadet corporis optima constitutio (2), diu vivat, et integra Christianorum omnium pace fruatur, ut fera illius, feliciqúe senectute, haeresum, ac dissensionum tempestate, et fluctibus, legum vi, aut si fieri secus minime poterit, armorum, omnino sedatis, ita bellum, conspirante omnium caritate, Christianisque Principibus in unum foedus, et piam amicitiam convenientibus, adversus Turcam immanem nostrum, per-

(1) Adi-sis Tempestinum *lib. 9. n. 11., et seq.*, ac *lib. 11. num. 32. et seq.*

(2) Quamquam Sixtus optima esset corporis habitudine, aliter tamen, ac sperabatur contigit; nam post quintum ab eius electione annum, quatuor menses, atque tres dies decessit a vita. Consula *notam 1. pag. 1.*

perpetuumque hostem agatur ad ea recuperanda loca, quae Christus Deus sanguine suo pretiosissima reddidit (1), ut eodem Domino adjuvante, ad ipsius gloriam, atque laudem non amplius de metu, ac periculo, sed de victoriis, ac triumphis cogitandum nobis sit, quod ut ita fiat, sicque jubeat ille, qui omnium potens est Deus, et supplices petimus, et ejus freti clementia magnopere speramus.

AP-

(1) Ea recuperare loca in animo volvebat Pontifex Sixtus, cum sua, tum Francisci I. Magni Etruriae Ducis potentia fretus, sed ob huius mortem, quae mense Octobri anno 1587. accidit, res ex animi sententia non processit. Adeundus toties laudatus Tempestius *T. II. op. cit. lib. 5. num. 3., et seq.*

APPENDIX MONVMENTORVM.

I.

Nicolaus monet Eduardum Angliae Regem, se Legatos suos ad Alphonsum Regem Aragonum mittere, quò tandem aliquando Carolum Andegavensem e custodia educeret; ac praeterea eumdem Eduardum hortatur, ut ad id operam suam conferat.

Nicolaus Episcopus Servus Servorum Dei. Cariſſimo in Xpo filio.. Regi Angliae Illuſtri salutem et Apoſtolicam benedictionem. Ad liberationem Cariſſimi in Xpo Filii noſtri Caroli primogeniti clare memoriae C. Regis Sicilie paternae ſolicitudinis ſtudio intendentes nobilem virum Alphonſum natum quondam Petri olim Regis Aragonum, qui primogenitum detinet carceri mancipatum per noſtras monemus litteras (1) ſpeciales, ut eumdem primogenitum ſublato dificultatis oſtaculo, plene reſtituat libet-

(1) Litterae Nicolai ad Alphonſum, datae ſunt idibus Martii, eaſque nos indicavimus *nota* 2. *pag.* 57.

libertati. Venerabilibus quoque fratribus B. Ravennat. et P. Montis Regalis Archiepiscopis, ac dilecto Filio fratri Rainono de Viterbio Ordinis Praedicatorum Sedis Apostolice nuncus per alias litteras nostras (1) injungimus ut eumdem nobilem personaliter adeuntes ei. . . . quas sibi, sicut premittitur dirigimus litteras representent, ipsum quod hujusmodi Apostolicis monitis, et beneplacitis humiliter et efficaciter acquiescat sollicitè inducendo. Rogamus itaque Celsitudinem Regiam, et hortamur attente, quatinus pro nostra, et Apostol. Sedis reverentia eumdem Alphonsum efficaciter, et diligenter inducas, ut monitis et beneplacitis supradictis humiliter, et efficaciter acquiescere non postponat. Ita quod exinde Regie devotionis promptitudinem non immerito commendemus. Dat. Rome apud Sanctum Petrum Idibus Martii Pontificatus nostri Anno primo.

II.

Jubet Legatis, ut litteras, quas ad Alphonsum Regem scripserat, et ad illos miserat, eidem Regi tradant.

Nicolaus Episcopus Servus Servorum Dei.

(1) Quas publicamus *in hac Append. n.* 2.

Dei. Venerabilibus Fratribus Bonifacio Ravennatis, et Petro Montis Regalis Archiepiscopis, ac Dilecto Filio fratri Rainono de Viterbio Ordinis Predicatorum Sedis Apostolici nunc is salurem et Apostolicam benedictionem. Ad liberationem cariſſimi in Christo Filii nostri Caroli clare memorie C. Regis Scicilie primogeniti nostre sollicitudinis studio intendentes nobilem Virum Alphonsum natum quondam Petri olim Regis Aragonum, qui Primogenitum ipsum detinet carceri mancipatum, per nostras litteras, quas vobis transmittimus, per vos eidem nobili presentandas monemus, ut eumdem Primogenitum sublato difficultatis obstaculo plene restituat libertati, nullumque Jacobo fratri suo, vel alio, seu aliis quibuscumque Romanam Ecclesiam in Scicilia, et aliis Regni illius partibus quomodolibet impugnantibus, vel turbantibus impendat per se, vel per alium, seu alios auxilium, vel favorem. . . . . . a receptione predictarum litterarum computandos compareat coram nobis nostris et eiusdem Ecclesie mandatis, ac beneplacitis super hiis, que in eiusdem continentur litteris, humiliter, et efficaciter pariturus (1). Alioquin contra

L

(1) Alphonsus in omnibus Nicolai mandatis obtempe-

tra eum ſpiritualiter, et temporaliter prout atrocitas facti ſuaſerit, et expedire videbimus, procedemus. Volumus igitur, et diſcretioni veſtre diſtricte precipiendo mandamus, quatenus vos, vel alter veſtrum ad prefatum Alphonſum ſublato more diſpendio perſonaliter accedentes ſibi predictas litteras preſentetis, ipſum, quod hujuſmodi Apoſtolicis monitis, et beneplacitis humiliter acquieſcat iuxta datam Vobis a Domino gratiam ſollicitè inducendo. Et nihilominus ex parte noſtra peremptorie citetis eumdem, ut infra predicti temporis ſpatium a receptione predictarum litterarum prout premittitur computandum compareat coram nobis ſuper premiſſis eiſdem, ſicut predicitur, contentis litteris noſtris, et ipſius Eccleſiae beneplacitis, et preceptis efficaciter pariturus. . predicentes eidem, quod ſi ſecus fecerit contra eum prout ſuperius exprimitur, curabimus habere proceſſum. Quod autem in hac parte ſe-

temperavit; nam ſub anni exitum ad Pontificem miſit Legatos ſuos, teſte Jordano *in Chronico cap. 235. par. 7. col. 1016.* apud Muratorium *T. IV. Antiq. Italiae medii aevi*, ubi ita ſcribit: *circa Natalem autem Domini venerunt ad Curiam Nuntii Aragoniae, et Siciliae in Conſiſtorio excuſantes Alphonſum*. Cuſtodia etiam liberavit Carolum, quemadmodum narratum eſt *pag. 72.*

te feceritis, nobis per vestras patentes litteras harum, et etiam prædictarum litterarum tenores quas Alphonso prelibato dirigimus plenius continentes sollicite et seriosius intimetis. Dat. Rome apud Sanctum Petrum Idibus Martii Pontificatus Nostri Anno primo.

III.

Mandat Legatis idipsum, quod iis præceperat superioribus litteris.

Nicolaus Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabilibus fratribus B. Ravennat. et P. Montis Regalis Archiepiscopis, ac dilecto Filio Fratri Raynono de Viterbio Ordinis Predicatorum Sedis Apostolice Nunciis salutem, et Apostolicam benedictionem. Si graves, et enormes excessus, et atroces injurias, et offensas multiplices, quas quondam Petrus olim Rex Aragonum divina, et Apostolice Sedis reverentia prorsus abjecta in salutis proprie molitus dispendium, suique nominis, quod cautius custodire debuerat, derogationem non modicam animatus contra Romanam Ecclesiam matrem cunctorum fidelium, et magistram illicitis ausibus perpetrare, sibique irrogare pre-

sumpsit, Insulam occupando Sicilie, ac partem Regni Sicilie alteram ad jus, et dominium ejusdem Ecclesie pertinentes, quas clare memorie Carolus Rex Sicilie ab eadem Ecclesia tenebat in feudum validis impugnando conatibus, et in diversis aliis ejusdem Regni partibus statum Ecclesie memorate pacificum quamplurimum perturbando. Quasque Alphonsus et Jacobus Filii, ac Constantia uxor ejusdem Petri eo sublato de medio ipsius inconsulte sectando vestigia commisisse noscuntur, predictis Alphonso, Jacobo, et Constantia Insulam detinentibus, partemque alteram impugnantibus supradictas, dictoque Alphonso illis in iis impendendo consilium, auxilium et favorem velimus enarrare per singula, et seriosis aperire sermonibus longum esset, ingensque audientibus tedium generaret. Sed praefatus Alphonsus ex eo potissime jam dictam perturbat Ecclesiam, ipsius mentem vehementer amaricat, eamque in intimis dure pungit, quod Carissimum in Christo filium Carolum clare memorie C. Regis Sicilie Primogenitum, magnum utique ipsius Vasallum Ecclesie, suumque fidelissimum filium, et devotum Virum utique injuste detentum, et quo ad eum in prelio justo captum, ac Regnum, juraque pa-

terna

terna debite, ac legittime defendentem, non invadentem ipsius Alphonsi, vel suorum terram, non occupantem aliqua sua vel suorum jura, vel bona, nec alias sibi, vel eis iniuriam inferentem, sed a quibusdam more quasi piratico interceptum carceralibus vinculis detinet alligatum in divine majestatis offensam, grande sue fame, salutisque dispendium, et grave scandalum totius pene Populi Christiani. Unde quia tot, et tantos excessus pati equanimiter urgente nos conscientia non possumus, nec debemus, eundem Alphonsum per alias nostras sub certa forma monemus litteras, ut prefatum Primogenitum sublato difficultatis obstaculo, plene restituat libertati, nullumque prefato Jacobo fratri suo, vel alii, seu aliis quibuscunque in Insula, et Regno predictis Ecclesiam quomodolibet impugnantibus, vel turbantibus supradictam, impendat vel per se, vel per alium, seu alios favorem, consilium, vel auxilium publicum vel occultum. Et nihilominus infra sex menses a receptione predictarum litterarum, quos sibi dirigimus computandos compareat coram nobis, nostris, et ejusdem Ecclesiae mandatis, et beneplacitis super premissis humiliter, et efficaciter pariturus. Alioquin contra eum spiritualiter,

et temporaliter, prout qualitas facti suaserit, et expedire viderimus, procedemus. Per alias quoque litteras vobis iniungimus, ut vos, aut duo vestrum ad eundem Alphonsum personaliter accedentes, sibi praedictas litteras, quas, ut premittitur eidem dirigimus, presentetis, ipsum quod hujusmodi Apostolicis monitis, et beneplacitis humiliter aquiescat sollicite inducendo. Et nihilominus ex parte nostra peremptorie citetis eumdem, ut infra predicti temporis spatium in eisdem litteris comprehensum coram nobis comparere procuret, rescripturi nobis quod in hac parte duxeritis faciendum. Quia igitur huiusmodi execucionem negotii cordi nobis specialiter insidentis, impedire nolumus, vel differri, discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus si contigerit, quod ad prefatum Alphonsum personaliter, vel secure accedere non possitis, ipsum in Civitate Clotonen: ejus Clero, et Populo congregato ex parte nostra publice, ac peremptorie citare curetis, ut infra sex menses post citationem vestram compareat coram nobis super premissis, et ea contingentibus humiliter, et efficaciter pariturus. Apertius predicentes, quod si secus fecerit contra eum spiritualiter, et temporaliter, prout contumacia e-

jus

jus exegerit, et expedire viderimus, procedemus; quodque propter hujusmodi monitionem nostram, vel aliquam citationem emissam, seu etiam emittendam, ut certo tempore coram nobis compareat super premissis nostris et Ecclesie beneplacitis pariturus, sive infra ipsum tempus curaverit, seu renuerit, aut distulerit comparere, non intendimus contra ipsum, suosque fautores seu adjutores processus spirituales, vel temporales omittere, vel differre, aut omitti facere, vel differi, qui per nos, vel alios occurerint, vel apparuerint faciendi; ne autem prefatus Alphonsus pretendere valeat, quod hujusmodi nostra citatio non pervenerit ad eumdem, citationem ipsam in locis aliis, de quibus expedire videritis per vos, vel per alium, seu alios solemniter publicetis, facientes super hiis confici publica instrumenta, que nobis curetis transmittere, vel diferte. Dat. Rome apud S. Petrum quarto Kalendas Aprilis. Pontificatus nostri Anno Primo.

IV.

Excerptum ex Historia MS. Anonymi in Bibliotheca Florentina Coenobii S. Crucis Ordinis Minorum, quos modo Conventuales communiter appellant.

Folio 189.

Nicolaus postea sedet natione Marchianus primus vocatus Jeronimus. Cardinales fecit D. Neapoleonem, Dominum Petrum de Colupna, Fratrem Matthaeum de Aqua sparta Generalem Minorum alterumque suae Religionis, et aliarum. Hic Papa adhuc Cardinalis existens cum Cardinales essent inclusi in Sancta Sabina ad electionem faciendam per mortem Honorii dum alii Cardinales fugissent locum propter infirmitatem solus ibi remansit in loco infirmiori, et tamen evasit. Hic quamvis sanctitate celebris Columnensibus nimis dicitur adhaesisse. Anno primo sui Pontificatus Tripolis capta est occisis, et captis multis Christianorum. Alii dicunt anno secundo. Eodem anno Rex Rodulphus Vicarium mittit in Italiam Dominum Principallem de Flisco, qui ditior Clericus erat

in

in simplicibus praebendis, quam aliquis Clericus mundi, et omnibus cessit propter dictum Principatum; factus est autem tantum pauper quod coactus est vendere jurisdictionem Imperii Civitatum Tusciae; unde Lucani dederunt ei de dominio, quod habebant in suo territorio 12. millia flor.

Eodem anno, alii dicunt tempore vacationis idest 1292., Galeae Regnicolarum euntes contra Siculos obviam habuere Rogerium de Loria, qui eas multo ingenio superavit. Venerat Comes Guido de Monteforte, et Comes Theatinus Dominus Philippus filius Comitis Flandriae. MCCLXXXIX. Rex Carolus de carcere liberatur mediante Rege Angliae datis obsidibus pro pactis servandis. Eodem anno discordia oritur inter Regem Franciae, et Odoardum Regem Angliae, quae magna fuit, et multum duravit, et mittuntur duo Cardinales scilicet Dominum Benedictum Gagetani, et Dominum Gerardum de Parma, qui super negotio nihil facere potuerunt; concordaverunt tamen Clerum cum Rege, propter quod aliqui putant eos principaliter missos.

MCCXC. Acbon capitur a Soldano, et Tyrus similiter captis, et occisis Christianis ultra 30. millia, et per annos 40. capta ajunt haec loca: 1. Hierusalem, 2. Asca-

Ascalon, 3. Zapha (1), 4. Nazareth, 5. Gazara (2), 6. Caesarea, 7. Beleccia (3), 8. Antiochia, 9. Zibelent (4), vel Bibilium, 10. Tripolis, 11. Achon, 12. Sur (5), vel Tyrius, 13. Sydonia, 14. Baruthi, 15. Tortosa. Inter Castra 12. nobilissima amissa sunt. MCCXCII. Rodulphus Rex Alamaniae moritur sine Imperiali benedictione, qui sua probitate Regnum Alamaniae in magna pace tenuit annis 12. Eodem anno convenerunt Electores Imperii, et elegerunt Comitem Adulfum de Anaxone virum strenuum in armis, sed in potentia difficientem, quia pauper erat. Tunc Papa moritur, et Cardinales de communi concordia Perusium se transferunt, et vacavit annis 2. Sedes, et mensibus 3. Tempore vacationis Palialngus moritur, et succedit filius Andronicus. Tunc factus est tumultus magnus in Constantinopoli per Calogeros acclamantes Palialogum non debere sepe-

(1) Ptolomaeus Lucensis *l.* 24. *cap.* 24. *Hist. Eccles. col.* 1196. apud Muratorium *T. XI. S. R. Ital.* habet *Caffa versus Achon.*

(2) Idem *Gaza.*

(3) Idem *Laledio*, vel juxta codicem Patavinum *Laleta.*

(4) Idem *Libelletum, quod antiquitus Biblium vicabatur.*

(5) Idem *Surti.*

sepeliri in Cimiterio, quod Latinis adhaesit, et usque nunc insepultus manet. Tunc autem Rex Karolus de Provincia veniens per Perusium transiit, ad eligendum Pontificem Cardinales precibus inducit. Dura quoque verba cum Domino Benedicto Gaetani habuit, nihil tamen profecit.

V.

Excerptum ex Chronico MS. in Regia Bibliotheca Taurinensi.

Pagina 21., et sequentibus

Huius tempore (1) Frater Hieronymus, qui ei in regimine Ordinis successit, Legatus ad Graecos missus est, et cum solemnibus Graecorum Nunciis rediit tempore congregati Concilii, et in Lugduno, in quo Domino Papa Gregorio X. celebrante Missam ipsi Graeci interfuerunt, Symbolum cum confessione articuli de Processione Spiritus Sancti a Patre, et Filio cantaverunt, et pacem cum ceteris fidelibus acceperunt Sanctae Romanae primatum Ecclesiae recogno-

(1) S. Bonaventurae patria Balneoregiensis, qui in Ministrum Generalem electus est Romae anno 1256., Ordinemque rexit ad annum usque 1274.

gnoſcentes, et confitentes. Sed poſtmodum procedente tempore ſub Domino Marco (1) Papa ipſum pacis negotium ſuadente pacis inimico extiterit perturbatum. Hunc (2) dictus Dominus Gregorius X. Cardinalatum Epiſcopatus Albanenſis coegit ſuſcipere, cujus praeſentia, et ſapientia in illo Concilio adeò videtur in defenſione Religionum contra multos, et magnos adverſarios fuiſſe preparata. Hoc praeſente ad Cardinalatum aſſumpto, et tempore Concilii Generalis Capitulo Lugduni congregato..... Frater Hieronymus predictus abſens, qui nondum a legatione redierat in Generalem Miniſtrum electus eſt. Hic Hieronymus gradatim ad Summi Pontificatus apicem provocatus eſt. Nam primò Lector non parvae literaturae in Ordine factus fuit Miniſter Provincialis in Sclavonia. Ex hoc Legatus Eccleſiae Romanae ad Graecos. Exinde

(1) Ita in MS. Taurinenſi, ſed legendum eſt *Martino* huius nominis IV., cujus tempore Graeci ab Eccleſiae Romanae ſocietate iterum defecerunt, uti diximus *pag.* 33. *adnotatione* 1. Littera *M.*, quae ſola huius Pontificis nomen in autographo indicabatur, vel fortaſſis nota aliqua compendiaria perperam lecta, in cauſſa fuit, cur qui Taurinenſem codicem exaravit, pro *Martino* ſcripſerit *Marco*.

(2) De anno, quo S. Bonaventura in S. R. E. Cardinalium Senatum numeratus eſt, vide *notam* 1. *pag.* 31.

de Minister Generalis, postmodum tituli Sanctae Potentianae Presbyter Cardinalis, post Episcopus Praenestinus; et sic tandem Pontifex Summus. Huius Ministri Generalis tempore Dominus Vicedominus Placentinus, qui erat Cardinalis Episcopus, scilicet Praenestinus, cum se videret ad extrema deduci habitum Ordinis Beati Francisci devotissimè petiit, et accepit, et obiens cum illo Cardinalis Episcopus (1), et Frater Minor similiter in Ecclesia Fratrum eorundem Viterbii requiescit: qui in infirmitate sua magnum dedit humilitatis exemplum monens Confessorem, ut ipsum requireret, et examinaret, sicut unum simplicem Laicum de peccatis. Nos in quod per-

(1) Hic est ille Vicedominus *de Vicedominis*, quem plures Scriptores putant anno 1276. nonis Septembris in Romanum Pontificem electum, postridie nonas eiusdem mensis obiisse, eorumque nonnulli, ut Burius *in Brevi Notitia PP. RR. num.* 194. Gregorium XI. appellant. Sed hos omnes oppugnant Papebrochius *in Propylaeo par. 2. pag.* 58. *et seq.*, et Pagius *T. III. Brev. Gestorum PP. RR. pag.* 354., *et seq. ed. Ven.* 1730. Huius Chronici, sicuti et sequentis auctoritate magis comprobatur opinio Mariani Florentini apud Vvaddingum *T. IV. ad ann.* 1273. *n.* 14. *pag.* 382., Papebrochii *loco cit.*, et aliorum existimantium, Vicedominum tantum prope mortem habitum Fratrum Minorum induisse.

perlati sumus diligentius regredimur. In eodem etiam loco sepultus est Dominus Adrianus Papa, qui ex maximo dilectionis affectu cum Fratribus habere voluit sepulturam.

Isto igitur a Domino Nicolao Papa III. ad Cardinalatum assumpto F. Bonagratia in Generalem Ministrum est electus. Quod Capitulum dictus Cardinalis tenuit quousque Frater Bonagratia supervenit, et hoc apud Assisium. Superveniente igitur Ministro, & Capitulo expedito sollicitatus Generalis a Sanctissimo Patre praedicto Domino Nicolao Papa III. cum quibusdam Provincialibus Ministris, et aliquibus aliis discretis Fratribus de Capitulo ad ipsius Domini accessit praesentiam, qui apud Surianum per ipsam aestatem residens cunctis aliis praetermissis negotiis cum eisdem Generali, et Fratribus praesentibus, et coagentibus Venerabilibus Dominis Patribus Domino Hieronymo Praenestino, ac Fratre Bentevegna Albanensi Episcopis super Regulam Fratrum Minorum deliberatissimam edidit per dies plurimos Decretalem, quae incipit: *Exiit qui seminat*, ac per peritissimos viros Dominum Petrum Vice-Cancellarium, qui et ipsi postmodum fuerunt Cardinales, Dominum Comitem Auditorem Palatii Mediolanen-

Ianenses, Dominum Angelum famosissimum Advocatum, et Dominum Benedictum Notarium Curiae, qui postmodum fuit Cardinalis, et demum Papa, exactissima diligentia plurium dierum disceptationibus elimatam, primo coram Cardinalibus, qui tunc erant Viterbii, deinde coram totius Curiae frequentia per dictum Dominum Benedictum, qui eam dictaverat, fecit solemniter promulgari, quam et dictus Papa Bonifacius incorporavit suo Sexto Decretalium, et authenticam reddidit toti mundo. Huius Ministri tempore dictus Papa Nicolaus III. migravit ad Dominum, de quo cum esset puer, et a Patre suo, qui erat de Tertio Ordine, Beato Francisco fuisset oblatus, praedixit idem Sanctus, quod non Frater habitu, sed defensor futurus esset sui Ordinis, et Dominus Mundi. Hoc cum sciret ipse Dominus non nisi post factum voluit revelare servans verbum secundum sententiam sapientis.

Isto apud Avinionem defuncto (1) successit

(1) Jordanus *in Chronico cap. 235. par. 7. col.* 1015. apud Muratorium *T. IV. Antiquitat. Italic. medii aevi* de obitu Fratris Bonagratiae loquens, sic ait: *Martini* (IV.) *Papae tempore, Frater Bonagratia Generalis Minorum obiit Avinione; vir magnus*

cessit ei Frater Allotus Pratensis electus Mediolani in Capitulo Generali in quo Capitulo, suadente Fratre Guillelmo de Falgario, qui eidem Capitulo praeerat, statutum est, et data forma, quod fieret unus Vicarius, qui regeret Ordinem vacante Ministerio Generali. Iste igitur Frater Allotus, qui erat Magister in Theologia, qui per annum vixit in isto Ministerio, et appositus ad Sanctos Patres alios etiam Parisiis requiescit. Post eius obitum secundum formam, ut praedictum est, in Mediolanensi traditam, Frater Guillelmus praedictus institutus est Vicarius Ordinis Generalis, qui ad electionem Bachelari praesentandi pro Lectura in Theologia volens ipsam electionem alteri praeripere, cui secundum ordinem temporum competebat, et ad alterum devolvere sibi gratum fecit officiales laicos Conventus Parisiensis admitti. Sanè per Curiam Romanam determinatum fuit postea, scilicet tempore Fratris Matthaei, qui huic successit in officio Ministri Generalis, quod Capitulum Generale non poterat ullam jurisdictionem dare Vicario; et ideo per Summum Pontificem Dominum Nico-

gnae religionis, et ardentis zeli; in cuius morte, multo funem trahente, campana multis cernentibus pulsabatur.

Nicolaum IV. decretum est privilegio speciali, Vicarium Generalem in Ordine nec esse debere, nec posse. Per eundem etiam Papam privilegio declaratum est, omnium Custodum unius Provinciae voces, qui unum pro se ad Capitulum Generale pro Generalis electione dirigunt pro una tantum voce reputari, cuius contrarium volueran aliqui in Capitulo Montispessuli introducere, quamvis illud omni tempore praeterito consuetudo tenuerit, quod omnium Custodum unius Provinciae voces pro una sola habeantur.

Huic Fratri Alloto Frater Matthaeus de Aquaspa rta successit electus in Capitulo Montispessulani. Hic Libellum quemdam super declaratione Regulae contra fas per Fratrem Nicolaum, qui fuerat Minister, fraude editum deprehendit, qui et ipsi cum aliis eidem libello faventibus contentam in declaratione poenam intulit. Hic Generalis a Domino Nicolao Papa IV. assumptus factus est tituli Sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis. Nihilominus tamen rexit de mandato Papae. Ordinem sicut et caeteri Ministri Generales sic assumpti usque ad electionem successoris. Postmodum autem factus Episcopus Portuensis.

Huic successit Frater Raymundus Gau-

fredi electus in Capitulo Reatino praesente praedicto Domino Nicolao Papa IV. cum Cardinalibus Ordinis anno Domini 1289., et recipiente, ac audiente personaliter eligentium vota. In ipso Capitulo Carolus haeres Regni Ceciliae una cum Consorte sua ab ipso Papa in loco Fratrum coronati sunt. Hic Frater Raymundus dum teneret Parisiis Generale Capitulum anno Domini 1292. ad preces Regis Franciae assumptus est ad Cathedram Magistralem in Theologica facultate. Huic Dominus Bonifacius Papa VIII. anno Domini 1295. Episcopatum Paduanum contulit, et ab officio Ministerii Generalis absolvit. Sed ipse Episcopatui non consentiens remansit a Ministerio absolutus.

VI.

Excerpta ex Chronico MS. priorum XXIV. Ministrorum Generalium Ordinis Minorum, quod est in Tabulario Sacri Coenobii Assisiensis.

Pagina 107. *versa*.

Huius (1) temporibus idem dominus Papa

(1) Nimirum Sancti Bonaventurae, de quo paulo ante loquuti sumus.

Papa Gregorius X. ad partes Grecie destinavit viros providos et probatos in officiis ordinis. videlicet Ftatrem Jeronimum de Esculo tunc Ministrum Sclavoniae cum sotiis suis. quos idem Generalis sibi obtulerat. ut Grecos et Tartatos teducerent relictis ertoribus ad Romane Ecclesie unitatem.

Pag. 108. verso.

Nonus Generalis fuit frater Jeronimus de Esculo Provincie Marchie electus Lugduni anno Domini. MCCLXXIV. tempore generalis Consilii ibidem. ubi per Dominum Fratrem Bonaventuram istius predecessorem fuerat generale Capitulum Congregatum. Tunc autem dictus Frater Jetonimus nondum a legatione de Grecia fuerat reversus. Tandem nondum finito Consilio cum sollempnibus Grecorum nuntiis rediit negotio pro quo iverat feliciter expedito. Unde ipso efficaciter procurante Greci ad Sedis Apostolice obedientiam redierunt. Ille quoque qui Grecorum tenebat Imperium primatum Sancte Romane Ecclesie recognovit eique humilitet se subiecit. Domino autem Papa prefato illo tempore Missam solempniter celebrante dicti interfuerunt

Grecorum nuntii et Simbolum cum confessione articuli de processione Spiritus Sancti a patre, et filio cantaverunt ac pacem cum ceteris fidelibus acceperunt. Et sic se pro tota Grecia Domino Pape in omnibus submittentes reversi sunt ad Ecclesie unitatem. Affuerunt etiam in eodem Consilio per eundem Fratrem Jeronimum adducti nuntii Tartarorum qui ibidem Domino Pape se submittentes fuerunt baptizati. In quo Deus ordinem plurimum honoravit per quem cunctis gaudentibus tantum providit bonum Ecclesie Ortodoxe. Tamen postmodum tempore Domini Martini Pape negotium tractante pacis inimico extitit perturbatum.

Huius Generalis tempore vir preclarissimus Cardinalis et Episcopus Penestrinus Dominus Vicedominus Placentinus cum se videret ad extrema deduci habitum nostre religionis cum maxima devotione adhuc vivens petiit et accepit. Et obiens cum illo Cardinalis Episcopus et Frater Minor simul in Ecclesia eorundem Fratrum Viterbii requiescit. Qui in infirmitate sua magnum dedit humilitatis exemplum monens Confessorem suum ut ipsum examinaret requireret sicut unum simplicem laycum de peccatis. Nos inquid Prelati sumus diligentius inquirendi.

Anno

Anno Domini. M.CC.LXXV. ab Incarnatione computando Dominus Frater Petrus de Tarantasia Cardinalis et Episcopus Hostiensis de Ordine Predicatorum in festo Sancte Agnetis in Aretio assumptus est ad Papatum et Innocentius. V. elegit nominari. Qui cum sedisset mensibus. V. et duobus diebus obiit Rome Anno Domini. M.CC.LXXVI. XXII. die mensis Junii. Eodem anno iterato super aliquibus punctis legatio isti Generali imponitur ad Greciam utrum tamen iverit non inveni. Sed ob hoc impeditus non potuit esse in Capitulo generali Padue celebrato sed misit ibi suum Vicarium Fratrem Bonamgratiam. qui sibi postea in Generalatu successit. Et eidem Capitulo anno Domini. M.CC.LXXVI. in Pentecosten celebrato misit litteras efficaces quibus officio resignabat allegando insufficientiam impotentiam ac negotia Ecclesie nichilominus tamen fuit in officio confirmatus. Certificavit etiam idem Generalis Capitulum per litteras suas quod Beatus Franciscus apud Assisium cuidam oculos sibi totaliter per curiam effossos miraculose reddiderat quamvis dati oculi in testimonium miraculi parviores essent prioribus.

Eodem Anno. M.CCLXXVI. in mense Ju-

ſe Julii Dominus Otholonus Januenſis tituli Sancti Adriani Dyachonus Cardioalis ſingularis Pater et Dominus Ordinis nepos quondam Domini Innocentii Pape IV. aſſumitur ad Papatum et vocatus eſt Adrianus. V. Qui de Roma Viterbium veniens cum tantum per menſem. et. XX. dies fuiſſet in Papatu ibidem moritur et ex magna devotione quam habebat ad ordinem ibidem in Fratrum Minorum Eccleſia ſepelitur. Hunc Generalem rogavit dictus Dominus Johannes Gajetani ordinis protector ut Fratres non ex debito ſet ſui amore obſequiis inſiſterent Sotorum Sancte Clare. Quod multum dicto Generali et ordini fuit grave. Tamen tanto Patri amiciſſimo ordinis reſiſtere non valentes cum conditione hujuſmodi conceſſerunt. Quod videlicet venientibus Fratribus ad Monaſterium Abbati (1) et totius ejus Conventus darent eis publicum inſtrumentum quod non ex debito ſed ex gratia et Dei amore eorum (2) Fratres ſpiritualibus obſequiis inſiſtebant. Anno predicto Dominus Petrus Juliani Cardinalis et Epiſcopus Tuſculanus natione Portugalenſi die XVI. menſis Septem-

(1) Ita in MS. Aſſiſienſi, ſed legendum eſt *Abbatiſſa*.
(2) Potius *earum*.

Septembris in Viterbio assumitur ad Papatum et fuit Johannes. XXI. vocatus. Qui cum mensibus octo quadam camera nova quam pro se Viterbii fieri fecerat cadente oppressus expiravit.

Anno Domini Millesimo. CCLXXVII. in festo Sanctæ Katharinæ supradictus Dominus Johannes Gajetani et ordinis protector ut omnes alii ordinis protectores sui predecessores fuit ad gradum Summi Pontificatus assumptus in Viterbio non sine ordinis letitia. Ut quod Sanctus Franciscus de ipso in curia existente (supple *praedixerat*) quod videlicet futurus erat protector magnus ordinis et Dominus huius mundi clare videretur implerum. Sub isto Generali Dominus Radulphus Romanorum futurus Imperator filiam suam Beato Francisco et Sanctæ Clare ex devotione optulit ex religioni eiusdem Sanctæ Clare perpetuo dedicavit. Supradictus Dominus Papa nichilominus Pontificatus sui anno primo Fratrem Bentevenga Tudertinum fecit Cardinalem et Episcopum Albanensem. Hic Generalis Frater Xonimus de multorum Fratrum consilio condempnavit et reprobavit doctrinam Rogerii Bachonis Anglici Sacre Theologie Magistri continentem aliquas novitates suspectas propter quas idem Roge-

rius carceri condempnatus precipiendo omnibus Fratribus ut nullus illam teneret sed ipsam vitaret ut per ordinem reprobatam. Super hoc etiam scripsit Domino Pape Nicholao prefato. ut per eius auctoritatem doctrina illa periculosa totaliter sopiretur.

Pagina 110. *versa*.

Anno Domini. M.CC.LXXVIII. vel circa hic Generalis Frater Jeronimus fuit missus legatus cum Fratre Jordano Magistro Generali Predicatorum ad pacificandum Reges Francie et Castelle inter quos discentio non modica erat orta. Et dum fuerat Parisius ad succidendas lites et divisiones scandalosas que quandoque inter Fratres Religionum Minorum et Predicatorum ex invidia oriri videbantur de utriusque Religionis discretorum consilio ordinata sunt certa pacta et statuta quibus pax inter Minores et Predicatores et caritas de cetero nutriretur. Inter que fuerunt quod Fratres utriusque ordinis a mutuis detractionibus et contentionibus abstineant omni modo. Et ubicumque se invenerint honore se invicem preveniant et ad loca ubi aliqui eorum declinaverint se mutuo recipiant sicut Fratres. Si inter personas vel Conventus orta fue-

ta fuerint dubia quibus possent lites alique suboriri. statim ad utriusque Religionis Provinciales sue Provincie deferant per ipsos ut jus exegerit breviter discidenda. Et quicunque Frater repertus fuerit verbo vel facto Fratrem alterius ordinis offendisse per suum Provincialem tali pene submittat qua merito offensus debeat contentari. Et super istis per utrumque Generalem littere conformes per omnia loca suarum Religionum sub sigillis suis fuerunt destinate.

Hic Generalis addidit legende Beati Francisci per Dominum Fratrem Bonaventuram compilate illam visionem Domini Pape Innocentii Tertii quando Beatum Franciscum tanquam ignotum repulit indignanter ab illo loco. Cum igitur esset Xpi Vicarius in loco qui dicitur Speculum et cetera. Quam sibi Dominus Ricardus tituli Sancti Angeli Dyachonus Cardinalis nepos eiusdem Domini Pape ptout ab eodem avunculo suo receperat devote revelavit. Hic existens Parisius in legatione predicta factus est per Dominum Nicholaum Papam predictum tituli Sancte Potentiane Presbiter Cardinalis Pontificatus eiusdem Domini Pape anno secundo deinde factus est eodem anno Episcopus Penestrinus. In bulla vero super hoc sibi missa Dominus Papa sibi mandavit

dabat ut a Clericis ſtipendia reciperet ſicut legatus Cardinalis. Ipſe vero Generalis de ſe humiliter ſentiens litteris efficaciſſimis Domino Pape miſſis allegando ſuam inſufficientiam et impotentiam quantum potuit tanto gradui reſignavit. Nec aliam familiam interim recipere voluit vel a Clericis ſtipendia nec ſtatum mutare in aliquo donec a Domino Papa litteram habuit et reſponſum. Tamen interim dubium oritur an poſſet uti Generalatus officio pro eo quod Dominus Papa ſibi ſcripſerat in hunc modum. Fratri Jeronimo Sancte Romane Eccleſie tituli Sancte Potentiane Presbitero Cardinali quondam Generali ordinis Fratrum Minorum. Tandem a Domino Papa de utroque recepit litteram reſponſivam precipiendo ſibi ut dictum Cardinalatus gradum aſſumeret et vice Generalis Miniſtri ut prius ordinem gubernaret. Hic autem Dominus Cardinalis humilitatis gratiam que prius in ipſo relucebat ita prudenter ſervavit. ut miro modo communiter et humiliter ageret et honorem nichilominus dignitatis maturitate de vita honeſtiſſima retineret. Magneque apud Fratres edificationis eius mora et converſatio facta fuit. Confeſſus eſt ſepe multum tamen ſobrie ſet certo ut dicebat ſermone. quod plus vel-

let

let coquinam Fratribus facere quam Cardinalis fastigio preeminere seque aliter obstitisse nisi offensam ordinis timuisset. Hic rexit ordinem. V. annis alibi tamen dicitur. VI. annis. Set quia non reperiuntur nisi quinque anni a celebratione Consilii Lugdunensis vel modicum plus quod fuit celebratum anno Domini. M.CC.LXXIV. quo tempore iste fuit electus usque ad Capitulum Generale Assisii in quo Fratrem Bonamgratiam habuit successorem, primum verius esse credo.

Pagina III.

Decimus Generalis minister fuit Frater Bonagratia de Provincia Bononie vir multum religiosus. et juxta nomen suum morum gratia predotatus creatus Assisii in Capitulo Generali. anno Domini. MCCLXXIX. ibidem celebrato. Quod Capitulum Dominus Frater Jeronimus Cardinalis et Episcopus Penestrinus vices gerens auctoritate Apostolica Generalis Miniter (1) tenuit quousque Frater Bonagratia supervenit.

Eadem pagina versa.

Ad compescendum quorundam mordaces insultus contra regulam et dubia decla-

(1) *Lege Minister.*

clarandum. Dominus Papa apud Surianum residens per estatem declarationi regule intendit cunctis aliis negotiis pretermissis fere per duos menses non sine admiratione totius curie cum omnino quid ageretur extra eos qui ad hoc erant vocati nulli homini esset notum. Ipse autem Dominus Papa cum Generali et discretis Fratribus presentibus et coagentibus venerabilibus Fratribus Domino Fratre Bentevenga Albanensi. et Domino Fratre Jeronimo Penestrino Episcopis ac Cardinalibus de ordine assumptis super regulam Minorum deliberatissimam edidit illam que incipit exit qui seminat decretalem ac per viros peritissimos Dominum Petrum Vice cancellarium Dominum Comitem Auditorem Mediolanensis qui fuerunt postea Cardinales. et Dominum Angelum famosissimum curie Advocatum. ac Dominum Benedictum Prothonotarium qui fuit postea Cardinalis et finaliter Papa Dominus Bonifatius. VIII. exactissima diligentia plurium dierum diceptationibus elimatam primo coram Cardinalibus deinde coram totius curie frequentia per dictum Dominum Benedictum qui eam dictaverat fecit solemniter promulgari. anno Domini. M.CC.LXXIX. Quam etiam idem Dominus Bonifatius. VIII. libro suo. VI. decretalium in ti-

in titulo de verborum significationibus inseruit et autenticam reddidit toti mundo. Dominus etiam Clemens Papa. V. in Concilio Viennensi in illa Decretali exivi de Paradiso de verborum significationibus in Clementinis ipsam commendavit nec non Dominus Johannes Papa. XXII. in illa Constitutione que incipit quia quorundam exigit ipsam extollit tanquam claram lucidam et magna maturitate digestam.

Pagina 123.

Et eodem anno. M.CC.LXXXVII. ab Incarnatione computando in die Cathedre Sancti Petri Dominus Frater Jeronimus tunc Cardinalis et Episcopus Penestrinus quondam ordinis Generalis de Esculo civitate Marchie oriundus assumptus est ad Papatum et Nicholaus Papa IV. vocatur. Qui gradatim ad summum Pontificatus apicem taliter est provectus. Nam primo Lector non parve litterature in ordine Fratrum Minorum existens factus fuit minister in Provincia Sclavonie. et inde legatus Ecclesie ad Grecos exinde Minister Generalis. postmodum tituli Sancte Potentiane Presbiter Cardinalis. Post hec Episcopus Penestrinus et sic tandem Pontifex Summus.

Hic

Hic Dominus Papa tempore istius (1) anno Domini. M.CC.LXXXVIII. statutum factum in prefato Mediolanensi. Capitulo. de instituendo ordinis Vicario Generali qui vacante ministerio ordinem regeret revocavit precipiendo quod de cetero non fieret talis Vicarius sine licentia Sedis Apostolice et ordinis protectoris. Per eundem etiam Dominum Papam eodem tempore statutum fuit et declaratum quod omnium Custodum unius Provincie haberentur pro una sola cujus oppositum voluerant aliqui in prefato Capitulo Montispessulani ubi iste Generalis electus est introducere quamvis id omni tempore preterito ordinis consuetudo tenuerit quod omuium Custodum unius Provincie voces pro una sola haberetur. Statuit etiam idem Papa eodem anno quod numerus provinciarum olim sub domina (2) Gregotio Papa IX. in Capitulo Generali eo presente taxatus. cum augmento duarum Provinciarum postea facto stet immutabiliter nec aliquis sine licentia Sedis Apostolice et ordinis protectotis possit aliter mutare nec illum numerum minuere vel augere

Eodem

(1) Matthaei *de Aquasparta* Ministri Generalis anno 1287. electi in Comitiis habitis in Monte-Pessulano. Vide *pag.* 143.

(2) *Domino*.

Eodem tempore et anno idem Generalis a dicto Domino Nicholao Papa IV. assumptus. factus est tituli Sancti Sanctæ Laurentii in Damaso Presbiter Cardinalis nihilominus tamen rexit ordinem de mandato Domini Pape. sicut et ceteri ministri Generales sic assumpti usquequo in officio habuit successorem. Postmodum factus est Episcopus Portuensis.

Pagina 126. versa.

Tertius decimus Generalis minister fuit Frater Raimundus Gaufridi de Provincia Provincie et Conventu Marcilie. electus in Capitulo Reatino. anno Domini. M.CC. LXXXIX. celebrato presente dicto Domino Nicholao. Papa. IV. cum duobus Cardinalibus ordinis videlicet Domino Fratre Bentevenga Albanensi et Domino Fratre Matheo Portuensi Episcopis eodem etiam Domino Papa persoualiter vota eligentium audiente quamvis ut fertur idem Papa alium vellet eligi ubi electoribus videretur quod ipsos etiam non latebat. Unde cum ante Capitulum fuisset Assisii assignatum et jam ibi ministri et Fratres alii pro electione Generalis convenissent Dominus Papa. Reate totum Capitulum convocavit. Et quam-

quamvis aliqui crederent Dominum Papam ex hoc fore offensum. tamen omnibus Cardinalibus post electionem ad Capitulum introductis ordinem commendando electionem ipsam a Spiritu Sancto factam esse signis evidentibus declaravit.

In eodem autem Capitulo Carolus heres Regni Cicilie pater Sancti Ludovici postmodum Episcopi Tholosani et filius Karoli Fratris Sancti Ludovici Regis Francie cum sua conforte Domina Maria filia Regis Ungarie. ab ipso Papa. in loco Fratrum fuerunt coronati. Tunc autem idem Rex dimiserat in Cathalonia pro sua expeditione tres filios suos obsides videlicet Sanctum Ludovicum predictum et Robertum qui sibi in Regno Cicilie successit. et Raimundum Berengarii qui fuit postea in conventu Marcilie tumulatus. Qui ibidem per septennium quo ibi fuerunt multum perfectione scientia et devotione ad ordinem profecerunt.

Eodem anno dictus Dominus Papa. Nicholaus. XV. Kal. Septembris pontificatus sui anno secundo confirmavit regulam Fratrum et Sororum de Penitentia per Beatum Franciscum dum adhuc viveret eis datam Anno Domini. M.CC.LXXXX. obiit venerabilis pater Dominus Frater Bentevenga Car-

Cardinalis et Episcopus Albanensis. Eodem anno. dictus Dominus Papa misit litteras dicto Generali Fratri Raimundo ut contra quosdam Fratres qui in Provincia Provinciae cisma videbantur inducere statum aliorum Fratrum dampnantes. et se spiritualiores ceteris reputantes quorum nonnulli reperti sunt male fame et scandala in Provinciis suscitantes et doctrinam quandam non consonam veritati tenentes (1) diligenter fiendam Fratri Bernardo de Cigotorio comisit ad sibi referendum. Facta vero relatione dictus Generalis omnia ad examen et definitionem Capitulum (2) Generalis Parisius proximo celebrandi.

Pagina 127.

Anno Domini. M.CC.XCII. in Parasceve dictus Dominus Papa. Nicholaus diem clausit extremum. et post ejus decessum vacavit Sedes duobus annis et fere mensibus tribus. Eodem anno in Penthecoste fuit Parisius Generale Capitulum celebratum in quo idem Frater Raimundus Generalis ad preces Regis Francorum Philippi qui cognominabatur Pulcher. assequtus est cathedram magistralem in Theologica facultate.

N *Pagi-*

(1) Hic nonnulla desiderantur.
(2) *Capituli*.

Pagina 127. *versa*.

Anno Domini. M.CC.XCV. Dominus Papa Bonifatius Episcopatum Paduanum huic Generali Fratri. Raimundo contulit. et ab officio Generalatus absolvit. Set ipse provisioni de se factae non consentiens asserendo se non esse tanta prelatione dignum et ut ferunt Papa respondente quod multo minus se dignum reputare debebat ad regendum ordinem Fratrum Minorum remansit sic ab officio absolutus.

VII.

Dissertatio Benedicti XIV. de Nicolai Papae IV. publico cultu in Sancta Maria Majore.

Nicolaus Papa IV. fuit citra omnem controversiam inter Romanos Pontifices multa ornatus literatura, ut patet *ex Bibliotheca Pontificia Ludovici Jacobi a S. Carolo lib.* 1. verbo *Nicolaus IV.* ubi et recensentur libri ab ipso compositi, et declaratur quanta passim in aestimatione haberentur. Praeterea singulari virtute insignitus fuit, ac pietate non eo solum tempore, quo sedit in Pontificatu, sed tum etiam, cum Or-

dinis

dinis Minorum Conventualium (1) alumnus S. Francisci Regulam intra Religiosa Claustra profitebatur, aut ad Ecclesiasticos honores evectus Cardinalitia dignitate fulgebat. Plurima illius in Cardinalatu merita enarrantur *in Historia Generali Cardinalium typis Parisiensibus edita anno 1640., et Cardinali Richerio dicata*. Nemo tamen de illo cum laude scripsit perinde, ac S. Antoni-

N 2

(1) Etiam P. Eliseus Monsignanus *T. I. Bullarii Carmelit. pag. 39. ed. Romanae 1715.* Nicolaum de Ordine Minorum Conventualium fuisse scribit. Veteres auctores Pontificem nostrum de Ordine FF. Minorum tantum dixerunt; nam licet *Conventualis* nomen vel a primo Religionis institutae seculo Fratribus nostris tributum fuerit, nihilo tamen minus prusquam Fratres, quos *de Observantia* appellant, se ab universa Franciscanorum societate sejungerent, istud Minoritis non addebatur, quippe quod statim ac Fratres Minores nominabantur, ii significabantur, qui modò *Conventuales* vulgò dicuntur. Ceterum antiqui Scriptores nonnulla de Nicolao narrant, ex quibus evidenter colligitur ad Fratres Minores Conventuales ipsum spectare, ac, ut alia praeteream, ajunt illi Sacrae Theologiae insignia, decoraque consequutum esse. Vide *pag. 27. nota* a. At Magistri, ac Doctoris Sacrae Theologiae titulos apud nos in usu semper fuisse, Fratres Minores *de Observantia* perpetuò illos recusasse, tam certum est, quam quod maximè. Confer Venerabilem Antonium Luccium Episcop. Bovinensem in opere inscripto *Ragioni Storiche da umiliarsi alla Sacra Congregazione de Riti &c. cap. 7. pag. 160., et seq.*

toninus *in suis Historiis tit.* 24. *cap.* 9. §. 7. *sub finem*, ubi refert primò quantum ab acceptanda Cardinalitia dignitate ipse abhorruerit, deinde ea suscepta, quam singularis fuerit exempli. Accedit Scriptor nuperrimus Gregorius Kolb, qui *in sua serie Romanorum Pontificum* agens de Nicolao IV. scriptum reliquit, eum mortuum fuisse non minus aetate confectum, quam dolore; propterea quod Ptolemaidem Syriae Urbem ab Ægyptiis tunc temporis expugnatam videret, et Christianorum Principum ad bellum contra communes adversarios capessendum tarditatem expertus fuerat. Verum si quis abundè edoceri cupit de insignibus meritis huius Pontificis legat ipsius vitam egregiè conscriptam a Pagio *in Breviario Romm. Pontiff. T. III.*, praeter id, quod summatim attingunt Sandinus in suo *de Romanis Pontificibus* Opusculo, et Du-chesne *in Romm. Pontiff. Hist. T. II.*, ubi testatur, eum non sine magna sanctitatis opinione decessisse.

Nonnulli adversus eundem Pontificem latratus ediderunt Scriptores quidam praesertim heterodoxi. Platina (1) auctor Catholicus, sed maledicus, illum incusat eò quod

(1) Platinam, ceterosque eum eo sentientes oppugnavi *pag.* 140., *et seq. in notis*.

quod Gibellinis faverit contra Guelphos studio partium abreptus; res in Summo Pontifice non ferenda. In Romanorum Pontificum viris, quas scripserunt Auctores heterodoxi Robertus Barns, et Joannes Baleus Angli, quasque Joannes Martinus Lidius edidit, palam de Nicolao affirmatur, eum suo muneri frigidè satisfecisse *nulla animarum habita ratione* (1). Chronici Belgici Auctor (2), et Krantzius (3) narrant eumdem

N 3 in mor-

(1) Hos Auctores Nicolaum calumniari liquet ex iis, quae diximus *in notis pag. 61.,* 62. 63. 80. 81. 94. 128. 139. &c.

(2) Apud Pistorium *T. III. Scriptorum Rerum Germanic.* „ item legitur in quodam Chronico statuisse Nicolaum illum, ut quoties Sedes Apostolica vacaret, Papa de Ordine Fratrum Minorum eligeretur „.

(3) Apud Magdeburgenses *Cent. XIII. cap.* 10 *de Episcop., et Doct. col.* 1010. Nicolaus IV. *moriturus Cardinales omnes ad unum usque convocavit atque a dignitate, in qua constituti erant, absolvit, Consternati Purpurati Patres primum, mox tanquam amente captum deseruerunt. Vocat igitur totidem Minoritas, quibus titulos Cardinalitios assignat, et jurejurando obligatos flagitat, ut ex suo numero aliquem eligant successorem, et imposterum semper aliquem, qui Ordinis Minorum sit.* In eadem sententia est Philippus Mornaeus *in Hist. Papatus pag.* 417. Burius auctor catholicus *in Brevi Notit. Romanorum Pontif. pag.* 218. *ed.* 1730. licet quod narrant laudati Scriptores fabulam censet, arbitratur tamen de eo suspicandi *nonnihil caussae subfuisse, quia Sede*

in mortis articulo constitutum decrevisse, ut nullus posthac eligeretur in Pontificem nisi ex Religione S. Francisci; atque adeo Cardinales omnes tunc viventes deposuisse, totidem in eorum locum Religiosis S. Francisci subrogatis. Denique in Pontificum Historia (1) typis edita Hagae-Comitum anno 1733. T. III. crudelitatis crimine, et furoris accusatur hic Pontifex, eo quod jusserit a sepulchro extrahi, atque in cinerem redigi cadavera Joannis de Beziers Minorum Conventualium alumni, et Petri Cassiodori, quibus culpa imputabatur, quod viventes illum appellassent Antichristum.

Sed

post mortem ipsius (Nicolai) *valde diù vacavit*. Ad hocce commentum respexisse etiam Thomam Vualsinghamum puto, qui apud Natalem Alexandrum *in Histor. Eccles. seculo* 13. *cap.* 1. *art.* 12. inquit, quod Nicolaus *multa privatim statuit, quae faciunt non solum superbire Minores, sed etiam insanire*.

(1) Huius Historiae Scriptor, quem esse Franciscum Brujum opinamur, ita loquitur *in vita Nicolai IV. pag.* 289. „ Mais pour faire connoitre plus „ particulierement son caractere, je ne dois pas oublier, que Jean de Beziers Cordelier, et Pierre Cassiodore furent par ordre de ce Pape tirez „ de leur Tombean, et reduits en cendres, pour „ avoir ose l' appeller l' Ante - Christ „. Francisco Brujo praeluxit Heydeggerus *Hist. Papat. aetat.* 4. Maynardus etiam Comes Tyrolensis *in sua Apologia*, cujus fragmentum recitat memoratus Brujus *op. cit. pag.* 300. Nicolaum appellat *cruel, et injuste*.

Sed haec omnia merae fabulae sunt, atque infames calumniae, quas validis argumentis confutavit Attichy *in Floribus Historiae Sacri Collegii Cardinalium*, ubi Hieronymi Cardinalis Asculani deinde Nicolai IV. vitam describit *num.* 7., et Gretserus *in Defensione Romanorum Pontificum*, aut *in examine Misterii Plesseani cap. 56. T. VII. Opp. novissimae editionis* (1); quoad notam ve-

N 4 rò adhae-

(1) Tametsi Gretserus, et Dattichius, quibus addi potest Leonardus Coquaeus *in Antidoto Fidei Orthodoxae contra Philippum Mornaeum T. II. pag.* 175. *ed.* 1616. pro Nicolai defensione nonnulla protulerint argumenta contra Krantzium, aliosque cum eo sentientes, supervacuum tamen haud erit me alia pariter in medium adducere, ut apertior fiat laudatorum Scriptorum in Sanctissimum Pontificem calumnia. Qui litteris consignarunt Nicolaum jussisse Cardinalibus, ut nullum imposterum eligerent Papam nisi ille de Ordine Minorum esset, recentiores sunt, quam opus sit, ut fidem hac in re adhibere iis debeamus. Auctores verò synchroni, et suppares, ut Villanius, Ptolomaeus Lucensis, Pipinus, Leo Urbevetanus, Jordanus, et Martinus Fuldensis non modò de hujusmodi facto altissime silent, sed narrant insuper, Nicolaum virum fuisse bonis moribus, honestate, ac prudentia ornatum, amasse eum proprium, tum alios Ordines. Vide horum testimonia *pag.* 23. *adnot.* 1. Jam verò quis non videt, haec nullo unquam pacto conciliari eum iis posse, quae scribunt Auctor *Chronici Belgici*, Krantzius, et alii? Ad haec, Gobelinus Persona *Aetate* 6. Co-

rò adhaesionis nimiae erga Gibellinorum factiones, easdem fabulas confutavit Muratorius *in Annal. Italiae ad ann.* 1292.

Posita

6. *Cosmodromii cap. 67. pag.* 283. apud Henricum Merbomium *T. III. Rerum Germanicarum*, ex quo memoratos Auctores hujusmodi fabellam accepisse arbitror, et dubie loquitur: *dicitur* (en eius verba) *quod iste Nicolaus statuit, quod quoties Sedes Apostolica vacaret, deberet eligi Papa de Ordine Fratrum Minorum:* et eandem fabellam adiudicat Nicolao III. patria Romano *e domo Ursinorum*, quem per summum errorem de Ordine Minorum fuisse narrat. Tandem si res eo modo se habuisset, quo volunt Krantzius, Valsinghamus, Mornaeus, negandum facilè non esset, quin peculiarem favorem Fratribus Minoritis concessisset Nicolaus, at nullum umquam peculiarem favorem iis elargitum esse testatur Henricus Stero *in Annalibus ad ann.* 1290. apud Struvium *T. I. de SS. Rerum German. pag.* 573., et apud Canisium *T. IV. Antiq. Lectionum pag.* 208. *ed. Basnagianae* ita scribens: Honorio *succedit Frater Hieronymus de Ordine Minorum Fratrum, de quo non intellexi, quod Fratribus quondam sui Ordinis aliquas fecerit gratias speciales, et tempore suo noluit discutere quaestiones, quas Fratres Praedicatores, et Minores contra Episcopos habuerunt, ut per ipsum neutra partium gravaretur.* Hoc ipsum iisdem verbis tradit Eberardus Altahensis *in Annalibus* apud eundem Canisium *T. cit. pag.* 223. Quid caussae fuerit, cur annos duos, ac tres menses Nicolai successoris electio dilata sit, exponunt Historici plures, inprimisque Villanius *lib. 7. H. F. cap.* 150. *col.* 341. apud Muratorium *T. XIII. S. R. I.*, et Pagius *in Vita Coelestini V. num.* 1. Nunc ad Anonymum,

Posita igitur tanquam certa Nicolai IV. pietate, positis rebus summa cum gloria ge-
stis

nymum, et qui huic praeivit Heydeggerum refellendum accedo. Principio enim dicere posse nunquam crimini dandum esse Nicolao, licet Petri Joannis Olivi, et Petri Cassiodori corpora è sepulchro eruta in fumum, cineremque vertisset, hoc digna fuisset illorum erratis punitio, nam alter, licet Vvaddingus *ad ann.* 1297. *num.* 37., *et seq.* ab omnibus erratis defendere illum conatur, *in Commentario in Apocalypsim* inter alias haereticas, ac temerarias propositiones Ecclesiam Romanam Babylonem, Summum Pontificem Anti-christum esse affirmare ausus est, alter verò dicacissimus homo et verba in Romanum Pontificem contumeliosissima proferre, et Angliam, ut se ab illius obedientia alienaret, stimulare non est veritus in Epistola ad Ecclesiam Anglicanam data, quam recitant Michael Goldastus *T. I. Monarchiae S. Imperii Rom. pag.* 11. *ed. Hanov.*, Joannes Vvolfius *T. I. Lectionum memorabilium pag.* 534., et alii. Sed hac missa responsione, ajo, Anonymum, et Heideggerum in putidum errorem lapsos esse. Qui enim fieri potuit ut Nicolai jussu corpora è sepulchro extraherentur Petri Joannis Olivi, et Petri Cassiodori, qui post plures annos a laudati Pontificis morte decesserunt? Alter enim obiit anno 1297. mense Martio testibus Fleurio *Historia Eccles. lib.* 89. *pag.* 527., Natali Alexandro *op. cit. sec.* 13. *cap.* 3. *art.* 9., Raynaldo *ad eum ann. n.* 56., Casimiro Oudino *T. III. de Scrip. et Scriptis Eccles. sec.* 13. *col.* 586. Vvaddingo *ad eum ann. num* 34., et in *Syllabo SS. O. M. pag.* 284., aliisque; alter verò mortuus est post annum 1300., uti scribunt Robertus Gerius *in*

Append.

quem in Basilica S. Mariae Majoris ei volunt afferere tanquam de Beato, aut Sancto, quamvis nullibi aut Beatificationis Breve, aut Bulla Canonizationis inveniatur; quemadmodum in ceteris similiter Servis Dei factum est.

Primo intuitu assumptum hujusmodi videtur nobis valde difficile, tum quia de Nicolao IV. ne verbum quidem factum est eo tempore, quo Clemens X. Pontificis Maxi-

ptoris synchroni *op. alias cit. cap.* 236. *par.* 3. *col.* 1030. dicentis: *In MCCXCIV. Petrus de Macrata, et Petrus de Forosempronii Apostatae fuerunt Ordinis Minorum, et haeretici. His petentibus heremitice vivere, ut Regulam B. Francisci ad litteram servare possent, Coelestinus (V.) sua pura, sed periculosa simplicitate concessit, et sibi adhaerentibus. Quibus plures Apostatae adhaeserunt, qui statum Communicatis damnabant, et declarationes Regulas, et vocabant se Fratres S. Francisci. Seculares autem vocarunt Bizoctos, vel Fraticellos, vel Bocasotos.* Falsum igitur est, impiam *Fraticellorum* sectam Nicolai IV. culpa ortam esse. Non sum quidem nescius, quosdam Scriptores existimare memoratam sectam initium duxisse, Nicolao nondum defuncto, a Petro Joanne Olivi, vel ejus discipulis, qui revera nonnullis *Fraticellorum* erroribus implicati erant; veruntamen per summam injuriam Laurentius memoratus Pontificem nostrum incuriae, et indiligentiae accusat, Is enim laudatis sycophantis obstitit, ad eosque cohibendos Bertrandum Cigoterium O. M. in Galliam Narbonensem, ubi suos errores disseminabant, misit. Vide *hanc Hist. pag.* 35

Maximi jussu (1) diligenter perquisitum fuit, quinam Pontifices publico cultu gauderent ad eum finem, ut eorum officia cum Lectionibus propriis Ecclesiae Lateranensi concederetur, quorum deinde extensio ad duas pariter Ecclesias, nempe S. Petri in Vaticano, et S. Mariae Majoris facta est: tum etiam quia de eodem Nicolao IV. mentionem nullam facit P. Arturus, qui Martyrologium Franciscanum composuit, atque in illo eorum nomina adnotavit quotquot (2) ex

(1) Nullius momenti, et efficacitatis esse hoc argumentum censet Canonicus Strozzius, nam, ait, tempore Clementis X. neque mentio facta est de Benedicto XI., et Gregorio X., qui a Clemente XII., ac Benedicto XIV. in Beatorum album adciti postea sunt; immò neque de Sirieio, quem *Sanctum* esse asseverat idem ipse Benedictus *in Epist. ad Joannem V. Portugal., et Algarb. Regem n. 50., et seq.*, et in Martyr. Romar. ad 6. calend. Decemb. retulit.

(2) Arturum *in suo Martyrologio Franciscano* plures Beatos Ordinis Minorum praetermisisse certa, exploratàque res est; quocirca Strozzius asserit, Arturi silentium Nicolai caussae non obesse, eo maximè quia de Nicolao mentionem facit P. Fortunatus Hueberus *in Menologio ad diem 25. Julii anno 1688. publicato:* ubi etiam scribit, compertum esse, *quod in hora mortis eius major Aventonensis Conventus Campana per seipsam pulsata, omnis cujusdam, prodigii, vel portenti caussæ extiterit.* Alii item Historici hujusmodi factum narrant. Sed hujus

ex suo Ordine in aliqua sanctitatis opinione decesserant: tum demum quia, ut nihil d camus de inscriptionibus, quae olim legebantur in Ecclesia S. Mariae Majoris, at modò amplius non exstant, sed tamen afferuntur a Ciaconio in huius Pontificis vita, in quibus si non fit mentio de illius sanctitate, et cultu, hoc ideo evenisse d cendum est, quia in signum grati animi ob ipsius erga illam Basilicam merita tum factae fuerunt, cum ipse adhuc in vivis degeret; tota vis fundamenti revocatur ad inscriptionem illam, quam Sixtus V. anno 1574. posuit, tribus scilicet fermè seculis post Nicolai IV. mortem, quae accidit anno 1292. Verum in ea inscriptione, qua praecipitur, ut transferantur Nicolai ossa ab humili loco, ubi ipso jubente fuerant collocata, de eiusdem sanctitate, et cultu (1) ne minimum quidem sermonem facit Sixius,

qui

ius fides sit penes auctores suos. Pontificis nostri vita legitur quoque inter alias Sanctorum, Beatorum, et Venerabilium virorum Ordinis Minorum apud P. Benedictum Mazzaram *Leggendario Francescano T. X. ad diem 4. Octobris pag. 98. ed. tertiae.*

(1) Respondet Strozzius Sixtum V., sin minus in hac Inscriptione, at in altera longiori, quam vide *pag.* 152. Nicolai *Sanctitatem* celebrare. Addo, veteres etiam Scriptores, quorum verba exhibui *pag.* 23., *et seq.* affirmare, Pontificem nostrum magna vitae sanctimonia ornatum fuisse.

qui ait, se ad id moveri *in Ordinem, et Patriam pietate*, ab ingenita nempe erga Ordinem suum dilectione, cujus alumnus fuerat Nicolaus, et in communi patriae laudem, cum ambo oriundi essent ex Piceno.

Jam verò nihil amplius requiritur, ut pia circa publicum Nicolai IV. in S. Mariae Majore cultum opinio infirmetur. Sed ut id magis elucescat ad examen revocemus fundamenta, quibus innititur praefati cultus assertio. Primum fundamentum consistit in eo, quod cum ceteris SS. Reliquiis, quae in Armario asservantur Canonicalis Ædiculae, ante quod binae continuò lampades ardent accensae, hujus quoque Pontificis Reliquiae inventae sunt. Ibi enim repertum est involucrum quoddam ex charta cum inscriptione *de Papa Nicolò discepolo di Santo Francesco*; et in eodem involucro duo praeterea continebantur minora involucra pariter ex charta, quorum unum distinguebatur hoc titulo. *delle vestimenta di Santo Nicolò Papa, che fu discepolo de Santo Francesco*; alterum verò inscriptum habebat *le ossa de Santo Nicolò Papa, che fu discepolo de Santo Francesco*.

Cum tamen ignoretur quis Auctor inscriptiones praedictas apposuerit, nullum pro-

propterea deduci poteſt ex iis validum ad hanc ruendam opinionem argumentum, quod videtur aptè confirmari poſſe exemplo. Ponamus enim, quod in Urbe Roma ante fores alicujus Eccleſiae infans aliquis expoſitus reperiatur cum ſchedula collo appenſa, in qua affirmetur illum baptizatum fuiſſe. In eo caſu ſi vel ſcripturae Auctor ignoretur, vel quamvis probe cognitus adhuc non omni fide dignus habeatur, infans ille cenſeri non debet tanquam verè baptizatus, adeoque baptizandus eſt ſub conditione, ut nos ipſi oſtendimus *in noſtris Inſtitutionibus*, et *in Tract. de Synodo lib. 7. cap. 6. num. 5.* Porrò ſi ad comprobandum Baptiſmum non eſt teſtimonium ſufficiens ſchedula ſola cum inſcriptione, cujus Auctor ignoretur, quà fieri poterit, ut Sanctitas, aut publicus cultus comprobetur per ſcripturam tantummodò, cuius ſit Auctor incertus? Neque juvat reponere, quod locus ipſe, ubi inventae ſunt ſchedulae ſimul cum Reliquiis efficit, ne dubitationi locus relinquatur. Si enim hoc ſufficeret ad id, quod intenditur, ſequeretur, quod ſtatim hac Reliquiae collocatae in aliqua Theca publicae venerationi fuiſſent ſemel expoſitae, nullus amplius ſupereſſet locus eas indidem extrahendi, aut tanquam dubias, incertaſque,

aut

aut tanquam Reliquias Servorum Dei, quorum publicus cultus non esset satis probatus: et tamen rem omninò aliter se habere ostendunt tum exquisitae indagines, quas tertio quoque die Episcopi, dum sui officii partes implere volunt, circa suarum Ecclesiarum Reliquias exercent; tum facinus celeberrimum Alexandri VII., qui ob supra memoratas rationes extraxit Reliquias plurimas, quae in praegrandi Lipsanotheca S. Joannis in Laterano fuerant per tot secula, easque in loco clauso remotas seposuit, ut a publico cultu subtraherentur.

Si Nicolai IV. Reliquiae in aliquo Altari Basilicae Sanctae Mariae Majoris fuissent expositae, si eaedem peculiariter, et separatim ostensae fuissent statis diebus, quibus Reliquiae ceterae Populo ostenduntur; si haec caeremonia suum habuisset principium centum annos ante Urbani VIII. decreta, atque ita per nunquam interruptum exercitium usque ad haec tempora continuasset, sufficiens profectò argumentum esset ad publicum cultum asserendum, cui sententiae Nos ipsi subscripsimus in nostro Opere *de Canonizat. Sanctor. lib. 2. cap. 13. num. 20.* Sed cum nulla ex dictis circumstantiis casui nostro conveniat, atque id unice habeatur, quod Nicolai IV. Reliquiae in communi

muni theca clausae repertae sint, et charta involutae, quas fortasse eo in loco reposuit, qui easdem collegit, tum, cum facta est a veteri Sarcophago Translatio ad novum Sepulchrum sub Sixti V. Pontificatu (1),

O quin

(1) Translatio Corporis Nicolai ab antiquo ad novum sepulcrum facta non fuit *sub Sixti V. Pontificatu*, sed Ecclesiam universam gubernante Gregorio XIII., anno scilicet 1574. Consule *hanc Histor. pag.* 151. Non ab re esse video hoc loco referre ex Strozzio laudato *Decretum quoddam Capitulare* Canonicorum Basilicae Liberianae. Hoc enim nos docet qua ratione, et quando eiusdem Nicolai Corpus primò repertum sit. „Die Sabbati 3. Januarii 1573. Cum diebus proxime elapsis in alma Basilica B. Mariae Majoris opus fuerit de mandato, „ ut quidam postea asseruerunt, Illust., ac Rev. „ Dom. Caroli Card. Borromei eiusdem Basilicae „ tunc temporis Archipresbyteri, effodere, et explanare quamdam partem pavimenti existentem „ in ingressu portae ante, et prope Cappellam Sancti Francisci illorum de Capizucchis, ad effectum „ adaequandi ipsam superiorem partem cum planitie partis inferioris ipsius Basilicae, et inibi „ humatum repertum fuerit Corpus felicis, et Sanctae recordationis Nicolai IV. Pont. Max., existens in antiqua Urna cum sui nominis inscriptione, et titulo. Nec non propè ipsum Sarcophagum „ cadaver recolendae memoriae Illustr., et Rev. „ D. Petri Card. de Columna. Hac re cognita „ Illustr., ac Rev. D. Felix Card. Montaltus personaliter in eadem Basilica se contulit, et intendens ex rationabilibus causis animum suum

„ mo-

quin usque hodie aliud quidquam, aut dictum, aut factum, aut excogitatum praeterea sit, non videtur nobis quomodo percipi queat, publici cultus argumentum hinc posse desumi.

Alterum fundamentum consistit in publico Elogio, quod omnium oculis apparet sculptum in ejus Monumento recenter exstructo, in quo post egregias eiusdem Pontificis

„ moventibus, suis sumptibus, et expensis marmoreum monumentum eidem Pontifici erigere, et honorificè construi facere, maxima cum instantia petiit a DD. Canonicis, et requisivit sibi aliquem decentem locum assignari pro tam pio, et laudabili effectu adimplendo. Hinc est, quod praesente die suprascripti RR. DD. Canonici capitulariter congregati, videlicet admodum R. D. Bernardinus Cyrillus Canonicus, et Vicarius, et ceteri alii, absente tamen D. Marco Antonio Piccolomineo aegrotante, habitoque desuper colloquio unanimiter, et nemine discrepante decreverunt eidem Illustr. ac Rev. D. Card. assignandum fore, et esse locum ad petitum effectum sub Organo dictae Basilicae, a fronte juxta Altare Majus prout de praesenti assignant, accedente tamen beneplacito Illustr., et Rev. D. Alexandri Sfortiae eiusdem Basilicae Archipresbyteri, pro quo habendo deputaverunt Dominos Marcum Antonium Piccolomineum, et Julium Ottinellum, qui et eidem D. Card. Montalto praesens decretum intimarent, et gratias de tam laudabili animi affectu, ac liberali largitione referrent.„

tificis virtutes commemoratas leguntur haec verba: *magna Sanctitatis opinione obiit*. Sed neque huiusmodi verba publicum cultum ullatenus significare, ostenditur exemplo. Obiit Romae cum magna Sanctitatis fama P. Franciscus Scuderus Tertii Ordinis Sancti Francisci. Statim post mortem aere incisa, atque impressa exiit in lucem eius imago, sub qua positum erat Elogium, in eoque singulis eius virtutibus enarratis adjecta fuerant haec verba: *eximiam sanctimoniae famam consecutus obiit*. Magna subito mota fuit controversia, utrum ea verba publicum cultum importarent, adeoque delenda essent utpotè repugnantia Urbani VIII. decretis. Auctor Elogii fuerat ejusdem Ordinis Religiosus quidam F. Bonaventura a S. Elia appellatus, qui eruditam composuit dissertationem ab insignioribus Romae Theologis approbatam, qua contendit magnum interesse discrimen inter id, quod defunctus quis vocetur *assertivè Sanctus*, et illud aliud, quod praedicetur *sanctimoniae fama conspicuus*. Primum quidem ab Urbani decretis esse interdictum, utpotè cultum publicum importans, quia personam immediate attingit; alterum verò neque vetitum esse, ait, neque cultum publicum importare, quia scilicet *ad puram opi-*

nionem refertur, *et extrinsecam denominationem*. Haec omnia narrantur in nostro supra cirato Opere *de Canonizat. Sanctor. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 4., ubi singula recensentur eorum nomina, qui eam Dissertationem approbarunt; aliaque ibidem similia exempla adducuntur, atque illud in primis Alexandri Papae VII., qui Elogium sepulchrale composuit pro Maria filia Ducis Sabaudiae, quae in Templo S. Francisci Civitatis Assisiensis sepulta est, in quo Elogio haec verba inseruit Auctor Sanctissimus: *magnam sanctimoniae famam consecuta obiit*.

Tertium fundamentum in eo versatur, quod Jacobus Card. Columna S. Mariae Majoris Archipresbyrer ibidem Capellam in Pontificis Nicolai IV. honorem extruxit, additis Cappellaniis, quarum Capellani Missas in ejusdem Pontificis honorem celebrarent. Sed totum corruet fundamentum, si facti series paulisper considerabitur. Res igitur ita se habuit. Nicolaus Papa IV. Sacellum in Basilica S. Mariae Majoris construi fecerat S. Joanni dedicatum (1). Post illius

(1) Huiusmodi Sacellum non a Pontifice nostro, sed a Jacobo Cardinali Columna aedificatum est. Liquet hoc tum *ex Bulla* Bonifacii VIII. data 12. calend. Aprilis Pontificatus anno 4., in qua legi-

illius obitum Jacobus Card. Columna Sacellum alterum similiter ibidem construi fecit, illud non proprio nomine, sed à Nicolao Papa IV. denominans, ob insignem sui erga illum Pontificem benevolentiam, observantiam, et venerationem. Testamenti vero exequendi Curatores, cum ad Cappellanias erigendas devenissent, quas Jacobus Card. instituerat, aliis primum, alterum Sacellum aliis assignantes, singulis Cappellanis sua Missarum onera imposuerunt in suffragium Pontificis Nicolai IV., aliorumque Fidelium, quod utique stare cum publico cultu non potest.

Quod Pontifex Nicolaus IV. Sacellum in honorem S. Joannis construi fecerit in

 S. Ma-

legitur *Jacobus de Columpna quondam Rom. Ecclesiae Cardinalis Casale Sallonis, nec non et quasdam Vineas, Hortos, et possessiones emit pro certis pecuniarum summis, illa eidem Basilicae* (Liberianae) *dedit disponens, ut ex illorum fructibus certi Beneficiati, qui in Cappella S. Joannis, quam in dicta Basilica construi fecerat, ac etiam in Altari, quod in eadem Basilica extra dictam Cappellam, de novo erectum fuerat, pro anima fel. recordat. Nicolai PP. IV. praedecessoris nostri, cuius corpus in eadem Basilica requiescit, et aliorum fidelium remedio peccatorum, Missarum solemnia, et alia Divina officia celebrarent*, tum ex Instrumento anni 1321., quo Testamenti Jacobi Cardinalis *Curatores* sex *Cappellanias* juxta praefati Cardinalis mentem instituerunt.

S. Mariae Majoris Basilica desumitur a Bulla quadam Bonifacij VIII., in qua de Nicolao IV. sic legitur: *In Cappella S. Joannis, quam in dicta Ecclesia construi fecerat.* (1) Quod Jacobus Card. Columna deinde propriis sumtibus Sacellum alterum aedificaverit in sui erga Nicolaum IV. amoris, observantiae, et venerationis argumentum legitur in publico Instrumento, quod eius Testamentarii Curatores confecerant, his verbis: *In Cappella Sanctae memoriae quondam sanctissimi Patris, et Domini Nicolai Papae IV. ab eodem Cardinali pariter erecta ob reverentiam, et in memoriam praefati Sanctissimi Patris.* Quod denique a Cappellanis applicandum esset Sacrificium pro anima defuncti Pontificis Nicolai IV. eruitur ex supra memorata Bonifacii VIII. Bulla, cujus verba sunt, quae sequuntur: *pro anima felicis recordationis Nicolai Papae IV. Praedecessoris nostri, cuius Corpus in eadem Basilica requiescit, et aliorum Fidelium remedio peccatorum, Missarum solemnia, et alia Divina officia celebrarent.*

Neque valet hoc loco ingenium acuere, atque affirmare, quod ea verba: *ob reveren-*

(1) Verba haec non ad Nicolaum, sed ad Jacobum Cardinalem sunt referenda. Vide *adnotat. superiorem.*

verentiam, et in memoriam praefati Sanctissimi Patris, importent aliquid amplius, quam meram benevolentiam, atque observantiam; aut quod Sacellum intelligi debeat dedicatum esse in honorem Nicolai IV. cum Sanctus, cui dedicabatur, nullus nominetur expresse; aut demum quod in ipso Missarum onere supra memorato Cappellanis imposito appareat discrimen manifestum inter id, quod Nicolaum IV. respicit, atque id, quod reliquas defunctorum animas attingit. Etenim primo loco non subsistit, quod verba illa: *ob reverentiam, et in memoriam praefati Sanctissimi Patris*, aliquid amplius importent, quam benevolentiam, obsequium, et venerationem. Paucis ab hinc annis bonae memoriae Cardinalis Petra erexit in S. Petri Basilica Mausoleum felicis recordationis Innocentio Papae XII. Si quis autem affirmaret hoc eum fecisse *ob reverentiam, et in memoriam praefati Sanctissimi Patris*, quod verum est affirmaret, sed non ideo putandum foret, quasi assereret, publicum Innocentio cultum praestari voluisse (1). Quod vero secundo loco

(1) Posteaquam Canonicus laudatus omnibus nervis contendit, atque elaboravit in probando verba illa *ob reverentiam, et in memoriam praefati Sanctissimi Pontificis*, non solam benevolentiam, sed Religio-

dicebatur Sacellum intelligi debere constructum in honorem Nicolai IV. eo quia nullius Sancti, aut Beati nomen designetur, in cuius honorem erigebatur idem Sacellum, non subsistit; tum quia Paulus de Angelis in libro, in quo agit de S. Mariae Majoris veteri situ, locum ubi erat Sacellum erectum a Jacobo Cardinali Columna assi-

ligionis cultum significare, asserit huiusmodi exemplum esse praeter rem, nam, inquit, et nisi me fallo, jure, atque merito, Tumulum alicui excitare res indifferens est, ac hominibus etiam extra Ecclesiam defunctis erigi potest, sed Altarium excitatio sacra res est, nec ea apud nos poni solent nisi Sanctis, aut Beatis. Altare hoc fuit in Basilica Liberiana saltem usque ad annum 1566., ut constat ex MS. Libro, cui titulus: *Decreta varia Congregat. ab anno 1539. usque ad annum* 1700., in quo *pag.* 17. sic legitur: *Cappella S. Nicolai cum Cappellano*, et *pag.* 19. haec habentur: *D. Vincentius de Gratis sine Ordine Sacro ad Altare S. Nicolai de Rohana*, quod scilicet eo tempore exstabat in Sacello a Cardinali Gulielmo Rothomagensi aedificato. Verum quidem est, Paulum de Angelis *in Historia S. Mariae Majoris* velle, memoratum Altare dicatum fuisse *Sancto Nicolao Episcopo Myrensi*; sed errat longe, eum judice Strozzio, qui omnia monumenta Tabularii Basilicae Liberianae, sibi opem ferente Francisco Ascevolinio Canonico, eidemque Tabulario praefecto, vidit, ex quibus apparent origines veterum Sacellorum, et *Cappellaniarum*; nulla unquam in Basilica laudata fuerit aut *Cappellania*, aut Sacellum S. Nicolai Episcopi Myrensis, sed tantum Nicolai Papae IV.

assignat Altari S. Benedicti (1), ex quo fit verisimile huic Sancto Abbati fuisse dedicatum ipsum Sacellum; tum quia ad refellendam opinionem, quod in honorem Nicolai IV. dedicatum esset Sacellum, sufficit affirmare, quod nulla de hac re facta sit mentio in ejusdem erectione, nullaque extet memoria, quod olim aut in Altari, aut in Sacello haberetur effigies praedicti Pontificis. Neque demum subsistit assertum discrimen inter animam Nicolai IV., et reliquas defunctorum animas, ubi de Missarum applicatione sermo est. Negari enim nequit, quod in Bonifacii VIII. Bulla verba haec continerantur: *pro anima felicis recordationis Nicolai Papae IV.*, quae suffragium

(1) Nihili faciendam esse *de Angelis* auctoritatem hac in re, tum quia quod ajt, non probat, tum quia pugnantia scribit, ducit Strozzius, qui praeterea Sacellum hoc dicatum non fuisse S. Benedicto ex eo colligit, quod Bonifacius VIII., cujus verba paullo ante retulimus, de eodem loquens id non dicit, cum tamen alterum nominans, asserat fuisse S. Joanni dicatum. Ex Bonifacii silentio infert etiam Canonicus noster, citatum Sacellum fuisse Nicolai Papae IV., sed hoc data opera reticuisse Bonifacium, ne videretur publicum ejusdem Nicolai cultum aperte declarare, cum nondum *processus*, sine quibus eo quoque tempore Pontifices neminem inter Sanctos, aut Beatos numerare solebant, praecessissent.

gium denotant, quod certè cum publico cultu stare non potest (1).

Quod

(1) Antiquitus mos erat etiam pro Sanctis, et Beatis Deum orare. Occiso à Vasconibus anno 1004. Abbone Monasterii Floriacensis Abbate, Monachi, etsi illum ceu Martyrem haberent, tamen hortantur pro eius anima preces ad Deum fundere *in Epistola Encyclica* apud Mabillonium *T. IV. Annal. Benedict. ad eum an. lib. 52. pag. 159. ed. Lucen.*, atque *in Actis SS. O. S. B. sec. 6. par. 1. pag. 32. ed. Ven.*, apud Balurium, et alios. Pro Confessoribus Sanctissimis, et communi existimatione summae sanctimoniae defunctis parentalia non secus ac aliis fidelibus celebrata fuisse, pro iis Divinam misericordiam fideles viventes implorasse, certa res est, ut videri potest apud Martenium *de Antiq. Eccles. Ritibus lib. 5. cap. 10. n. 95.* Teste Innocentio III. *cap. cum Marthae extra de celebrat. Missarum* in veteribus *Missalibus* in die festo S. Leonis sequens oratio recitabatur: *Annue quaesumus Domine, ut animae B. Leonis haec prosit oblatio.* Sed longus nimis essem, si vellem singula monumenta his similia persequi. Inter varias responsiones, quibus Theologi jure optimo defendentes Sanctos, atque Beatos *Suffragiis* non egere, plura ex laudatis argumentis explodere solent, una est, Ecclesiam, aliosque fideles aliquando Deum orasse pro iis, quos sciebant coelestem patriam habitare, ut *illis augmentum gloriae alicuius accidentalis* accederet. Adeundus vir doctissimus Bellarminus *de Purgatorio lib. 2. cap. 18.* Utrum ob hanc eandem rationem a Jacobo Cardinali *Suffragia* pro anima Nicolai instituta fuerint, ac ita existimaverit Bonifacius, certò affirmare nolo, sed aliis judicandum relinquo; quam-

Quod si aliter ratiocinari velimus, aditus aperiretur duobus absurdis, et quidem gravissimis. Primum in eo versatur, quod Jacobo Cardinali Columnae gravissimum crimen imputaretur (1), cuiusmodi illud esset, si in Sanctae Mariae Majoris Basilica

quamvis, si ad veterem disciplinam respectus habeatur, hoc non repugnet juxta doctrinam supra expositam, et idem ipse Bonifacius de *Suffragiis* sermonem faciens pro Nicolao, et aliis fidelibus recitanda, justam exhibeat caussam sic arbitrandi, enim verò diverso modo de iis scribit: loquens de Nicolao, ait pro eius *anima*, de aliis fidelibus verba faciens pro *remedio peccatorum* eorum *Suffragia* habenda esse asseverat. Confer illius verba paullo ante recitata.

(1) Jacobum a crimine tuetur Canonicus laudatus armis acceptis ab eodem Benedicto XIV., qui *de Beatif., et Canonizat. lib. 2. cap. 21. n. 2.* narrat, Venerab. Cardinalem Baronium anno 1599. cum *Sacra Rituum Congregatio* nondum efformare *processus* pro S. Ignatio Loyola coepisset, huic publicum cultum exhibuisse et appendendo eius sepulcro propriam imaginem, aliasque tabulas votivas ab aliis hominibus latas, et flexis genibus eum adorando. Socium habuit hac in re Baronius Venerab. Cardinalem Bellarminum virum sanctitate, doctrina insignem, ac ex illorum numero, qui memoratam *Congregationem* eo tempore componebant, non secus atque laudatus Baronius. Factum huic fere simile refert Joannes *de Rebac* apud Bollandianos *T. V. Maji ad diem 23. pag. 243.*, quod etsi privatum, cum tamen acciderit S. Philippo Nerio, non parvi faciendum esse duco.

silica Sacellum aedificasset, Missamque concessisset in honorem Nicolai IV. neque Beatificati, neque Canonizati: tanti momenti res, ut olim neque ab ipsis Romanis Pontificibus fieret in honorem alicuius Beati, nisi adjecta clausula: *dummodo per hoc Canonizatus non censeatur*, uti ostendimus in nostro Opere *de Canonizatione* et quidem pius Cardinalis hoc patrasset in Urbe Roma; haud multo post Alexandri III. Costitutiones, quibus Beatificandi, et Canonizandi jus Romano Pontifici privativè reservabatur (3), ut pariter in eodem Opere ostendimus. Alterum vero absurdum ad hoc reducitur, ut etiamsi per impossibile demonstrari posset per actus aequivocos publici cultus, Nicolaum IV. veneratum fuisse veluti Sanctum centenario annorum spatio ante Urbani VIII. decreta continuato usque ad praesens tempus, quod

(1) Solemnium *Canonizationum* jus, quibus praecipitur, ut quis ab universa Ecclesia ceu *Sanctus* habeatur, Alexandrum III. in se, suosque successores tantum transtulisse, ostendunt Papebrochius *in Propyl. par. 1. Disser. 20. pag.* 173., Mabillonius, Pagius, et alii. Negari tamen non potest, quin plures etiam sint, qui cum magna sanctitatis opinione decesserint, ac Deus eorum intercessione multos favores ipsos invocantibus elargiatur, *Beati* a populis vocentur, illorum Imagines, et Reliquiae publicè colantur, ac Altaria in eorum honorem excitata sint, Summis Pontificibus, Civitatumque Episcopis tacentibus.

quod etiam hodie admittitur, tamquam validus titulus publici cultus, dummodo non sit disjunctum a comprobata Sanctitatis, et miraculorum opinione (1). Factum nihilominus quod Jacobo Cardinali Columnae tribuatur, satis esset ad cultum jam introductum removendum, quoniam in hac materia aequè proceditur, ac sit in praescriptionibus centenariis, et immemorabilibus, quae, si titulus infectus producatur, penitus extinguuntur.

Quartum denique fundamentum consistit

(1) Certè quidem tum probata Sanctitatis opinio, tum miracula ad hoc requiruntur, neque haec sine illa sunt satis, teste imprimis doctissimo Mabillonio in *Epist. de Cultu Sanctor. ignotorum* §. 18., quae est in *Veter. Analectis pag.* 562. *ed. Paris.* ita scribente: *neque vero sola miracula etiam vera sufficiunt ad probandam alicuius Sanctitatem, nisi aliunde sanctitas comperta sit aut ex insigni vitae integritate, aut ex certo, et approbato Martyrio. Fieri enim possunt vera miracula ad falsas Reliquias ob fidem, ac pietatem eorum, qui eas veras esse credunt.* Sed quod attinet ad primam, plura hactenus veterum Scriptorum testimonia produximus, ex quibus apparet Nicolaum magna sanctitatis opinione claruisse. Quod spectat ad secunda, Canonicus Strozzius fatetur, se multas gratias a Deo Nicolai intercessione consequutum esse: *posso attestare*, inquit ille, *con giuramento, che quante volte ricorro al suo* (scilicet Nicolai) *patrocinio in certi miei bisogni spirituali, il che non di rado accade, sempre lo sperimento efficacissimo, e pronto altrettanto.*

sistit in denominationibus *Beatissimi*, et *Sanctissimi*, quibus etiam post obitum multis in scripturis condecoratur Nicolaus IV. Quis enim ignorat, in Summis Pontificibus plus significate titulum *Beati*, quam *Beatissimi*, atque in pluribus circumstantiis plus esse si quis appelletur *Sanctus*, quam si appelletur *Sanctissimus*? Titulus enim *Beati* ad excellentiam virtutum refertur, titulus autem *Beatissimi* ad dignitatem, et in aliquibus circumstantiis titulus *Sancti* ad praedictas virtutes potest referri, non item appellatio *Sanctissimi*, quae semper respicit dignitatem, atque adeo licet in quodam Actu Capitulari (1) multa, ut asserunt, maturitate confecto, haec de Nicolao IV. verba occurrant, *felicis, et Sanctae recordationis*, ita ut adjunctum *felicis* ad dignitatem, *Sanctae* vero adjunctum ad Sanctitatem, et publicum cultum referri videatur, juvat tamen hoc loco animadvertere, Basilicarum Romae existentium Capitula amplissimum habere titulorum Vocabularium quotiescunque de Pontificibus verba faciunt, qui bene de illis meriti sunt. (2) Cum in minoribus Basi-

(1) Quem paullo ante exhibuimus.

(2) Ob ea, quae hic narrat Benedictus, si nulla alia superessent Nicolai Sanctitatis monumenta praeterquam laudati *Actus Capitularis*, verba *felicis*, *et San*

Basilicae Vaticanae Canonici essemus, ibique per annos 14. Capituli Tabulario Praefecti munere fungeremur, monumentum vidimus, quod in dicto Tabulario asservatur, in quo sic legitur. *Decimo Kalendas Septembris Anno Domini 1280. obiit Sanctissimae memoriae Divus Nicolaus Papa III.* Quae verba subsequitur prolixa gratiarum descriptio, et beneficiorum, quibus eamdem Basilicam insigniter cumulavit Nicolaus praedictus. Similiter in particulari Benefactorum eiusdem Basilicae Martyrologio extant haec verba: *Decimo Septimo Kalendas Junii, eodem die facta est translatio corporis Sanctae memoriae D. Nicolai Papae III. in monumento novo.* Neque tamen hinc quisquam vel conjecturis in suspicionem venit, Nicolaum III. publico cultu in Basilica Vaticana gaudere, quinimmo ad hunc usque diem mense Novembri Anniversarium fit

pro

et Sanctae recordationis, quicunque fortassis paterentur, nihil colligi ex iis posse pro Nicolai caussa; verum cum aliunde constet, eundem Nicolaum sanctitate celebrem fuisse, erunt certè, qui ducent, memorata verba *felicis &c.* non nisi ad Pontificis nostri sanctimoniam indicandam referri debere. judicemque appellabunt hac in re Benedictum ipsum, qui *in Epistola ad Regem Portugall. alias citata n. 58.* probat, *Siricium* Sanctum esse, quod a S. Innocentio I., et Concilio I. Toletano vir *sanctae memoriae*, a S. Leone *beatae recordationis* vocetur, celebratque Florentinium, et Norisium, quia in eadem sunt opinione.

pro eius animae Suffragio. Nobis satis erit attulisse exemplum Nicolai III., adducta siquidem monumenta inveniuntur etiam typis vulgata ab Oldoino *in Additionibus ad Ciaconium* in vita Nicolai III., cetera vero eiusdem generis monumenta praetermittimus, quae proferri possent, si in Archivio Capituli veteres chartae evolverentur.

Concludimus igitur, nullum haberi publicum cultum Nicolai IV. in S. Maria Majore; adeoque nostra auctoritate interposita decernimus, praedictas Nicolai IV. Reliquias claudi debere, et Sigillo muniri in aliqua Capsula, quae servetur quidem in Reliquiarum armario, sed ita servetur, ut Reliquiae praedictae neque Populo ostendantur, neque ullo unquam tempore publicae venerationi exponantur. Capsulae autem inscribatur, extare in Archivio documenta ad eam spectantia; in eodemque Archivio collocetur diligens, ac pia Canonici Strozzi Dissertatio simul cum animadversionibus hisce nostris, quas Nos ipsi dictavimus, et manu propria subscriptas Sigillo nostro munivimus hac die 24. Octobris Anni 1750.

Locus ✠ Sigilli.

Benedictus Papa XIV.

F I N I S.

I N D E X

A U C T O R U M

QUI IN NOTIS EMENDANTUR.

INDEX LAPIDUM

Quorum in hoc libello fit mentio, aut quorum vires recensentur.

M.

INDEX LAPIDUM.

F I N I S.